

การวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือสำหรับวัยรุ่น

ปฏิญานิพนธ์

ของ

จินตนา เกษรบัวขาว

-4 พ.ศ. 2535

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

กุมภาพันธ์ 2528

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

178216

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปัญหานี้พบ
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

.....Dr. J. J. J......ประธาน

.....Dr. J. J. J......กรรมการ

คณะกรรมการสอบ

.....Dr. J. J. J......ประธาน

.....Dr. J. J. J......กรรมการ

.....Dr. J. J. J......กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้ความกรุณาของ รองศาสตราจารย์
ดร.ลมูล รัตตากร และผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวัฒน์ ส่องแสงจันทร์ ที่ได้ให้ข้อคิด
คำแนะนำ ทั้งตลอดเวลาตรวจแก้ความบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดียิ่ง
จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ ดร.เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์
พระเทพมุนี (วิลาศ ญาณวโร) เป็นอย่างสูง ที่ได้ตลอดเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบ
คุณภาพและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเกณฑ์การวิเคราะห์ อีกทั้งให้ข้อคิดในด้านคุณธรรม
และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์นงนารถ อินทสร ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติม

ขอขอบคุณนักเขียนทุกท่าน ซึ่งได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี คุณสุประภา
ศรีทอง คุณศิริพรรณ คันทิวชัยประกาย คุณกรรณิการ์ ชาวบ้านเกาะ และชาว
บรรณารักษ์ 24 ที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจ
ของทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง

สุดท้ายขอกราบขอบพระคุณ พ่อ แม่ ผู้ให้กำลังใจ สนับสนุนและส่งเสริม
ด้านการศึกษา แก่ลูกมาโดยตลอด นับเป็นพระคุณอย่างที่สุด หาที่เปรียบมิได้

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับทุนสนับสนุนส่วนหนึ่งจากงบประมาณแผ่นดิน

จินตนา เกษรบัวขาว

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	3
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	3
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	3
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
	ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรม และจริยธรรม	6
	การจัดแยกหัวข้อคุณธรรมที่พึงยึดเป็นหลักปฏิบัติ	7
	หนังสือสำหรับวัยรุ่น	12
	ความต้องการและความสนใจในการอ่านของวัยรุ่น	15
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	20
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	28
	กลุ่มตัวอย่าง	28
	เกณฑ์การวิเคราะห์	28
	การวิเคราะห์ข้อมูล	44
4	ผลการศึกษาค้นคว้า	46

5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	442
ความมุ่งหมายของการวิจัย	442
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	442
สรุปผลการวิเคราะห์	443
อภิปรายผล	444
ข้อเสนอแนะ	451
บรรณานุกรม	453
ภาคผนวก	460
ภาคผนวก ก	461
ภาคผนวก ข	485

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	เกณฑ์การวิเคราะห์คุณธรรมหนังสือสำหรับวัยรุ่น	28
2	แสดงจำนวนคุณธรรมหลักของเรื่อง คุณธรรมหลักของบท และคุณธรรมรอง ในหนังสือแต่ละเล่ม	429
3	แสดงคุณธรรมหลักของเรื่อง คุณธรรมหลักของบท และคุณธรรมรอง ในแต่ละบทของหนังสือ	486

บทที่ 1

บทนำ

วัยรุ่นเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ และจะต้องเตรียมตัวเพื่อจะเป็นผู้ใหญ่ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ แต่ทว่าวัยรุ่นมีความเปลี่ยนแปลงทางกายาร่างกายและอารมณ์ทำให้เกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย การยอมรับของสังคม เกรงว่าเพื่อนจะไม่ยอมรับเข้ากลุ่ม ไม่ชอบการบังคับ มักมีอารมณ์รุนแรง โกรธและกลัวบ่อย ๆ มักจะมีข้อขัดแย้งกับพ่อแม่เสมอ (เพ็ญทิพย์ ขัยพัฒน์ 2523 : 81) จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว วัยรุ่นจึงไม่ต้องการให้ผู้ใหญ่เข้ามายุ่งในเรื่องส่วนตัว และไม่คอยเชื่อฟังใคร (สุพิศรา ชุมเกตุ 2522 : 10)

อย่างไรก็ตาม ความรอบรู้ในเรื่องโลก และชีวิตของวัยรุ่นยังมีน้อยมาก อีกทั้งยังต้องการความช่วยเหลือในเรื่องการปรับตัว ตลอดจนการแก้ไขสิ่งบกพร่องของร่างกาย วัยรุ่นจึงควรที่จะได้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ หรือมีประสบการณ์อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสิ่งที่จะทำให้วัยรุ่นเป็นคนดี มีคุณค่าต่อสังคม มีความรู้ความเข้าใจว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด และสิ่งใดเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ แต่โดยเหตุที่วัยรุ่นไม่ต้องการให้ผู้ใหญ่เข้ามายุ่งในเรื่องส่วนตัว และไม่คอยเชื่อฟังใคร การที่จะสอนสิ่งใดแก่วัยรุ่นตรง ๆ จึงอาจจะไม่ได้ผลเท่าที่ควรมากนัก ในทางตรงกันข้ามอาจเกิดปฏิกิริยาต่อต้าน อีกทั้งเป็นได้

ดังนั้นการที่จะสอนสิ่งต่าง ๆ แก่วัยรุ่นจึงควรที่จะนำวิธีการที่ไม่ให้วัยรุ่นรู้สึกตัวว่าได้รับคำสอน ซึ่งวิธีการหนึ่งที่สามารถแทรกซึมคำสอนให้แก่วัยรุ่นได้อย่างแนบเนียนและมีศิลปะ คือ การให้วัยรุ่นได้อ่านหนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนังสือประเภทบันเทิงคดี หรือนวนิยาย ทั้งนี้เพราะนวนิยายสามารถตอบสนองความต้องการของวัยรุ่น สามารถเข้าถึงความคิดและอารมณ์ ช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ นอกจากนี้ยังสามารถ

โน้มน้าวจิตใจให้คล้อยตามเรื่องที่อ่านนั้นได้อีกด้วย อย่างเช่น นวนิยายบางเรื่องมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ (Brusasco. 1974 : 3717 A) และบางเรื่องทำให้ผู้ที่ก้าวร้าวเห็นแก่ตัว : เป็นบุคคลที่มีความเอื้อเฟื้อขึ้น หรือผู้ที่มีปัญหา กลับยอมรับสภาพความเป็นจริง และสามารถปรับปรุงตนเองได้ (สาวิกา กาญจนะ 2518:87-88) อย่างไรก็ตามเนื่องจากวรรณกรรมมีอิทธิพลต่อผู้อ่านทั้งในด้านการสร้างสรรค์และทำลาย (สุชาติ สวัสดิ์ศรี 2521 : 63 - 65) เหมือนดังที่ซอมเมอร์เซต มอห์ม ได้กล่าวไว้ว่า นวนิยายเป็นงานศิลปะที่มุ่งให้ความบันเทิง และหากเป็นเรื่องที่ดีแล้ว ความดีเหล่านั้นจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและตราตรึงอยู่ในความทรงจำของผู้อ่านตลอดไป (วิริยะ สิริสิงห 2524 : 28) เพราะฉะนั้นการอ่านหนังสือที่แฝงไว้ด้วยคุณธรรม จึงเป็นการปูพื้นฐานสิ่งที่ดีงาม และช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ซึ่งจะเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้อ่านควบคู่ไปกับการหัดฟัง

จากการศึกษาความสนใจในการอ่านนวนิยายของวัยรุ่น พบว่า หนังสือนวนิยายที่วัยรุ่นให้ความสนใจนั้นคือ นวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคตินิยมคำสอน และแนวทางในการดำเนินชีวิต (อมรา เทศกรณ์ 2520 : 192) เพราะฉะนั้น หนังสือนวนิยายสำหรับวัยรุ่นจึงควรเป็นนวนิยายที่ดี แฝงไว้ด้วยคุณธรรมและคตินิยม ช่วยในการปูพื้นฐานสิ่งที่ดีงามเพื่อที่วัยรุ่นจะได้ยึดเป็นหลักและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน การดำเนินชีวิต อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขทั้งในชีวิตส่วนตัวและสังคม

ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะได้ทราบว่า หนังสือนวนิยายสำหรับวัยรุ่นที่มีอยู่มากมายในท้องตลาดทั่วไปนั้น นอกเหนือว่าจะให้ความบันเทิงแล้ว หนังสือนวนิยายเหล่านั้นให้คุณธรรมมากน้อยเพียงไร แต่ละเรื่องเน้นคุณธรรมด้านไหน และยังขาดคุณธรรมข้อใดบ้าง เพื่อที่จะช่วยครู ผู้ปกครอง และบรรณารักษ์ได้ใช้เป็นแนวทางในการเลือกซื้อหรือแนะนำการอ่านหนังสือสำหรับวัยรุ่น และยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหนังสือได้หันมาผลิตหนังสือที่ดี มีคุณธรรมต่อวัยรุ่นต่อไปอีกด้วย

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือสำหรับวัยรุ่น
2. เพื่อจัดทำบรรณานุกรมหนังสือที่มีคุณธรรมสำหรับวัยรุ่นโดยจัดเรียงตาม

กลุ่มคุณธรรม

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบว่า หนังสือสำหรับวัยรุ่นให้คุณธรรมประเภทใดแก่ผู้อ่าน
2. ทำให้ได้บรรณานุกรมหนังสือสำหรับวัยรุ่น ซึ่งจะเกิดประโยชน์สำหรับครู ผู้ปกครอง และบรรณารักษ์ ในการพิจารณาเลือกซื้อ หรือแนะนำในการอ่านหนังสือสำหรับวัยรุ่น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

หนังสือสำหรับวัยรุ่นที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ หนังสือสำหรับวัยรุ่นประเภทบันเทิงคดี ซึ่งเป็นหนังสือรวมเรื่องหรือเรื่องเดี่ยวจบ (ไม่รวมหนังสือแปล นิทาน และตำนาน) และเป็นหนังสือที่พิมพ์ช่วงระหว่างเดือน มกราคม พ.ศ. 2524 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2526 ซึ่งได้จากการสำรวจสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 15 แห่ง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

หนังสือสำหรับวัยรุ่น หมายถึง หนังสือประเภทบันเทิง สำหรับวัยรุ่นอายุ 12 - 18 ปี ซึ่งมุ่งให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน ที่พิมพ์จำหน่ายในช่วงระหว่างเดือน มกราคม ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2526 และเป็นหนังสือรวมเรื่องหรือเรื่องเดี่ยวจบ ไม่รวมหนังสือแปล นิทาน และตำนาน

คุณธรรม หมายถึง แนวทางในการประพฤติตนให้เป็นคนดี มีศีลธรรม และ
ควบคุมตัวเองในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม ซึ่งมีอยู่
25 ด้าน ดังนี้

1. การพึ่งตนเอง
2. การคบคนดีเป็นมิตร และไม่คบคนชั่ว
3. การไม่ทำร้ายร่างกาย
4. การไม่โลภและไม่ลักขโมย
5. การไม่ประพฤติดีกในกาม
6. ความสะอาดทางวาจา
7. การไม่เล่นการพนัน
8. การไม่เสพสุราเมรัย และสิ่งเสพติด
9. ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว
10. ความอดทน
11. การมีระเบียบวินัย
12. ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
13. ความกล้าหาญและรับผิดชอบ
14. ความซื่อสัตย์
15. ความยุติธรรม
16. ความขยันหมั่นเพียร
17. ความประหยัด
18. ความกตัญญูทุกเวที
19. ความสุภาพอ่อนน้อม
20. ความสามัคคี
21. ถือประโยชน์ส่วนรวม

22. ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
23. การให้
24. ความเมตตากรุณา
25. ความไม่ประมาทหรือความมีสติ

การวิเคราะห์คุณธรรม หมายถึง การวิเคราะห์เนื้อหาในค่านคุณธรรม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ลักษณะดังนี้

คุณธรรมหลักของเรื่อง หมายถึง คุณธรรมที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดในหนังสือแต่ละเรื่อง

คุณธรรมหลักของบท หมายถึง คุณธรรมที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดในแต่ละบทของหนังสือ

คุณธรรมรอง หมายถึง คุณธรรมที่มีความสำคัญรองจากคุณธรรมหลักของบทแต่ละบทในหนังสือเล่มนั้น ๆ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรม และจริยธรรม

คุณธรรมและจริยธรรม มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น และมีส่วนที่คล้ายคลึงกันอยู่มาก ซึ่งจะเห็นได้จากคำจำกัดความต่อไปนี้

ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม คือ สภาพคุณงามความดี (ราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 187) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ และวีรยุทธ วิเชียรโชติ ที่กล่าวว่า คุณธรรม คือ หลักของความดี ความควรกระทำ และความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ทางศาสนา และทางวัฒนธรรม (นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ และวีรยุทธ วิเชียรโชติ. 2518 : 27)

ส่วนจริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 214) นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ในแนวทางที่คล้ายคลึงกัน (สาโรช บัวศรี 2522 : 20 และแสง จันทร์งาม 2522 : 6) ซึ่งประมวลได้ว่า จริยธรรม หมายถึง แนวทางในการประพฤติของแต่ละคน que แสดงออกมาทางความคิด คำพูด การกระทำ เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยนัยความหมายนี้ จริยธรรมจะประกอบด้วย องค์ประกอบ 2 ประการคือ

- 1) ศีลธรรม เป็นการงดเว้นจากการกระทำที่เป็นโทษ
- 2) คุณธรรม เป็นคุณภาพจิตฝ่ายดี ซึ่งควรปฏิบัติ แต่สำหรับ คางเคื่อน พันธุนาวิน (คางเคื่อน พันธุนาวิน 2523 : 49) ได้ให้ความหมายละเอียดลึกลงไป อีกว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะ และพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ของมนุษย์ แบ่งออกเป็นลักษณะที่สังคมต้องการ กับลักษณะที่สังคมไม่ต้องการ ผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือผู้มีลักษณะประการแรกมากและประการหลังน้อย

2. การจัดแยกหัวข้อคุณธรรมที่พึงปรารถนาเป็นหลักปฏิบัติ

หัวข้อคุณธรรมที่พึงปรารถนาเป็นหลักในการปฏิบัตินั้น มีผู้จำแนกออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ หลายแนวความคิด และมีรายละเอียดแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช 2525 : หน้าปกใน) ทรงมีพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

ประชาชนแต่ละคนจะต้องชวนช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์และดำรงอยู่ในคุณธรรมอันสมควรแก่ฐานะของตน คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและนำมาปฏิบัติเพื่อช่วยให้ประเทศไทยบังเกิดความสุข และสามารถพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า มั่นคง มี 4 ประการ คือ

- 1) การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตนเองที่จะปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม
- 2) การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติ ปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ ความดีนั้น
- 3) การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติก่อความสับสนวุ่นวาย ไม่ว่าจะร้ายเหตุใด
- 4) การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

ในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหัวข้อคุณธรรมที่ควรปลูกฝังแตกต่างกันไป โดยในระดับประถมศึกษาได้แยกรายละเอียดคุณธรรมออกเป็นข้อย่อยดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ 2520 : 314 - 351)

- 1) การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์
- 2) ความเมตตากรุณา
- 3) การไม่ถือเอาสิ่งของผู้อื่น มาเป็นของตน (เช่น การขโมย ฉ้อโกง ฯลฯ)
- 4) ความเอื้อเฟื้อและเสียสละ
- 5) การไม่ละเมิดในของรักของผู้อื่น
- 6) ความไม่โลภ และสันโดษ
- 7) การไม่พுகให้คนอื่นเพื่อร่อนรำคาญ (เช่น พุกปด พุกขบุง พุกคำหยาบ ฯลฯ)
- 8) การมีสัจจะและความจริงใจ
- 9) การไม่เสพสิ่งเสพศกให้โทษ
- 10) ความเป็นผู้มีสติ สัมปชัญญะ และไม่ประมาท
- 11) ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีความละเอียดและกลัวบาป
- 12) ความมีสมาธิ ความสงบ และการทำจิตใจให้ผ่องใส
- 13) ความอดทน อุตกลั่น ความรู้จักยับยั้งชั่งใจ
- 14) ความขยันหมั่นเพียร
- 15) ความรับผิดชอบ
- 16) ความเป็นผู้มีเหตุผล
- 17) ความประณีต ละเอียดย รอบคอบ
- 18) ความซื่อสัตย์สุจริต
- 19) ความกตัญญูกตเวที
- 20) ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง
- 21) การยอมรับความเปลี่ยนแปลง
- 22) ความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง (ความยุติธรรม)
- 23) ความไม่เห็นแก่ตัว
- 24) ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา

- 25) ความสามัคคี
- 26) การให้อภัย การยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ
- 27) มารยาทส่วนตัวและมารยาทในสังคม
- 28) การปฏิบัติตามประเพณีนิยม
- 29) ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- 30) การแก้ไขความบกพร่องทางค่านิยม จริยธรรม กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ

และจารีตประเพณี

สำหรับในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ได้กำหนดหัวข้อคุณธรรมไว้ในหลักสูตร
หมวดวิชาสังคมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 10 - 22) โดยจัดแบ่ง
เป็นกลุ่มดังนี้

- 1) ขรรคสำหรับการปกครอง ได้แก่ นิธิโอศติปปะ ขรรคาวรรค
พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 สัมปติธรรม อปริหานิยธรรม และการเสริมสร้าง
เจตคติต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 2) คุณสมบัติของคนดี ได้แก่ เบญจศีลและเบญจธรรม ขรรคของคนดี
ได้แก่ สัมปติธรรม และการใช้สันโดษเพื่อความสงบสุขของชีวิต
- 3) คุณธรรมสำหรับครอบครัว ได้แก่ ความกตัญญูทวดที่ พรหมวิหาร 4
ความสามัคคี ความเสียสละ ความยุติธรรม ขรรคาวรรค และทิศธรรมมิกัตถประโยชน์
- 4) หลักในการคบเพื่อนและวิธีปฏิบัติต่อเพื่อน ได้แก่ สาราณียธรรม ขรรคเพื่อผูก
น้ำใจมิตร ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 หลักในการคบเพื่อนต่างประเทศ โดยอาศัยธรรม ได้แก่
สันติ-โสรัจจะ และนิธิ-โอศติปปะ
- 5) คุณธรรมสำหรับชุมชน ได้แก่ ความเสียสละ การมีวินัย ความรับผิดชอบ
ต่อสังคม ความสามัคคี และสัมปติธรรม
- 6) ทศพิชราชธรรม ขรรคเพื่อความมั่นคงแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์
- 7) การเสียสละเพื่อชาติ

8) การแก้ไขวิถีด้วยหลักธรรม บทบาทและหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

9) เนติธรรม การเคารพกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ประเพณีต่าง ๆ

ความมีระเบียบวินัยในตนเองและในสังคมส่วนรวม

10) สหธรรม มารยาทในการรับแขก ออกบัตรเชิญ การรับประทานอาหารในงาน และมารยาทในการทำความเคารพต่อผู้ใหญ่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นต้น

11) วัตรธรรม ความนิยมและสร้างสรรค์ศิลป การสงวนทรัพย์สิน และการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ เช่น การจัดอาหาร การรับประทานอาหาร ความสะอาดของบ้านเมือง การประดิษฐ์และการใช้สิ่งของต่าง ๆ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด

12) คติธรรม คุณสมบัติที่ควรปลูกฝัง เป็นผู้ที่นิยมคนดี ไม่ยกย่องคนชั่ว การรักเกียรติ การรู้จักพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร ความมัธยัสถ์ ความกล้าหาญ การตรงต่อเวลาและการมีศีลจะ ความเอื้อเฟื้อ ความกตัญญู ความมีระเบียบวินัย การสร้าง การปรับปรุงและการพัฒนาเจตคติ ค่านิยม ความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และค่านิยมที่ไม่ถูกต้องในสังคม

13) ธรรมเพื่อการสหกรณ์ ได้แก่ อิทธิบาท 4 สามัคคี สุจริต มีวินัย และเสียสละ

14) ธรรมเพื่องานอาชีพ

สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 หมวดสังคมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้วางจุดประสงค์ไว้หลายประการ แต่เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2524 : 137)

1) เพื่อให้รู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม มีความกล้าทางจริยธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีความอดทน รู้จักประหยัด มีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง ครอบครัว ห่วงถิ่น และประเทศชาติ

2) เพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่หาความรู้และทักษะอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของการทำงานสุจริต และสามารถทำงานเป็นหมู่คณะ

3) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

4) เพื่อให้รู้จักเคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่และรู้จักใช้สิทธิ เสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา

5) เพื่อให้มีความสำนึกในการเป็นไทยร่วมกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรักชาติ รักประชาธิปไตย รู้จักใช้สิทธิและปัญญาในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

6) เพื่อมีความสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ รู้จักแก้ปัญหาและ ข้อขัดแย้งด้วยวิธีการแห่งปัญญาและสันติวิธี

เมื่อพิจารณาละเอียดลงไปถึงเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนรายวิชา ส.402 สังคมศึกษา : ความหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (วิทยุ วิชาแพทย์ และเสรีบรรพชิต วารณปฎ 2524 : 24 - 62) พบว่า ในส่วนที่เป็นเนื้อหาของ จริยธรรมสำหรับการพัฒนาบุคลิกภาพและเพื่อพัฒนาสังคม ได้ระบุคุณธรรมที่สอดคล้อง กับหลักสูตรไว้ และมีบางหัวข้อที่ไม่ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนในหลักสูตร ได้แก่ ความรู้ จักประมาณตนหรือความพอที่ อิทธิบาท 4 ความกตัญญูทุกเวลา ความละเอียดและเกรงกลัว ต่อการทำความชั่ว กุศลกรรมบท 10 สัมปติธรรม การรู้จักเคารพในความคิดเห็นของ ตนเองและผู้อื่น

จากหัวข้อคุณธรรมต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วนั้น สมพร เทพสิทธิ์ ได้สรุปว่า คุณธรรมที่วัยรุ่นควรนำมาใช้ในการปฏิบัติ เพื่อปรับตัวในสังคม คือความอดทน ความ ซื่อสัตย์สุจริต นิริโอศติแปะ ชื่อสัตย์ เสียสละ การให้ ประหยัด รับผิดชอบ เมตตาการุณา การไม่เสพสิ่งเสพติด สัมปติธรรม การพึ่งตนเอง (สมพร เทพสิทธิ์ 2513 : 163-224)

โดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่า การจัดแบ่งหัวข้อคุณธรรมนั้น มีหลายลักษณะ หลายประการ การที่จะยึดถือลักษณะใดจึงขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการนำไปใช้ นำไปปฏิบัติเป็นสำคัญ

3. หนังสือสำหรับวัยรุ่น

ลักษณะการเขียนหนังสือสำหรับวัยรุ่น ประเภทบันเทิงคดีนั้น มีผู้แสดงความ คิดเห็นไว้หลายท่านด้วยกัน อาทิเช่น รัชจวน อินทรกำแหง กล่าวถึง ลักษณะหนังสือ สำหรับวัยรุ่นที่ดีไว้ดังนี้ (รัชจวน อินทรกำแหง 2517 : 115)

1) ตัวละครควรอยู่ในวัยรุ่น และควรสร้างอย่างมีชีวิต จนผู้อ่านรู้สึกเหมือน เป็นคนจริง ๆ จนรู้จักเหมือนเป็นเพื่อน เป็นพี่น้อง และเกิดความรู้สึกรวมในทุกข์สุขกับ ตัวละครนั้นด้วย

2) การดำเนินเรื่อง ควรเป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่อ้ออึ้ง โดยเฉพาะ นวนิยายสำหรับวัยรุ่นผู้ชาย ขนาดไม่ควรยาวเกินไป

3) วิธีเสนอเรื่องชวนอ่าน ไม่ควรวนซ้ำซ้อนโดยไม่จำเป็น มีเค้าโครงเรื่อง ที่รัดกุมและสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผล

4) การพรรณนา บรรยาย มองเห็นภาพพจน์ชัดเจน แต่ไม่เป็นเยื่อ และ ไม่มีมากจนเกินความจำเป็น เพราะวัยรุ่นพอใจอ่านบทสนทนา มากกว่า การพรรณนา และบรรยาย

5) สำนวนภาษาอยู่ในสมัยของวัยรุ่น แต่ก็เกลี้ยงเกลา ละเมียดละไม สั้น ชัดเจนให้เหมาะสมกับตัวละคร

6) มีแนวคิดที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง ซึ่งผู้อ่านจะสามารถจับได้โดยไม่ยากเกินไป

7) มีความสมจริงกับชีวิต จนวัยรุ่นไม่รู้สึกว่า ถูกหลอกให้อ่านเรื่อง "เล่น ๆ"

ส่วนลมูล รัตการ ได้จำแนกรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การเขียนนวนิยาย สำหรับผู้เยาว์ไว้ดังนี้ (ลมูล รัตการ 2506 : 53 - 55)

1) โครงเรื่อง ตัวละครจะประสบกับปัญหาที่สำคัญ และพยายามแก้ปัญหาให้หลุดพ้นไปด้วยดี อุปสรรคที่ขัดขวางในการแก้ปัญหของตัวเอกควรสมจริง อีกทั้งเรื่องต้องไม่ยากเกินไป

2) ตัวละครเป็นเด็กที่มีลักษณะเหมือนเด็กที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน

3) สื่อกาการเขียนน่าพอใจสามารถเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านได้ตั้งแต่เริ่มเรื่อง พฤติกรรมของตัวละครทำให้ผู้อ่านสนใจในเรื่อง จุดเด่นของเรื่องดี และการดำเนินเรื่องเหมาะสมกับเด็ก จบเรื่องอย่างมีความสุข

4) เรื่องที่เขียนมีความสำคัญพอที่ผู้อ่านจะสนใจ มีคุณค่าทางอารมณ์ และสมเหตุผล สมจริง

5) เนื้อเรื่องเป็นแนวเดียวกันโดยตลอด

6) การใช้บทสนทนาเหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน และเป็นธรรมชาติ

7) การดำเนินเรื่องรวบเร็ว มีส่วนประกอบของเรื่องเท่าที่จำเป็น เพื่อให้การดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างรวดเร็ว อันได้แก่ การกระทำ คำพูด ตัวละคร ตลอดจนการบรรยายเพื่อดำเนินเรื่องไปสู่จุดเด่นของเรื่อง

นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวมาแล้ว สุนทรี มีพร้อม ยังเสนอหลักเกณฑ์ในการเขียนหนังสือประเภทเรื่องสั้นสำหรับเด็กวัย 11 - 14 ปี ไว้ดังนี้ (สุนทรี มีพร้อม 2522 : 205 - 206)

1) โครงเรื่องควรแปลกใหม่ ไม่ซ้ำซากหรือจำเจอยู่กับคำสอนต่าง ๆ ควรชี้แนะเรื่องให้เด็กคิด ถ้าจะเน้นด้านคุณธรรมหรือข้อคิด ควรจะมีแนวในการเสนอเรื่องที่แปลกออกไป

2) เนื้อเรื่องควรจะถูกใจเด็ก เช่น เรื่องราวของสัตว์หรือการผจญภัยที่น่าตื่นเต้น เพื่อให้ตรงกับความต้องการและธรรมชาติของเด็ก

3) เด็กชอบเรื่องตลกสนุกสนาน เรื่องที่เสนอต่อเด็กจึงควรทำให้เด็กรู้สึกขบขันและสบายใจ

4) ภาษาที่ใช้ ต้องเป็นภาษาที่เด็กใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นคำง่าย ๆ ที่เด็กอ่านแล้วเข้าใจความ ขนาดตัวอักษรที่ใช้ต้องโตพอเหมาะกับระดับของเด็ก นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงขนาดของช่องไฟที่เหมาะสมด้วย

5) ตัวละคร ถ้าเป็นคนต้องเป็นผู้ยิ่งใหญ่ที่สุด เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ถ้าเป็นบุคคลอื่น ควรเป็นผู้มีความสำคัญและมีชื่อเสียงในค่านิยมค่านหนึ่ง

6) ฉากและบรรยากาศ ควรเป็นบรรยากาศแบบไทย ๆ ให้น่ามากที่สุด จะทำให้เรื่องสมจริงมากยิ่งขึ้น

7) ภาพประกอบ ภาพควรช่วยอธิบายเนื้อเรื่องด้วย เพื่อช่วยเด็กที่ยังอ่านหนังสือไม่แตกฉาน รายละเอียดของภาพต้องชัดเจนและถูกต้องตามลักษณะความเป็นจริงด้วย ควรเป็นภาพที่สดชื่นมีชีวิตชีวา

8) สิ่งที่จะนำเสนอแก่เด็ก ควรแสดงถึงความดีงาม ความถูกต้อง อันเป็นที่ยอมรับของสังคม รวมทั้งให้ประโยชน์ในด้านความรู้ ด้านจิตใจและด้านทักษะด้วย

นอกจากนี้ วิริยะ สิริสิงห (วิริยะ สิริสิงห 2524 : 28) ได้กล่าวเสริมไว้อีกว่า เด็กวัย 11 - 16 ปี ต้องการเป็นผู้ใหญ่ เรื่องที่เขียนจึงต้องใช้เทคนิคและกรรมวิธีเช่นเกี่ยวกับการเขียนเรื่องสำหรับผู้ใหญ่ เด็กชอบเรื่องยาวมากกว่า 15,000 คำ

ในด้านลักษณะและรูปแบบของหนังสือที่เหมาะสมสำหรับวัยรุ่นนั้น จากการประชุมกลุ่มเรื่องวิธีทำให้เยาวชนอ่านหนังสือมากขึ้น ในการประชุมสามัญประจำปี 2515 ณ หอสมุดแห่งชาติ สามารถสรุปผลการประชุมได้ดังนี้ (ชวช ปรีดี 2516 : 163)

1) ข้อความในหนังสือจะต้องถูกต้องและตรงกับความเป็นจริง โดยพิจารณาจากผู้เขียน และสำนักพิมพ์ที่เชื่อถือได้

2) ข้อความควรเหมาะกับเด็กวัยนี้ ไม่ควรใช้คำศัพท์มากนัก ถ้ามีศัพท์ ควรจะมีข้อความอธิบายให้เข้าใจ

3) ตัวพิมพ์ไม่ควรเล็กเกินไป

- 4) รูปเล่มกะทัดรัด ชื่อเรื่องที่น่าสนใจ
- 5) ให้อ่านง่าย สบายงาม มีรูปภาพดึงดูดความสนใจ
- 6) การผลิตหนังสือควรจรรยาบรรณ

4. ความต้องการและความสนใจในการอ่าน

4.2 ความต้องการของวัยรุ่น

จากการศึกษาของนักการศึกษา และนักจิตวิทยา ได้สรุปถึงความต้องการของวัยรุ่นไว้ดังนี้ (สุพัตรา ชุมเกตุ 2522 : 10, Hanna and McAllister, 1960: 71-72)

- 1) ต้องการโอกาสที่จะพัฒนาความเป็นอิสระทางอารมณ์จากผู้ใหญ่ เป็นตัวของตัวเอง ไม่ต้องการให้ผู้ใหญ่เข้ามายุ่งในเรื่องส่วนตัว
- 2) ต้องการความช่วยเหลือ แนะนำ ในเรื่องบทบาทของผู้ใหญ่ ต้องการพัฒนาความชำนาญหรือความสนใจในงานของตนเพื่อหาเลี้ยงชีพ ทั้งหลักฐานและครอบครัว
- 3) ต้องการทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและมีความสัมพันธ์อันน่าพึงพอใจกับเพื่อนวัยเดียวกันทั้งสองเพศ
- 4) ต้องการที่จะเข้าใจ และเรียนรู้วิธีการที่จะควบคุมธรรมชาติ แบบแผนของการเจริญเติบโตตามธรรมชาติ
- 5) ต้องการความช่วยเหลือในการปรับตัวให้เข้ากับสังคม ได้รับการยอมรับในความสามารถ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมตามควรแก่ฐานะ
- 6) ต้องการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งต่าง ๆ
- 7) ต้องการความรัก ความอบอุ่น และการยกย่องจากผู้ใหญ่
- 8) ต้องการความมั่นใจว่า ตนเป็นผู้ปกติทั้งกาย ใจ อารมณ์ และสังคม
- 9) ต้องการความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว
- 10) ต้องการที่จะประสบความสำเร็จจากประสบการณ์โดยตรง
- 11) ต้องการความช่วยเหลือในการแสวงหาปรัชญาชีวิตที่แน่นอน

12) ต้องการความช่วยเหลือในการพัฒนาความซาซึ้งในคุณค่าของสิ่งอันเป็นศิลปงดงาม

4.2 ความสนใจในการอ่านของวัยรุ่น

รัฐจวน อินทรกำแหง และสุพัตรา ชุมเกตุ (รัฐจวน อินทรกำแหง 2517 : 96 - 97 และสุพัตรา ชุมเกตุ 2522 : 18) ได้สรุปความสนใจในการอ่านของวัยรุ่น โดยจำแนกไว้ตามอายุของเด็กดังนี้

อายุ 12 ปี

เด็กชายชอบเรื่องที่มีการจบอย่างหมวดปมไว้ให้คิด ชอบอ่านหนังสือเกือบทุกชนิด เป็นต้นว่า ฆาตกรรม ประวัติศาสตร์ ชีวประวัติ การกีฬา ฯลฯ

เด็กหญิงส่วนมากยังชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตในบ้าน ในโรงเรียน ชอบเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ มากขึ้น เรื่องฆาตกรรมยังชอบอยู่ และเริ่มอ่านนวนิยายสำหรับผู้ใหญ่ บางทีก็ชอบเรื่องเกี่ยวกับอาชีพด้วย ในวัยนี้เด็กหญิงเริ่มอ่านเกือบทุกอย่างเหมือนกัน

อายุ 13 ปี

เด็กชายยังคงชอบเรื่องเครื่องยนตร์กลไก ชอบเรื่องเกี่ยวกับงานอดิเรก และการเพาะความงามของร่างกาย

เด็กหญิงคงอ่านนวนิยายของผู้ใหญ่ต่อไป ไม่ชอบหนังสือที่เป็นหลักวิชา จนเกินไป เริ่มชอบหนังสือคำประพันธ์ บทละคร เรื่องเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงก็ยังคงชอบอยู่

อายุ 14 ปี

ความสนใจจะเริ่มพุ่งเล็งไปในแนวใดแนวหนึ่งโดยเฉพาะ

เด็กชายชอบอ่านชีวประวัติ การเดินทาง เครื่องยนตร์กลไกต่าง ๆ บางคนเริ่มอ่านหนังสือรัก ๆ ใคร่ ๆ บ้าง แต่เรื่องนั้นจะต้องรวดเร็วทันใจ

เด็กหญิงชอบเรื่องรักใคร่ที่สะเทือนอารมณ์ มักติดใจเรื่องราวที่แต่งเกินความจริง ง่าย ๆ บางคนสนใจหนังสือเกี่ยวกับอาชีพมากขึ้น และยังสนใจบทละคร คำประพันธ์ด้วย

อายุ 15 ปี

ตอนนี้ความทุ่มเทในการอ่านผ่านไปบ้างแล้ว แต่ละคนเริ่มอ่านหนังสือตามความต้องการของโรงเรียนและสังคมของตน ยังคงชอบการอ่านอยู่ แต่ไม่ทุ่มเทไปในทางใดทางหนึ่งเหมือนเมื่อก่อน

เด็กชายมักชอบเรื่องเกี่ยวกับวิชาการ งานอดิเรกและการทดลอง
เด็กหญิงยังคงชอบนวนิยาย

อายุ 16 - 17 ปี

ความสนใจในการอ่านค่อยเริ่มเป็นผู้ใหญ่ขึ้น จะมีความต้องการและรสนิยมเป็นของตนเอง ค่อยเริ่มสนใจกับชีวิตอย่างผู้ใหญ่ สนใจกับเรื่องของโลกของสังคม และปัญหาส่วนตัวต่าง ๆ

สำหรับหนังสือ พงศาวดาร (หนังสือ พงศาวดาร 2521 : 135) ได้จำแนกรายละเอียดแตกต่างจากที่กล่าวข้างต้นบ้างเล็กน้อย ดังนี้

อายุ 16 ปี

เริ่มสนใจหนังสือพิมพ์รายวัน ข่าวคราวเหตุการณ์และคอลัมน์เฉพาะเรื่อง เช่น ปัญหาชีวิต ความเคลื่อนไหวทางวิทยาศาสตร์ และการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ นิยายรัก และเรื่องสั้นทั่วไป

ชายสนใจในวิชาการเฉพาะสาขา ในวิชาชีพที่ตนสนใจ เช่น งานช่าง การเกษตร และนิยายสาร สารคดีท่องเที่ยวต่าง ๆ

หญิงจะมีความสนใจนิยายแบบผู้ใหญ่มากกว่าชาย และเป็นระยะเริ่มบ่งบอกความสนใจในเรื่องที่มีรสนิยมเฉพาะมากขึ้น

อายุ 17 - 18 ปี

การอ่านหนังสือของวัยรุ่นในระยะนี้ บางส่วนอาจลดลงหรืออาจเพิ่มขึ้นอย่างจริงจังขึ้นอยู่กับความถนัด ความสนใจ และกระหายเรื่องราว เฉพาะประเภทที่ตนนิยมอ่าน ค้นหาแนวอาชีพที่ตนถนัด งานอดิเรกจะได้รับความสนใจมากขึ้น การค้นคว้า

หาอ่าน เช่น ศิลปะในการพูด ในการคิด เด็กสนใจมาก เขาจะเริ่มทดลองเกี่ยวกับการประดิษฐ์เครื่องยนต์กลไก งานอดิเรก เลี้ยงสัตว์ เพาะพืชอย่างจริงจัง หนังสือจะให้ความสนใจการดำเนินชีวิตของผู้ใหญ่ ปัญหาส่วนตัว งานบ้าน การถักทอ ซึ่งเป็นงานอดิเรก และสนใจหนังสือประเภทนี้เพิ่มขึ้น

จากความต้องการและความสนใจในการอ่านของวัยรุ่น ดังที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น ผู้เขียนหนังสือสำหรับวัยรุ่นควรที่จะได้คำนึงถึงในการเขียนหนังสือ ทั้งนี้เพื่อให้หนังสือนั้นสามารถสนองความต้องการของเด็กเพราะมีเนื้อหาซึ่งเด็กวัยนี้สนใจ อีกทั้งควรสอดแทรกคุณธรรมหรือคำแนะนำที่ถูกต้อง เพื่อจะช่วยให้วัยรุ่นได้นำไปปรับปรุงตัว และยึดเป็นแนวทางในการประพฤติ ปฏิบัติต่อไป

นอกเหนือจากหลักทฤษฎีอันเกี่ยวกับความสนใจในการอ่านของวัยรุ่น ดังกล่าวแล้ว ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับความสนใจในการอ่านของวัยรุ่น ของบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2510 ทวี มุขชะโกษา (ทวี มุขชะโกษา 2510 : 147 - 150) ได้สำรวจทัศนคติและความสนใจในการอ่านของเด็กอายุ 11 - 16 ปี โรงเรียนมัธยมสาธิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ปทุมวัน โดยสุ่มนักเรียนหญิง 100 คน ชาย 100 คน ในค่านหนังสือนวนิยาย พบว่า

อายุ 11 - 13 ปี

เด็กชายชอบเรื่องประเพณีโลดโผน ผจญภัย เรื่องสอบสวนสืบสวน สืบราชการลับ และอาชญากรรม เป็นอันดับหนึ่ง เรื่องตลกขบขัน เป็นอันดับสอง ส่วนเด็กหญิงชอบเรื่องตลกขบขัน เป็นอันดับหนึ่ง เรื่องการสอบสวนสืบราชการลับ เป็นอันดับที่ 2 ส่วนเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ เป็นอันดับรองลงมา

อายุ 14 - 16 ปี

เด็กชายชอบนวนิยายโลดโผน ผจญภัย และสืบราชการลับ เป็นอันดับหนึ่ง อันดับรองลงมา คือ เรื่องตลกขบขัน และเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ตามลำดับ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2516 มีผู้ร่วมกันวิจัยในโครงการการศึกษาความสนใจ และแนวการอ่านหนังสือของนักเรียนอายุ 13 - 18 ปี ในโรงเรียนรัฐบาล ดังนี้

มนู จิมพิบูลย์ (มนู จิมพิบูลย์ 2516 : 53) พบว่า เมื่อเปรียบเทียบ กับหนังสือในหมวดอื่น ๆ นักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลจังหวัดกำแพงเพชร ทาก ลำปาง และเชียงใหม่ อายุ 13, 14 ปี สนใจอ่านนวนิยายระดับสูง ส่วนนักเรียน อายุ 15 - 18 ปี สนใจปานกลาง ซึ่งผลการวิจัยเหมือนกับ อรุณศรี กำลัง (อรุณศรี กำลัง 2516 : 58) ซึ่งทำการศึกษานักเรียนโรงเรียนรัฐบาลจังหวัด กระบี่ นราธิวาส ภูเก็ต ยะลา และสงขลา

เอกรินทร์ สุนทรพงศ์ (เอกรินทร์ สุนทรพงศ์ 2516 : 116) พบว่า นักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อายุ 14 - 16 ปี สนใจนวนิยายในระดับสูง ส่วนนักเรียนอายุ 13, 17 และ 18 ปี สนใจปานกลาง

เอื้อมพร ชัยพิพัฒน์ (เอื้อมพร ชัยพิพัฒน์ 2516 : 91) พบว่า นักเรียน ในโรงเรียนรัฐบาลจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ และน่าน อายุ 13, 15 ปี และนักเรียนหญิงอายุ 15, 16, 18 ปี สนใจอ่านหนังสือนวนิยายในระดับสูง ส่วน ระดับอายุอื่น สนใจปานกลาง

นอกจากนี้ ผลการศึกษาของทองประคัม ล้อมตระกูล (ทองประคัม ล้อมตระกูล 2516 : 73) ซึ่งทำการศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลจังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี นครนายก นครสวรรค์ สระบุรี และอ่างทอง ประไพศรี วิสัยจร (ประไพศรี วิสัยจร 2516 : 173) ได้ทำการศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล จังหวัด ลพบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม นครปฐม ราชบุรี และเพชรบุรี พิชัย เทพนมิตร (พิชัย เทพนมิตร 2516 : 43) ศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล ในกรุงเทพมหานคร ไพฑูรย์ สี่ไผ่บุลย์ (ไพฑูรย์ สี่ไผ่บุลย์ 2516 : 58) ศึกษา ในโรงเรียนรัฐบาลจังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น สกลนคร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม

และกาฬสินธุ์ มารศรี ศรีทศายุทธ (มารศรี ศรีทศายุทธ 2516 : 51) ศึกษา
ในโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดชุมพร นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี พัทลุง และตรัง
ปรากฏสอดคล้องกันคือ นักเรียนอายุ 13 - 18 ปี สนใจอ่านหนังสือนวนิยายระดับ
ปานกลาง

สำหรับในต่างประเทศ แอนเดอร์สัน (Anderson. 1964 : 4577A)
ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในการเลือกอ่านของวัยรุ่น
อาสาสมัคร โดยใช้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 686 คน
พบว่า เด็กวัยนี้ชอบอ่านหนังสือมากที่สุด และเด็กหญิงชอบอ่านหนังสือมากกว่าเด็กชาย
หนังสือที่เด็กชอบอ่าน คือ

เด็กชายชอบการ์ตูน เรื่องสัตว์ นวนิยาย นิทาน และชีวประวัติ ตามลำดับ

เด็กหญิงชอบนวนิยาย ชีวประวัติ เรื่องสัตว์ และนิทาน ตามลำดับ

บรัสซัสโก (Brusasco. 1970 : 3717A) ได้ศึกษาบทบาทของนวนิยาย
ที่ใช้สอนประกอบการเรียนของนักเรียนในรัฐนิวยอร์ก เพื่อศึกษาว่านวนิยายเหล่านั้น
มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของวัยรุ่นหรือไม่ โดยได้นำนวนิยายจำนวน 35 เรื่อง
ให้นักเรียนในระดับ 7 ถึง 12 อ่าน โดยมีครูเป็นผู้คัดเลือกให้เหมาะสมกับระดับของ
เด็ก ผลการวิจัยพบว่า

นวนิยายส่วนใหญ่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง
และจะมีผลยิ่งขึ้นในวัยรุ่นอายุ 19 ปี นวนิยายบางเรื่องให้ทัศนะเกี่ยวกับการเลือก
อาชีพกว้างและแคบต่างกัน บางเรื่องก็เป็นสาเหตุให้เด็กเกิดปัญหาเกี่ยวกับค่านิยม
ทางอาชีพด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปี พ.ศ. 2507 เฉลิม มากนวล (เฉลิม มากนวล 2507 : 207-208)
ได้วิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาดกและนิทานอีสป ผลปรากฏว่า นิทานชาดกยึดหลัก

คงต่อไปนี้ หลักทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำใจให้บริสุทธิ์ หลักธรรม หลักไม่
เบียดเบียน (อหิงสา) หลักความเชื่อ หลักความกตัญญูทกเวที หลักมักน้อยสันโดษ
หลักอริยสัจ หลักศีล หลักความเชื่อฟัง หลักคุณของความสามัคคี และโทษของการ
แตกสามัคคี หลักการผูกมิตร หลักการเคารพในอาวุโส ส่วนในด้านของแนวคิด
นิทานอีสป มีแนวคิดที่แสดงนิสัยพาล การกระทำที่ผิดวิสัย ความกตัญญูทกเวที
ความซื่อสัตย์กับความอสุจริต ความสามัคคีกับการแตกสามัคคี และความขยันกับความ
เกียจคร้าน

ในปี พ.ศ. 2513 จักรมา อาจารย์รัฐ (จักรมา อาจารย์รัฐ 2514 : 106-111)
ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาค่านิยมที่สัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศจากวรรณกรรมที่วัยรุ่นสนใจ
ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. วรรณกรรมที่วัยรุ่นสนใจอ่านสูง คือ สารคดีท่องเที่ยวและการเมือง
รองลงมา คือ นวนิยายที่เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่ เรื่องสั้น หนังสือประเภทอื่น ๆ วัยรุ่น
ให้ความสนใจน้อย
2. จากการวิเคราะห์ค่านิยมในวรรณกรรมที่วัยรุ่นสนใจอ่าน ส่วนใหญ่หนังสือ
เหล่านั้นให้ค่านิยมด้านไมตรีสัมพันธ์ ซึ่งเป็นค่านิยมที่มีน้ำหนักมากในสังคมไทย เช่น ความ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเกื้อกูล ความเกรงใจและการให้อภัย
3. ค่านิยมของวัยรุ่นที่ได้มาจากแบบสอบถาม ปรากฏว่า วัยรุ่นกลุ่มนี้ยกย่อง
หรือมีแนวโน้มค่านิยมสัมฤทธิ์สัมพันธ์ (ความสำเร็จ) ซึ่งเป็นค่านิยมที่ส่งเสริมการพัฒนา
เศรษฐกิจ แต่ปรากฏว่า วัยรุ่นไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีค่านิยมด้านนี้มากเท่าที่ควร
4. ค่านิยมที่ควรปรากฏในวรรณกรรมสำหรับวัยรุ่น เพิ่มเติมจากค่านิยม
ไมตรีสัมพันธ์ที่พอเหมาะพอควรของไทย จึงควรเป็นค่านิยมในด้านที่ส่งเสริมความคิดเห็น
การเคารพในเหตุผล เคารพความสามารถของผู้อื่น และของตนเอง
5. ค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมส่วนใหญ่เป็นค่านิยมด้านไมตรีสัมพันธ์ แต่
ค่านิยมที่วัยรุ่นยกย่องเป็นค่านิยมด้านสัมฤทธิ์สัมพันธ์

ปี พ.ศ. 2522 สุนทรี มีพร้อม (สุนทรี มีพร้อม 2522 : 49 - 195)
วิเคราะห์หนังสือเด็กฉบับชนนการประกวกระหว่างปี พ.ศ. 2515 - 2519 ประเภท
หนังสือทั่วไปที่มีไขแบบเรียน พบว่า หนังสือบันเทิงคดีเรื่อง

อวนกับอิคผญกัย	สอนความเมตตากรุณา ไม่ประทุรร้ายต่อชีวิตและร่างกาย
ลูกไก่แสนสวย	สอนให้มีความสามัคคีระหว่างพี่น้อง เชื่อฟังคำสอนของผู้ใหญ่
เอื้องแซะสีทอง	สอนให้มีความกตัญญูกตเวที อคทน
นายชนมคม	สอนเรื่องความกล้าหาญ อคทน รักเกียรติยศ และเกียรติศักดิ์ ของตนเองและของประเทศไทย
อีสปากกลอน	สอนให้ทำดี สอนให้เชื่อฟังพ่อแม่ ครู
เสือเข้ากับลูกวัว	แสดงโทษของความอกตัญญู กระตุ้นให้มีความโอบอ้อมอารี
ทำไมหนอนายตูปบ่อง	สอนให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซื่อตรง
หวานอยู่ไหน	สอนให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตากรุณา การทำ งานตามหน้าที่ และมารยาทในการปฏิบัติตนในครอบครัว
หมู่บ้านหนูนา	สอนเรื่องมารยาทในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น
สัตว์มีประโยชน์	สอนมารยาทในการต้อนรับแขก
คาบวิเศษ	ส่งเสริมความกล้าหาญ อคทน
เรื่องสั้นชนบท	สอนคุณค่าของการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ประหยัค อคทน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักประคินธุสสิ่งของให้ เป็นประโยชน์

ในปีเดียวกันนี้ วิจิตร สุกาทร (วิจิตร สุกาทร 2522 : 69 - 83)
ได้วิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กในค่านคุณธรรมเฉพาะที่พิมพ์เป็นภาษาไทย ระหว่าง
ปี พ.ศ. 2520 - 2522 โดยวิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็ก 103 เล่ม แบ่งเป็น
ตามประเภทคือ ประเภทที่ 1 นิทานชาวบ้าน 38 เล่ม ประเภทที่ 2 วรรณกรรม

ปัจจุบัน 40 เล่ม และประเภทที่ 3 วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง 25 เล่ม ปรากฏผลดังนี้

หนังสือประเภทนิทานชาวบ้าน เน้นคุณธรรมในด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคล
รองลงมาได้แก่ การไม่พูดปด ไม่พูดบิดเบือน
ไม่อำพรางความจริง หลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน
ความเมตตากรุณา การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและ
ร่างกาย

ประเภทวรรณกรรมปัจจุบัน เน้นคุณธรรมความเมตตากรุณา รองลงมาได้แก่
ความเชื่อเพื่อแผ่นดินและเสียดสี กับมารยาทนิสัย
ส่วนบุคคล

ประเภทวรรณกรรมร้อยกรอง เน้นคุณธรรมในการอยู่ร่วมกัน ความเมตตากรุณา
คุณธรรมที่ปรากฏน้อยในหนังสือทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ คุณธรรมด้านความละเอียด และ
เกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ในปี พ.ศ. 2523 รัชนี้ แพรนิมิตร (รัชนี้ แพรนิมิตร 2523 : 55-58)
ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กวัย 11 - 14 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทย
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 - 2522 โดยไม่รวมหนังสือแปล จำนวน 29 เล่ม ผลการวิเคราะห์
ปรากฏว่า หนังสือระดับดีมากในด้านเนื้อหา ได้แก่ แก้วจอมแก่น และชีวิตบ้านป่า ระดับดี
จำนวน 17 เล่ม คือ จดหมายถึงคุณยาย โลกกว้าง บุญส่ง ชนบทที่รัก หมา ๆ แมว ๆ
ผีเสื้อและดอกไม้ สามครูณ เรื่องจากคุณปู่ บ้านหนูอยู่หาคเลี้ยว เมื่อคุณตาคุณยายยัง
เด็ก เล่ม 1 - 2 เรื่องสั้นชนบท เรื่องของมาเหมียว หุ่นหุ่นสีน้ำเงิน เรื่องของน้ำพุ
เปิด ออก หนูย หนูชอบเชียงใหม่ ระดับปานกลาง มีจำนวน 7 เล่ม คือ ลูกหว้า
พริกขี้หนู สวนสัตว์ นิทานเลี้ยวสวาท นิทานสำหรับคุณหนู นิทานสำหรับคุณหนู เล่ม 2 และ
โลกของหนูหวาน ส่วนระดับควรปรับปรุง มีจำนวน 3 เล่ม คือ นิทานบันเทิง นิทาน
เริงรมย์ และนิทานบันเทิงใจ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2524 นิสา ชูโต กล่อมจิตต์ พลายเวช และกานต์มณี ศักดิ์เจริญ (นิสา ชูโต กล่อมจิตต์ พลายเวช และกานต์มณี ศักดิ์เจริญ 2524 : 87) ได้วิเคราะห์เนื้อหาและสาระของหนังสือที่จัดจำหน่ายอยู่ในตลาดหนังสือ จำนวน 787 เล่ม สรุปสาระของหนังสือที่เด็กได้รับดังนี้

1) ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นประเด็นสำคัญ ซึ่งมีอยู่มากในหนังสือวรรณกรรมพื้นบ้านและเรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่ คิดเป็นร้อยละ 19 ของหนังสือทั้งหมด

2) ให้สาระความรู้ประเภทต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัยความคุ้นเคย หนังสือประเภทนี้ ส่วนใหญ่ ได้แก่ หนังสือประเภทสารคดี ซึ่งมีอยู่ประมาณ 1 ใน 4 ของหนังสือทั้งหมด

3) ให้คุณธรรมบางประการ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่ผู้แต่งพยายามส่งสาระแก่ผู้อ่านเรียงลำดับความดังต่อไปนี้คือ เรื่องรู้จักใช้สติปัญญาและความฉลาดเพื่อช่วยให้พ้นภัย เรื่องความกตัญญู ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความกล้าหาญ เป็นคนดี เป็นคนมีเหตุผล เอื้อเฟื้อ เสียสละ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมตตากรุณา พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่โลภ ความรักระหว่างเพื่อนรัก เมตตาสัตว์และเห็นประโยชน์ความจงรักภักดีของสัตว์ ไม่อิจฉาริษยา ความอดทน ออกกำลังกาย ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ขยันหมั่นเพียร ไม่ไว้วางใจคนแปลกหน้า เชื่อฟังผู้ใหญ่ รักการไปโรงเรียน ไม่พูดปด ความรอบคอบ เห็นใจผู้อื่น ประชาธิปไตย รู้จักคุณค่าของของเล่น ฯลฯ

ในทางตรงกันข้าม หนังสือก็ให้ความคิดแบบอย่างในทางผิด ๆ ได้ เช่น ความฉลาดแกมโกง คนใจข่มเป็นเหยื่อของคนฉลาด เป็นต้น

ในปีเดียวกัน มีการวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูนเป็นโครงการร่วมกัน ผู้ร่วมโครงการได้แก่ กรมศึกษา ศรีเจริญ เบญจา บุญยสนธิกุล และสุรางค์ รุ่งเรือง ใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์คุณธรรม 28 ข้อ โดยแบ่งเป็นด้านส่งเสริมคุณธรรม และด้านทำลายคุณธรรม

กรรณิกา ศรีเจริญ (กรรณิกา ศรีเจริญ 2525 : 89 - 99) ได้วิเคราะห์หนังสือการ์ตูนเล่มละบาท จำนวน 250 เล่ม แบ่งออกตามแนวเรื่องที่เขียนเป็นสามประเภท คือ ประเภทเรื่องผจญภัย เรื่องอิงประวัติศาสตร์ เรื่องสงคราม ประเภทเรื่องอาชญากรรม และเรื่องผี และประเภทเรื่องเกี่ยวกับชีวิตและความรัก ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังนี้

ประเภทเรื่องผจญภัย เรื่องอิงประวัติศาสตร์และเรื่องสงคราม ส่งเสริมคุณธรรมด้านความเมตตากรุณาสูงสุด รองลงมาคือ ความกล้าหาญ และเชื่อมั่นในตนเอง ความสุภาพอ่อนน้อม ตามลำดับ คุณธรรมที่ปรากฏน้อยคือ ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว ความยุติธรรม ความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียงและความมีชัยศักดิ์ คุณธรรมที่ไม่ปรากฏคือ คุณธรรมการไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย การไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น การรู้จักพอคือ ความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ การไม่หลงและเสพติด เสพติด ความมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา และหน้าที่ การถือประโยชน์ส่วนรวม การละเว้นจากการพนัน การไม่ประพฤติผิดในกาม และการไม่ถูกเหยียดหยาม ส่วนพฤติกรรมด้านทำลายคุณธรรมการไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย สูงสุด

ประเภทเรื่องอาชญากรรมและเรื่องผี มีพฤติกรรมด้านส่งเสริมคุณธรรม ด้านความเมตตากรุณาสูงสุด รองลงมาคือ ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง ส่วนด้านทำลายได้แก่ การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย รองลงมาได้แก่ ความมีน้ำใจ เป็นนักกีฬา

ประเภทเรื่องเกี่ยวกับชีวิตและความรัก ส่งเสริมคุณธรรมด้าน การให้ความรัก ความห่วงใยสูงสุด รองลงมาคือ ความสุภาพอ่อนน้อม ความเมตตากรุณา ด้านทำลายคุณธรรม ได้แก่ การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย รองลงมา คือ ความซื่อสัตย์สุจริต

เบญญา บุญสนธิกุล (เบญญา บุญสนธิกุล 2525 : 64 - 87) วิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูนที่โคเค้าโครงจากต่างประเทศ ราคาเล่มละ 3 - 10 บาท โดยวิเคราะห์หนังสือจำนวน 80 เล่ม แบ่งเป็น 5 ประเภท ตามแนวเรื่องที่เขียน

ประเภทที่ 1 เรื่องประกอบนิทาน

ประเภทที่ 2 เรื่องที่มีคุณค่าทางการศึกษา

ประเภทที่ 3 เรื่องเกี่ยวกับการต่อสู้จนุภัย

ประเภทที่ 4 เรื่องเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวและความรัก

ประเภทที่ 5 เรื่องเกี่ยวกับอาชญากรรม ฆี เรื่องลึกลับน่ากลัว

การวิเคราะห์ปรากฏผลดังต่อไปนี้ ในจำนวนหนังสือทั้งหมดปรากฏคุณธรรมทั้งด้านส่งเสริมและทำลาย ด้านส่งเสริมนั้นพบว่า คุณธรรมที่ปรากฏเป็นอันดับหนึ่ง คือ ความกล้าหาญ และเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งมีอยู่ในระดับปานกลาง คุณธรรมอันดับรองลงไป คือ ความเมตตากรุณา การคบมิตร ส่วนคุณธรรมด้านทำลาย ที่ปรากฏเป็นอันดับหนึ่ง คือการไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย และอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต และการรู้จักความพอคิ ตามลำดับ คุณธรรมที่ไม่ปรากฏทั้งในค่านส่งเสริมและด้านทำลาย คือการไม่ลองและเสพสิ่งเสพติด และการไม่ประพฤติผิดในกาม พฤติกรรมด้านส่งเสริมคุณธรรมและทำลายคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูนที่ได้เค้าโครงมาจากต่างประเทศส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย

สรุป รุ่งเรือง (สรุป รุ่งเรือง 2525 : 137 - 139) วิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูนไทยเล่มละ 3 - 10 บาท หนังสือการ์ตูนไทยที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 79 เล่ม แบ่งเป็น 5 ประเภท คือ การ์ตูนประกอบนิทาน 27 เล่ม การ์ตูนที่มีคุณค่าทางการศึกษา 12 เล่ม การ์ตูนเกี่ยวกับการต่อสู้จนุภัย 12 เล่ม การ์ตูนเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวและความรัก 15 เล่ม และการ์ตูนเกี่ยวกับอาชญากรรม ฆี เรื่องลึกลับ 13 เล่ม จากการวิเคราะห์ปรากฏว่าคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูนไทยมีทั้งสิ้น 27 คุณธรรม คุณธรรมที่ไม่ปรากฏมีทั้งคุณธรรม คือ คุณธรรมการไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น พฤติกรรมด้านส่งเสริมคุณธรรม พบว่า คุณธรรมความเมตตากรุณา ปรากฏเป็นอันดับหนึ่ง และอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคุณธรรมอันดับรองลงมา คือความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง ความสุภาพอ่อนน้อม ตามลำดับ พฤติกรรมด้าน

ทำลายคุณธรรม พบว่าคุณธรรมไม่ประทุรร้ายต่อชีวิตและร่างกาย ปรากฏเป็นอันดับหนึ่ง
และอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต การไม่ประพฤติดิใน
กาม และปริมาณพฤติกรรมของตัวละครค่านส่งเสริมคุณธรรมสูงกว่าปริมาณพฤติกรรมของ
ตัวละคร ค่านทำลายคุณธรรม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หนังสือสำหรับวัยรุ่น ประเภทบันเทิงคดี ที่พิมพ์ในปี พ.ศ. 2524 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2526 ไม่รวมหนังสือแปล นิทาน และตำนาน คัดเลือกมาจากสำนักพิมพ์ต่าง ๆ จำนวน 38 เล่ม โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังต่อไปนี้

1. เป็นหนังสือที่ระบุว่าเหมาะสมกับเด็กอายุ 12 - 18 ปี ตามที่แจ้งไว้ในงานวิจัยของ

นิศา ชูโต กล่อมจิตต์ พลายเวช และกานต์ณัฏฐ์ ศักดิ์เจริญ หนังสือสำหรับเด็ก รายชื่อและบรรณนิทัศน์ บรรณกิจ 2524, 334 หน้า

2. เป็นหนังสือที่มีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ตัวละครเอกเป็นวัยรุ่น และเรื่องไม่ยาวนัก

2.2 อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน เป็นเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความรัก

คลกชมชื่น การผจญภัย

3. ในกรณีที่ไม่อ้างใช้เกณฑ์ในข้อ 2 คัดเลือกได้ จะใช้วิธีสอบถามจากผู้แต่ง ที่สามารถติดต่อได้ หรือให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตัดสินในกรณีที่ไม่สามารถติดต่อกับผู้แต่งได้

เกณฑ์การวิเคราะห์

ผู้วิจัยสร้างเกณฑ์การวิเคราะห์โดยศึกษาจาก

1. จุดมุ่งหมายด้านคุณธรรม ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

พุทธศักราช 2520 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ

2. จุดมุ่งหมายค่านคุณธรรม ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ

3. คู่มืออบรมวัฒนธรรมไทย ระดับมัธยมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

4. คู่มือครูจริยศึกษา ของ บัว สนสร้อย

5. คู่มือครูสอนศีลธรรม ของ สมทรง บุญญฤทธิ์

6. หนังสือที่เกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา

7. เอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรม

แล้วนำมาสร้างเป็นเกณฑ์การวิเคราะห์คุณธรรมที่มีในหนังสือสำหรับวัยรุ่น นำเกณฑ์การวิเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องของเกณฑ์ ทั้งนี้โดยเลือก ผู้มีประสบการณ์ในค่านคุณธรรมเป็นผู้พิจารณา

ตาราง 1 เกณฑ์การวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือสำหรับวัยรุ่น

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะบอกพฤติกรรม
1. การพึ่งตนเอง	การพึ่งตนเอง หมายถึง การรู้จักกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้โดยลำพัง รู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง รู้จักรักษาสิทธิของตนเอง	1. กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง 2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีลักษณะผู้นำ และเมื่อเป็นผู้ตามก็จะตามอย่างไม่มุงาย รู้จักใช้เหตุผล 3. ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้เต็มที่ ก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะบ่งบอกพฤติกรรม
2. การคบคนดี เป็นมิตรและ ไม่คบคนชั่ว	การคบ หมายถึง การไป มาหาสู่ทำความสนิทสนมด้วยความเป็น มิตร การคบคนดี เป็นเหตุให้เกิด ความสุขความเจริญ คือ ทำคนให้มี ความสามารถ มารยาทให้ดียิ่งงาม ทำใจให้สงบ สามารถลวงพ้นอุปสรรค ต่าง ๆ ได้ ได้รับแต่ความสุข และ สนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง เป็น แบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุน เกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไป ด้วยดี	1. คิดต่อไปมาหาสู่ กับคนที่ประกอบกิจที่เป็นประโยชน์ 2. ไม่คบคนที่เป็นผู้ ทำลายความสุข ความเจริญ ทั้ง ฝ่ายตนและผู้อื่น คนชั่วใดแก่ นักเลงการพนัน นักเลงเจ้าชู้ นักเลงเหล้า คนลวงเขาควย ของปลอม คนคดโกง คนหัวไม้ 3. คบคนที่ดีและประโยชน์ให้ ร่วมทุกข์ร่วมสุข มีน้ำใจสรรเสริญ เพื่อน ช่วยเหลือเสริม สนับสนุน และ อุปการะ
3. การไม่ ทำร้าย ร่างกาย	การไม่ทำร้ายร่างกาย คือ การไม่ทำร้ายหรือทำลายชีวิตทั้งมวล ไม่ว่าจะเป็นชีวิตของมนุษย์หรือสัตว์ มีความนับถือชีวิตของเขา ไม่แสวง หาความสุข สนุกสนานบนความ ทุกข์ร้อนของผู้อื่น รู้จักที่จะให้ความ เป็นเพื่อนต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายอย่าง จริงใจ	1. ไม่ทำร้ายร่างกาย คนและสัตว์ รวมทั้งตนเอง 2. ไม่ฆ่าคนและสัตว์ รวมทั้งตนเอง 3. ไม่วางแผนหรือ จ้างวานให้ฆ่าหรือทำร้ายผู้อื่น

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะบ่งบอกพฤติกรรม
4. ความไม่โลภ และไม่ ลักขโมย	ความโลภ คือ ความอยากได้ ของที่เราชอบ เราชัก เป็นความ อยากที่ไม่รู้จักพอ จะเพิ่มขึ้น ๆ เมื่อไม่สมอยากก็เป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ เมื่อสมอยากก็แค่บ้ำัดทุกข์ชั่วขณะหนึ่ง แล้ว ก็จะไปเพิ่มความเคยชินที่จะ อยากมากขึ้น ความไม่โลภ เป็นความไม่ อยากได้ของของผู้อื่น การไม่ขโมย คือ การไม่ยึดถือ เอาสิ่งของที่เจ้าของหวงแหนหรือไม่ ได้อนุญาตให้	1. การไม่อยากได้ของ ของผู้อื่น 2. ไม่ลักของของผู้อื่น 3. ไม่ขูกรรโชกผู้อื่น โดยหวังของของเรา 4. ไม่ปล้น ไม่ฉ้อโกง 5. ไม่ทำลายข้าวของ ของผู้อื่น ไม่ว่าจะทำเองหรือ ใช้จางวานให้คนอื่นทำ 6. ไม่ยักยอกเอาส่วน ของผู้อื่นมาเป็นของตน 7. รับแต่ของที่ควรรับ เช่น ไม่รับเมื่อเขาหวังผล ตอบแทนให้ทำธุรกิจในทาง ที่ผิด
5. การไม่ ประพฤติดิ ในกาม	กาม คือ ความรักใคร่ ความปรารถนา กิริยาที่รักใคร่ กันในทางประเวณี การไม่ประพฤติดิในกาม เป็นการยินดีเฉพาะคู่ครองของตน	1. ไม่จู้จี้จกจกข่มขืน 2. ไม่ประพฤติดิทำนอง ชู้สาวต่อภรรยาหรือสามีของ ผู้อื่น

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะบ่งบอกพฤติกรรม
6. ความสะอาด ทางวาจา	วาจา ไค้แก่ คำที่กล่าวออกไป คำที่เปล่งออกไป คำที่เจรจา กัน เพื่อใช้เป็นสื่อทางการติดต่อให้ ความประสงค์ของกันและกัน หมายถึง คำพูดนั่นเอง ความสะอาดทางวาจา ไค้แก่ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ เพ้อเจ้อและ เหลวไหล แต่พูดไพเราะ อ่อนหวาน มีประโยชน์และ ถูกกาลเทศะ	3. ชื่อตรง รักใคร่ต่อ คู่ครองของตน 4. ไม่ประพฤติอนาจาร ฉันทู้สาวในที่สาธารณะ 5. ไม่เกี้ยวพาราสี ทำนองชู้สาวกับภรรยาผู้อื่น หรือสตรีที่เขาไม่พึงใจ 1. พูดเรื่องที่เป็นจริง 2. ไม่พูดเรื่องจริง ที่ให้ร้ายแก่คนอื่น 3. ไม่พูดคำหยาบ 4. ไม่พูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล ซึ่งเป็นการพูดที่ไม่ ถูกกับเวลา พูดถึงสิ่งที่ไม่เป็น จริง ไม่เป็นประโยชน์ 5. พูดจาไพเราะ อ่อนหวาน พูดแล้วมีประโยชน์ ถูกกาลเทศะ

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะบ่งบอกพฤติกรรม
7. การไม่เล่นการพนัน	การพนัน คือ การเล่นที่มีการวางเดิมพันด้วยเงิน หรือทรัพย์สินอย่างอื่น	1. การไม่เล่นการพนันทุกชนิด 2. ไม่ชักชวนให้ผู้อื่นเล่นการพนัน 3. ไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือสถานที่เล่นการพนัน 4. ไม่ตั้งบ่อนการพนัน
8. ไม่เสพสุราเมรัย และสิ่งเสพติด	สุราเมรัยและสิ่งเสพติด เป็นสิ่งที่ให้โทษ ทำให้เสียสุขภาพ เสียทรัพย์สิน จิตใจเสื่อมทรามลง ได้จากสารในธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์	1. ไม่เสพสิ่งเสพติด ได้แก่ บุหรี่ เหล้า กัญชา เป็นต้น 2. ไม่ทดลองเสพสิ่งเสพติด 3. ไม่ส่งเสริม บัณฑิตให้ผู้อื่นเสพสิ่งเสพติด 4. ไม่ค้าขายสิ่งเสพติด หรือให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ค้าขาย

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะบ่งบอกพฤติกรรม
9. ความ ละเอียดและ เกรงกลัว ต่อการ กระทำชั่ว	การละเอียดและเกรงกลัวใน การกระทำชั่ว เป็นการเห็นความชั่ว เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ ทำให้ไม่กล้าทำ ความชั่วในที่ลับและที่แจ้ง	1. ไม่กระทำความชั่ว ทุกชนิด ไม่ว่าจะเพราะมีคำ จ้างหรือได้รับการข่มขู่ให้ทำ 2. หลีกเลี่ยงสิ่งนี้อาจ ทำให้เกิดการทำความชั่ว
10. ความอดทน	ความอดทน หมายถึง กำลังทนทานทางใจ ซึ่งมีผลจะ ให้งานสำเร็จ เป็นบ่อเกิดแห่ง เกียรติยศ และชื่อเสียง	1. อดทนต่อสภาพ หนาวร้อน ลม แดด เป็นการ ทนตรากตรำ 2. อดทนต่อทุกขเวทนา อันเกิดจากความเจ็บไข้ ไม่ แสดงอาการท้อทรมาน 3. ทนเจ็บใจ เมื่อผู้อื่น มาหมิ่นประมาท เช่น มีคำกล่าว เสียคดียี่สิบ ไม่แสดงกิริยาวิปริตฉุนแปร มีใจหนักแน่น และชื่นชมแถมใส่ ไม่หวั่นไหว 4. อดทนที่จะยอมรับ ความไม่สมหวัง

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะบ่งบอกพฤติกรรม
11. การมีระเบียบวินัย	การมีระเบียบวินัย จะทำให้ งานทั้งหลายเป็นระบบ และทำให้ งานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	1. ทำงานอย่างถูกต้อง และตรงตามเวลาที่กำหนด 2. เมื่อมีการนัดหมาย ไปให้ทันเวลา 3. ปฏิบัติตนตามระเบียบ วินัยของหมู่คณะ 4. ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ตน ควรปฏิบัติ ไม่ก้าวล่วงงานของ ผู้อื่น
12. ความมีน้ำใจ เป็นนักกีฬา	ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา เป็นการยอมรับสภาพของคนและ ผู้อื่น รุแพ้ รุชนะ	1. ยอมรับความพ่ายแพ้ 2. ไม่เยาะเย้ยผู้อื่น 3. ไม่ผูกใจเจ็บผู้อื่น 4. ไม่เอาเปรียบ ผู้อื่นทั้งในค่านักกีฬาและการ ดำเนินชีวิต
13. ความกล้าหาญ และ รับผิดชอบ	ความกล้าหาญและรับผิดชอบ เป็นสิ่งที่ช่วยให้การงานสำเร็จลุล่วง ไปได้ด้วยดี กล้าทำทุกอย่างที่ถูกต้อง และมีเหตุผล เป็นประโยชน์แก่ ผู้อื่นและตนเอง	1. กล้ารับผิดชอบ หน้าที่ตนยาวนาน ในเมื่อได้ทำ สิ่งใดผิดพลาด และกล้าทำใน สิ่งที่เห็นว่าถูกต้อง ไม่เลือกปฏิบัติ สิ่งที่ถูกต้อง แต่กลับโยนผิดให้ผู้อื่น

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะของพฤติกรรม
14. ความซื่อสัตย์	ความซื่อสัตย์ หมายถึง ความไม่คดโกง ความไม่หลอกลวง ความซื่อตรงต่อผู้อื่น หน้าทีการงาน วาจา และต่อตนเอง เป็นการประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ	2. กล้าฝ่าอันตราย รู้จักต่อสู้เพื่อป้องกันตัว และประเทศชาติโดยชอบธรรม ถึงคราวสู้ต้องสู้ ถึงคราวถอยต้องถอย อย่างมีระเบียบ ไม่เสียขวัญ 3. ไม่กล้าเกินไปจนกลายเป็นอวคคี ไม่รู้จักยำเกรงใครหรือแม้แต่จะเกรงใจก็ไม่มี 4. กล้าพูดในสิ่งที่มีเหตุผล 5. ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ 6. ไม่หลีกเลี่ยงหรือเลือกโหล่งานที่ได้รับมอบหมายให้พ้นไปจากตน 1. การทำงานจริงจัง มุ่งให้งานสำเร็จ และเกิดประโยชน์ได้จริง ๆ 2. การเอาใจใส่ทำงาน ในหน้าที่ ไม่เลินเล่อ ไม่หะหลวม ไม่หลีกเลี่ยง บิดพลิ้ว ไม่คดโกง

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะของพฤติกรรม
15. ความ ยุติธรรม	ความยุติธรรม คือ ความ พอเหมาะพอดี พอควร ที่มนุษย์ และสัตว์ควรจะได้รับ เป็นไป ตามหลักของเหตุผล	3. รักษาคำพูด ไม่กลับ กลอกหรือหลบเลี่ยง พูดจริง ทำจริง ทำตามที่พูด 4. จริงใจต่อคนที่เกี่ยว ข้อง เช่น จริงใจต่อมิตร ชื้อตรง ต่อเจ้านาย 5. มุ่งประพฤติความดี จนเป็นนิสัย ทั้งต่อหน้าคน และลับหลัง เช่น ไม่โลเล ไม่เป็นคนเอาหน้าหรือดวงโลก มุ่งทำความดีเพื่อความจริง ๆ 6. ประกอบอาชีพ ที่สุจริต 1. ให้ความเป็นธรรม ไม่ลำเอียงแก่คนในครอบครัว และคนอื่น ๆ 2. ปฏิบัติต่อทุก ๆ คน ด้วยความเป็นธรรม ไม่เห็นแก่ พวกพ้อง พิจารณากันตามเหตุผล ความสามารถ

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะบ่งบอกพฤติกรรม
16 ความขยันหมั่นเพียร	ความขยัน ใฝ่หา ไม่เกียจคร้านในการทำงานทั้งหลาย คือไม่ขี้เกียจ มีความขยันหมั่นเพียร มีความบากบั่นก้าวหน้า มีน้ำใจเข้มแข็งในการทำงาน ไม่ย่อท้อ ไม่จับจด รวนเร ทำติดต่อกันไป ความเพียร แปลว่า ความเป็นผู้กล้า ใฝ่หา กล้าแข็งในการทำงาน ไม่กลัวต่อหนวาร์อน ความยากลำบาก	1. ขยันในการเรียนและการทำงาน 2. อุตสาหในการทำงานให้สำเร็จไม่ย่อท้อ 3. ทำงานไม่คั่งค้าง ไม่ทอดทิ้ง รับผิดชอบทำติดต่อกันไป ไม่หยุดนิ่ง หรือถอยหลัง 4. ไม่เกียจคร้าน และแสดงให้เห็นถึงผลเสียของการเกียจคร้าน
17. ความประหยัด	ความประหยัด หมายถึง ความไม่สุรุ่ยสุร่าย ใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็น รู้จักออม ควรงคของพุ่มเพื่อยต่าง ๆ เสียพยายามอย่างยิ่งที่จะไม่ให้รายจ่ายเกินรายได้	1. ใช้จ่ายเหมาะสม ไม่สุรุ่ยสุร่ายจนเกินไป ใช้จ่ายตามควรแก่ฐานะและความจำเป็นของตน 2. เก็บออมทรัพย์ส่วนหนึ่งไว้ใช้เมื่อจำเป็น 3. รู้จักใช้สิ่งของเครื่องใช้อย่างระมัดระวัง และสามารถซ่อมแซมเมื่อชำรุดเสียหาย

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะบ่งบอกพฤติกรรม
18. ความ กตัญญู กตเวทิตะ	กตัญญู คือ ความรู้สึกสำนึก บุญคุณคนหรือผู้มีอุปการะคุณ บุญคุณของท่านไว้ได้โดยไม่ลืมเลือน หาโอกาสประกาศพระคุณของท่านให้ ปรากฏหรือตอบแทนสนองพระคุณของ ท่านอยู่ตลอดเวลา กตเวทิตะ คือ การแสดงออก และตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณ ประกาศบุญคุณให้ปรากฏแก่คนอื่น คือ ไม่ปกปิดพระคุณของท่าน ไม่ ลบหลู่พระคุณของท่าน และไม่ยก ตนเทียมทาน คนกตัญญูกตเวทิตะ คือ คนรู้คุณ และสนองคุณ เป็นคนมีจิตใจสูง	4. รู้จักประดิษฐ์เครื่องใช้ ภายในบ้านจากวัสดุเหลือใช้ 5. ไม่กู้หนี้ยืมสิน 1. ตอบแทนบุญคุณผู้มี พระคุณ เช่น เลี้ยงดู เป็นต้น 2. ยกย่อง ประกาศ พระคุณของผู้มีบุญคุณให้เป็นที่ ปรากฏ 3. ไม่ลบหลู่พระคุณ ของผู้มีบุญคุณ 4. ไม่ยกตนเท่าเทียม ผู้มีบุญคุณ 5. ทำบุญอุทิศให้ผู้มี บุญคุณเมื่อล่วงลับ

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะบ่งบอกพฤติกรรม
19. ความสุภาพอ่อนน้อม	ความสุภาพอ่อนน้อม คือ กิริยาที่เรียบร้อยที่ปฏิบัติต่อกันทั่วไปได้เหมาะสมกับฐานะ สภาพของแต่ละบุคคล	1. การไหว้ 2. การกล่าวคำขอบคุณเมื่อได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับสิ่งของจากผู้อื่น 3. การกล่าวคำขอโทษเมื่อกระทำความผิดล่วงเกินผู้อื่น
20. ความสามัคคี	สามัคคี แปลว่า ความพร้อมเพรียงกันทางกาย วาจา ใจ พร้อมเพรียงช่วยกันทำงานโดยไม่มีความบาดหมางกันและไม่เคียดแค้น มีแต่ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน พร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่บังเกิดผล เป็นคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม	1. ช่วยกันทำงาน เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างเต็มกำลังความสามารถของตน 2. มีความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน 3. ไม่อิจฉาริษยาแก่งแย่งชิงดีกัน เมื่อมีเรื่องหมองใจก็โอนอ่อนเข้าหากัน ไม่ถือทิฐิมานะ 4. การร่วมมือกันต้องใช้ในทางที่ดีงาม

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะของพฤติกรรม
21. ถือประโยชน์ส่วนรวม	การถือประโยชน์ส่วนรวม เป็นการไม่ทำความเสียหายให้แก่ส่วนรวม มุ่งทำประโยชน์ส่วนรวม คือ ทำงานตามหน้าที่ หน้าที่ที่เรา มีอยู่ต่อเพื่อนมนุษย์ หน้าที่ที่เรา มีอยู่ต่อกฎหมาย หน้าที่ที่เรา มีอยู่ต่อชาติ บ้านเมือง ให้ทั้งหน้าทำกิจในหน้าที่ ให้สมบูรณ์	1. รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม 2. บำเพ็ญตนเป็นพลเมืองดี 3. ช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติ 4. ช่วยเอาใจใส่เป็นธุระ เมื่อมีเหตุการณ์จำเป็นเกิดขึ้น ไม่袖手旁观
22. ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	ความจงรักภักดีต่อชาติ เป็น การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนาเป็นสิ่งที่ช่วยให้เรา ได้หลุดพ้นจากความทุกข์ พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นพระประมุขของประเทศชาติ ทรงเป็นมิ่งขวัญของประชาชน	1. ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง 2. ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา 3. ถวายความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ 4. ป้องกันและยอมสละชีพของตนเพื่อประเทศชาติและพระมหากษัตริย์

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะบ่งบอกพฤติกรรม
23. การให้	การให้ หมายถึง ให้นั้นสิ่งของของคนที่ควรให้แก่คนที่ควรให้ เป็นการเฉลี่ยความสุขแก่ผู้อื่น และเป็นการทำให้พร้อมที่จะสละออกไปด้วยใจที่บริสุทธิ์ ด้วยใจที่มีปัญญา ยินดีที่ทำทานนั้น รู้จักเคารพในทานที่ให้ ไม่ใช่ให้แบบลงทุนที่หวังจะได้สิ่งหนึ่งตอบแทน	1. การให้ชาวของเครื่องใช้ เกื้อกูล ในสิ่งที่เรามีอยู่ แม้กระทั่งการรู้จักสละความสุขส่วนตัวหรือในเบื้องต้น แม้แต่ยอมสละชีวิตร่างกาย เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เช่น ช่วยดูแลคนเจ็บป่วย สละที่นั่งในรถเมล์ เป็นต้น 2. การรู้จักให้อภัย ไม่ผูกใจเจ็บ แค้นเคือง ไม่เบียดเบียนกลั่นแกล้งให้ผู้อื่นเดือดร้อน แต่กลับมีจิตใจเอื้อเฟื้อ ปรารภนาถิไม่ว่าผู้นั้นจะปฏิบัติดีหรือไม่ดีด้วย 3. การช่วยเหลือ แนะนำความรู้ ความคิดที่เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น นับตั้งแต่ความรู้ขั้นพื้นฐาน เช่น สอนให้รู้จักซักถามไล่ปาก ไปจนถึงความรู้ที่ยิ่งใหญ่ คือ ให้แสงสว่างทางจิตใจ ให้รู้จักทางสงบ

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะบ่งบอกพฤติกรรม
24. ความเมตตา กรุณา	ความเมตตา หมายถึง ปรารถนาที่จะเห็นสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงมีความสุข โดยเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นความรักที่มีบริสุทธิ์ ประกอบด้วยไมตรีจิตอยากจะให้ อยากจะเห็นเขาได้มีความสุข ความกรุณา หมายถึง ความปรารถนาที่จะเห็นสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงพ้นจากความทุกข์ เมื่อพบว่าเขามีทุกข์ต้องช่วยเขา	1. ช่วยทำประโยชน์สุข ปลดปล่อยทุกข์ผู้อื่น ค้ำค้ำช่วย เช่น ช่วยทำกิจของเขาให้สำเร็จ 2. ช่วยแนะนำตักเตือน ห้ามปรามให้เขาเว้นชั่วและทำดี 3. จิตไม่คิดเบียดเบียน ไม่ขู่ครีต เอาเปรียบผู้อื่น 4. ปรารถนาให้สัตว์ทั้งหลายเป็นสุข 5. เห็นใจในความทุกข์ทรมานและความค้อยของมนุษย์และสัตว์
25 ความไม่ประมาท หรือความมีสติ	ความประมาทเป็นหนทางไปสู่ความหายนะของทรัพย์สินสมบัติชื่อเสียง แม้กระทั่งชีวิต ความไม่ประมาท เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาด ความหายนะของสิ่งต่าง ๆ	1. ระมัดระวัง ไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการทำงาน 2. ใช้ความระมัดระวัง ทุกครั้งที่ลงมือทำงาน และทุกขณะที่กำลังทำอยู่

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณธรรม	ความหมาย	ลักษณะบ่งบอกพฤติกรรม
	การไม่ประมาท ได้แก่ ความไม่อยู่โดยปราศจากสติ ไม่ขาดสติ ไม่เลินเล่อ ไม่เผลอ ไม่หุนหัน สติ แปลว่า ความระลึก หมายถึง ความระลึก ความนึก ความคิด ความรู้สึกตัว ความรู้สึกรับผิดชอบ ความรู้สึกต่อความเป็นไปของใจ คอยควบคุมใจไว้เสมอ การทำงานทุกอย่าง ถ้ามีสติคอยกำกับอยู่แล้ว งานนั้นย่อมสำเร็จไปโดยราบรื่นเสมอ	3. ไม่ประมาทในการเดินทาง เช่น การข้ามถนน การขึ้นยานพาหนะต่าง ๆ 4. รู้ตัวในขณะที่พูดหรือทำอะไรอยู่ ไม่รู้ความไปตามอารมณ์ 5. ควบคุมตนเองได้ เมื่อประสบเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำหนังสือที่คัดเลือกแล้ว มาวิเคราะห์ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. อ่านหนังสือที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ละเล่มเพื่อให้ทราบเรื่องราว จัดทำบรรณนิทัศน์ ลงรายการละเอียดทางบรรณานุกรม ซึ่งประกอบด้วย ชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ ครั้งที่พิมพ์ สถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ จำนวนหน้า ราคา เรื่องย่อของหนังสือ

2. อ่านหนังสือแต่ละเล่มอย่างละเอียดเพื่อ

- 2.1 วิเคราะห์เนื้อหาแต่ละบท โดยหาสาระสำคัญของบท และหา
คุณธรรมหลักของบท รวมทั้งคุณธรรมรองของบทนั้น ๆ
- 2.2 วิเคราะห์เนื้อหาแต่ละเรื่องโดยหาแก่นของเรื่อง และหาคุณธรรม
หลักของเรื่อง

3. เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาค่านคุณธรรมแล้ว แสดงผลการวิเคราะห์โดยวิธี
พรรณา

4. จัดเรียงบรรณานุกรม ตามลำดับกลุ่มของแต่ละคุณธรรมหลักของเรื่อง

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หนังสือสำหรับวัยรุ่น ประเภทบันเทิงคดี จำนวน

38 เล่ม คือ

1. กระทอนน้อยกลางทุ่ง
2. ชน่าน้อยกลางทุ่งนา
3. เคนหาสน์ดาว
4. จดหมายถึงลูก
5. จดหมายนายแพทย์ถึงลูกสาว
6. จักรยานแดงในรั้วสีเขียว
7. จากชาวนามาเป็นเจ้าของฟาร์ม
8. เด็กชายกองส์
9. เด็กชายชาวเล
10. เด็กชายทอง อบเชย
11. เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง
12. เด็กบ้านคอย
13. เด็กบ้านทุ่ง
14. เด็กบ้านนอก
15. ถนนนอกเมือง
16. ทุ่งโล่งคงลึก
17. เธอกับฉัน
18. นายเรือยกทัพ

19. ขงหลา
20. บักเซียงน้อย
21. ปิงญาป่าใหญ่
22. ฉงก๊วยในขุนเขา
23. ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุรอก
24. ราชันถึงเพื่อน
25. เรียนรักนักศึกษา
26. เรื่องของน้ำพุ
27. จอมรักนักศึกษา
28. ลูกป่า
29. โลกกว้าง
30. วิทยวิสุทธิ
31. วาวยาววัยรุ่น
32. สวนสัตว์
33. สดุดีทางรักนักศึกษา
34. หมูบ้านอาบจันทร์
35. หลุยส์ อีโก้ และเพื่อน
36. หวานรักนักศึกษา
37. ไอ้คอม
38. ไอ้แย้ ต.จ.ว.

การวิเคราะห์ครั้งนี้ ได้สร้างเกณฑ์ เพื่อเป็นแนวทางในการทำการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

การเสนอผลการวิเคราะห์ใช้วิธีการพรรณนา โดยแยกตามแต่ละชื่อเรื่อง
ของหนังสือดังต่อไปนี้

เรื่อง กระหม่อมน้อยกลางทุ่ง

แกนของเรื่อง ความรัก ความผูกพัน ความพอใจในกระหม่อมน้อยกลางทุ่งซึ่งแวดล้อมไปด้วยสัตว์ต่าง ๆ

คุณธรรมหลักของเรื่อง การรู้จักประมาณ

บริเวณกระหม่อมของแดน มีสัตว์ต่าง ๆ เป็นเพื่อน ทุกคนในครอบครัวของเขาพอใจในสภาพความเป็นอยู่ที่นี่ราบเรียบ และสงบสุข เรื่องนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่า การมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายทำให้เกิดความสุข

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท ความรักแม่ของเจ้าควายขาเกทำให้มันพยายามหนีกลับมาหาแม่ของมัน

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

ลูกควายพยายามวิ่งล้มลูกคลูกกลานหนีออกจากฝูงเพื่อกลับมาหาแม่ของมันที่บ้านของแดน หวังว่ามันโคนเชือกขาดที่คอเป็นแผลลึก นอกจากนี้ เมื่อแดนขึ้นไปบนภูเขากับพ่อหังเห็นคเหน้อยและโคนบูงก็แค่เขาก็ออกทนได้

คุณธรรมรอง 1. ความเมตตากรุณา

พ่อแม่ของแดนส่งสารเจ้าเกและแม่ของมัน ทั้งสองพยายามช่วยเหลือยามแม่ควายกระหาย สุมไฟไต้ยุงให้และช่วยรักษาให้หายป่วย เมื่อเจ้าของควายตามควายพบ แล้วตีมัน พ่อก็เข้าไปห้าม และเมื่อหัวหน้าคนคุมขบวนควายมาถึงเห็นว่าควายคงไม่รอด ก็ไม่ตึงคันที่จะนำไปด้วย พ่อแม่ของแดนมีความปรารถนาจะให้แม่ควายได้รับความสุข และพ้นจากความทุกข์โดยที่พยายามช่วยเหลือห้ามไม่ให้เจ้าของตีมัน เมื่อหัวหน้าคนคุมขบวนควายยกควายให้ พ่อแม่ก็รักขามันโดยสุมไฟไต้ยุงกันยุงให้ ผ่นยา

ทำตัวว่านโหลใต้กระบอกมารอกให้มัน พ่อแม่ของแดนมีความเมตตากรุณา ส่วน
หัวหน้าคนคุมขบวนควายมีความกรุณาต่อควาย

2. ความกตัญญู

แม่ของแดนเล่าว่า ลูกควายร้องกวนแม่ควาย เมื่อแม่ของมันไม่สบาย
แดนจึงกล่าวว่า ถ้าเป็นเขา เวลาแม่ไม่สบาย เขาจะไม่ร้องไห้กวน เพราะสงสารแม่
แสดงว่า แดนเป็นผู้นับถือความกตัญญู รู้คุณค่าของแม่

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท ความเมตตากรุณาต่อสัตว์

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

แดนจามอย่างแรงทำให้ตึกแดนตัวหนึ่งตกใจบินไปปะทะใบแมงมุม และ
กลายเป็นอาหารของมัน ความเมตตาของเขาจะเห็นได้จากคำบรรยาย หน้า 17
ที่ว่า อยากช่วยตึกแดนออกมา แต่เกรงว่าใบแมงมุมจะขาดและทำให้แมงมุมไม่มี
ที่อยู่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เขาต้องการให้สัตว์ทั้งหลายมีความสุข ไม่ทำให้พวกมัน
เดือดร้อน

นอกจากนี้ แดนยังมีความกรุณา ช่วยเหลือนกกระยางซึ่งได้รับบาดเจ็บ
นำไปรักษาจนกระทั่งหาย

คุณธรรมรอง ความขยันหมั่นเพียร

มีการบรรยายในหน้า 15 ถึงแมงมุมลายตัวหนึ่งพยายามชักใยจำนวนมาก
ทั้งที่ตัวมันเล็ก มันขึงใยเหนียวของมันอยู่อย่างระมัดระวังมันได้ขึ้นบนใบข้าว ที่อยู่สูงกว่า
แล้วจึงตัวร่วงลงมายังต้นข้าวอีกต้นหนึ่งเพื่อปล่อยใย แดนพูดชมเจ้าแมงมุมว่าเก่งมาก
เพราะแม่มันตัวเล็ก แต่มีใยมากมาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความขยันหมั่นเพียรในการ
ชักใย แม้ว่าตัวจะเล็กก็ทำงานได้จำนวนมาก

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ช่วยชีวิตสัตว์แม่อาจจะมาเบียดเบียนทำให้ท้องเดือดร้อน

คุณธรรมหลักของบท การไม่ทำร้ายร่างกาย

พ่อของแคนพยายามที่จะช่วยปล่อยยุงสิงห์คง ซึ่งเข้ามาในบ้าน แทนที่จะตีให้ตาย เมื่อมันหลบเข้าไปในหม้อดิน เขาก็ห่มหม้อทิ้งเพื่อปล่อยมัน เขาให้เหตุผลว่า มันไม่ได้ทำอะไรให้แก่พวกเขา แต่กลับมีประโยชน์ช่วยกำจัดยุงให้เสียอีก นับได้ว่าพ่อของแคนมีคุณธรรมขอไม่ทำร้ายร่างกาย และชีวิตยุง

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท นกกางเขนบนกิ่งไม้ในบริเวณบ้านของแคนต้องสูญเสียคู่และลูกไป

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตาการุณา

ที่บริเวณกระท่อมของแคน มีสัตว์ต่าง ๆ อาศัยอยู่เนื่องจากไม่มีใครคอยทำร้าย ทุกคนมีความรักให้แก่สัตว์เหล่านี้ แคนคอยเป็นห่วงนกกางเขนที่อยู่บนกอไม้ เกรงว่าสัตว์อื่นจะมาทำร้าย พ่อเขารู้ว่ามันไม่เป็นอะไรก็ดีใจ พ่อเขามีคู่และลูก 3 ตัว และต้องไปหาอาหารมาป้อนลูก หากแคนพบหนอนบนกิ่งไม้ ใบไม้ ก็จะแอบไปวางไว้ใกล้ ๆ รังของมัน เพื่อช่วยให้พ่อนกไม่ต้องออกไปหาเหยื่อไกล ๆ เมื่อวันหนึ่งเข้ามากินคู่ของมัน และลูกทั้งสาม พ่อนกร้อง แคนเรียกพ่อมาช่วยฆ่าตัวนั้น พวกเขาเสียใจที่มาช่วยแม่นก และลูกนกฆ่าเกินไป เป็นความเมตตาของพ่อแม่ และแคน ที่มีค่อนก และสัตว์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่บริเวณบ้าน แต่การที่แคนเอาหนอนมาให้มันกิน เป็นการขาดความเมตตาต่อหนอน

คุณธรรมรอง 1. การรู้จักประมาณ

พ่อบอกกับแคนว่า ความสุขนั้นอยู่ที่ใจ ถ้าใจของเราเป็นสุข ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน เราก็มีความสุข พอใจในความเป็นอยู่ของเรา คนที่ไม่รู้จักพอนั้น เป็นคนที่มีแต่ความทุกข์ รบกวนจิตใจอยู่เสมอ เป็นการสอนให้รู้จักประมาณตน

2. การให้ (เสียสละ)

เมื่อแคนตกใจว่า นกกระยางมันไม่รักตน จึงจากไป พ่อจึงอธิบายว่า การที่เรารักใคร ๆ นั้น เป็นสิ่งที่ดี ความรักดีกว่าความชัง แต่เมื่อรักแล้วจะไปบังคับให้คนที่เรารักมาอยู่กับเรานั้นไม่ถูกต้อง ความรักจะต้องมีความจริงใจ ไม่ใช่รักเพื่อหวังผลตอบแทน พ่อของแคนสอนลูกว่าควรให้เสรีภาพแก่ผู้ที่เรารัก

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท พ่อสอนแคนให้เป็นคนดีโดยการเล่านิทาน

คุณธรรมหลักของบท การรู้จักเหตุผล

พ่อสอนลูกโดยการเล่านิทานให้ฟังและแทรกคำสอนว่า ถ้าเป็นคนดีเชื่อฟังพ่อแม่ พุทธเพราะ มีเมตตากรุณาสัตว์ แล้วนางฟ้าจะพาไปขึ้นรถม้าวิเศษ ทาเหาะขึ้นดวงจันทร์ เป็นการสอนว่าทำดีแล้วจะได้รับการรางวัลตอบแทน ซึ่งเหตุคือ ทำความดีแล้วจะได้รับการตอบแทน สอนลูกด้วยเหตุผล แม้ว่าเหตุผลนี้ไม่เป็นความจริง แต่อาจสอนเพื่อให้เด็กเข้าใจได้อย่างง่าย ๆ

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ)

มีการแจกจ่ายคอกแควจากกระท่อมกลางทุ่งของแคนไปยังเพื่อนบ้านจนถึงหมู่บ้านที่เชิงเขาในทุ่ง ๆ ไป เป็นการแสดงถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2. ความกรุณา

แคนสงสารและเห็นใจคางคาวที่ลงมากินคอกแควว่า คงจะหิว จึงบอกพ่อของเขาให้ปล่อยให้มันกิน ซึ่งพ่อก็เห็นด้วย พวกเขาเป็นคนมีความกรุณา ต้องการให้คางคาวไถ่กินคอกแควจนอิ่ม

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท พ่อและแคนไปช่วยเงาะนำผักทองขนาดใหญ่มานกูกลับบ้าน

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา กรุณา

พ่อของแคนช่วยเงาะนำเอาผักทองกลับบ้านโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นการช่วยเหลือปลูกฝังคุณธรรมแก่ลูกหลาน เนื่องจากฐานะของเงาะยากจน ได้รับความอดอยากอาศัยอยู่กับยายซึ่งแก่มาหลายแล้ว และพ่อของแคนยังก็จะนำข้าวเหนียวไปให้เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จ แคนจึงบอกให้น้าข้าวเจ้าไปช่วย พวกเขามีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น มีความเมตตา กรุณา อีกทั้งพ่อให้แคนนำกิ่งกือป้อมไปปล่อยยังที่มันเคยอยู่เพื่อให้มันอยู่อย่างมีความสุข ก็เป็นความเมตตา กรุณาต่อสัตว์

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ)

เงาะมาที่บ้านของแคนกับปู่ของแคน เขานำฝรั่งมาให้แคนช่วยความเต็มใจ ทั้งที่เป็นเด็กฐานะยากจน แต่รู้จักการเอื้อเฟื้อให้ของแก่ผู้อื่น

ชาวบ้านต่างช่วยกันจนเจื่อยายและเงาะให้มีอาหารพอกินไปวันหนึ่ง ๆ ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะธรรมค้ำจุนของคนที่อยู่ในชนบทของไทย ซึ่งมีความโอบอ้อมอารีช่วยเหลือกัน แบ่งปันสิ่งของกัน

2. ความสะอาดทางวาจา

เงาะพูดความจริงที่ว่ามีผักทองใบใหญ่ที่ภูเขายู่ 2 ลูก แม้เขาจะเป็นเด็กก็พูดจาเชื่อถือได้ นอกจากนี้นายของเงาะยังให้พรแก่พ่อของแคน เมื่อเขาช่วยนำผักทองมาให้ที่บ้านว่า เขาเป็นคนดีที่ให้ความช่วยเหลือ ขอให้มีความเจริญ เป็น การกล่าวควยวาจาไพเราะอ่อนหวาน

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

นายของเงาะกล่าวขอใบโพธิ์ของแคนที่ช่วยหาผักทองมาให้

4. ความไม่โลภ

พ่อของแคนไม่ยอมรับผักทองจากเงาะ แม้จะเป็นผักทองลูกใหญ่ พันธุ์ดีที่สุดที่เขาเคยเห็นมา เพียงแค่ขอเมล็ดเอาไปปลูกเท่านั้น นับว่าเขาไม่โลภ อยากรับของผู้อื่น

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท พระชุกงค์เดินทางผ่านกระท่อมกลางทุ่ง

คุณธรรมหลักของบท ความจงรักภักดีต่อศาสนา

เมื่อพระชุกงค์เดินทางมา พ่อของแคนก็ใจรักนิมนต์ให้ท่านพักกลดที่ทุ่งนาใกล้กระท่อม แม้ถูกลูกจอบเตรียมขัดด้วยชา คมน้ำ และแคนก็แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าชุดที่สวยงามที่สุดเท่าที่มีอยู่ของไปประเคนท่าน แคนก็มีความศรัทธา รักและเคารพท่านมากเมื่อระลึกถึงคำที่ท่านกล่าวเตือนไว้ว่า ต้องเป็นเด็กดีนะ เขาก็จะรู้สึกอบอุ่นและชื่นใจอย่างประหลาด เป็นความศรัทธาต่อพุทธศาสนา

คุณธรรมรอง 1. ความเมตตากรุณา

แค้นเห็นมคค้ำกำลังจะจมน้ำในชั้นน้ำขณะลงมาถึงน้ำกัน เขาจึงเอาเท้าทั้งสองไปโอบน้ำให้มันพากันมาเกาะและไต่ขึ้นมาสู่ปากชั้นไถอย่างปลอดภัย แล้วเก็บใบสามเสื่อมว 3 - 4 ใบ เหน็บเป็นหยด ๆ ลงบนใบสามเสื่อ วางไว้บนพื้นดินให้พวกมคค้ำไถกินน้ำอย่างสบาย เขาใจอยุ่หยอกน้ำเดิมอยู่เรื่อย ๆ เขามีความกรุณา ช่วยไถมคค้ำไถกินน้ำและช่วยชีวิตของมันให้รอดจากการจมน้ำตาย

2. ความขยันหมั่นเพียร

พ่อแม่ของแค้นขยันทำงาน เขารับเตรียมปลูกถั่วฝักยาวทันทีที่ฝนน้ำว่างและทำงานไม่ยอมหยุดพัก แม้กระหายน้ำก็ไม่ยอมเข้าไปกิน เกรงว่าจะเสียเวลา

3. ความอดทน

พ่อแม่ของแค้นทนทรากร้าทำงานกลางแดดร้อนระอุ โดยไม่มีที่พำนักจะพักแต่เพียง แคกลับริบเร่งทำงานอย่างรวดเร็วยุติว่าไม่ร้อนเลย

4. ความสะอาดทางวาจา

พระพุทธรูปมีความสะอาดทางวาจา เนื่องจากท่านพูดและแค้นให้เป็นเด็กดี และบอกทุกคนในครอบครัวของแค้นให้หมั่นทำความดีจะได้รับสิ่งที่ดีตอบแทน คนทำความดีก็ย่อมได้รับสิ่งที่ดีตอบแทน

5. ความกตัญญูกตเวที

ขณะที่พ่อแม่ของแค้นทำไร่อยู่กลางแดด แค้นเหนื่อยจึงเข้าร่มไม้และคิดว่าพ่อแม่ทำงานหนักกว่าเขาหลายเท่าคงจะเหนื่อยเหนื่อย ดังนั้นจึงตัดน้ำมาให้พ่อแม่ดื่ม นับได้ว่าแค้นมีความกตเวที ตอบแทนด้วยสิ่งเล็กน้อย มีน้ำใจที่จะนำน้ำมาให้พ่อแม่

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท แคนช่วยนำปลาที่ติดโคลนไปปล่อย

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

แคนพบนกกระยางและนกกินปลาซึ่งติดโคลนและกำลังจะตาย เขาจึงนำถังใส่น้ำมาใส่ปลาเพื่อเอาไปปล่อยที่สระน้ำด้วยความรู้สึกปลาบปลื้มใจที่ได้ช่วยเหลือให้มันรอดตาย แสดงให้เห็นถึงความกรุณาและความเป็นคนจิตใจละเอียดอ่อน ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและนำข่าวสุกให้ลูกนก แต่มันตกใจ จึงตกลงมาตายเสียก่อน อย่างไรก็ตาม เขาก็เป็นคนมีกรุณา เพราะไม่ได้ตั้งใจที่จะทำให้นกตาย

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท พ่อแม่ของแคนให้ทานแก่คนจนในวันลอยกระทง

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ)

ในวันลอยกระทง คนในครอบครัวของแคนทำทานแก่ชายชราผู้ยากจนกับหลานชายซึ่งผอมโซ จัดให้กินข้าวและยังให้ข้าวสาร ปลาเค็มแก่ชายชราและมะตูมเชื่อมสำหรับหลาน พวกเขามีความคิดว่า คนเราควรแบ่งปัน เอื้อเฟื้อแก่ผู้ที่จนกว่า

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

พ่อแม่ของแคนพูดกับชายชรากับหลานซึ่งมาขอข้าว ซอน้ำกินอย่างอ่อนหวาน สุภาพ เรียกชายชราว่า ดุง เมื่อพวกเขากำลังกินข้าวอยู่ แม่ก็กล่าวในหน้า 105 ว่า "กินให้อิ่มนะดุง เป็นกันเองเถิด ข้าวปลามีเยอะแยะไป ไม่ต้องเกรงใจ"

2. ความกตัญญู

พ่อของแค้นกล่าวถึงการลอยกระทงว่าเพื่อรำลึกถึงพระคุณของพระแม่คงคา
ที่ก่อให้เกิดน้ำและชี้นำ และเพื่อขอขมาที่มีส่วนทำให้แม่น้ำสกปรก

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท ชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นสุขในกระท่อมน้อยกลางทุ่ง ทุกคนพอใจ
ในความสุขเหล่านี้

คุณธรรมหลักของบท การรู้จักประมาณ

พ่อแม่และแค้นพอใจและมีความสุขกับชีวิตความเป็นอยู่ที่สงบเรียบง่าย ล้อมรอบ
ด้วยเพื่อนเล็ก ๆ ซึ่งเป็นสัตว์ต่าง ๆ นั่นเอง พวกเขาพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ทำให้มีความสุข
สุข แม่จะอยู่ในกระท่อมน้อยกลางทุ่ง

คุณธรรมรอง 1. การไม่ทำร้ายร่างกาย

พ่อแม่และแค้นตกลงกันว่าจะเลิกฆ่าและเบียดเบียนชีวิตสัตว์ทั้งหลาย เพราะ
พวกเขาตระหนักดีว่า ทุกชีวิตในโลกนี้ไม่ว่าคนหรือสัตว์ต่างก็มีความรัก มีความห่วงแหน
ในชีวิตของตนเองทั้งสิ้น ไม่มีใครอยากจะถูกข่มเหงรังแกเลย

2. การให้ (สิ่งของ)

พ่อและแค้นช่วยกันตัดกระบองไม้ไผ่ใส่เข้าไปวางหรือแขวนไว้ตามริมรั้วและตาม
พุ่มไม้ในส่วนหลายแห่ง เพื่อให้คน หนูหรือแม่แค้นคน ผู้กระหายน้ำได้กินกันโดยทั่วถึง
และที่ใดคนมาขานหาบ้าน พ่อและแม่ช่วยกันหามโอ่งเล็ก ๆ ไปตั้งไว้ เต็มน้ำจนเต็ม
เพื่อให้คนที่เดินทางผ่านมาได้ดื่มกิน แสดงให้เห็นถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ

3. ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

เมื่อมีข่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถจะเสด็จมายกซอฟต์แวร์ ก็จะมาบอกข่าวให้ครอบครัวของแกนทราบ ทุกคนก็ใจมาก ปลดปล่อยใจที่จะได้เห็นพระองค์ท่าน ซึ่งปกครองไพร่ฟ้าโดยธรรม เป็นมิ่งขวัญของประชาชน ทุกคนต่างเทิดทูนพระองค์ท่าน พวกเขาจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

เรื่อง ชน่าน้อยกลางทุ่งนา

แก่นของเรื่อง ชีวิตความเป็นอยู่ในชน่าน้อยกลางทุ่งนา ซึ่งมีความผูกพัน รักใคร่อย่างจริงใจของเด็ก ๆ

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้ (สิ่งของและความช่วยเหลือ)

ชน่าน้อยกลางทุ่งที่ ยงยุทธ เคน ม้าว และชอบ ช่วยกันสร้างขึ้นมา เป็นที่พักพิงของผู้คนที่ผ่านไปมา เต็มไปด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ทุกคนแปลกหน้า ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นก็นำใจตอบแทน นำสิ่งของต่าง ๆ มาฝากเสมอ ทำให้เคนเห็นว่า ความเอื้อเฟื้อเป็นสิ่งที่ดีงามยิ่งเช่นที่ยงยุทธเคยสอนไว้ เด็ก ๆ ก็มีความใจต่อกัน ผูกพันกันด้วยการให้ รู้สึกประทับใจกับยงยุทธ ผู้ที่ให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือ ห่วงใยพวกเขา

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท แม่ให้เคนเผ่าลูกเบ็ด แต่เขาจนหลับ เหยี่ยวจึงโฉบลูกเบ็ดไป

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี เป็นการขาดคุณธรรม ขาดสัจจะ และความสะอาดทางวาจา ไม่ซื่อตรงต่อหน้าที่ ทั้งยังผูกพันกับแม่ดีกว่าลูกเบ็ดยังอยู่ครบ

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของและความช่วยเหลือ)

เขามาขอไม่ได้ เคนก็บอกให้ไปหาตัดเอาและยังชวนรับประทานน้ำปลาหวาน เขาเป็นคนที่รู้จักการให้ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
แม่ของเคนยังไปช่วยทำกับข้าวในงานบวชลูกป่าแจ่มอีกด้วย

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท ป้าแจ่มจะบวชลูกชาย จึงให้เด็ก ๆ มาช่วยถางหญ้า

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ)

ป้าแจ่มเป็นคนเอื้อเฟื้อ มีผลไม้ก็มักให้แก่วัยรุ่นผ่านไปมาและเด็ก ๆ อยู่เสมอ เมื่อมีสิ่งใดให้เด็กช่วย เด็ก ๆ ก็มาทำให้ด้วยความเต็มใจ และป้าแจ่มก็นำใจทำขนมเลี้ยงอีกด้วย ดึงเพียรก็มักนั่งเล่นนั่งคุย เล่นกีฬานานให้เด็ก ๆ ฟัง เด็กทุกคนรักกันทั้งสอง ซึ่งมีพฤติกรรมตรงกันข้ามกับตาปลอดและยายขาว ผู้ซึ่งคอยมุ่งแต่หาขายฐานะก็ แต่ไม่เคยเอื้อเฟื้อหรือให้ของใคร หากใครค้างค่าของแม่เพียงเล็กน้อยก็จะทวงเอาตอหนาคณมาก ๆ

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ป้าแจ่มกล่าวขอขใจเด็ก ๆ ที่มาช่วยถางหญ้า และบอกรักกับป้าแจ่มด้วย วาจาสุภาพ มีคำว่า ครับลงท้าย

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท งานบวชลูกชายป้าแจ่ม

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี ขาดคุณธรรม เพราะล้มวัว หมู เลี้ยงชาวบ้าน ผิดศีลข้อที่ 1 ขาดคุณธรรมขอไม่ทำร้ายร่างกาย

คุณธรรมรอง 1. ความกตเวทิตะ

ป้าแจ่มอยากให้ลูกชายบวช พอลูกเรียนจบก็บวชสนองคุณแม่ เพราะหากไม่บวชช่วงนี้คงบวชไต่ยาก เนื่องจากหน้าที่การงาน

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

ชอบ เถน พุทกับผู้ใหญ่อย่างสุภาพ

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท เก็นไม่ประสงค์จะเรียนหนังสือตามที่พ่อแม่ต้องการ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี เก็นไม่ต้องการเรียนหนังสือ แต่ประสงค์จะมีชีวิตอยู่กับ
ธรรมชาติมากกว่า เพื่อจะได้ไม่เปลืองเงิน ไม่โดนครูว่ากล่าว
จากคุณธรรม ไม่มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ของตน

คุณธรรมรอง ความกตัญญู

เก็นต้องการจะช่วยแม่ของเขาทำงานที่ทุ่งนา เขาคิดไปว่าหากเขาทำงาน
บ้านของเขาจะได้ข้าวเพิ่มขึ้นอีก แม่คงจะมีความสุขและดีใจ แม้ว่าเก็นไม่ประสงค์
จะเรียนหนังสือ แต่เขาก็นึกถึงความกตัญญู คิดจะช่วยทำงานที่ทุ่งนา

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท ครูสุกานดาเป็นห่วงเด็กที่เรียนไม่ดี จึงขอตามไปที่บ้าน

คุณธรรมหลักของบท ความรับผิดชอบ

ครูสุกานดาต้องการที่จะเคี่ยวเข็ญให้เก็นเรียนหนังสือ แต่เขาชอบหนีเรียน
ครูจึงขอตามไปที่บ้าน เพื่อพบพ่อแม่ของเก็น เพื่อที่ว่าเก็นจะได้ขยันมาโรงเรียน เธอ
สัญญาด้วยตัวเองว่าจะพยายามทำให้เก็นขยันไปโรงเรียน ซึ่งแสดงถึงความรับผิดชอบ
หาตามหน้าที่ของครูอย่างเต็มความสามารถ ดังในหน้า 45 ที่เธอกล่าวไว้ว่า "...มัน
ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยเลย ในเมื่อมันคือหน้าที่ของเรา เด็กอยู่ในมือของเราแล้ว เราจะ
เลือกมันแต่ให้เป็นอะไรก็ได้มิใช่หรือ" ซึ่งเธอตอบแย้งครูรุ่นพี่ที่กล่าวว่า เด็กเกเร
และเกียจคร้านไม่เข้าใจคำสอนที่หวังดีของครูก็ไม่ควรที่จะเป็นทุกข์กับเรื่องเล็กน้อย
เช่นนี้

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

พ่อแม่และเณรพบกับครูอย่างสุภาพ เช่น แม่ใช้สรรพนามแทนครูว่าท่าน ในหน้า 48 แม่พบกับเณรว่า "ทำไมไม่ตอบละ ครูท่านถาม?" และเมื่อสนทนากับพ่อแม่ของเณรเสร็จแล้ว แม่ของเณรบอกให้ครูนอน ครูก็ตอบอย่างนอบน้อมว่า "ขอบคุณค่ะ" ครูพบกับทุกคนด้วยคำพูดที่ไพเราะ อ่อนหวาน สุภาพ ไม่ว่าจะเป็นกับเพื่อนครู พ่อแม่ของเณรหรือแม่แต่กับเณรเอง

2. ความอดทน

ระยะแรกที่ครูสุกานดาเริ่มสอนหนังสือ เธอสำรวย แต่พอนานเข้าสิ่งเหล่านี้ก็ค่อยหายไป เธอเป็นผู้มีความอดทนในการตรากตรำ หน่น้ำมากดังที่เธอกล่าวไว้ในหน้า 45 ว่า "ขอให้เป็นแผ่นดินไทยเถิด แม้จะไกลแสนไกลอย่างไร ฉันทนฝ่าไปเสมอ หากที่นั่นพวกเด็ก ๆ ต้องการฉัน..."

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท เณรไม่ต้องการไปโรงเรียน แต่แม่ก็พยายามเปลี่ยนความคิดนั้น

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

ครูสุกานดาต้องทนลำบาก เพื่อจะมากล่าวพ่อแม่ของเณรว่า เณรไม่ควรไปโรงเรียน พ่อแม่ของเขาไม่รู้เรื่องจึงเินไปส่งที่โรงเรียนทุกวันทั้งที่หนทางไกลและลำบาก นางกล่าวว่า แม้จะเหนื่อยก็ไม่เป็นไร ขอเพียงให้ลูกมาถึงโรงเรียน แค่วันใดที่แม่ไม่มาส่ง เขาก็จะหนีโรงเรียนอีก จนกระทั่งแม่ต้องบอกว่า ไม่อยากเรียนก็ไม่ต้องเรียน ทำให้เณรก็ใจมาก แต่แม่ต้องอดทนต่อความผิดหวังที่ลูกไม่ยอมเรียนหนังสือดังที่ตั้งใจไว้

คุณธรรมรอง การคบคนก็เป็นมิตร

ชอบเพื่อนของเณรพยายามพูดหวานล้นชักชวนเณรให้ไปโรงเรียนด้วยกัน แม้ว่า การชักชวนจะไม่ประสบความสำเร็จ แต่มันก็ทำให้ ชอบเป็นเพื่อนที่ดี คอยแนะทางที่ถูกที่ควรให้

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท ความยากจนในครอบครัวของบุญพา

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี มีการพูดคำหยาบและแย่งกันกินเพราะความจน

คุณธรรมรอง การให้ (สิ่งของ)

ป้าแจ่มให้เนื้อหมูกับผักที่เหลือจากงานบวชลูกชายแก่บุญพา ทำให้ครอบครัวของบุญพาพอกับชาวถิ่นได้อีกสองวัน เป็นการให้ของกินเกื้อกูล เพื่อให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท บ่าวไปเป็นเด็กวัดขณะที่เป็นช่วงเข้าพรรษา

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำความรู้)

บ่าวเป็นเด็กที่ครอบครัวมีฐานะยากจนมาก ช่วงเข้าพรรษา แม่ให้เขาไปเป็นเด็กวัดเพื่อประหยัดค่าที่บ้าน และเขายังนำข้าวที่เหลือกันบาตรมาฝากน้อง ๆ อีกยังพุทธ พระบวชใหม่ลูกป้าแจ่มให้ความรู้แก่บ่าวโดยสอนภาษาอังกฤษให้แล้วยังเล่าสิ่งต่าง ๆ ให้ฟัง จึงเป็นผู้ที่มีคุณธรรม การให้คำแนะนำ และให้ความรู้

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

บ่าวสนใจที่จะซักถามเรื่องราวต่าง ๆ อยากรู้อยากเห็น จึงจะเห็นได้จากการซักถามพยอมคำพูดข้อ ๆ ตามประสาเด็ก และถามพระภิกษุขงพุทธเกี่ยวกับกรุงเทพฯ สนใจที่จะหัดอ่านภาษาอังกฤษกับท่าน

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท เคนชอบเล่นปลากัดแล้วพนันกัน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (เสียสละ)

ลุงเพียรชอบเล่นปลากัดมาก ทำให้สามารถคุยกันอย่างถูกคอกับเคน และ เคนมีแนวโน้มที่จะชอบการพนัน โดยเริ่มจากการก๊อปลา ป้าแจ่มหว่าวาลุงเพียรสนับสนุน ให้เคนเสียเงินเสียเร็ว ลุงเพียรจึงพยายามพูดกับเคน โดยเปรียบปลากัดกับคนว่า มันคง อยากรอกออกไปว่ายน้ำ เบื่อชวกเช่นเดียวกับที่เคนเบื่อห้องเรียน และเขายังต้องยอมสละ สิ่งที่ชอบ คือ การก๊อปลา เพื่อแลกกับอนาคตของเคน จะได้ไม่ลุ่มหลงในการพนันด้วยการ ใช้อุบายแห่งปากปลาของเคนช่วยเสริม ทำให้ไม่สามารถหักใจได้เต็มที่ และถึงพนันแล้ว ประกาศว่า หากปลากัดตัวนี้แพ้ เขาจะเลิกปลากัดอีกทั้งยังสอนเคนว่า การพนันไม่ได้ เป็นสิ่งที่ดี เราไม่อาจจะชนะได้เสมอไป และจากการกระทำครั้งนี้ทำให้ไม่มีใครถือ ปลากัดของเคนอีก

คุณธรรมรอง 1. การไม่เล่นการพนัน

ลุงเพียรหาวิธีที่จะให้เคนเลิกเล่นการพนันปลากัดและเขาก็เลิกเล่นด้วย เนื่องจากเขาเห็นว่าเคนกำลังจะหลงใหลมัน เป็นสิ่งที่จะทำให้เอนก้าวไปสู่การพนัน ชนิดอื่น และหมกมุ่นอยู่กับสิ่งเหล่านี้ ทำให้เสียอนาคต

2. ความสะอาดทางวาจา

ป้าแจ่มพูดว่าลุงเพียรว่า สนับสนุนให้เคนเล่นการพนัน จะทำให้เขาเสียเด็ก ป้าแจ่มพูดสิ่งที่เป็นประโยชน์ ทำให้ลุงเพียรได้คิดและกระทำสิ่งที่ดีกว่าและแก้ปัญหาหนีไป

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

เคนพูดสุภาพกับลุงเพียร

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท เชยพ่อของบ่าวถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ขโมยควาย

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี เชยถูกใส่ร้ายว่าขโมยควาย เนื่องจากลุงปลอกเจ็บใจที่
เชยไปควาว่า ขณะที่ลุงปลอกนำควายให้กินต้นข้าวของเขา เป็น
การขาคคุณธรรมข้อหลักขโมย ไม่มีระเบียบวินัย อีกทั้งยังกล่าว
ร้ายป้ายสีเชยควายความโกรธ

คุณธรรมรอง การให้ (ความช่วยเหลือและแนะนำ)

เริ่ม เพื่อนบ้านของเชยมาบอกเชยเกี่ยวกับเรื่องที่เชยถูกกล่าวหาว่าขโมย
ควาย แล้วยังไ้แสดงความเห็นใจ และจะพยายามพูดคุยกับเจ้าของควายซึ่งอาจจะทำให้
เหตุการณ์ดีขึ้นด้วย หากมีการฟ้องร้องเขาก็จะเป็นพยานให้ เขาเป็นเพื่อนบ้านที่ดี
ช่วยเหลือเท่าที่สามารถจะช่วยเหลือด้วยน้ำใจ นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำว่าอย่าใช้อารมณ์
โกรธทำอะไรลงไป

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท เมื่อข้าวในนาเริ่มสุก ต่างมาช่วยกันตำข้าวเม่าที่บ้านลุงเพียร

คุณธรรมหลักของบท ความสามัคคี

พอเสียงครกตำข้าวดังจากบ้านของป้าแจ่มไปยังบ้านใกล้เคียง เพื่อนบ้าน
ก็จะมาช่วยออกแรงตำข้าวเม่า บางคนก็นำข้าวมาตำด้วย

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ)

เมื่อตำข้าวเม่าเสร็จ ป้าแจ่มแบ่งให้คนที่มาช่วยตำคนละลิตร ส่วนหนึ่งเอา
ขนาน้ำเกลือ คลุกกับน้ำตาลทรายและมะพร้าวชุก แบ่งให้ลูก ๆ ของนุญพากิน และเคน

กับแม่ก็ไถ่กินด้วย แล้วยังให้แม่ของเก็นนำข้าวมาที่คาถั่วไปให้พ่อของเก็นอีก นอกเหนือจากที่ไถ่ไปแล้ว ป้าแจ่มเป็นคนเอื้อเฟื้อ

2. ความรับผิดชอบ

ครูสุกานดาสั่งชอบให้มาถามเก็นว่าจะเรียนหนังสือต่อไปหรือไม่ เธอต้องการให้เก็นเรียนต่อไปด้วยความหวังดี

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

เก็นพูดกับผู้ใหญ่ไพเราะ เช่น พูดกับลุงเพียรว่า "ลุงไปไหนมาครับ"

4. ความขยันหมั่นเพียร

ชอบเป็นผู้ที่ขยันในการเรียน เขาอ่านหนังสือไปเรื่อย ๆ และบ่าวสนใจหนังสือที่พระภิกษุขงขุทธานสอนให้เก็นฟังของขยันหมั่นเพียรในการที่จะเรียนรู้

5. การคบคนก็เป็นมิตร

ชอบมาบอกเก็นที่บ้านว่า ครูถามถึงและอยากให้กลับไปเรียน อีกทั้งเขาเองก็อยากให้เก็นกลับไปโรงเรียนด้วย นับว่าชอบเป็นเพื่อนที่ดี ประารถนาที่จะให้เพื่อนได้เรียนหนังสือ

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท ป้าขาวและลุงปลอกพยายามจะให้เซยต้องคิดถูก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี มีแต่การเอาเปรียบชาวบ้าน ขึ้นราคาของและขายของเก็นราคา

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

บ่าวพูดกับพระภิกษุขงขุทธาน มีคำลงท้ายว่า ครับ และเริ่ม พ่อของเก็นก็พูดกับพระภิกษุขงขุทธานว่า ผม ท่าน เช่นกัน

2. ความกตัญญู

พระภิกษุสงฆ์ถามบ่าวว่า หากพ่อของเขาตักทูกจะช่วยแม่ทำงานไถหรือไม่ บ่าวก็ตอบว่า ไถทุกอย่าง แสดงถึงความสำนึกบุญคุณของพ่อแม่ คึกคักที่จะตอบแทน

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท เมื่ออย่างเจ้าฤๅณ ชวบ้านต่างเตรียมตัวหาปลา

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

หลังจากที่ขอยกกลับจากโรงเรียน เขาเล่นอยู่ครู่หนึ่งแล้วจึงเหลาเรือไปไถสำหรับหาปลา ส่วนแม่ของเขาและชาวบ้านคนอื่น ๆ ก็ได้เตรียมการต่าง ๆ ไว้รับฤๅณที่กำลังจะมาถึงเช่นกัน

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท ความเป็นอยู่ของครอบครัวในชนบท

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความกตเวทิตะ

ชอบเป็นลูกที่ดีซึ่งปฏิบัติตัวไต่ตามแม่ต้องการ ช่วยแม่ทำงาน ทำให้แม่มีความสุข เหมือนไม่ไถทำงานหนักเหนื่อยมาเลย ซึ่งก็นับไต่ว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณผู้ให้กำเนิด ทำให้ท่านมีความสุข สบายใจ

2. การไถ (สิ่งของ)

บ่าวเข้าไปในเมืองก็พระภิกษุสงฆ์ ไต่พบเห็นอะไรหลายอย่างที่ไม่เคยเห็นมาก่อน และพระภิกษุสงฆ์ยังซื้อหนังสืออ่านเล่นให้เขาเล่มหนึ่ง จึงมีคุณธรรมการไถ

ให้ปันสิ่งของแก่คนที่ควรให้ เป็นการให้ด้วยใจบริสุทธิ์ นอกจากนี้ป้าแจ่มรักถิ่นและ
ทำบุญ

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

ในบทนี้ทุกคนพูดไพเราะและสุภาพ เช่น ป้าแจ่มพูดกับท่านสมภาร บ่าวพูดกับ
พระภิกษุขงขุทธ และเคนพูดกับแม่

4. ความขยันหมั่นเพียร

เคนหาปลาอย่างจริงจัง พอฝนตกเขาก็เริ่มเตรียมเหยื่อและหาปลาทันที กัง
จากหน้า 123, 124 นับได้ว่าขยันหมั่นเพียรในการหาปลา

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท ขงขุทธสึกจากการบวชแล้วก็มาอยู่คลุกคลีกับเก็ก ๆ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือและสิ่งของ)

ขงขุทธลาสิกขาเพศแล้วตั้งใจไว้ว่าจะประกอบอาชีพหาเงินหาทอง และเขาจะ
ทำสิ่งที่ได้รับปากกับเริ่มไว้แม้จะเป็นเรื่องยาก ขงขุทธเป็นคนมีน้ำใจ เมื่อน้าปานมา
ถามว่าว่างไหม เขาก็ถามไปว่าจะให้เขาช่วยอะไร นอกจากนี้เขายังให้เบ็ดแก่งาว
และให้นำคันเบ็ดมาคัดกับเขา ทำให้บ่าวขม้อย่างรู้สึกขอบคุณในความช่วยเหลือ เคน
ก็ยังช่วยบ่าวตัดริ้วผ้า และยังบอกกับขงขุทธว่า เขากับบาวมาช่วยยาเรือของขงขุทธ
ได้ ขงขุทธเป็นผู้มีคุณธรรมการให้ เคนและบาวก็มีน้ำใจต่อขงขุทธ

คุณธรรมรอง 1. ความกตเวทิตะ

การที่ขงขุทธกลับมาบวชที่บ้านเกิด เนื่องจากปรารถนาจะให้พ่อแม่ได้สบาย
ได้เห็นมาเหลือและอิริยาบถของลูกชายคนเดียว เพราะหลังจากนี้เขาจะเริ่มประกอบ
อาชีพ อาจทำให้เขาไม่มีเวลาได้ใกล้ชิดแม่ ขงขุทธจึงเป็นผู้มีความกตเวทิตะ ตอบแทน
บุญคุณของผู้มีพระคุณ

3. ความสุภาพอ่อนน้อม เด่นกับบ่าวพุกจาไฟเราะสุภาพกับบงยุท

บทที่ 16

สาระสำคัญของบท บงยุทและเก็ก ๆ ช่วยกันสร้างหน้า

คุณธรรมหลักของบท ความสามัคคี

เคน ชอบ บ่าว และบงยุท ช่วยกันสร้างหน้าเพื่อเอาไว้นักพิงในขณะหาปลา พวกเขาสร้างเป็นเวลาสามวันจึงเสร็จ เป็นการรวมแรงรวมใจกันสร้างหน้าหรือกระหม่อมขึ้นมา

คุณธรรมรอง การให้ (ความช่วยเหลือ)

หน้าของคนทั้งสี่จะเป็นที่หลบฝน นักพิง อันอบอุ่นของคนหาปลาคอยความยินดี เต็มไปด้วยความเอื้อเฟื้อ ดังคำบรรยายในหน้า 137, 139

บทที่ 17

สาระสำคัญของบท บงยุทและเก็ก ๆ ไปอยู่หน้าที่ช่วยกันสร้าง

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำ และเสียสละ)

บงยุทมีลักษณะของผู้นำ คอยห่วงใยเด็กทั้งสาม เขาให้ผ้าขาวม้าบ่าวเช็ดหน้า และแนะนำควรรักษาร่างกายให้อบอุ่น เพื่อจะได้ไม่เจ็บป่วย อีกทั้งเขาไปเอายาที่บ้าน มาให้ชอบขณะฝนตก นอกจากนี้ เขายังจะแก้ไขนิสัยที่ไม่ดีบางอย่างของเคน เนื่องจากเคนยังเก็กอยู่ สามารถจะคิดนิสัยได้ นับว่าเขาเป็นผู้ที่มีน้ำใจ

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

เคน บ่าว ชอบ พุกกับบงยุทอย่างสุภาพ

บทที่ 18

สาระสำคัญของบท บุญพาทรงงานหนัก

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

บุญพาทนตรากตรำในการทำงาน แม้จะป่วยหรือฝนตกก็ต้องทำงานเพื่อจะได้พอมีกิน กุแลมีให้ลูก ๆ ต้องอดอยากและทิวโหย ทั้งอดทนต่อการทำงานและความทิวโหยของตนเอง

คุณธรรมรอง การให้ (คำแนะนำ)

กลืนเห็นบุญพาท่าทางไม่สบายจึงบอกให้ไปเอายาที่บ้านของตนมาใช้ และป้าแจ่มก็ตักเตือนบุญพาคอยความห่วงใยว่าให้หยุดทำงานบ้าง อย่าตรากตรำไ้มาก แสดงให้เห็นความมีน้ำใจของกลืนและป้าแจ่ม

นอกจากนี้ยังยุทธพบบุญพากำลังจะขโมยข้าวของลุงปลอก เพื่อแก้แค้นที่กลืนแกล้งให้สามีของนางตักถูก เขาจึงให้คำแนะนำที่ถูกต้องว่า ไม่ควรทำเช่นนั้นจะทำให้เดือดร้อนยิ่งขึ้น และเมื่อบุญพาขอร้องเขาวาอย่าไปบอกใคร เขารับปากและให้น้ำกลับลืนที่เดิมก่อนที่จะมีผู้อื่นมาพบเห็นเข้า ทั้งยังแนะนำให้บุญพากลับไปนอนพักผ่อนเสียบ้าง

บทที่ 19

สาระสำคัญของบท บ่าวออกไปหาปลา เพื่อหารายได้แก่ครอบครัว

คุณธรรมหลักของบท ความกตัญญูทดเวท

บุญพาได้รับความยากลำบากมาก แต่บ่าวลูกชายที่มีความกตัญญูทดเวทก็ยอมทนเหน็ดเหนื่อยไม่นึกถึงการพักผ่อนเหมือนเด็กรุ่นเดียวกัน เขาออกไปคุเบ็ดขณะที่ฝน

เริ่มซา เมื่อได้ปลามาก็นำเงินใต้แม่เพื่อนำไปใช้จ่ายซื้อของใช้ที่จำเป็น

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ)

ในสำนักของยงยุทธ เขาเห็นว่าแล้วก็นึกไปว่า เด็ก ๆ ที่มีความอบอุ่น
อย่างเหลือเฟือ ควรจะแบ่งปันสิ่งที่มีอยู่ให้แกชาวนานับพันยากจนดั่งเข็นบ่าว

2. ความกรุณา

ยงยุทธจะเป็นนายให้เขา ผู้ซึ่งไม่มีความผิดเพื่อช่วยเหลือให้เขาออกจากคุก
เป็นการช่วยให้เขาพ้นจากความเดือดร้อน

บทที่ 20

สาระสำคัญของบท ชนของยงยุทธและเด็ก ๆ เป็นที่พิศพิงแก่คนหาปลาเวลากลางคืน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของและความช่วยเหลือ)

ชนากลางทุ่งเป็นที่พิศพิงแก่คนหาปลาได้เข้ามาหลบฝน ยิงไฟและหลับนอน
ผู้มาเยือนได้รับความสนุกสนานและน้ำใจจากชนาแห่งนี้ ดังเช่นยงยุทธยื่นผ้าขาวมา
ให้พวกเขาเช็ดหน้าและหัว ยามที่เปียกฝนมา และผู้ที่เคยมาพักก็นำมันสำปะหลังมาให้
พร้อมทั้งปอกให้ควย นอกจากนั้น เคนผู้ไม่คอยพอใจที่จะต้องแบ่งปันที่นอน ผ้าห่มให้
ผู้มาพักพิงก็ได้เข้าใจว่าความเอื้อเฟื้อเป็นสิ่งดีงาม ตามที่ยงยุทธเคยสอน

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ผู้ที่มาพักพิงที่ชนา กล่าวขอใจที่เจ้าของเชื้อเชิญให้นอนที่ชนา

บทที่ 21

สาระสำคัญของบท ยงยุทธมีความผูกพันกับเด็ก ๆ สามารถผูกใจพวกเขาไว้ได้

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ เสียสละและแนะนำ)

ยงยุทธมีความเอื้อเฟื้อและสอนบ่าว ชอบ เห็น ว่าการเอื้อเฟื้อเป็นสิ่งถึงามควรรู้จักแบ่งปันกัน เมื่อชอบป่วยเขาก็ฝ่าฝนและลมไปเอายามาให้ หมี่ผ้าและโอบกอดยามอากาศหนาว ทำให้เด็กเหล่านี้ประทับใจมาก พอเห็นเขาหายไปจึงตามหาด้วยความห่วงใยเป็นอย่างยิ่ง เขามีน้ำใจเอื้อเฟื้อทำให้สามารถผูกใจคนไว้ได้ และได้รับการให้ตอบแทน ผู้ผ่านมาแวะชิงไฟก็มักให้ปลา และนำของอื่น ๆ มาฝาก พวกเด็ก ๆ ก็ต้อนรับผู้มาเยือนอย่างรักใคร่ ยิ้มแย้ม นอกจากนี้ยงยุทธยังทำให้เคนซึ่งเคยเป็นคนค่อนข้างเห็นแก่ตัวกลายเป็นผู้มีใจดีต่อผู้อื่น และผูกใจเคนเห็นดีไปกับการเรียนหนังสือ เพื่อจะไ้ช่วยเหลือผู้อื่นได้ในภายหลัง

คุณธรรมรอง ความกรุณา

เชยถูกใส่ร้ายว่าลักขวย ยงยุทธจึงช่วยว่าความให้และจะต้องให้ชนะ เพราะถ้าเขาแพ้ย่อมทำให้ครอบครัวของเขารับความลำบากยิ่งขึ้น บ่าวก็นคงจะไม่ได้เรียนหนังสือ เขาพยายามช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับความทุกข์

บทที่ 22

สาระสำคัญของบท ยงยุทธผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

ยงยุทธกับเริ่มร่วมมือกันช่วยเหลือจนเชยพ้นคดีลักขวย เป็นการช่วยคนยากจนที่ถูกใส่ร้าย และยงยุทธยังทำให้เคนกลับใจอยากเรียนหนังสือ อีกทั้งยังพาบ่าวไปสอบ เขาเรียนโรงเรียนเทศบาล เขาเป็นผู้มีความเมตตากรุณา อยากเห็นผู้อื่นไ้ดี มีความสุขและพ้นทุกข์

เรื่อง เกหาสน์ขาว

แก่นของเรื่อง ความเอื้อเฟื้อทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจและความรัก

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้ (ความช่วยเหลือ และสิ่งของ)

เชื่อว่าให้ความช่วยเหลือจอมทุก ๆ ด้าน และยังแนะนำเพื่อนให้ช่วยเหลือ
อีก ทวนชนและเหมียวก็ช่วยเหลือเป็นอย่างดี ยามทุกข์พยายามให้ที่อยู่ ไม่ว่าจะเป็น
เขี้ยว หรือเหมียวกับทวนชน

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท กาวสองจะปลุกบ้าน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

ทวนชนพาควาส่องหรือจอมมาพบเขี้ยว เพื่อให้ช่วยเขียนแบบบ้านให้ เขี้ยว
ซึ่งเป็นเพื่อนของทวนชนก็ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสร้างบ้าน เช่น ต้องควาพระอาทิตย์
ขึ้นทางไหน ภูมิศาสตร์ทางลม ภูเขาปลูกของบ้านข้างเคียง น้องสาวซึ่งโตแล้วควรมีห้องเป็น
สัดส่วน และเขี้ยวยังจะเขียนแบบให้โดยไม่คิดมูลค่า เขาเป็นคนที่เขียนแบบบ้านให้ใคร
โดยไม่คิดเงินเสมอ

ทวนชนช่วยเหลือจอมพามารู้จักกับเพื่อน เพื่อให้เพื่อนเขียนแบบให้ ทั้งทวนชน
และเขี้ยวเป็นคนเอื้อเฟื้อ มีน้ำใจต่อจอม

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อทวนชนแนะนำให้เขี้ยวรู้จักกับจอม ทั้งสองก็ยกมือไหว้พร้อม ๆ กัน หาก
เขี้ยวจะถามเรื่องส่วนตัว เพื่อจะไต่ทราบรายละเอียดสำหรับเขียนแบบบ้าน เขาก็กล่าว
ขอโทษ เมื่อจอมจะลากลับก็ไหว้เขี้ยว และกล่าวขอบคุณเขี้ยวที่จะไปรับเธอเพื่ออยู่ที่ดินเพื่อ
เขียนแบบ จอมกับเขี้ยวพูดจาสุภาพต่อกัน

2. การคบคนดีเป็นมิตร

ทวนธนพบกับเขียวคอดหน้าจ่อมว่า "...ข้าบอกคุณจ่อมเขาไปว่า เอ็งเป็นเพื่อนข้า เป็นคนดี นิสัยดี..." ทวนธนจึงเป็นเพื่อนที่ทุกข์สรวลเสริญเพื่อน และเขียวเขียนแบบบ้านให้เพื่อน โดยไม่คิดเงิน หรือแม้แต่เพื่อนทวนธนาย่างจ่อมเขาก็ไม่คิดเงิน

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท เขียวไปคุ้ที่กินเพื่อเขียนแบบบ้าน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

เขียวรับจ่อมไปคุ้ที่กินซึ่งจ่อมจะปลูกบ้านเพื่อศึกษาทิศทางลมและอื่น ๆ แล้วนำไปเขียนแบบบ้าน อีกทั้งยังแนะนำเกี่ยวกับการกู้เงินจากธนาคาร และพาเธอมาส่งที่บ้าน และเมื่อน้องสาวของจ่อมต้องการเรียนคณะจิตรกรรม เขาก็จะช่วยเหลือโดยจะพาไปฝากเพื่อนที่คณะจิตรกรรมให้ช่วยฝึกมือเขียนรูปให้

คุณธรรมรอง 1. การไม่ประพฤตินิโคในกาม

เขียวไม่เคยล่วงเกินแสนเสน่ห แม้ว่าจะมีโอกาส เขาพยายามหลีกเลี่ยงการอยู่กับแสนเสน่หตามลำพัง เพราะคิดว่า เธออาจจะไปเป็นของใครไ้ตามที่เธอต้องการ แต่เธอจะเป็นของเขาต่อเมื่อเขาคิดจะแต่งงานกับเธออย่างจริงจัง

2. ถือประโยชน์ส่วนรวม

งานรับเหมาที่เขียวทำอยู่นั้น เขาไม่ไ้คิดกำไรมาก คิดประโยชน์ส่วนตัวน้อย หากทำเพื่อช่วยให้คนงานมีงานทำ และได้รับประโยชน์จากงานนี้

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อจ่อมแนะนำเขียวให้รู้จักปุ่นนี้๋ เขียวยกมือไหว้ และปุ่นนี้๋ก็ไหว้ตอบ เขียวกราบแม่ของจ่อมเมื่อจะลากลับ นับว่าเขียวมียมารยาทที่ สุภาพอ่อนน้อม นอกจากนี้เขาและจ่อมยังพูดจาสุภาพต่อกัน

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท แสนเสนห์บอกให้เขียวแต่งงานกับตนและไปอยู่ที่บ้านของเธอ

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

แสนเสนห์ต้องการให้เขียวไปอยู่ที่บ้านของเธอหลังจากแต่งงานกันแล้ว แต่เขาไม่ไป เนื่องจากครอบครัวของแสนเสนห์มีฐานะร่ำรวย พี่ชายพี่สาวที่มีครอบครัวแล้ว และได้แต่งงานกับคนรวยด้วยกันก็ปลูกบ้านอยู่ในบริเวณเดียวกันด้วย เขารู้สึกอายใจที่จะทำเช่นนั้น แสดงให้เห็นว่าเขาไม่ต้องการที่จะพึ่งพาผู้อื่นโดยไม่จำเป็น ไม่ยอมคล้อยตามความตักเตือนของแสนเสนห์และหญิงในศักดิ์ศรีของตน แม้ฐานะไม่ค่อยดีนักมีความสำคัญถึงการพึ่งตนเอง

ส่วนจอมจะปลูกบ้านเพื่ออยู่กับแม่และน้องของเธอ ไม่หวังพึ่งผู้อื่น แม้จะมีคนร่ำรวยมาชอบ ตักแต่พึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งของแม่กับน้อง

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

จอมสอนพิเศษหลายแห่ง และสอนในวันเสาร์ด้วย เพื่อหารายได้ กิจในหน้า 40 นับได้ว่าเป็นผู้ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน

2. ความกล้าหาญและรับผิดชอบ

มีคำบรรยายว่า จอมเป็นผู้หญิงที่กล้าหาญ ต้องเลี้ยงแม่และน้องแล้วยังตักปลูกบ้านอีก เธอมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวเพียงผู้เดียว

3. การให้ (ความช่วยเหลือ และการทำบุญ)

แม่ของจอมถามเขียวเกี่ยวกับเรื่องการบิณฑบาตของพระที่ละแวกบ้านปลูกใหม่ ในหน้า 44 ว่า "...พี่แม่จอมไปปลูกบ้านอยู่ มีพระมาบิณฑบาตไหม"

"คงมีนะครับ ผมเห็นมีวัดอยู่แถวนั้นเหมือนกัน"

"คุณแม่ใส่บาตรทุกวันหรือครับ" ทวนธนถาม

"ก็ต้องใส่ทุกวันสิ ไม่อย่างนั้นพระจะเอาอะไรฉันล่ะ"

แม่ของจอมทำบุญแกงมีศีลเพื่อให้พระท่านมีอาหารฉัน

เขี้ยวให้ความช่วยเหลือและกำลังใจแก่จายในเรื่องการสอบเรียนต่อ ช่วยคิดคอกับเพื่อนที่เป็นอาจารย์ให้ช่วยฝึกมือให้ ดังในหน้า 45 นอกจากนี้ ในหน้า 46 ทวนธนจ่ายค่าพิมพ์เขี้ยวให้จอม แล้วกลับบอกว่า เขี้ยวถ่ายมาให้จากที่ทำงานโดยไม่เสียเงิน ทวนธนเป็นผู้ที่ต้องการช่วยเหลือจอม แต่เธอไม่ค่อยยอมรับความช่วยเหลือ จึงต้องอ้างเขี้ยว เขาไม่ได้หวังสิ่งใดในการให้

4. ความสุภาพอ่อนน้อม

จาย น้องสาวจอมกล่าวขอบคุณเขี้ยวที่จะพาไปฝากเพื่อนที่เป็นอาจารย์ช่วยฝึกมือฉันเขียนภาพให้ และจอมขอบคุณทวนธนที่เอาพิมพ์เขี้ยวมาให้ ในหน้า 45 นอกจากนี้จอมยังขอโทษเขี้ยว เมื่อเธอนำเงินค่าพิมพ์เขี้ยวมาให้ เพราะไม่สบายใจที่มีคนมาให้โดยไม่คิดมูลค่า จอมกับเขี้ยวยังผูกสุภาพต่อกัน

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท เขี้ยวไปพบพ่อของแสนเสน่ห์

คุณธรรมหลักของบท ความอกทน

ก่อนที่เขี้ยวจะไปที่บ้านของแสนเสน่ห์ เพื่อพูดเรื่องแต่งงานกับพ่อของเธอ เขาไปหาทวนธนซึ่งบอกเขาว่า พ่อของแสนเสน่ห์คงไม่ยกลูกสาวให้เขี้ยว พร้อมทั้งบอกเหตุผล เขาไปหาพ่อของแสนเสน่ห์ทักทายจิตใจไม่ปกติ และเมื่อไปหาแล้วก็ต้องฟังอย่างอกทนเกี่ยวกับความไม่เหมาะสมระหว่างเขากับเธอ เขี้ยวไม่สามารถแย้งได้เลย เขาต้องอกทนต่อความผิดหวัง

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

ครั้งพบพ่อของแสนเสนห์ เขียวยกมือไหว้และพ่อของแสนเสนห์ก็รับไหว้
พร้อมทั้งเชิญให้เขียวนั่งก่อนจากไป เขียวก็ยกมือไหว้ ทั้งสองมีมารยาท มีความสุภาพต่อกัน
และพูดจาสุภาพควย

2. การให้ (อภัย)

เขียวเคยไปที่บ้านของแสนเสนห์สองสามครั้ง เขาไม่โกรธที่พ่อของแสนเสนห์
ให้การต้อนรับอย่างเย็นชา เขาคิดว่าไม่ใช่ความผิดของพ่อแม่ของแสนเสนห์ที่ไม่ต้องการ
ให้ลูกมารักชอบหรือแต่งงานกับเขา เขารู้จักการให้อภัยและเห็นใจผู้อื่น

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท แสนเสนห์จะมาอยู่กับเขียว

คุณธรรมหลักของบท การคบคนก็เป็นมิตร

เมื่อเขียวไม่สบายใจ เขาจะไปบ้านทวนชนเพื่อแวะคุยกับทวนชนให้คลายกลุ้ม
ในหน้า 82 และจากหน้า 86 มีคำบรรยายว่า ทวนชนเป็นเพื่อนแท้ เขียวสบายใจ
ทุกครั้งทีนึกถึงความสัมพันธ์ระหว่างเขากับทวนชน

และทวนชนเห็นเขียวไม่สบายใจ จึงแนะนำให้ไปบอกคนทำเฟอร์นิเจอร์ ซึ่ง
แสนเสนห์ไปสั่งทำเพื่อจะเตรียมไปอยู่ที่แฟลตของเขียวนั้นให้หยุดไว้ก่อน ทวนชนจึงเป็น
เพื่อนที่แนะนำประโยชน์ ช่วยให้เพื่อนคลายความเครียดยามไม่สบายใจ

ส่วนโม เพื่อนสนิทของแสนเสนห์ ซึ่งเป็นคนทำเฟอร์นิเจอร์ให้ รับทำให้เพื่อน
และคิดจะหาให้โดยไม่คิดมูลค่า โมเป็นเพื่อนที่มีน้ำใจ

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

จากหน้า 73 เขียวขอโทษจอมที่ไม่อยู่เมื่อเธอมาหา และยามที่จอมได้รับความ
ช่วยเหลือจากเขียว เธอก็กล่าวขอบคุณ

2. การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำ)

เชียวให้คำแนะนำจอมเกี่ยวกับเรื่องผู้รับเหมาก่อสร้างบ้าน โดยให้นามบัตรของเพื่อนคนหนึ่ง ซึ่งขายวัสดุก่อสร้าง และมีเจ้าประจำที่ซื้อวัสดุก่อสร้าง ให้ช่วยแนะนำเรื่องผู้รับเหมาให้ โดยที่เชียวจะโทรศัพท์บอกเพื่อนว่า จอมเป็นใครและต้องการความช่วยเหลืออย่างไร

3. การพึ่งตนเอง

จอมไม่ขอให้ใครมาดูแลและสิ้นเปลืองเงินจำนวนมากกับเชอ และชอบทำอะไรด้วยตัวเอง แสดงถึงความต้องการที่จะพึ่งตนเอง

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท แสนเสนห์ทะเลาะกับพ่อ จึงหนีออกจากบ้านโดยบอกพ่อว่าจะมาอยู่กับเชียว

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

โม เพื่อนสนิทของแสนเสนห์ทำเฟอร์นิเจอร์ให้ในเวลารวดเร็ว และในหน้า 94 กล่าวถึงโมว่า เป็นคนมีน้ำใจกับเพื่อนมาก เชียวจึงไม่แปลกใจที่โมทำให้เสร็จโดยเร็ว โมทำเฟอร์นิเจอร์ให้โดยไม่คิดเงิน โดยกล่าวว่าตั้งใจทำให้แสนเสนห์ และให้เชียวก็เหมือนกัน เพราะเชียวก็เคยช่วยเหลือ เขียนแบบบ้านและนำกระเบื้องมาให้

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

เชียวบรรยายถึงบ้านที่เขารับเหมาก่อสร้างนั้นจะมีปัญหามาก เมื่อตอนใกล้เสร็จเจ้าของบ้านจะเริ่มติในหลายเรื่องที่เขาไม่ถึง แต่เขาก็พยายามเก็บความรู้สึก เพราะต้องการให้งานดำเนินไปได้ด้วยดี นับได้ว่าเขามีความอดทน เพื่องานจะได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

นอกจากนี้เมื่อจอมรู้ว่า เขียวกำลังไม่สบายใจ ก็ปลอบใจว่าให้รอทน เมื่อเวลาผ่านไป ความไม่สบายใจก็จะค่อยหมดไป

2. การให้ (ความช่วยเหลือ)

เขียวบอกกับจอมว่า ถ้าจายจะฝึกเขียนรูปเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัยศิลปากร ก็จะช่วยให้ไปฝึกมือกับเพื่อนของเขา เขียวมีน้ำใจที่จะช่วยเหลือ

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

เขียวเป็นคนสุภาพ เขากล่าวขอโทษแสนเสนาะ ในกรณีที่เมื่อเธอมาแล้ว เขาแกล้งทำไม่รู้ไม่ชี้กับหนากมตาทำงานจนแสนเสนาะหยื่นน้ำตาคลอ และเขียวกับจอมพูดสุภาพต่อกัน

4. ความขยันหมั่นเพียร

จอมชอบงานสอนหนังสือมาก เมื่อเธอสอนพิเศษจึงไม่รู้สึกเหนื่อย ลำบากหรือรู้สึกว่าเป็นคนขยันเลย ทั้งที่เธอต้องทำงานมาก

5. ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว

ผู้ร่วมงานของเขียวทุกคนไม่เคยถือสาว่าเขียวจะมาทำงานหรือไม่ หรือจะหายหน้าไปครั้งละหลายวัน แต่เขียวรู้สึกละอายใจ ถ้าไม่หยุดพักมากแล้วก็จะไม่หยุดงาน เขามีความละเอียดต่อการทำสิ่งผิด

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท จอมยกเสาเอก

คุณธรรมหลักของบท การคบคนก็เป็นมิตร

เขียวช่วยเหลือจอมโดยติดต่อกับเพื่อนสนิทของเขาให้ช่วยดูแลและจัดการทุกอย่างในการลงเสาเอกบ้านของจอม เขาเกียจฉားเพื่อนผู้นี้อยู่เสมอ โดยไม่เสียค่าบริการ

และบอกจอมว่า เพื่อนของเขาชอบทางบ้านนี้อยู่แล้ว อีกทั้งรู้สึกภูมิใจที่มีโอกาสได้ทำ
จอมจึงบอกว่าเธอดีใจมากที่ได้รู้จักเขี้ยวเป็นเพื่อน

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ)

เมื่อเหมียวบอกให้เขี้ยวช่วยทำเรื่องยกเสาเอกให้จอม เขาก็รับคำและเขี้ยว
รับอาสาจอมว่า หากมีปัญหาเรื่องแบบบ้านซึ่งต้องขออนุญาตจากอำเภอ ก็ให้บอกเขา
เขายินดีช่วยเหลือ แสวงถึงความมั่นใจ

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท เขี้ยวช่วยให้จอมไปฝึกวาดรูปกับเพื่อนของเขา

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

เขี้ยวพาจอมและจอมไปพบประชา เพื่อนของเขาซึ่งเป็นอาจารย์ที่คณะจิตรกรรม
เพื่อให้จอมฝึกวาดรูปด้วย และเขี้ยวยังยืนยันที่จะช่วยหากหาสิ่งใดไม่ว่าจะเป็นเรื่องฝึก
วาดรูป หรือเกี่ยวกับแบบบ้านซึ่งจะต้องขออนุญาตทางอำเภอ เขี้ยวมีเพื่อนที่ดีที่สามารถ
ช่วยเหลือได้ และเขี้ยวก็ยังเป็นเพื่อนที่ดีของจอม

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

เขี้ยวกับจอมพูดสุภาพต่อกัน

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท เขี้ยวเป็นห่วงจอมที่ต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมไม่ดีและกำลังโดนไล่

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

เมื่อมีเสียงชวกรกระทบเสาด้านของจอม เขี้ยวสะกั้ง แต่เธอลืมไม่ตื่นตื่น
กล่าวว่า เจ้าของที่ดินส่งมาก่อทวนเป็นเรื่องปกติ จอมเป็นผู้ที่อดทน ไม่ท้อในไหวต่อการ

รังควานของบุคคลเหล่านี้ นอกจากนี้เขายังออกพบกับเจ้าของบ้านที่เขาจับเหมา ซึ่งบอกให้เปลี่ยนกระเบื้องที่เขาเลือกแล้ว และทำเกือบแล้วเสร็จ เขียวก็ยอมทำตามเพื่อที่ว่าจะได้ทำงานให้แล้วเสร็จไป ไม่ว่าจะไถ่ค่าไรหรือชาคทุน

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือและให้สิ่งของ)

เขียวบอกกับจ้ายฉะไปพบประชาว่า หากต้องการอะไรก็บอกอาจารย์ประชา ไม่ต้องเกรงใจและตอนเที่ยงเขาพาไปรับประทานอาหารที่โรงอาหารเพื่อจะไ้รู้จักไว้ นอกจากนี้ยังแนะนำให้จ้ายมีกระดานสเก็คซ์ไว้ที่บ้านอีกแผ่นเพื่อฝึกมือ และรับว่าจะหาให้

จอมต้องมาให้เขียวแก้ไขแบบบ้านซึ่งทางอำเภอให้มาแก้ไขบ่อย จนเขียวต้องไปอำเภอด้วยเพื่อจะไ้แก้ไขเลย เขียวเป็นผู้ที่มีน้ำใจ และจอมนำเอาผลไม้มาให้คนงานที่สร้างบ้านของเขอกว ในหน้า 158 เธอเอื้อเฟื้อต่อคนงาน

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

จ้ายประนมมือไหว้เขียวที่ให้ความช่วยเหลือพาไปพบอาจารย์ประชา และจะพาไปรับประทานอาหาร จอมขอบคุณเขียวที่จะแวะเอาแบบบ้านมาให้ และเมื่อเขียวทำแบบบ้านให้โดยฝากธงไทยมา เมื่อจอมโทรศัพท์มาหาและรู้ว่าฝากไปแล้วก็กล่าวขอบคุณ นอกจากนี้เขียวกับจอมยังพูดสุภาพต่อกัน

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท เขียวและทวนธนเกิดการชกต่อยกับพวกกลุ่มวัยรุ่นอันธพาล

คุณธรรมหลักของบท ความกล้าหาญ

กลุ่มวัยรุ่นอันธพาลมารังควานที่บ้านจอม ทวนธนและเขียวจึงต่อสู้กับพวกนี้ เขาทั้งสองเป็นคนกล้าต่อสู้เมื่อมีผู้มารังควานโดยไม่ยอมถอย

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำ)

เขี้ยวให้คำแนะนำจอมว่า อาจมีปัญหาตอนขอเลขบ้านอีก ไม่ต้องแปลกใจ หากจะมีเจ้าหน้าที่สักคนสองคนไปคอม ๆ มอง ๆ ที่บ้านว่าสร้างถูกแบบหรือไม่ นอกจากนี้เขี้ยวให้ซื้อกระดานสเก็ตซ์กับกระดานกินสอไว้ให้จ่ายที่บ้าน

ส่วนประจักษ์สอนจ่าย ให้ความรู้เกี่ยวกับการวาดรูป

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

จากหน้า 165 จอมกล่าวขอบคุณ เมื่อเขี้ยวและทวนธนะให้ความช่วยเหลือ เธอพูดสุภาพกับพวกเขา และเขาก็พูดจาสุภาพเช่นเดียวกัน

3. การพึ่งตนเอง

จอมคิดว่าการปลูกบ้านด้วยตนเองเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจมาก เนื่องจากมีน้องและแม่ เธอไม่หวังพึ่งผู้อื่นและไม่ยอมจะเข้าไปอยู่ที่แฟลตของเขี้ยว เธอต้องการเป็นที่พึ่งของตนเอง แม่และน้อง ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นจนกระทั่งสามารถช่วยตัวเองได้

4. ความขยันหมั่นเพียร

เมื่อเขี้ยวรับงานเขียนแบบแฟลตของอาจารย์ เขาตั้งใจจะทำให้ดี เพราะจะเป็นงานชิ้นแรกที่เขาเป็นคนออกแบบเขียนแบบอย่างจริงจัง

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท เขี้ยวลาออกจากงาน

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

เขี้ยวต้องอดทนต่อความผิดหวังที่ไม่ได้เขียนแบบแฟลตของอาจารย์ ซึ่งเคยมีการพูดเป็นนัยว่าจะให้เขาเป็นคนเขียน เขารู้สึกว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่เขาปรารถนาจะเสียสละและตั้งใจที่จะทำงานอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ ยังต้องติดหวังกับการที่เจ้าของบ้านซึ่งเขารับเหมาปลูกบ้านปฎิเสธที่จะจ่ายเงินงวดสุดท้ายให้ เขาทั้งที่บ้านเกือบจะเสร็จแล้ว

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

จอมไปบ้านเขียว และไปกราบไหว้พ่อแม่ของเขียวก่อน จอมและเขียวพูดคุยภาพพจน์

2. การให้ (ความช่วยเหลือ)

เขียวหมั่นแวะไปคุยจายฝีมือเขียนรูปเพื่อคอยดูแลช่วยเหลือ แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจของเขา

3. ความไม่ประมาท

เขียวไม่ชอบเรื่องปิ่น และไม่ชอบไปไหนกับผู้ที่พกปิ่น ทานชนเคยมีปิ่นติดรถ แต่เขียวพูดจนกระทั่งยอมเก็บปิ่นไว้ที่บ้าน มีคำอธิบายว่า จะมีประโยชน์อะไรที่จะมีปิ่นไว้ในรถ ในเมื่อเมื่อไรที่ใครสักทีจะต้องมาเสียใจภายหลัง

4. ความรับผิดชอบ

จอมทำงานหนัก สอนพิเศษทั้งวันและแทบทุกวัน หาเงินตัวเป็นเกลียว เพราะในครอบครัวเขามีรายได้เพียงคนเดียว และจะต้องเลี้ยงแม่ เลี้ยงน้องและผ่อนเงินค่าปลูกบ้านด้วย

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท บ้านของจอมถูกไฟไหม้

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

เหมียว ทานชน และเขียวต่างต้องการที่จะช่วยเหลือจอมเรื่องที่อยู่ เมื่อบ้านของเขถูกไฟไหม้ ทุกคนเอื้อเฟื้อต่อเธอ

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

จอมกล่าวขอบคุณเมื่อเชียวพูดว่ามีอะไรจะให้ช่วยบ้าง และเธอก็กล่าวว่า เธอรู้ว่าเชียวแวะไปช่วยที่บ้านให้เสมอ ต้องขอบคุณมาก เมื่อปฐนียมาหาจอม เชียวยิ้มให้และกล่าวสวัสดิ์ ปฐนียจะให้ความช่วยเหลือ จอมก็กล่าวขอบคุณ และจอมก็ไปส่ง เชียวพร้อมทั้งกล่าวอีกว่า ชอบคุณที่มาเยี่ยม และไหว้ลา เชียวก็รับไหว้

2. ความอดทน

เมื่อเชียวพบจอม บ้านของเธอถูกไฟไหม้แต่เธอไม่มีแว่วว่าบ้านการร้องไห้ เธอยิ้มฝัน ๆ ให้เมื่อเชียวไปถึง เธอได้รับความสะเทือนใจมาก จากหน้า 195 เคียงต้นและแสง หันหยิบหนังสือคานหลังเพื่อปากน้ำตา เธออดทน ช่มใจ ไม่อยาก แสดงความรู้สึกเสียใจให้คนอื่นเห็น

3. การพึ่งตนเอง

จอมไม่ต้องการให้ใครมาช่วยเหลือเธอ และต้องรบกวนใคร เธอพยายาม ช่วยตัวเองในเรื่องที่อยู่ และพยายามหาบ้านเช่า

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท จอมยอมรับความล้มเหลวของเชียว

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของและความช่วยเหลือ)

เมื่อจอมจะย้ายไปอยู่ที่แฟลตของเชียว หลังจากพยายามหาบ้านเช่าแต่ไม่มี เชียวบอกว่า "ผมไม่คิดแพงหรอก ขอคิดเท่าที่คุณจอมมี ถ้าไม่มีก็ไม่เป็นไร...ว่าแต่ ต้องการความช่วยเหลือเกี่ยวกับเรื่องย้ายบ้านบางไหมละ ผมอยากจะไปช่วย"

เชียวขับรถพาจอมกับแม่และน้องของเธอไปส่งที่แฟลตของเขา และขับรถพา ไปซื้อของ ซื้อหมอนุ้งข้าวไฟฟ้าขนาดเล็กมืบทหนึ่งกับชาวสารหนึ่งถึงให้เป็นของขวัญสำหรับ

ขึ้นบ้านใหม่ เขาพยายามที่จะให้ความช่วยเหลือ แม่เขียวยังแอบชอบเธออยู่ แต่ก็
 นับว่าเขามีความเอื้อเฟื้อ

คุณธรรมรอง 1. การคบคนดีเป็นมิตร

เขียวยังไปทำงานที่บริษัทขายสีตามที่ทวนชนแนะนำ ทวนชนก็ใจมากที่เขียวยังไป
 ทำงานที่บริษัทนี้ เพื่อเขียวยังจะได้กว้างขวางยิ่งขึ้น เขาเป็นเพื่อนที่หวังก็ต่อเขียวยังอย่าง
 แท้จริง

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

จอมกลดาวขอบคุณเมื่อเขียวยังให้ความช่วยเหลือ และจอม เขียวยัง พูดยกกัน มักจะ
 มีคำว่า อะ ครับ แสดงถึงความสุภาพ

3. ความอดทน

จอมสอนพิเศษเสาร์อาทิตย์เต็มวัน วันธรรมดาสอนตอนเย็น แต่เธอก็ไม่ได้
 คิดว่า การสอนพิเศษอย่างครึกคร่าเช่นนี้เป็นงานหนัก นับว่าเธอเป็นผู้ที่มีความอดทน

เรื่อง จดหมายถึงลูก

แกนของเรื่อง ความรักของพ่อแม่

คุณธรรมหลักของเรื่อง การทำหน้าที่

พ่อแม่ต้องการที่จะเลี้ยงลูกให้ดีที่สุดในชีวิตที่จะสามารถทำได้ เขารู้สึก
ดีในใจในการที่จะได้เป็นพ่อแม่ หะนุณอมลูก เขาไม่ต้องการที่จะให้ลูกเป็นส่วน
ที่ไม่ดีหรือสักรายในสังคม หากแต่ต้องการให้เป็นผู้ที่ช่วยเหลือสังคม ช่วยสร้างความ
ดีงามเหล่านั้นให้น้อยลงไป พ่อแม่ต้องการทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด เพื่อลูกจะได้มีคุณค่า
ต่อสังคมในอนาคต

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท พ่อแม่ผู้กำลังจะมีลูกคนแรก

คุณธรรมหลักของบท การทำหน้าที่

ผู้เล้าและภรรยารักและห่วงลูกของตน

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

ภรรยาของผู้เล้าอารมณ์ไม่ค่อยดี หงุดหงิด เมื่อเริ่มตั้งครรภ์ แต่เขาก็อดทนได้

2. การคบคนดีเป็นมิตร

ผู้ที่คุ้นเคยกับครอบครัวของผู้เล้าได้แก่ คิวและวิรุณ พากภรรยาของผู้เล้าไป
หาหมอ เพื่อตรวจดูว่าตั้งครรภ์หรือไม่ นับว่าเป็นผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ เป็นการคบหากับ
คนมีน้ำใจ

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท การฝากครรภ์กับหมอ

คุณธรรมหลักของบท ความประหยัด

ภรรยาของผู้เล่าฝากครรภ์ไว้กับหมอนานหนึ่ง ซึ่งมีคลินิกและทำงานอยู่กับโรงพยาบาลของรัฐบาล เพื่อไม่ควมเสียเงินมาก จะได้ไม่ต้องเห่อก้อนไปขอยืมเงินผู้อื่นในการไปคลอดที่โรงพยาบาลเอกชน ในหน้า 22 เขาจึงเป็นผู้ที่รู้จักประหยัด

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ผู้เล่าและภรรยาเดินทางโดยรถไฟไปเชียงใหม่ พบผู้หญิงคลอดลูกบนรถไฟ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

หญิงคนหนึ่งเจ็บท้องจะคลอดลูกบนรถไฟ ผู้หญิงอีกคนหนึ่งซึ่งเคยเป็นพยาบาลมาก่อนได้ช่วยเหลือทำคลอดให้ จึงเป็นการช่วยเหลือเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น

คุณธรรมรอง 1. การรู้จักเหตุผล

ผู้เล่าบรรยายไว้ในหน้า 26 ว่า คนเราต้องมีเหตุผล ไม่เจ็บร้อนแทนคนที่ตนรัก โดยเห็นว่าทำสิ่งถูกต้องทั้งหมด ซึ่งเป็นนิสัยที่ไม่ดีเลย

2. ความไม่ประมาท

ผู้เล่าคิดว่าความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้เสมอ เขาจึงไม่หวังอะไรมากนักกับผู้คน แสดงว่าเขาตั้งอยู่ในความไม่ประมาท

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท ผู้เล่ารักภรรยาและเป็นห่วงเรื่องการคลอด

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือและความรัก)

ผู้เล่ารักลูกและภรรยามาก เป็นห่วงการคลอดของภรรยา เมื่อภรรยาป่วย ก็หยุดงานมาคอยพยาบาล จนเพื่อน ๆ ที่ทำงานหัวเราะเยาะด้วยความขบขัน เขาเป็นผู้มีน้ำใจ เอื้ออาทรต่อภรรยา

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท จดหมายของแม่เขียนถึงลูกเมื่อลูกเริ่มกินอยู่ในท้อง

คุณธรรมหลักของบท การทำหน้าที่

แม่ผู้กำลังจะมีลูก มีความรู้สึกรับผิดชอบ ดังในหน้า 40 เมื่อรู้ซ้ากว่ากำลังตั้งครรภ์ แม่ก็มีความรู้สึกที่จะต้องเป็นผู้ใหญ่ขึ้น เป็นแม่ที่เข้มแข็ง หนักแน่น ออกทนต่อทุกสิ่งทุกอย่าง และในหน้า 43 คิดว่าจะเลี้ยงลูกให้ดีที่สุด ต้องการเลี้ยงลูกให้เป็นคนมีอริยาศัยอันดีงามต่อทุก ๆ คน ในหน้า 41 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเธอเตรียมที่จะปฏิบัติหน้าที่ของแม่อย่างเต็มความสามารถและสำนึกถึงหน้าที่แม่

คุณธรรมรอง ความประหยัด

แม้คิดว่าจรรีอกระโปรงเก่า ๆ ของเธอ เอามาตัดชุดให้ลูก เป็นการประหยัด

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท พ่อเตรียมตัวเตรียมใจที่จะเป็นเพื่อนของลูก

คุณธรรมหลักของบท ความรับผิดชอบ

ผู้เล่าหรือพ่อนึกถึงอนาคตว่าการมีลูกจำเป็นจะต้องเตรียมพร้อม เพื่อลูกของ
คนจะไ้ไม่ลำบาก โดยหักเงินเดือนเก็บไว้ให้ทุกเดือน และเตรียมที่จะเป็นเพื่อน
รับฟังปัญหา เรื่องราวต่าง ๆ ของลูก อีกทั้งตั้งใจว่าจะไม่มีภรรยาอื่น เพราะจะ
เป็นสาเหตุที่ทำให้ลูกมีปัญหา แสดงให้เห็นถึงความสำนึกในการที่จะรับผิดชอบต่อลูก

คุณธรรมรอง 1. ความซื่อสัตย์

ผู้เล่าประกอบอาชีพสุจริต ถึงแม้จะเห็นได้จากคำบรรยายในหน้า 45, 47
เขากล่าวถึงการประกอบอาชีพที่ไม่สุจริตว่า จะทำให้เกิดความอับอาย ลูกจะไม่รู้สึก
ภาคภูมิใจในตัวเขาและจะไม่มีความสุข เขาจึงประกอบอาชีพที่สุจริต

2. การไม่ประพฤตินิโคณาม

ปัญหาของครอบครัวอย่างหนึ่งก็คือ การที่สามีมีภรรยาอื่น นอกภรรยาเสีย
ทางกานจิตใจให้แก่อีก ไม่มีความสุข และอาจจะเป็นคนเหลวไหลไปในที่สุด ผู้เล่าจึง
คิดว่าจะไม่มีการหย่าร้างเป็นอันขาด ซึ่งเป็นการซื้อตรง รักใคร่ต่อกันครองของคน

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท การเตรียมซื้อของไว้สำหรับลูก

คุณธรรมหลักของบท การประหยัด

พ่อและแม่เก็บเงินออมเอาไว้ เมื่อต้องการจะใช้ก็สามารถนำมาใช้ได้ เขา
นำมาซื้อของให้ลูก ต้องการให้ลูกใช้ของดี แต่เนื่องจากมีราคาค่อนข้างแพง จึงใช้ของ

ปน ๆ กัน ทั้งของดีและไม่ดี แสดงว่าเขาทั้งสองเป็นผู้รู้จักประหยัค ไม่สุรุ่ยสุร่าย
จนเกินไป ใช้จ่ายตามควรแก่ฐานะและความจำเป็น และยังรู้จักเก็บออมทรัพย์ส่วนหนึ่ง
ไว้ใช้เมื่อจำเป็น และจากหน้า 57 ภรรยาของเขาไม่ให้เขาเรียกแท็กซี่ บอกว่าเป็น
การสิ้นเปลือง ควรจะขึ้นรถประจำทาง ก็เป็นข้อความที่แสดงให้เห็นถึงความประหยัค
ของภรรยา

คุณธรรมรอง การรู้จักเหตุผล

คนโบราณตามเตรียมเครื่องใช้ก่อนที่จะเกิด แต่ผู้เล่าไม่เชื่อถือ เพราะ
คิดว่าควรเตรียมไว้ให้พร้อมดีกว่า

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท แม่ไปซื้อของสำหรับลูกเพิ่มเติม และล้มลงบนรถประจำทาง

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี คนขับรถขับรถกระชาก จึงทำให้คนท้องหกล้ม

คุณธรรมรอง ความประหยัค

ขณะไปซื้อของยักถือหลักความประหยัค ดังในหน้า 59 พ่อคิดจะประหยัค โดย
ซื้อผ้ามาเย็บทำผ้าอ้อมเอง และหน้า 60 ซื้อของให้ลูกในราคาพอสมควร ไม่ฟุ่มเฟือย
จนเกินฐานะ และเดินทางด้วยรถประจำทางเพื่อความประหยัค

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท พ่อแม่ค้นค้นรอกคอยการกำเนิดของลูก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี พ่อแม่รักลูก รอคอยจะให้ลูกออกมาดูโลกภายนอก

คุณธรรมรอง การให้ (ความช่วยเหลือ)

ผู้เล่าไปซื้อรองเท้าคนขับรถแท็กซี่ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านของเขานักว่า หากภรรยาของเขาเจ็บท้องตอนกลางคืน ขออนุญาตรีบยกไปส่งโรงพยาบาล แท็กซี่ผู้นั้นก็บอกว่า ปลุกได้เลยเพราะเป็นเรื่องที่จำเป็น แสดงว่า เขามีน้ำใจยินดีที่จะช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท พ่อแม่ไปเยี่ยมคนรู้จักที่คลอดลูกที่โรงพยาบาล

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ในโรงพยาบาลมีความเหลื่อมล้ำตามฐานะทางเศรษฐกิจ แบ่งเป็นห้องพิเศษ ห้องสามัญ และเด็กที่พ่อแม่ฐานะดีก็จะได้รับการเลี้ยงดูอย่างดี แตกต่างกับผู้มีฐานะไม่ดี บางคนนั่งรถเก๋งกลับบ้านโอ้อา แต่บางคนต้องกลับรถประจำทาง คงการสะท้อนให้เห็นความไม่เท่าเทียมกัน แบ่งกันตามฐานะทางเศรษฐกิจ

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท พ่อกับแม่รอคอยการกำเนิดของลูกที่โรงพยาบาล

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

ผู้เล่ายังคงรอคอยภรรยาอยู่หน้าห้องคลอด เช่นเดียวกับผู้ชายอีกหลายคน แม้ว่าหมอจะบอกว่าให้กลับไปก่อนได้ เพราะยังไม่คลอดแต่เขาก็นั่งรอคอยเพื่อเป็นกำลังใจแก่ภรรยา

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท เมื่อลูกถือกำเนิด พ่อแม่ก็ใจมาก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

พ่อแม่มีความรักลูก ก็ใจมากที่ลูกถือกำเนิดแล้ว พ่อกลับบ้านกินนอนไม่หลับ
อยากให้ได้เวลาเช้าเร็ว ๆ จะไปหาภรรยาและลูก

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท พ่อแม่ต้องพยายามเข้าใจสิ่งที่ลูกต้องการ

คุณธรรมหลักของบท การทำหน้าที่

ผู้เล่าถึงภรรยาที่ใจที่มีลูก แต่ยังไม่เข้าใจว่าลูกร้องไห้เนื่องจากสาเหตุอะไร
ต้องไปตามพยาบาล เขากล่าวในตอนท้ายบทว่า จะพยายามเข้าใจสิ่งที่ลูกต้องการ ซึ่ง
แสดงถึง การพยายามจะทำหน้าที่ของตน

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท ผู้คนมาเยี่ยมเยียนแม่กับกล้า

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ)

คนจำนวนหนึ่ง มาเยี่ยมแม่และกล้า บางคนเอาเงินใส่ของให้กล้า และบางคน
ซื้อของมาให้ พวกเขาทำให้พ่อกับแม่รู้สึกอบอุ่น ทั้งมาเยี่ยมขวัญน้ำใจและให้สิ่งของ

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท ลูกกลับมาบ้าน

คุณธรรมหลักของบท การทำหน้าที่

ผู้เล่าเตรียมทำความสะอาดบ้านเตรียมไว้ให้ลูก เขาและภรรยารักลูกมาก คอยบักยุงให้ลูก

คุณธรรมรอง การให้ (ความช่วยเหลือ)

ลุงรงค์ขับรถมาส่งพ่อแม่ของกล้า และกล้าที่บ้าน พยายามขับรถช้า ๆ และเลี้ยวทางที่รถติดเพื่อกล้าจะได้ไม่ได้รับควันพิษ เขามาส่งควายน้ำใจเอื้อเฟื้อ

บทที่ 16

สาระสำคัญของบท คำแนะนำจากเพื่อนบ้าน

คุณธรรมหลักของบท การรู้จักเหตุผล

เพื่อนบ้านมาเยี่ยมและให้คำแนะนำ บางคนแนะนำให้กินยาทอง พร้อมกับซื้อมาฝาก เขามีน้ำใจ บางคนก็ให้จุกรูปเทียนบอกเจ้าที่เจ้าทางว่า มีเด็กมาอยู่อีกคน เป็นความเชื่อที่ผิด ผู้เล่าและภรรยาไม่เชื่อ แต่ก็ไม่ต้องการทำลายน้ำใจความหวังดีของเขาเหล่านั้น เขาเป็นคนที่มีเหตุผล

คุณธรรมรอง การให้ (สิ่งของและแนะนำ)

เพื่อนบ้านมีน้ำใจมาแวะเยี่ยมเยียน และให้คำแนะนำ บางคนก็ซื้อยาทองมาฝาก

บทที่ 17

สาระสำคัญของบท ผู้คนมาเยี่ยมกล่าที่บ้าน

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

เพื่อน ๆ ของพ่อของกล่ามาเยี่ยม และเขียนจดหมายมาถึงหลายฉบับ บางฉบับร้อยกรองมาเขียนเกี่ยวกับกล่าว่าคงเป็นชีวิตใหม่ที่คึกคักและมีประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

ยายของกล่ามาเยี่ยม พร้อมกับยายชั้น เพื่อนรักของยายที่คบกันมาตั้งแต่สมัยสาว ๆ มาจนแก่ยังไม่ทอดทิ้งกัน ซึ่งการคบกับคนดีย่อมทำให้เกิดความสุข มีน้ำใจต่อกัน

คุณธรรมรอง การให้ (การเยี่ยมเยียน)

ยาย ย่าของกล่าและคนอื่น ๆ มาเยี่ยมเยียนแม่ของกล่า

บทที่ 18

สาระสำคัญของบท พ่อแม่หวังให้ลูกดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัยและไม่สร้างทุกข์ให้ผู้อื่น

คุณธรรมหลักของบท การทำหน้าที่

พ่อแม่รักลูกมาก คอยระวังภัยให้แกลูก โดยช่างที่เลื่อมมาหาลูก และต้องการให้ลูกอย่าทำตัวเป็นสัตว์ร้าย สร้างความทุกข์ให้แก่เพื่อนร่วมสังคม เพราะถ้าเป็นเช่นนั้น พ่อแม่ย่อมจะทุกข์ใจมาก ผู้เล่าคิดเกี่ยวกับการทำหน้าที่มาหาบิดาเพื่อเลี้ยงชีพ และครอบครัวความหน้าที่ของตน

คุณธรรมรอง ความอดทน

เมื่อน้ำท่วม ทำให้บริเวณบ้านของผู้เล่ามีกลิ่นเหม็นของน้ำเน่า แรก ๆ
เขาเกือบจะทนไม่ได้ แต่เมื่อนึกถึงพวกที่อยู่สลัม ก็ทำให้หัวใจได้ ไม่หงุดหงิด และ
มีความอดทน

เรื่อง จดหมายนายแพทย์ถึงลูกสาว

แกนของเรื่อง การปฏิบัติตัวของผู้หญิงตั้งแต่วัยเริ่มสาวจนกระทั่งแต่งงานและมีบุตร

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความรับผิดชอบ

พ่อเขียนจดหมายมาให้คำแนะนำ ให้ความรู้แก่บุตรสาวด้วยความรัก เป็นการเสนอคำแนะนำของผู้เขียนต้องการให้กลับไปหาคำแนะนำ เช่น การเลือกคู่ครอง การปฏิบัติต่อสามี ซึ่งแม่ผู้เขียนจะเขียนเรื่องนี้มาหลายสิบปีแล้ว แต่คำแนะนำต่าง ๆ ยังสามารถนำมาปฏิบัติได้ดี

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท การสืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

พ่อให้ความรู้เกี่ยวกับการสืบพันธุ์ของสัตว์และคนไม่ และกล่าวถึงการมีประจำเดือนของผู้หญิงว่าไม่ต้องตกใจ เป็นธรรมชาติ อีกทั้งสอนให้เข้าใจว่าเพื่อนผู้ชายมีลักษณะตามธรรมชาติอย่างไร และยังแนะวิธีการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับสุขภาพ ต้องการปกป้องลูกให้รู้ธรรมชาติทางเพศ

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

พ่อขอให้บุตรสาวตั้งใจเล่าเรียน ประพฤติตนดี

2. มีระเบียบวินัย

พ่อเขียนจดหมายสอนลูกให้รักษาความสะอาดของฟัน มีสุขนิสัยและฝึกให้เป็นคนมีระเบียบ

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท ขอบข่ายบางประการในการเลือกคู่ครอง

คุณธรรมหลักของบท ความสุภาพอ่อนน้อม

พอสอนลูกว่าควรเลือกคู่ครองที่มีความเป็นสุภาพบุรุษ อ่อนโยนต่อหญิงคนรัก เสมอในทุกโอกาส และควรสังเกตความประพฤติของเขา เช่น พยายามประพฤติของหญิงคนรักหรือไม่ เคยถูกหมิ่นศาสนาที่คนรักนับถือหรือฐานะความเป็นอยู่ของคนรักหรือไม่ และรักษาความเป็นสุภาพบุรุษแม้เมื่อคัมสุรา

ส่วนหญิงนั้นควรมีภริยาสุภาพ ประพฤติดีต่อทุกคน และแต่งกายสุภาพ

คุณธรรมรอง 1. ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

ชายที่จะเลือกเป็นคู่ครองนั้นควรมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ไม่ใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่น

2. การไม่ประพฤตินิโคในกาม

หากชายคนรักอ่อนวอนให้ผู้หญิงไถ่เสียกับเขา อย่าปฏิบัติตามเป็นอันขาด เพราะส่วนมากมักพูดว่ารักมากจนระงับใจไว้ไม่อยู่ ทั้งที่ความรักที่แท้จริงนั้นจะทำให้เขาสามารถอดทนรอใจจนกว่าจะไถ่แต่งงานกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

3. การไม่เสพลิงเสพกิด

ผู้หญิงไม่ควรเลือกชายที่คัมสุราและเสพยาเสพกิดเป็นคู่ครอง เพราะเป็นการยากที่จะให้เขาเลิกได้ อาจทำให้ลูกหลานคิดนิสัยนี้ไปด้วย

4. ความจงรักภักดีต่อชาติ

หนุ่มสาวทุกคนมีหน้าที่จงรักภักดีต่อประเทศชาติ เป็นพลเมืองดีของประเทศ และมีสุภาพอนามัยดี จึงควรเลือกคู่ครองที่ไม่เป็นโรค ได้แก่ กามโรค วัณโรค โรคหัวใจพิการ เพื่อลูก ๆ และตนเองจะได้ไม่ติดโรค ซึ่งจะมีผลทำให้ประเทศชาติมีพลเมืองที่อ่อนแอ บั่นทอนความเจริญของชาติ

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ข้อปฏิบัติของผู้มีครอบครัว

คุณธรรมหลักของบท ความรู้จักประมาณ

พอสอนลูกสาวว่าไม่ควรยกยอคนรักหรือสามีมากเกินไป ควรมีความเสมอต้นเสมอปลาย ทำตัวโดยเดินสายกลาง เพราะเขาเป็นคนธรรมดา และควรเอาใจใส่ในการแต่งกายบ้าง แม้จะแต่งงานหรือมีบุตรแล้ว อย่าปล่อยตัวให้ทรุดโทรม ไม่ควรแต่งเครื่องประดับมีค่าอยู่กับบ้าน

คุณธรรมรอง 1. การรู้จักกาล

เมื่อแต่งงานแล้ว ไม่ควรมีนิสัยเด็กคีน้อย แต่ควรหักเหื้อนให้ถูกกาลเทศะ คอยหาเวลาที่มีอารมณ์ดีจึงค่อยพูดกัน จะทำให้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

2. ความมีระเบียบวินัย

ภรรยาต้องดูแลบ้านเรือนให้สะอาดเรียบร้อย เพราะผู้ชายเคยชินต่อความสะอาดตั้งแต่ยังเรียนอยู่ เมื่อประกอบอาชีพก็มีการโรงคอยจักทำให้เรียบร้อยอยู่เสมอ จึงจำเป็นที่ภรรยาจะต้องรักษาให้สะอาด ไม่รุงรัง จะทำให้ผู้ชายเมื่อนาน

3. การให้ (ความช่วยเหลือ)

ถ้าสามีขอความเห็นจากภรรยา ก็อย่ารังเกียจ ต้องช่วยเหลืออย่างเต็มที่

4. ความอดทน

ผู้เป็นสะใภ้ต้องมีความอดทนต่อแม่สามี เนื่องจากการที่ทั้งสองฝ่ายมักไม่ลงรอยกันนั้นและฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจมีข้อบกพร่อง

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท ข้อปฏิบัติเมื่อมีบุตรคนแรก

คุณธรรมหลักของบท ความรู้จักประมาณ

ภรรยาไม่ควรลืมปฏิบัติต่อสามีด้วยความเอาใจใส่ แท่งตัวดี ไม่ควรสนิทกับ
ลูกชายจนเกินไป และลูกให้ทำสิ่งที่พอควร

คุณธรรมรอง 1. ความกตัญญู

เมื่อมีบุตรย่อมจะเกิดความปลาบปลื้มใจและคิดถึงบุญคุณของพ่อแม่ที่ได้เคย
เลี้ยงดูมา

2. ไม่เสพสุราเมรัย

หญิงมีครรภ์ต้องไม่เสพสุรา และไม่ควรคลุกคลีกับชายที่กำลังเมาสุรา ควร
ระมัดระวังในการรับประทาน

เรื่อง จักรยานแดงในรั้วสีเขียว

เรื่องที่ 1 นุ่มเวยว์วัยใจง่าย

แก่นของเรื่อง โรคใจง่าย

คุณธรรมหลักของเรื่อง การคบคนดีเป็นมิตร

วาทีกับสุคนธ์เป็นนิสิตปีที่ 1 วาทีพยายามที่จะช่วยเหลือสุคนธ์หายจากโรคใจง่าย ซึ่งรักผู้หญิงสวยทุกคนที่ไต่พบเห็น เพื่อเขาจะได้มีอนาคตด้านการเรียน ถ้าไม่ช่วยก็เกรงว่าเพื่อนจะเรียนไม่จบ และช่วยเหลือวิธีแรก เช่น เก็บรูปผู้หญิงทุกคนที่มีในห้องพัก กำจัดหนังสือประเภทรักใคร่เหลือแต่หนังสือเขย่าขวัญแบบผี ๆ และหนังสือของชมรมพุทธศาสตร์ ถ้าเขาอยากจะดูหนังสือที่มีผู้หญิงก็ให้หนังสือประเภทสงคราม หนังสือสารคดีธรรมชาติของสัตว์ ถ้าไม่มีหนังสือแบบนี้ก็ไม่ต้องดู เป็นต้น วิธีที่สองให้ไปหาจิตแพทย์ เขาเข้ามาจัดการชีวิตของสุคนธ์ทุกอย่างเพื่อให้หายเป็นโรคใจง่าย เขาเป็นผู้ที่หวังดีเป็นห่วงเพื่อน คอยแนะนำให้กำลังใจ

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

วาทีต้องอดทนกับสุคนธ์ในหลายเรื่อง เช่น การถูกเขาปดุกให้ลุกขึ้นมาฟังเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิงในเวลากลางดึก ต้องไปเป็นเพื่อนค้อม ๆ มอง ๆ แถวหอพักหญิงและความยุ่งยากอื่น ๆ

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

สุคนธ์พูดสุภาพกับจิตแพทย์หญิงและเขาก็พูดสุภาพด้วยเช่นเดียวกัน

เรื่องที่ 2 จักรยานแดงในรั้วสีเขียว

แกนของเรื่อง ความไม่รอบคอบทำให้เกิดความยุ่งยากในภายหลัง

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความไม่ประมาท

เรื่องนี้แสดงให้เห็นผลเสียของความประมาท ไม่รอบคอบ ทำให้ว่าที่ต๋อง
ได้รับความลำบากทั้งกายและใจ ต้องออกทนต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่เขาไม่ใช่
คนผิด

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท ว่าที่นิยมรถจักรยานไปผิคน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี ขาคคุณธรรม ประมาท

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

ว่าที่พสุภาพ ดังจะเห็นได้จากตอนที่เขาเข้าไปหาผู้หญิงคนมา มี 1 เพื่อขอ
ยืมรถจักรยาน เขาพูดว่า "ขอโทษเดี๋ยวนะ ให้ผมยืมจักรยานของคุณสักครู่ได้ไหม"
และเมื่อได้แล้วก็กล่าวขอบคุณเธอ

เมื่อรู้หน้าที่ว่าเขาขโมยรถจักรยาน เขาก็พูดอย่างสุภาพกับพวกเขา

2. การให้ (สิ่งของ)

ผู้หญิงคนมาให้ว่าที่นิยมรถจักรยานโดยให้ลูกกุญแจมา โดยที่ไม่ได้รู้จักกันมาก่อน
เลย แต่เรียนด้วยกัน แสดงถึงความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อของเธอ

3. ความรับผิดชอบ

ว่าที่ไม่ต้องการที่จะขาดเรียนวิชาแคลคูลัส เพราะจะเป็นผลให้เขาเข้าเรียน
ในครั้งต่อไปอย่างไม่รู้เรื่อง และอาจมีการสอบย่อย ๆ เกือบคะแนนโดยไม่บอกล่วงหน้าได้
นับว่าเขายังมีความสำนึกรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตน

4. ความอคทน

วาทีหนีบรถจักรยานมาติดคันจึงถูกกล่าวหาว่าเป็นขโมย หลายคนรู้ว่าเขา และพยายามที่จะกล่าวถึงการลงโทษให้รุนแรงยิ่งขึ้น แต่เขาพยายามสะกटक้านอารมณ์ ให้อยู่ในสภาวะปกติ ดังจากหน้า 43 นับว่าเขาต้องออกทนทั้งคำตำหนิทั้งที่เขาไม่ได้ ขโมย เป็นเพียงเข้าใจผิดเท่านั้น

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท การหาตัวผู้หญิงม้ายี่ให้ยืมรถ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

กำธรพาวาทีไปรู้จักกับไฉไล และไฉไลจะช่วยหาตัวผู้หญิงม้ายี่ 1 ด้วยการ เรียกประชุมนิสิตหญิงปี 1 เนื่องจากเธอเป็นผู้แทนนิสิตหญิงของรุ่นนี้ รับปากที่จะช่วยเหลือ เป็นความเอื้อเฟื้อ ให้ความช่วยเหลือ

จากหน้า 48 ระบบอาวุโสของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สิ่งหนึ่งที่พยายาม ปลุกฝังให้นิสิตปีหนึ่ง คือ ความเอื้อเฟื้อกันระหว่างนิสิตร่วมมหาวิทยาลัย ซึ่งสิ่งนี้เอง เป็นเหตุผลที่นิสิตหญิงคนนั้นให้วาทียืมรถจักรยาน

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

ไฉไลกล่าวสวัสดิ์ เมื่อพบวากำธรมหา และเมื่อเธอรับปากว่าจะช่วยเหลือ วาทีก็กล่าวขอบใจ ครั้นมาพบกับรุ่นพี่ที่กล่าวหาว่าวาทีเป็นขโมย กำธรรู้สึกท้ออย่าง ประจวบ พுகสุภาพ และเมื่อหลบไม่ได้ วาทีก็พูดกับรุ่นพี่อย่างสุภาพ

2. ความอคทน

วาทีเสียเวลาเรียน 3 ชั่วโมง คิมน้ำส้มไป 5 ขวด เพื่อเผ้ารอคอยหวังที่จะ พบ ผู้หญิงเจ้าของรถจักรยาน เขาพยายามระงับความหงุดหงิดเอาไว้ในใจ ต้องออกทน รอคอยและความไม่สมหวัง

3. ความไม่โลกและไม่ขโมย

วาทีไม่เคยคิดที่จะขโมยของของผู้อื่น แม้เขาจะมีบาสีพันของเพื่อนมา เขา ก็จะพยายามชดใช้คืนพร้อมทั้งดอกเบี้ย ทั้งในหน้า 50 - 51 แสดงว่าปกติเขาจะไม่เอาของของผู้อื่นโดยไม่บอกให้เจ้าของรู้ก่อน

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท วาทียังหาตัวนิสิตหญิงเจ้าของรถจักรยานไม่พบ

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

วาทีต้องอดทนต่อความผิดหวังเมื่อใจโลมาบอกว่า ยังไม่พบนิสิตหญิงผู้นั้น เมื่อถึงวันพิพากษา รุ่นพี่กล่าวหาข้อหาต่าง ๆ มีการก่อความยุ่งยากต่าง ๆ เช่น ทว่าพูดไม่ได้ยิน และซื้อยาวไป บรรยากศไม่ก็สำหรับเขาเลย แต่เขาก็พยายามอดทนกับเหตุการณ์เหล่านี้ ทั้งในหน้า 77 - 83 แสดงว่าเขาเป็นผู้มีความอดทนกับสถานการณ์ที่ทารุณจิตใจอย่างมาก กับอดทนต่อความผิดหวังดังกล่าวข้างต้น

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ)

ใจโลและกำทรพยายามจะช่วยเหลือ แม้ใจโลช่วยหาตัวผู้หญิงคนมาให้ได้ แต่ทั้งสองก็ไปเป็นพยานให้วาทีในวันพิพากษา

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท วาทีเอาจ้างมาส่งหาผู้หญิงคนมา

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

วาทีพยายามมองหา นิสิตหญิงเจ้าของรถจักรยาน เขาขอเยี่ยมกล้องส่องทางไกลจากชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติมาส่องตามหอพักหญิงจนถูกรุ่นพี่ผู้หญิงรุมทำร้าย เพราะเข้าใจว่า

จะส่ง เพื่อแอบคุนิสิตหญิง

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ว่าที่พูดกับรุ่นพี่อย่างสุภาพ ทั้งในหน้า 87, 92 และเขายังพูดสุภาพกับรุ่นพี่
ผู้หญิง ซึ่งเข้าใจว่าเขาอาจล่องส่งเพื่อหวังแอบคุนิสิตหญิง

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท รุ่นพี่ผู้หญิงรวมแก๊งว่าที่เพราะเข้าใจว่าเขาน่าจะล่องมาส่งเพื่อ
แอบมองพวกเธอ

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

รุ่นพี่ที่ส่งแก๊งว่าที่ เมื่อเขาพูดเสียงแปร่งเหมือนเสียงผู้หญิง เนื่องจากโดน
รุ่นพี่เหล่านี้บีบคั้นหอยมาก่อนหน้านี้ ก็หาว่าพูดไม่มีหางเสียง พูดล้อเลียนรุ่นพี่ พอกันหน้า
ก็หาว่าพูดกวนหน้าแสดงว่าพวกเธอไม่สวยหรืออย่างไร พอเงยหน้าก็โดนว่า ว่ามองหน้า
อาชชาติ เขาต้องอดทนกับเหตุการณ์นี้และก่อนถึงวันพิพากษา เขากังวลมากจนถึงกับ
ฝันร้ายว่าถูกทำโทษ

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

ว่าที่กล่าวขอบคุณประธานชมรมนิสิตหญิงที่ปล่อยให้เขากลับไป จากหน้า 108
และขอบคุณใจให้กับกำธรที่อวยพรให้ในหน้า 111 พวกเขาคู่สุภาพต่อกัน

2. การคบคนดีเป็นมิตร

ใจให้กับกำธรมานำให้กำลังใจว่าที่ ว่าหวังว่าคงว่ายน้ำเป็นและขึ้นมาแล้วคงไม่
เป็นหวัด ซึ่งทั้งสองหวังดีต่อเขามาก

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท วาที่พ้นจากความผิด รุนที่มารับโทษแทน

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

เมื่อผู้หญิงผมม้าปรากฏตัวขึ้น วาที่พ้นผิด แต่รุ่นพี่ก็หาคนถูกตีลงน้ำอีก ซึ่งก็ไต่แก่ เจ้าของรถจักรยานที่บอกว่าถูกขโมยนั่นเอง เพื่อไม่ให้คนที่มารออยู่ต้องรอเก้อ และเปิดท้องอกทนต่อการถูกตีลงน้ำในเวลากลางคืน ทั้งที่ไม่เต็มใจนัก

วาที่จะไปส่งผู้หญิงผมม้า แต่เขามีคนรับส่งอยู่แล้ว จึงค่อนข้างผิดหวัง เขาต้องอดทนต่อความผิดหวัง

คุณธรรมรอง 1. ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

ขณะกำลังจะหาคนโดนตีลงน้ำแทนวาที่ ก็ได้รับอาสาโดยบอกว่า ไม่ใช่เรื่องแปลกนัก ที่เขาเคยเป็นคนตี แล้วต้องกลายมาเป็นผู้ถูกตี แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจเป็นนักกีฬาของเขา

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

วาที่กับปาริชาตินิสัยหญิงเจ้าของจักรยาน พุคกันด้วยความสุภาพ ทั้งในหน้า

เรื่องที่ 3 ความยุ่งยากในการจะเป็นนักกวีวิทยา

แกนของเรื่อง ความต้องการเป็นนักกวีวิทยา

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความอดทน

ว่าที่อยากเรียนกวีวิทยามาก เขาค้างไคล้วิชานี้จนชวนเพื่อนซื้อดสาให้คล้อยตามไค้ควยวิธิการต่าง ๆ หลายวิธีและผิดหวังมาหลายครั้ง ในที่สุดเธอก็สนใจเรียนแต่เขากลับเป็นผู้ที่ไม่ได้เรียนวิชานี้เสียเอง

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท ความคิดที่อยากเป็นนักกวีวิทยาและนักจุลวิทยาในอนาคต

คุณธรรมหลักของบท ถ้อยประโยชน์ส่วนรวม

ว่าที่มีความตั้งใจจริงที่จะเป็นนักกวีวิทยา เพื่อทำประโยชน์ให้แก่สังคม เช่น ชาวไร่ชาวนาจะปลูกพืชผลไม้ไค้ผลผลิตดี ไม่มีแมลงรบกวน เป็นต้น จะเหลือเฉพาะแมลงที่มีประโยชน์ต่อกัน เช่น หนอนไหม เขาหลงไหล รักแมลงมาก

ส่วนลสาชอบและตั้งใจที่จะเรียนจุลวิทยา เธอกล่าวว่าเธอเรียนวิชานี้ก็จะถ้อยประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติ

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท ความตั้งใจที่จะเรียนกวีวิทยาและพยายามชักจูงผู้อื่นด้วย

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

ว่าที่มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะไค้ศึกษาในสาขากวีวิทยาที่เขาชอบและไค้ความสนใจมาก เขาเฝ้ามองความเป็นอยู่ อุปนิสัยและจกจำอิริยาบถของมัน

นอกจากนั้นยังพยายามชักจูงให้ลสาสนใจเรียนวิชานี้ด้วยวิธีการพูดต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าเขาเป็นคนที่มีความพยายาม สนใจที่จะเรียนวิชานี้อย่างแท้จริง

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

บทนี้ ลสาทักบวาทิพุกจากสุภาพต่อกันโดยตลอด

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ลสาสนใจจะเรียนกวีวิทยา

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

ว่าที่พยายามพูดเกลี้ยกล่อมลสา มอถึงความสำเร็จของวิชากวีวิทยา แต่ก็ไม่เป็นผล เธอยังคงยืนยันที่จะเรียนจุลวิทยา เขาล้มเหลว แต่ก็ยังไม่ละความพยายามดังในหน้า 174 บรรยายไว้ว่า คำโบราณที่ว่าฝนทั่งให้เป็นเข็มนั้นยังไม่ถึงระดับสถานการณ์ที่เขา กำลังเผชิญอยู่ เขากำลังต่อสู้กับเหตุการณ์ที่น่าจะเรียกว่า ฝนรดเกราะให้เป็นเข็มมากกว่า และเขาก็พยายามอีกครั้งและล้มเหลวอีก จนมีคำบรรยายเปรียบเทียบไว้ในหน้า 175 ว่า เป็นการฝนเรือรบให้เป็นเข็ม แสดงถึงความเป็นคนมีความพยายามไม่ย่อท้อ เขาพยายามจนประสบความสำเร็จในที่สุด

คุณธรรมรอง ความอดทน

ว่าที่เป็นผู้ที่มีความอดทนต่อความผิดหวังหลายครั้งด้วยกัน เขาพยายามเริ่มต้นใหม่ในการที่จะชักจูงลสาให้สนใจเรียนกวีวิทยาคั้งแล้วคั้งเล่า

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท ผลการเรียนของวาทีกับลสาไม่ถึงขั้นที่จะเรียนกฏวิทยา จึงไปหา
อาจารย์

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำความรู้)

อาจารย์พหลใจอ่อนที่เห็นลสารองให้ด้วยความอยากเรียนกฏวิทยา จึงให้
โอกาสแก่ลสากับวาทีกัดทดสอบความสามารถ โดยให้ร่วมงานโครงการปราบตักแตน
ป่าทั้งห้าด้วย หากพวกเขากลับมาพร้อมด้วยผลงานที่เรียนร้อยและไม่ทำอะไรให้วุ่นวาย
ก็จะมีสิทธิ์เข้าเรียนในภาควิชาได้ อาจารย์พหลเป็นผู้ให้โอกาสแก่นิสิตที่อยากจะเรียน
วิชานี้

นอกจากนี้ วาที่ยังเป็นผู้สอนให้ลสาเห็นความงามของหนองและหมกความ
ขยะแฉะ ดังในหน้า 186 เป็นการให้คำแนะนำความรู้

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท วาทีกับลสาร่วมงานโครงการปราบตักแตนป่าทั้งห้า

คุณธรรมหลักของบท การให้ (คำแนะนำ)

ขณะที่คนอื่นคิดไม่ออกว่าควรนำไวน์สับปะรดไปเก็บซ่อนไว้ที่ไหน วาทีก็นำคำ
แนะนำที่ดีว่า ให้ไว้รวมกับยาฉันทาป่าทั้งห้า แล้วทำเครื่องหมายเอาไว้ วาที่ยินดีที่ได้
แนะนำประโยชน์ เพราะแสดงว่าหากอาจารย์พอใจ เขาย่อมมีหวังที่จะได้เรียนกฏวิทยา

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท ไวน์สามร้อยลิตร

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี ซากความรับผิดชอบ ลสาภักวาทิแอบคิมไวน์จินเมา

คุณธรรมรอง 1. ความออกทน

รุ่นพี่ห้าคนหนึ่งชอบคิมเหล้ามากและไม่ได้คิมมาเป็นเวลานาน แต่ต้องเฝ้าไวน์ ซึ่งต้องระวังจิตใจตนเองอย่างมาก และเมื่อเขารู้ว่า วาที่นำไวน์ไปให้นักบินฉีก ตักแทนจนหมด จึงต้องออกทนต่อความผิดหวังที่จะได้คิมไวน์หลังจากทำงานเรียบร้อยแล้ว นอกจากนี้วาทิก็ต้องออกทนต่อความผิดหวังเช่นเดียวกัน เนื่องจากผลงานไม่เป็นที่น่าพอใจ จึงไม่ได้เรียนในภาควิชาการศึกษาศาสตร์

2. ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

แมลสามมีความผิดกว่า วาทิก็ไม่ขัดทอก เธอได้เรียนการศึกษาศาสตร์ ขณะที่เขาไม่ได้เรียน แต่เขาก็ชื่นชมกับความสำเร็จของเธอ

เรื่องที่ 4 คิษย์อาจารย์เพี้ยน

แก่นของเรื่อง การเรียนกับอาจารย์ทองเพี้ยน

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้ (อภัย)

วาทิเกือบจะต้องออกจากมหาวิทยาลัย เพราะขโมยข้อสอบอาจารย์ทองเพี้ยน
เขาเรื่องออก แต่ก็ไม่เอาเรื่อง ให้อภัยแก่เขา

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท ผู้หญิงใจดีสูง เพื่อนร่วมชั้นเรียนของวาทิ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

เพื่อนนิสิตหญิงร่วมชั้นเรียนกับวาทิสังเกตเห็นว่า เขากำลังพึ่งพาเธอในการ
จดงานจากกระดาน เธอจึงเขียนตัวหนังสือให้ใหญ่ขึ้น เพื่อให้อ่านสะดวกยิ่งขึ้น ในหน้า
239 แสดงถึง การรู้จักให้ มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมชั้นเรียน

จากหน้า 248 ขณะที่วาทิจึงที่ตนเองสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ ผู้หวังคิณหนึ่ง
มาถามเขาว่าจะเป็นลมหรือ และพุกปลมใจด้วยความเข้าใจว่าคงเป็นผู้พลาคหวัง
เขาคณนั้นก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่หวังคิณผู้อื่น จึงให้คำปลอบใจเพื่อหวังให้เขาสบายใจขึ้น

คุณธรรมรอง 1. ความมีระเบียบวินัย

อาจารย์ทองเพี้ยนหรืออาจารย์เพี้ยน ประกาศกฎของมหาวิทยาลัยว่า หาก
ขาดเรียนมากกว่าร้อยละยี่สิบของเวลาเรียนทั้งหมด จะหมดสิทธิ์สอบ และอาจารย์
ท่านนี้ทำตามระเบียบ ตั้งจากหน้า 243 นิสิตหญิงคุยกันว่า อาจารย์เป็นคนทำจริง
มีตัวอย่างให้เห็นในภาคเรียนที่แล้ว

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท ความฉลาดมีสติปัญญาสูงของวิภา

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

วาทิแสดงความเห็นใจวิภาซึ่งเรียนดีมากจนกระทั่งทำให้เพื่อนที่เรียนด้วยไม่พอใจ เพราะเรียนตามไม่ทัน จึงเขียนข้อความลงบนกระดานเพื่อจะให้อาจารย์เพี้ยนเห็น ดังจากหน้า 258 วาทิไม่เห็นด้วยที่กระทำกับวิภาเช่นนี้ จึงแสดงความเป็นน้ำใจ พูดแสดงความเห็นใจวิภา และเธอก็จะช่วยเหลือวาทิเรื่องการเรียน ช่วยอธิบายคณิตศาสตร์ให้เขาได้เข้าใจ

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

วิภากับวาทิพูดจาสุภาพต่อกัน และวิภากล่าวขอบคุณวาทิที่แสดงความเห็นใจ

เธอ

2. ความขยันหมั่นเพียร

วาทิทำงานพิเศษให้กับอาจารย์หรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจะได้มีรายได้นอกเหนือจากที่ได้รับจากพ่อแม่

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ความฉลาดของวิภา ทำให้วาทิมีปัญหา

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ)

การเรียนคณิตศาสตร์ของวาทิเริ่มดีขึ้น เนื่องจากการพยายามฝึกฝนด้วยตนเอง โดยมีวิภาคอยชี้แนะ ทำให้เขาหมดห่วงเรื่องการเรียน นับได้ว่าเธอช่วยเหลือเขา

งานการเรียน แต่ว่าทีกลับมีปัญหา เนื่องจากความรอบรู้ของวิชาจนทำให้เขารู้สึกว่า
เขาไม่มีอะไรที่จะรู้เท่าทันวิชาไปได้ จึงต้องไปพบอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ซึ่งเคยบอกเขา
ว่า มีปัญหาอะไรไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ให้มาหาได้เลย ถึงจากหน้า 288 - 289
แสดงว่า อาจารย์ท่านนี้ต้องการช่วยเหลือแนะนำความรู้ความคิดที่เป็นประโยชน์แก่
ศิษย์ โดยเฉพาะเรื่องการเรียนรู้เท่านั้น

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

วาทีพูดกับอาจารย์เหมือนมาสออย่างสุภาพ เช่น มีคำว่า ครับ ผม ขอขอบคุณ
และพอเขาเผลอพูดไม่สุภาพ เขาก็กล่าวขอโทษอาจารย์ที่กล่าวคำหยาม

3. ความอดทน

วาทีต้องทนต่อคำว่าของเพื่อนฝูงที่ขบขันกันเมื่อเขาเดินผ่านไปกับวิชา เช่น
คอมพิวเทอร์กับควาย ไอคิวสูงกับไอคิวต่ำ เป็นต้น ต้องอดทนต่อความเจ็บใจและทนต่อ
ความรอบรู้ของวิชา ได้แก ต้องทดสอบนำสัมผัสชูก่อนกิน รู้ทุกสิ่งทุกอย่างจนเขารู้สึก
ว่าไม่มีสิ่งใดที่เขาจะรู้เท่าทันเธอ จนกระทั่งเขาต้องไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท วาทีเลิกเป็นคนรักของวิชา

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

วาทีพูดจาสุภาพกับทุกคนทั้งกับอาจารย์ที่ปรึกษา วิชา และบุษบา ผู้เป็นลูกของ
อาจารย์ที่ปรึกษา และพวกเขาก็พูดจาสุภาพกับวาทีเช่นกัน มีคำว่า ขอโทษ ค่ะ คุณ
แม้ตอนที่วาทีจะบอกเลิกเป็นคนรักกับวิชา ก็ยังพูดอย่างสุภาพ ถึงในหน้า 306 กล่าวว่า
เขาชอบเธอมาก และเสียใจที่เขาไม่ดีพอสำหรับเธอ

2. ความอคทน

วิภาษกรูปเสียทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด มักพูดคำว่า เชอร์แล้ว ทำให้
เราต้องอคทน

3. การให้ (คำแนะนำ)

อาจารย์เหมือนมาสั่งให้คำแนะนำที่ว่าให้เตรียมเทียนไขไปในวันที่ไฟฟ้าจะดับ
เพื่อแสดงให้วิภาทึ่งว่าเขารู้ในสิ่งที่เขารู้

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท บุษบาสอนวิธีการลอกข้อสอบให้ว่าที่

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความมีระเบียบวินัย

บุษบาเป็นคนที่ไม่ชอบอยู่ในกฎระเบียบ หากเธอไม่ต้องการเรียนวิชาใด
ก็จะทุจริตในการสอบ ว่าที่เห็นความเห็นดังจากหน้า 322 ว่า มนุษย์อยู่กันเป็นสังคม
ไม่มีผู้ใดจะเดินสังคมได้สำเร็จ จะต้องปฏิบัติตามแนวทางที่สังคมวางไว้ เช่น ถ้าจะ
กินนั้นก็ต้องซื้อข้าวเข้าไป อยากขับรถไปไหนบนถนนก็ต้องไปสอบเอาใบขับขี่มาก่อน
และการที่คนสร้างกฎเกณฑ์หรือการลงโทษมีไว้เพื่อป้องกันไม่ให้กระทำผิดแบบแผน
หรือเรียกร้องตามความต้องการของเขา

ข้อความข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าว่าที่เป็นคนมีคุณธรรมข้อความมีระเบียบวินัย
ยังมีความคิดว่า ควรจะปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท วาทีกับขุนบาเข้าไปขอขโมยข้อสอบ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท อาจารย์ทองเพียรไม่เอาโทษกับวาที

คุณธรรมหลักของบท การให้อภัย

อาจารย์ทองเพียรเคาเรื่องการขโมยข้อสอบได้ แต่ก็ไม่ได้จัดการลงโทษเขาให้อภัยเขา ซึ่งวาทีเข้าใจว่า อาจารย์คงไม่ปรารภนาให้เขาต้องถูกล้อออก

คุณธรรมรอง 1. การมีระเบียบวินัย

วาทีเข้าใจว่า การเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยก็ต้องอยู่ในกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกับผู้อื่น

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

วาที และอาจารย์ทองเพียรพูดจาสุภาพต่อกัน

เรื่อง จากชวานามาเป็นเจ้าของฟาร์ม

แกนของเรื่อง อาชีพเกษตรกร

คุณธรรมหลักของเรื่อง ถือประโยชน์ส่วนรวม

เกษตรกรเป็นอาชีพอิสระ ผู้มีความรู้ควรช่วยชาวไร่ชาวนาผู้เป็นประชาชนส่วนใหญ่ และให้คำแนะนำชาวนาอยู่เสมอ

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท แนะนำอาชีพด้านการเกษตร

คุณธรรมหลักของบท ถือประโยชน์ส่วนรวม

ขณะที่ผู้เล่ากำลังเรียนด้านการเกษตร เขาคิดว่า หากเรียนสำเร็จแล้ว จะไม่เป็นครุประชาบาล แต่จะช่วยพ่อแม่ทำไร่นานำให้ได้ผลผลิตสูง เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านซึ่งขาดความรู้ เพื่อชาวชนบทจะได้ไม่ต้องหนีความอดอยากเข้ามาหางานทำในเมืองหลวง

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

โรงเรียนเกษตรกร สอนให้รู้จักความยากลำบากของชาวนาชาวไร่ ประกอบกับผู้เขียนเป็นเด็กท้องไร่ท้องนา ช่วยพ่อแม่ทำนามาตั้งแต่เล็ก ๆ จึงรู้จักความอดทน

2. ความประหยัด

การเรียนด้านการเกษตร ทำให้ผู้เล่ารู้ถึงค่าของเงิน และความเหน็ดเหนื่อยยาก เขาเรียนหนังสือและหารายได้ไปด้วย โดยการปฏิบัติการเกษตรในแปลงทดลองของโรงเรียน ปลูกผักชนิดต่าง ๆ มากมาย ทำให้มีรายได้เดือนละหลายร้อยบาท

3. ความขยันหมั่นเพียร

ออบได้บอกกับพ่อของเขาจะไปโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาว่า จะพยายามสอบเข้าเรียนต่อในโรงเรียนรัฐบาลที่มีชื่อเสียงให้ได้ เขาประสบความสำเร็จจากความพยายามของเขา

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท การเรียนต่อวิชาการเกษตร

คุณธรรมหลักของบท การให้ (คำแนะนำ)

ผู้เล่าให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเรียนต่อวิชาการเกษตรว่า สามารถเรียนต่อได้ที่ไหนบ้าง ต้องมีพื้นฐานความรู้วิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ อยู่ในเกณฑ์ดี เรียนนานเท่าใด จึงจบหลักสูตร จบมาแล้วสามารถประกอบอาชีพใดบ้าง และเขายังให้กำลังใจโดยบอกว่าพ่อแม่และพี่สาวที่อยู่ที่บ้าน ทุกคนเอาใจช่วยตลอดมา แสดงถึงความรักกันภายในครอบครัว ให้กำลังใจแก่บุคคลในครอบครัว

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

จากหน้า 8 การเรียนทางด้านเกษตร มีการปฏิบัติงานในไร่ จึงจำเป็นต้องอดทนต่อความตรากตรำและความยากลำบาก อดทนต่อความร้อนความหนาว เพราะบางครั้งต้องฝึกงานภาคปฏิบัติกลางไร่ ต้องตื่นแต่เช้า เลิกงานในตอนเย็น แต่อบก็มี ความอดทนและเคยสัมผัสกับความยากลำบากในชนบทมาแล้วตั้งแต่เด็ก ๆ

2. ความขยันหมั่นเพียร

ผู้เล่าทำนาและปลูกพืชต่าง ๆ อีกทั้งมีโครงการขยายงานหลายอย่าง จะเลี้ยงไก่ สุกร เป็ด โค กระบือ และปลา ขณะเดียวกันก็ปลูกผักพืชไร่ สวนผลไม้ และพืชผักอื่น ๆ ไปค้าขาย ที่ดินอีกส่วนหนึ่ง จะปลูกไม้ประดับ กล้วยไม้ และเพาะเห็ด

ทางด้านธุรกิจการเกษตร เขาคิดว่าต้องเปิดร้านค้า เป็นตัวแทนจำหน่ายปุ๋ย จำหน่าย เครื่องมือต่าง ๆ ในด้านการเกษตร ขยายการผลิตพืช เป็นต้น (หน้า 10 - 11)

ผู้เล่าเป็นผู้ที่ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน คิดริเริ่มที่จะขยายโครงการเพื่อ จะก้าวหน้าในการทำงานยิ่งขึ้น และเขายังสอนลูกให้ตั้งใจเล่าเรียนให้ดี เพื่อจะได้ มีความรู้สามารถสอบเข้าศึกษาต่อได้

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ปัญหาด้านการเกษตร

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

ชาวนาหลายคนที่ทำนาเป็นอาชีพหลัก แต่ต้องซื้อข้าวกินและยังคงยากจน ผู้ร่ำรวยคือพ่อค้าคนกลาง ผู้เล่ากล่าวถึงวิธีที่จะทำให้การทำไร่นามีผลผลิตสูง ฐานะความเป็นอยู่ของพวกเขาจะดีขึ้น สิ่งสำคัญคือ ต้องรู้จักพึ่งตนเองโดยรวมมือ กันรวมเป็นสหกรณ์เพื่อจะได้มีอำนาจในการต่อรอง ราคาและอื่น ๆ พวกเขาจะได้รับ ผลประโยชน์

คุณธรรมรอง 1. การทำหน้าที่

พ่อส่งเงินมาให้ลูกเป็นค่าใช้จ่ายรายเดือนตามที่ลูกขอให้ส่งไป เป็นการกระทำ ที่รับผิดชอบหน้าที่ของพ่อที่พึงมีต่อลูก

2. ถือประโยชน์ส่วนรวม

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฝนไม่ตกตามฤดูกาล พื้นดินแห้งแล้งซึ่งเป็น เพราะมีการทำลายป่ากันมากจนกระทั่งป่าไม้ที่เคยมีอยู่ต้องโล่งเตียน ผู้เล่ากล่าวถึง ผลเสียของการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อให้รู้จักเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมกัน นอกจากนี้ ผู้เล่ามีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะเป็นชาวนาตัวอย่างในหมู่บ้าน แนะนำเปลี่ยนแปลง

ความเชื่อของชาวบ้านให้หันมาใช้เทคนิคและวิทยาการทางการเกษตรสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้นและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและภาวะความเป็นอยู่ของประชาชน

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท การบำรุงดิน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ แะแนะนำ)

ชาวบ้านมาขอคำแนะนำจากผู้เล่าเรื่องวิธีปลูกพืชผักและการบำรุงดินในที่นา เขาก็ได้แนะนำให้เพื่อนบ้านปรับปรุงแก้ไขดินให้ดีขึ้น โดยแนะนำให้ใส่ปุ๋ยคอก ซึ่งได้จากมูลวัวควาย และให้ใส่หลังจากเก็บเกี่ยวแล้ว นอกจากนี้มีปุ๋ยหมัก ชี้เก๋าะและแกลบ แล้วยังแนะนำการดูแลรักษาของปุ๋ยปลอม ชาวบ้านต่างก็ได้รับความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งเขาภาคภูมิใจที่สามารถให้ความรู้แก่ชาวบ้านในท้องถิ่นของตน

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

พ่อของอ๊อบเป็นคนขยัน พยายามทำทุกอย่างเพื่อให้ที่นาของเขาปลูกพืชผักต่าง ๆ ตลอดจนนาข้าวได้อย่างอุดมสมบูรณ์ โดยการปรับปรุงและบำรุงดิน

2. ความประหยัด

ผู้เล่าอธิบายเรื่องปุ๋ยให้ชาวบ้านฟังว่า การเลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชไปด้วย จะได้ไม่ต้องไปซื้อปุ๋ยเคมีให้เสียเงินโดยใช่เหตุ การทำปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอกเองจากมูลสัตว์ก็สามารถนำไปใส่เป็นปุ๋ยได้ เป็นการรู้จักทำของที่มีอยู่แล้วให้ใช้ประโยชน์

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท การปลูกพืช

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ผู้เฒ่าปลูกผักต่าง ๆ ที่บริเวณที่นาส่วนหนึ่งด้วยความเอาใจใส่ ดูแลรักษาอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ และเขายังศึกษาหาความรู้ใหม่เกี่ยวกับการขยายพันธุ์พืช เขาเป็นผู้ที่ขยันมาก อีกทั้งสนใจต่อสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การใส่ปุ๋ยให้ถูกต้อง

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท การขยายพันธุ์พืช

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

สมัยที่ผู้เฒ่าเรียนอยู่ที่โรงเรียนเกษตร อาจารย์เคยอธิบายให้ฟังเกี่ยวกับการตอนกิ่ง ซึ่งเขาก็ตกลงจำและนำมาปฏิบัติได้ ทั้งที่เรียนมาเมื่อ 20 ปีที่แล้ว นอกจากนี้ยังได้ทดลองทำนาบนแผ่นดินซึ่งแห้งแล้ง และพยายามปรับปรุงที่นาอยู่เสมอ เขาเห็นว่าการปลูกข้าวอย่างเคียวคงไม่พอเลี้ยงชีพ จึงได้เก็บไปนอนคิดอยู่เสมอ แสดงให้เห็นถึงความขยันของเขา

คุณธรรมรอง 1. ความประหยัด

ผู้เฒ่าฝากเงินมาให้ลูก และบอกให้ใช้จ่ายประหยัด เพราะเขาจะต้องเก็บสะสมไว้เป็นทุนในการขยายพันธุ์พืชอีก ในหน้า 29 ผู้เฒ่าเห็นว่า สามารถที่จะปรับปรุงที่ดินให้อุดมสมบูรณ์ โดยใช้ปุ๋ยคอก โดยซื้อมูลวัว ควาย ของชาวบ้านซึ่งไม่แพง ก็จะทำให้ที่ดินนั้น เพาะปลูกพืชได้งอกงาม เป็นการใช้จ่ายเหมาะสม รู้จักเก็บสะสมไว้ลงทุน หาทางประหยัดเงิน โดยการใช้จ่ายคอก

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท อุปสรรคในการทำนาทำไร่ในเมืองไทย

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

มีแต่เล่าถึงสภาพความยากจนของชาวนาชาวไร่ แล้วยังถูกหลอกให้ซื้อปุ๋ยปลอม พวกเขาคิดความรู้และรัฐบาลก็ไม่สามารถที่จะช่วยแก้ปัญหาได้

คุณธรรมรอง 1. ความประหยัด

ผู้เล่าส่งเงินมาให้ลูกซึ่งไม่พอกับจำนวนที่ลูกขอไป เขาก็บอกให้ลูกประหยัด ในการใช้จ่ายให้มาก เพราะหากเงินไม่มีก็ไม่รู้จะไปเอาที่ไหน ควรรู้จักใช้ให้พอ ประมาณกับเงินที่ตนมีอยู่

2. การให้ (ความช่วยเหลือ)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อช่วยเหลือประชาชนในการทำนา โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการหาเงินเพิ่มเติม ทำให้พืชผลที่กำลังแห้งตายได้กลับฟื้นคืนมาอีก

3. ความกตัญญู

ชาวนาได้รับเงินเพิ่มเติมจากโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท การเปลี่ยนพื้นที่ส่วนหนึ่งให้เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

คุณธรรมหลักของบท ความไม่ประมาท

การที่จะเลี้ยงสัตว์นั้น ผู้เล่าต้องพิจารณาและคิดให้รอบคอบให้มาก ก่อนที่จะตัดสินใจเลี้ยงสัตว์ประเภทไหนลงไป คิดทบทวนหลายด้าน ก่อนที่จะตัดสินใจว่าจะ

เลี้ยงสัตว์อย่างไรก็ได้ไปปรึกษาสัตวแพทย์ประจำเภอ เขาจึงเป็นคนที่รอบคอบก่อน
ที่จะทำสิ่งใดก็ศึกษาให้ถี่เสียก่อน

คุณธรรมรอง 1. ความประหยัด

ผู้เล่ากล่าวถึง มูลวัวควาย เป็นปุ๋ยอย่างที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูก
ทำให้พืชผลงอกงาม โดยไม่ต้องลงทุนซื้อปุ๋ยวิทยาศาสตร์

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท การเลี้ยงสัตว์

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

ผู้เล่าจำที่ครูเคยสอนเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ในครั้งที่ยังเรียนหนังสืออยู่ได้
ทั้งในหน้า 38 และจากหน้า 41 และสนใจหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยศึกษา
นิสัยของสัตว์ที่เลี้ยง และกล่าวว่าความรู้ ประสบการณ์เป็นสิ่งจำเป็นในการปฏิบัติ
เพื่อให้เกิดความชำนาญ นักเลี้ยงสัตว์ที่ดีต้องมีความรู้ใหม่ ๆ และความชำนาญเพิ่ม
ขึ้นเสมอ เพื่อปรับปรุงงานให้ก้าวหน้าและขยายงานให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เขาเป็นคน
ขยันจะเห็นได้จากที่เขาเล่าว่า เขาหาความรู้ด้วยวิธีลงมือทำงาน อ่านตำรา วารสาร
เกี่ยวกับเลี้ยงสัตว์ เข้ารับการอบรมและหาโอกาสเข้าร่วมอภิปรายปัญหาต่าง ๆ
ตลอดจนการไปเยี่ยมชมกิจการตามฟาร์มเลี้ยงสัตว์ขององค์การ รัฐบาล หรือเอกชน
ที่เลี้ยงสัตว์ได้ผล แล้วนำมาใช้ในการปรับปรุงการเลี้ยงสัตว์ของเขา

คุณธรรมรอง 1. ความไม่ประมาท

เป็นการกล่าวถึงงานเลี้ยงสัตว์ว่า ต้องคอยทำที่ละชิ้น อย่าใจร้อน หวังรวยเร็ว
ไม่ควรรีบลงทุนทุ่มเทสิ่งต่าง ๆ ลงไปมาก ต้องทราบข้อเท็จจริงและความชำนาญก่อน

อีกทั้งควรวางแผนงานด้านอาหารไว้เสียก่อน เพราะต้องใช้ต้นทุนสูงที่สุด ควรระมัดระวังเกี่ยวกับอาหารเพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนต่อความเจริญเติบโตของสัตว์

2. ความอดทน

สัตว์แพทย์ให้คำแนะนำข้อหนึ่งว่า จะเลี้ยงสัตว์ได้อย่างประสบผลสำเร็จ ผู้เลี้ยงต้องอดทนเพราะเป็นงานค่อนข้างละเอียด เจ้าของต้องทำด้วยตนเอง จึงจะได้ผลตามความตั้งใจ นอกจากจะอดทนในการทำงานแล้ว ยังต้องอดทนในการรอคอย ให้ผลผลิตตอบแทนด้วย และผู้เลี้ยงก็มีความอดทน เขาต้องตื่นเช้าทุกวันเพื่อผสมอาหารให้หมูกิน ทำงานในนาทั้งวันอย่างเหน็ดเหนื่อย แล้วยังต้องมาผสมอาหารให้เป็ดไก่กินอีก

3. ความซื่อสัตย์

ผู้เลี้ยงกล่าวว่าควรสร้างทัศนคติใหม่ว่า การเลี้ยงสัตว์ไม่ใช่งานต่ำ น่ารังเกียจ หรือสกปรก แต่สำคัญอยู่ที่ เป็นงานสุจริต สามารถทำให้ตนมีรายได้ และประเทศชาติก็มีรายได้เฉลี่ยสูงขึ้นด้วย

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำ)

ผู้เล่าได้ให้คำอธิบายแก่ชาวบ้านหลายคนในการเริ่มอาชีพเลี้ยงสัตว์ อธิบายให้ลุ่มสาฟังเกี่ยวกับพันธุ์ของสัตว์เลี้ยง ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาการที่ได้อ่านเรียนมาให้ฟังอีกมาก จนลุ่มสาพอใจที่ได้ความรู้ใหม่ และได้อธิบายให้นายดีฟังเกี่ยวกับพันธุ์เป็ด เขารู้สึกภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาสให้ความรู้แก่ผู้อื่น

คุณธรรมรอง ความขยันหมั่นเพียร

ลุงสาเข้าใจที่พ่อของอ้อมพูดให้ฟังเป็นอย่างดี เนื่องจากสนใจอ่านวารสารเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์อยู่เสมอ แสดงถึง ความเอาใจใส่ ขวนขวายหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทำให้เป็นผู้ทันต่อเหตุการณ์ ตามใจหาความรู้จากยูริ

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท การเปลี่ยนทุ่งนาเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

คุณธรรมหลักของบท ความไม่ประมาท

พ่อของอ้อมไม่หวังรวยทันที เพราะถ้ามั่วเหลวจากการทำกิจการใหญ่โตในระยะเริ่มต้นแล้วก็จะประสบกับความล้มเหลว ชาติขุนบอยยับ เขาจึงเริ่มจากสิ่งเล็กๆ มาเลี้ยงหกลองก่อน เมื่อใดผลดีแล้วจึงค่อย ๆ เพิ่มจำนวนมากขึ้น เขาจึงเป็นผู้ที่ไม่ประมาท รอบคอบในการทำงาน

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ)

ผู้เล้าปลุกพืชผักไว้เป็นอาหารสำหรับคนในครอบครัวและสัตว์เลี้ยง และยังได้นำเอาพืชผักเหล่านี้ไปแจกจ่ายแก่ชาวบ้านเกือบทั่วทุกครัวเรือน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจ โอบอ้อมอารีต่อเพื่อนบ้าน

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท การวางแผนฟาร์มใหม่

คุณธรรมหลักของบท ความไม่ประมาท

ระหว่างที่กำลังวางแผนฟาร์มที่จะตั้งขึ้นใหม่ ผู้เล้าหรือพ่อพิจารณาถึงตัวอาคารเรือนโรง ประตูเข้าออก รั้ว ถนน แปลงสำหรับปล่อยสัตว์ไปเล็มหญ้า บ่อน้ำ และ

พุ่มไม้ที่ปลูกไว้ประดับสถานที่ สำหรับอาคารต่าง ๆ จะต้องตัดสินใจให้ดีกว่าสร้าง อาคารประกอบไม่ควรอยู่ไกลจากบ้านมากนัก ทั้งยังควรให้สะดวกในการปฏิบัติงานประจำวันอีกด้วย เขาต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมทุกอย่าง จึงเป็นผู้ที่ไม่ประมาท

คุณธรรมรอง 1. ความมีระเบียบวินัย

การจัดระยะคอกนั้น ผู้เล้าจัดตามชนิดของสัตว์ โดยพิจารณาถึงเสียง และกลิ่นหรือความสกปรก ในแง่ความสะดวก และการป้องกันอันตรายต่าง ๆ ต้องให้อาคารแต่ละหลังอยู่ห่างกันพอสมควร เพื่อลดอันตรายจากโรคระบาด แต่ไม่ให้ห่างมาก เพราะจะทำให้เดินไกล เปลืองสายไฟและท่อน้ำ นอกจากนี้ยังต้องมีการตกแต่งรักษาให้น่าอยู่ด้วย ควรหาสี ปลูกต้นไม้ประดับ ที่ทิ้งขยะ บ่อน้ำ สนาบหญ้า ประตุ ทางเข้าออก ประตูบ้านต้องทำให้เด่นเป็นสง่า เพราะต้องมีคนมาติดต่อที่บ้านเป็นประจำ สิ่งที่เขาทำนั้นทำให้ทุกสิ่งตั้งอยู่อย่างเป็นระเบียบ สะอาด ตกแต่งให้น่าอยู่

2. ความขยันหมั่นเพียร

คนงานที่คัดเลือกมาทำงานนี้ ส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มที่ขยัน เพราะการเลี้ยงสัตว์จะต้องมีความอดทน ขยัน เอาใจใส่

3. ความยุติธรรม

เงินเดือนที่ให้คนงานก็ให้สมกับแรงงาน และมีอาหาร ที่พักให้ด้วย เป็นการไม่เอาเปรียบแรงงาน มีความยุติธรรม

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท ความรู้เรื่อง การเลี้ยงสัตว์

คุณธรรมหลักของบท ถือประโยชน์ส่วนรวม

ผู้เล้าไปบรรยายความรู้ด้านการเกษตรให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรฟังเกี่ยวกับประโยชน์และความสำคัญของการเลี้ยงสัตว์ เขาเป็นผู้ที่ไม่ได้เพียงสร้างฐานะของ

ตนเองอย่างเคียว แต่ยังคงช่วยเหลือยกระดับพื้นความรู้ของชาวบ้าน ที่เป็นชาวนา
ชาวไร่ให้มีความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพด้วย

คุณธรรมรอง การพึ่งตนเอง

ชาวบ้านเกือบทุกครอบครัว สมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร ตามคำแนะนำ
ของเจ้าหน้าที่จากกรมส่งเสริมการเกษตร การจัดตั้งนี้เป็นการรวมกลุ่มเพื่อให้เกษตรกร
สามารถช่วยตนเองได้

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท การพิจารณาสถานที่ตั้งฟาร์มเลี้ยงสัตว์

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำ)

ผู้เล่าให้คำแนะนำ การเลี้ยงสัตว์ในฟาร์มแก่งสูงสา ซึ่งกำลังมีโครงการจะตั้ง
ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ว่าให้เลือกสถานที่ที่เหมาะสมอย่างไรบ้าง ดังรายละเอียดในหน้า

59 - 60

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

ผู้อบเคยเล่าให้พ่อของเขาฟังเกี่ยวกับการเรียนมหาวิทยาลัยว่า
ยาก พ่อจึงแนะนำให้ทุ่มเทความสนใจให้แก่วิชานี้ อย่าเห็นว่ายากแล้วไม่สนใจ หากไม่
อดยากเรียนจะทำให้เพิ่มความยากมากขึ้น เป็นการสอนลูกให้มีความขยันหมั่นเพียรใน
การเรียน แม้วิชานั้นจะยากก็ยิ่งต้องเอาใจใส่มากขึ้น

2. การปฏิบัติตามประเพณี

ผู้เล่าทำบุญตักบาตรในพิธีเจิมป้ายฟาร์มของเขา นิมนต์พระที่วัดใกล้เคียงมา
ฉันอาหารเพล มีชาวบ้านหลายสิบคนมาร่วมงานพิธีทำบุญเลี้ยงพระ เขายังทำพิธีทาง
ศาสนา และมีชาวบ้านมาร่วมด้วย แสดงถึงการปฏิบัติตามประเพณีและยึดมั่นในศาสนา

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท อาหารสำหรับสัตว์

คุณธรรมหลักของบท ความไม่ประมาท

ผู้เล้ามีความรอบคอบก่อนที่จะสร้างเรือนโรงสำหรับสัตว์เลี้ยง ทำให้ไม่เกิดปัญหาภายหลัง และเขาระมัดระวังการให้อาหารสัตว์โดยชี้แจงให้คนงานพึงอยู่เสมอว่า การให้อาหารให้เพียงพอจะทำให้สัตว์แข็งแรง มีความต้านทานโรค เพื่อจะได้ไม่เกิดผลเสียตามมา เพราะผลผลิตจะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับอาหารที่มีประโยชน์ต่อสัตว์เลี้ยง

ควย

คุณธรรมรอง ความขยันหมั่นเพียร

งานในชีวิตประจำวันของผู้เล้าต้องตื่นแต่เช้า สำนวจตรวจตราบริเวณ คุดูแล เอาใจใส่ความสุขสบายของสัตว์ ความสะอาด น้ำ และอาหารสัตว์

บทที่ 16

สาระสำคัญของบท โรคระบาดที่เกิดขึ้นกับเป็ดและไก่

คุณธรรมหลักของบท ความไม่ประมาท

เมื่อมีข่าวเกี่ยวกับโรคระบาดของเป็ดและไก่ เกิดขึ้นในท้องที่จังหวัดใกล้เคียงกับจังหวัดของผู้เล้า เขาจึงเตรียมการป้องกันไว้ เพราะเขาคิดว่า กันไว้ดีกว่าแก้ โดยพยายามคุดูแล เอาใจใส่ในก้านสุขาภิบาลอย่างจริงจัง เพื่อสัตว์เลี้ยงจะได้มีสุขภาพ และอนามัยดี ปราศจากโรคและศัตรูต่าง ๆ ดังรายละเอียดในหน้า 67 - 68

คุณธรรมรอง 1. ความมีระเบียบวินัย

การให้ความช่วยเหลือหรือร่วมมือกับเจ้าพนักงานสัตวแพทย์เกี่ยวกับโรคระบาด สัตว์นั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรและเจ้าของสัตว์จะต้องเข้าใจหน้าที่ของตนตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 เสียก่อน

สัตวแพทย์อำเภอ ได้อธิบายให้เขาฟังว่า เจ้าของบ้านมีหน้าที่ต้องรับรายงาน ให้เจ้าหน้าที่ภายในท้องถิ่นทราบภายในเวลา 24 ชั่วโมง หากมีสัตว์ป่วยหรือตายด้วย โรคคล้ายคลึงกัน 2 ตัวขึ้นไป หากฝ่าฝืนคำสั่งเจ้าพนักงาน จะได้รับโทษ เป็นการบอก ให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ กฎหมาย เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

บทที่ 17

สาระสำคัญของบท การเป็นเกษตรกรที่ดี และรู้จักช่วยเหลือชาวบ้านชาวไร่

คุณธรรมหลักของบท ถือประโยชน์ส่วนรวม

งานด้านการเกษตร นอกจากจะหารายได้สำหรับตนเองแล้ว ยังต้องบริการ สังคม โดยการเผยแพร่วิทยาการด้านการเกษตรแก่ชาวบ้าน งานที่พ่อหรือผู้เฒ่าทำอยู่นั้น ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงก็ให้ความสนใจฟาร์มของเขามาก มาแวะเยี่ยมพูดคุยกับเขาทุกวัน และจากหน้า 74 เขาอวยพรให้ลูกเรียนสำเร็จสมความตั้งใจ และเมื่อสำเร็จแล้ว จะได้นำความรู้มาช่วยพ่อ ช่วยเหลือชาวบ้านที่เป็นชาวไร่ชาวนาซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ ให้มีฐานะ คีดีขึ้น เพราะชนบทของประเทศยังขาดผู้นำเกษตรกรที่มีความรู้และความสามารถ เสียสละ อย่างแท้จริง เขาเป็นผู้ที่ถือประโยชน์ของส่วนรวม ช่วยเหลือโดยเผยแพร่ความรู้ และ สอนลูกให้รู้จักเสียสละเพื่อสังคม

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

ผู้เลาทำงานด้วยใจรักงานค่านนี้ จึงสามารถดำเนินงานได้ดี แม้บางครั้งจะเหนื่อยเหนื่อยจนแทบหมดกำลังใจหรือท้อใจ แต่ก็ต้องพยายามจนสุดความสามารถและพยายามทำให้ดีที่สุด จึงนับว่าเป็นผู้ที่อดทน

2. ความประหยัด

ที่ดินว่างเปล่าของผู้เลายังมีอยู่มาก เขาจึงปลูกพืชผักต่าง ๆ ไว้เป็นอาหารนั้น เป็นการประหยัดในการซื้ออาหารได้

3. ความขยันหมั่นเพียร

ผู้เลาขยันหาความรู้เพิ่มเติม เพราะคิดว่าความรู้จากการเรียนอย่างเดียวไม่เพียงพอในการทำงาน ต้องคิดหาวิธีการและประสบการณ์ใหม่ ๆ เสมอ

เรื่อง เด็กชายก้องส์

แก่นของเรื่อง ชีวิตวัยเด็กของก้องส์

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

เรื่องนี้เป็นชีวิตวัยเด็กของก้องส์ ในแต่ละตอนจึงไม่ค่อยเกี่ยวเนื่องกัน
คุณธรรมที่ปรากฏเป็นหลักจึงไม่มี

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท ก้องส์เป็นที่รักของทุกคนในบ้าน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ครอบครัวของก้องส์อบอุ่น พ่อ แม่ น้อง รักเขากันทุกคนทำให้เขามีความสุข

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท การเล่นเกมพลประจัญบานของก้องส์กับเพื่อน ๆ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เด็ก ๆ เล่นแล้วแกล้งกัน

คุณธรรมรอง ความสามัคคี

ก้องส์กับเพื่อน ๆ นำข้าวห่อมากินด้วยกัน โดยแบ่งกันกิน หลังจากช่วยกัน
สร้างซุ้มเสร็จลง

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท เมื่อ กongs เป็นนักกีฬา

คุณธรรมหลักของบท การให้ (อภัย และสิ่งของ)

การเล่นกีฬาคควรให้ภัยกัน ดังที่ กongs คิดได้ในหน้า 49 ว่าจะไม่จองเวรกับใคร เพราะเขาคิดที่จะแกล้งให้คนอื่นเจ็บแต่เขากลับเจ็บเสียเอง

นอกจากนี้ แม่ค้าในโรงเรียนที่ กongs เรียนยังรวมเงินกันซื้อของมาบำรุงนักกีฬา แสดงถึงความมีน้ำใจ

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท ฝันางพราย

คุณธรรมหลักของบท ความไม่ประมาท

ผู้ใหญ่หลอกเด็กว่ามีฝันางพรายที่แม่น้ำ เพื่อไม่ให้เด็กไปเล่นน้ำจนได้รับอันตราย

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

กongs พูดกับพ่อแม่อย่างสุภาพ มักมีคำว่า ครับ เขากล่าวขอโทษที่เขาไปเล่นน้ำจนเป็นตะคริวทำให้พ่อแม่ต้องลำบาก

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท นักเล่านิทาน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

กongs เล่านิทานให้พี่น้องฟังทุกคืน คืนหนึ่งเขาเล่าเรื่องผีมือขาดแล้วก็กลัวเสียเอง

สาระสำคัญของบท เจ็กปากแดง

คุณธรรมหลักของบท การรู้จักประมาณ

เจ็กปากแดงกล่าวถึง การกินว่าคนเราควรทำงานหนักทุกวัน และกินหนักเป็นบางวัน ไม่ใช่ทำงานหนักบางวันแล้วกินหนักทุกวัน ควรรู้จักความพอดีในการกิน

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ)

เจ็กปากแดงให้ห่อफीแก่ผู้ขอเขา เพราะไม่มีเงินซื้อ คังทีก่องส์ขอในหน้า 87 และเขายังชวนให้ก่องส์กินอาหารด้วย

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

ก่องส์พูดกับผู้ใหญ่ด้วยถ้อยคำสุภาพ

สาระสำคัญของบท นักตกปลาถั่วบาป

คุณธรรมหลักของบท ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว

แหวน ก่องส์และเพื่อน ๆ ไปตกปลากัน แหวนถูกเงี่ยงปลาหมอคำ จึงคิดว่าปลาหมันก็ต้องได้รับเจ็บปวดเช่นเดียวกัน เขาจึงปล่อยปลาทั้งหมดที่เขาจับกับเพื่อน ๆ ตกได้ลงน้ำไปเพราะกลัวบาป

คุณธรรมรอง การคบคนดีเป็นมิตร

เพื่อน ๆ ช่วยแนะนำเรื่องการตกเบ็ด และช่วยทำคันเบ็ด หาเหยื่อสำหรับตกเบ็ดให้แหวน

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท สมบัติไทด่นกระหอน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ก้องสัพพแหวนวงหนึ่งที่ไทด่นกระหอน เขาคิดว่าเป็นสมบัติที่คนโบราณฝังเก็บไว้ จึงไปซุกหากับเพื่อน ๆ เมื่อไม่พบ และรู้ความจริงว่า เป็นแหวนราคาสูงที่มีคนหาตกไว้ จึงปลุกตนไม่ขึ้นแทน กลายเป็นสมบัติไทด่นกระหอนของพวกเขา

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท การจับปลากัด

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

ชายชราชาวจีนผู้หนึ่งช่างช่วยเหลือชีวิตก้องส เขากล่าวว่า โลกนี้มีผู้ล่าและผู้ถูกล่า บางครั้งเราอาจเป็นผู้ล่า บางทีเป็นผู้ถูกล่า ทำให้ก้องสคิดได้ว่า ทุกชีวิตต่างก็รักชีวิตของตนจึงตั้งใจจะไม่จับปลากัดอีก

คุณธรรมรอง 1. ความมีระเบียบวินัย

ก้องสต้องประพฤติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยของบ้าน กลับบ้านตรงเวลา กลับถึงไม่เกิน 4 โมงเย็นในวันเสาร์อาทิตย์ วันธรรมดาเที่ยวได้ 1 ชั่วโมง

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

ก้องสพบกับผู้ใหญ่สุภาพ กล่าวขอบคุณผู้ที่ให้ความรู้และช่วยเหลือเขาอยู่เสมอ แม้พูดกับเพื่อนไม่คอยสุภาพนัก

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท พรานนกเขา

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

แม่ของก่องสัไม่ต้องการให้ลูกยิงนก โดยกล่าวว่า ให้ลองเปรียบเทียบตัวเองเป็นนกบ้าง และต้องถูกฆ่าหรือพลัดพรากจากพ่อ แม่ ก็ต้องเสียใจ แสดงถึงความเมตตา ต้องการให้มันอยู่อย่างมีความสุข สำหรับก่องสัหลังจากตามไปยิงนกเพียงครึ่งเดียวก็ไม่ไปอีก เพราะเขาสงสารนก นึกเปรียบเทียบว่าชีวิตใคร ใครก็รัก จึงควรหาความสนุกด้วยการทำอย่างอื่นดีกว่ากระทำเช่นนี้ นับว่าเขามีความเมตตากรุณาต่อก

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ก่องสัพูดจาสุภาพกับผู้ใหญ่ มักมีคำว่า ครบ ลงท้าย

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท การทำไถ่อบฟาง

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ขาดคุณธรรมเพราะฆ่าไก่

เรื่อง เด็กชายชาวเล

แก่นของเรื่อง ชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กที่อยู่ชายทะเล และขออาชีพการประมง
คุณธรรมหลักของเรื่อง ความรู้จักประมาณ

รอฮีมเป็นเด็กที่รักการออกทะเลและต้องการประกอบอาชีพการประมง แต่แม่ของเขาต้องการให้ทำงานที่โรงงานปลาป่น เขาไม่ชอบทำงานที่นั่น เนื่องจากโรงงานทำให้น้ำมีกลิ่นเหม็น อีกทั้งยังนำปลาเล็กปลาน้อยมาทำปลาป่น คราวละมาก ๆ จนเขาเห็นว่า ปลาจะหมดไปจากทะเล และชาวประมงจะหมดทางทำมาหากิน เป็นการไม่รู้จักประมาณหรือเดินสายกลางของโรงงาน เรื่องนี้เขียนในทำนองตำหนิการกระทำของโรงงาน โดยให้รอฮีมเป็นตัวแทนบอกความคิดนี้

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท รอฮีมตื่นสาย

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ)

น้ำแบนรอคอยรอฮีมมาเอาปลาที่เขาจะให้ แต่รอฮีมตื่นสายจนเขาต้องให้หมาดมากตาม เมื่อมีคนมาติดต่อยจะซื้อปลาเขาก็ไม่ขาย จะเก็บไว้ให้รอฮีม นับว่าเขามีความเอื้อเฟื้อต่อรอฮีม

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

รอฮีมขบใจหมาก ซึ่งมาปลูกให้เขาคืนนอน และขอโทษ น้ำแบนที่ต้องรอคอยเขา อีกทั้งกล่าวคำขอบคุณสำหรับการรอคอยเพื่อจะให้ปลาแก่เขา

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท รอสัมและหมาช่วยกันหาปู

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

รอสัมกับหมาช่วยกันทำชิงโกบ แม้ว่ารอสัมทำได้มากกว่าเป็นจำนวนมาก ทั้งเหยื่อและเรือก็เป็นของเขา แต่เขาก็บอกกับหมาให้ช่วยกันหาปูแล้วแบ่งคนละครึ่ง ทำให้หมานึกขบใจที่รอสัมเป็นเพื่อนที่มีน้ำใจแก่เขาอย่างคาดไม่ถึง และไม่เคยเอาเปรียบเขาไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด

คุณธรรมรอง 1. ความสามัคคี

เมื่อหมาหาปูกับรอสัมและได้ปูมาก ทำให้เขามั่นใจว่า การร่วมแรงร่วมใจกันหาปูย่อมได้ปูมากกว่าหาคนเดียว อีกทั้งยังเหนื่อยน้อยกว่า เพราะสามารถแบ่งหน้าที่กันทำได้ แสดงให้เห็นถึง ผลดีของความสามัคคี

2. ความกตัญญูทดแทน

รอสัมเป็นผู้มีความกตัญญู เขานึกถึงบุญคุณที่น้ำแบนให้ปลาของหมองแก่เขา ซึ่งจะเห็นได้จากการที่เขาไม่ขอมุขในใจขณะหาปู และคิดว่าถ้าไม่มีน้ำแบนเขาก็คงไม่มีเหยื่อที่ดีเช่นนี้ ส่วนหมาก็มีความกตเวทีย เนื่องจากนำเงินให้แม่ส่วนหนึ่งเมื่อเขาขายปูได้

3. ความอดทน

การหาปูของเด็กทั้งสองต้องอาศัยความอดทน เพราะต้องทำงานกลางแดด

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท รอสัมได้บาดเจ็บจากหอยทะเล

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

รอสัมถูกหอยเกาะเกี่ยวไถ่แทงฝ่าเท้า เมื่อบังเบบดึงตัวหอยออกจากฝ่าเท้า ซึ่งเต็มไปด้วยเลือด น้ำทะเลซึมเข้าไปตามรูแผลทำให้เขารู้สึกแสบและปวด แต่พอนึกถึงคำพูดของน้ำแวนที่เล่าเกี่ยวกับการเผชิญกับลมมรสุมและคลื่นหัวเหิงในคืนเดือนมืดกลางทะเลลึก เขาก็เปรียบเทียบได้ว่า บาดแผลของเขาเป็นเรื่องเล็กน้อย

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของและความช่วยเหลือ)

บังเบบพ่อของหมาคบอกให้หมาคนำเงินที่เหลือจากการกินกาแฟดำ ไปซื้อขนมแห้งไว้กินกับรอสัม และเขายังให้รอสัมขี่หลังเมื่อเท้าได้รับบาดเจ็บ จึงเป็นคนมีน้ำใจช่วยเหลือรอสัม

2. การรู้จักประมาณ

มีการนำหอยปะไปขายแกพอค้ำ ซึ่งจะนำไปขายต่อที่กรุงเทพฯ และส่งออกไปยังประเทศญี่ปุ่นตามลำดับ เพื่อนำไปทำเป็นหอยกระป๋อง ทำให้รอสัมคิดว่า การที่นำหอยมาต้มครั้งละหลายหมื่นตัว และนำไปขายพอค้ำนั้น จะทำให้หอยปะหมดทะเลในไม่ช้า

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท รอสัมไปช่วยหมาคกับบังเบบชนไม้ และได้พบเพื่อนสองคนที่หลุมถ่าน

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

รอสัมช่วยหมาคชนไม้โกงกางที่บังเบบตัดไว้ แล้วลำเลียงมาขึ้นเรือหางยาวตรงปากบาง รอสัมเป็นเพื่อนที่ดี มีน้ำใจต่อหมาค ช่วยเหลือการทำงานของเพื่อน และเมื่อ

พบเพื่อนเก่า เขาดีใจซึ่งก็แสดงให้^{เห็นถึงความรักเพื่อน}

คุณธรรมรอง 1. ความไม่ประมาท

บังเบบเตือนหมากให้ทำอะไรด้วยความระมัดระวัง และให้หมากกับรออิม
ระวังหนามต้นหลาโอน ซึ่งแม้จะต้นเล็ก แต่มีหนามคม เป็นการไม่ประมาท เพื่อจะได้
ไม่เกิดการบาดเจ็บ

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท รออิมออกทะเลไปกับบังเบบกับหมาก

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

รออิมมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับการออกเรือ เมื่อเขาเห็นหมาก
เก่งและคล่องกว่าเขา จึงเข้าใจว่า คนเราคงไม่มีใครเก่งกว่าใครนัก เพียงแต่เก่งไป
คนละอย่าง คนที่เรียนรู้หลังก็จำต้องศึกษาจากคนที่รู้แล้วจึงจะทำให้เป็นคนที่รู้มากได้และ
ก่อนที่จะออกเรือ รออิมเตรียมตัวเตรียมใจไว้โดยพยายามหาประสบการณ์
เกี่ยวกับเรือ การทำงานในเรือไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เขามีความขยัน อดทน
ในการทำงาน ดังในหน้า 66, 68, 75

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ และสิ่งของ)

บังเบบใจดี เมื่อรออิมไปช่วยทุกครั้ง เขาให้ของตอบแทนมากมาย นับได้ว่า
เป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อ ให้อะไรตอบแทนจนเกินคุ้ม

2. ความกตเวทิต์

รออิมช่วยแม่ของเขาแต่ไม่เคยคิดว่างานนี้เป็นงานของผู้หญิง
กับเด็ก ถึงเขาโตแล้วและไม่ชอบงานนี้เลย แต่ก็คิดว่าคงไม่เสียหายอะไรนัก
ถ้าได้ช่วยแม่ทำงานเป็นการตอบแทนบุญคุณของแม่

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท น้ำแบนพารอฮีมออกหาปลาในทะเล

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ แะนำ และให้สิ่งของ)

รอฮีมต้องการที่จะออกเรือในทะเล น้ำแบนจึงช่วยพบกับพ่อแม่ของเขาให้ ขณะที่เมาคลื่นอยู่ในเรือ น้ำแบนก็คอยดูแล เอาใจใส่ ให้คำแนะนำ ครั้นกลับมาบ้าน ก็ให้ปลาเป็นจำนวนมากจนรอฮีมเกรงใจ และเมื่อน้ำแบนนำปลาที่เหลือไปขายในตลาด แล้วยังนำเงินมาแบ่งให้เขาอีก แสดงความมีน้ำใจกว้างขวางและเอื้อเฟื้อ

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

รอฮีมพยายามอดทน สละกกล้นอาการเมาคลื่นไว้ไม่ให้ น้ำแบนเห็นเขาคิดว่า จะต้องเข้มแข็ง เพื่อจะได้มาออกทะเลเป็นผู้ช่วยของน้ำแบนอีก

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

รอฮีมพบกับน้ำแบนอย่างสุภาพ

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท รอฮีมกับหมาคเริ่มถือศีลอดเป็นครั้งแรก

คุณธรรมหลักของบท การปฏิบัติตามประเพณี

ศาสนาอิสลามมีการถือศีลอดในเดือนรอมะฎอน ผู้ถือศีลอดต้องงดกินอาหาร หรือน้ำในตอนกลางวัน แม้แต่น้ำลายก็กลืนไม่ได้ จะกินอาหารหรือน้ำได้เฉพาะกลางคืน หลังพระอาทิตย์ตกดินแล้วเท่านั้น เมื่อรอฮีมรู้สึกว่าเขาเป็นผู้ใหญ่แล้ว เขาจึงชวน หมาคถือศีลอดเพื่อจะได้บุญ พวกเขาศรัทธาในศาสนาอิสลาม ทำตามประเพณีที่เคย ปฏิบัติกันมาของศาสนาอิสลาม การเน้นพิธีกรรมโดยไม่เน้นคำสอนของศาสนา ถือว่าเป็นการเข้าถึงเพียงแคเปลือกนอกของศาสนาเท่านั้น

คุณธรรมรอง 1. การมีระเบียบวินัย

พ่อของรอฮีมและหมากสอนลูกให้สวมเสื้อผ้าสะอาดเมื่อไปสุเหร่า ซึ่งเป็นการสอนให้ระเบียบด้วยการรักษาความสะอาด

2. ความรับผิดชอบ

ความรู้สึกรับผิดชอบของรอฮีมเริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่เขาส่งหาเงินได้เองจากการหาปู แล้วยังนำเงินไปให้แม่ด้วย

3. ความกตเวทิตะ

รอฮีมมีรายได้แล้วนำเงินมาให้แม่ เป็นการรู้จักตอบแทนบุญคุณของแม่

4. ความประหยัด

แม่ของรอฮีมประสบทางגעגונגของรอฮีม เป็นการรู้จักซ่อมแซมเพื่อสามารถนำมาใช้ได้อีก

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท การตั้งโรงงานปลาป่น

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

หมากชวนรอฮีมไปทำงานที่โรงงานซึ่งจะมาตั้งใหม่ โดยจะให้พี่ชายของเขาฝากให้และในงานครบรอบของน้องสาวหมาก เขาเก็บเนื้อแพะซึ่งถือว่าเป็นของพิเศษที่คนรักใคร่กันจริง ๆ เท่านั้นจึงจะได้อีกไว้ให้รอฮีม นอกจากนี้จากหน้า 117 - 119, 126 หมากช่วยรอฮีมตัดใจจาก รอฮีมเห็นใจที่เพื่อนอุทิศส่วมาช่วย จึงหาโอกาสที่จะไปช่วยพ่อของหมากจนไม่ให้หลุมถ่านอีก ทั้งสองเป็นเพื่อนที่ดี คอยช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

รอฮีมชวนหมาคไปตัดใบจากเพื่อนำมาให้แม่ของเขาเย็บเป็นคัมไ้วขาย ยามที่ว่างจากการหาปู หรือหาปลาเพราะน้ำลง ไม่สามารถหาปู และบังเบยก็นำเรือเข้าไปชนไม้ที่ติดไว้ไม่ได้ แต่เขาก็ยังพยายามหางานทำ ไม่ย่อมนิ่ง เป็นผู้ที่มีความขยัน

2. ความอดทน

หมาคกับรอฮีมมีความอดทนต่อการทำงานตรากตรำ เขาช่วยกันตัดใบจากซึ่งทำให้ท้องเหน็ดเหนื่อยและคันตัว บ้าชาวที่ใช้แบกมีรอยแตกแดงขึ้นเป็นผื่น แต่ความเคยชินกับงานกลางแดดมาแต่เด็กทำให้ทั้งสองไม่รู้สึกลำบาก

3. การปฏิบัติตามประเพณี

แม่ของรอฮีมบอกว่า การถือศีลอดได้ครบทั้งเดือนย่อมได้บุญ พวกเขาถือว่าคนอิสลามจะต้องถือศีลอด ยกเว้นเด็ก คนป่วย หรือผู้มีเหตุจำเป็นอื่น ๆ เป็นการปฏิบัติตามประเพณีที่ทำสืบต่อกันมา

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท ชงพาหมาคและรอฮีมไปดูโรงงานรีมน้ำ

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

ชง เพื่อนซึ่งเคยร่วมชั้นเรียนกับหมาคและรอฮีม ทำงานที่โรงงานปลาป่น เขาพาเพื่อนทั้งสองไปดูโรงงาน แล้วอธิบายเกี่ยวกับการทำงานให้ฟัง ทั้งในหน้า 139, 140, 143 เป็นการคบคนดีที่แนะประโยชน์และให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรงงาน

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

ขง แนะนำให้เพื่อนทั้งสองรู้จักกับเพื่อนพ่อของเขาซึ่งเป็นช่างใหญ่ของโรงงาน เด็กทั้งสองก็ยกมือไหว้ แสดงถึงความสุภาพอ่อนน้อม

2. ความสามัคคี

ในหน้า 133 มีคำบรรยายว่า คนไทยพุทธกับไทยอิสลามไม่มีความแตกต่างกัน เพียงแต่ไทยพุทธกินหมู แต่ไทยอิสลามไม่กินหมูและต้องไปสุเหร่า ทุกคนก็รู้จักใครกันดีเป็นการกล่าวถึง ไทยพุทธกับไทยอิสลาม ไม่แตกต่างกัน ควรรักและมีความสามัคคีกันไว้

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท โรงงานเอาปลาเล็กปลาน้อยมาทำปลาปน รอฮัมยังหวังที่จะทำงานกับทะเลอยู่

คุณธรรมหลักของบท การรู้จักประมาณ

ในแต่ละวัน โรงงานทำปลาปนนำลูกปลาจำนวนมากมาปนทำให้รอฮัมคิดไปว่าหากมีโรงงานหลายแห่งปลาคงจะหมดทะเล และทำให้ชาวประมงไม่มีอาชีพ นอกจากนั้นโรงงานแห่งนี้ยังรับซื้อไม้เถื่อน และคิดสินบนเจ้าหน้าที่ ทั้งเจ้าของโรงงาน ชาวบ้านที่ลักลอบตัดไม้และเจ้าหน้าที่ที่อ้างมีความเห็นแก่ได้ ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ไม่มีความรับผิดชอบ ทำให้เกิดผลเสียต่อส่วนรวม บทนี้จึงต้องการให้บุคคลดังกล่าวรู้จักประมาณ ไม่เห็นแก่ตัวจนเกินไปและคำนึงการกระทำเหล่านี้

คุณธรรมรอง 1. ความรับผิดชอบ

เวกเพื่อนใหม่ซึ่งรอฮัมรู้จักที่โรงงาน ส่งเงินที่ได้รับกลับบ้านเกือบทั้งหมด เพราะที่บ้านของเขายังมีน้องเล็ก ๆ อีกสองสามคน พ่อแม่มีอาชีพทำนา และได้ชาวพอกินเท่านั้น ลูก ๆ ที่เริ่มโตจึงต้องออกหางานทำ อย่างน้อยก็เพื่อเลี้ยงตัวเอง

เวกเป็นคนมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว

2. การให้ (สิ่งของ)

รอฮีมชอบพูดคุยกับคนงานในเรือที่เพิ่งมาจากทะเล บางครั้งได้งูเรือจะ
ให้กุ้งปลาดี ๆ แก่เขา และเขาเคยได้ปลาอินทรีเค็มขนาดเชื่องตัวหนึ่งจากนายท้ายเรือ
บุคคลเหล่านี้มีความเชื่อเพื่อต่อรอฮีม

3. ความอดทน

รอฮีมชนไม้ที่โรงงานทำปลาป่นจนรู้สึกเมื่อยแขน และร้อนผิวหน้าจากแสงแดด
เป็นการอดทนต่อความตรากตรำ และเขาต้องอดทนทำงานที่ตนไม่ชอบ

4. การคบคนดีเป็นมิตร

เมื่อรอฮีมโดนไม้ทับนิ้วเท้า น้ำแก้วเป็นห่วง หมดและซงเพื่อนของเขาก็
มองควยสายตาที่เป็นห่วงเช่นกัน พวกเขาเป็นมิตรที่ดี ห่วงใยรอฮีม

5. ความประหยัด

วันจ่ายค่าแรงงานเป็นวันที่ร้านค้าขายเหล้าได้มากเป็นพิเศษและคนงานต้องจ่ายเงิน
ที่เป็นหนี้แล้วเริ่มซื้อสินค้าโดยเงินเชื่อใหม่อีก รอฮีมคิดว่า ทำไมพวกคนงานจึงได้
จ่ายเงินที่ได้มาอย่างลำบากไปควยเรื่องไม่สมควร เช่น การดื่มเหล้า รอฮีมจึงเป็น
ผู้ที่รู้จักความประหยัด และเวกใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดมาก เพื่อจะได้ส่งเงินให้
ทางบ้าน

เรื่อง เด็กชายทอง อบเชย

แกนของเรื่อง ความเป็นอยู่ของเด็กในสลัม

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความกรุณา

สภาพความเป็นอยู่ของเด็กในสลัม เป็นผู้ที่เสียเปรียบในค่านิยมธุรกิจ ทำให้สภาพความเป็นอยู่ไม่ดี ขาดความรู้ มีความเชื่องช้า ๆ เรื่องนี้แฝงคุณธรรม ความกรุณา ควรที่จะเห็นใจในความทุกข์ของเขาเหล่านั้น ไม่ควรเอาเปรียบซึ่งเป็นการซ้ำเติมพวกเขาอีก ควรช่วยเหลือเขาเหล่านั้นให้พ้นทุกข์

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท ความคิดฝันของทอง

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ทองกำลังจะเข้าโรงเรียน พ่อแม่ของเขาหมั่นพูดถึงครูอยู่เสมอ จนทองรู้สึกว่าคุณครู เขาหวาดกลัวและเกลียดชังเสียจนกระทั่งไม่อยากให้พ่อพาไปฝากเรียนเลย ในบทมีความคิดต่าง ๆ อันบริสุทธิ์ไร้เดียงสาของทอง

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท พ่อพาทองไปโรงเรียน

คุณธรรมหลักของบท ความสุภาพอ่อนน้อม

พ่อพาทองไปโรงเรียน ให้ทองไหว้ครู และพูดฝากฝังลูก พ่อพูดจบก็ยกมือไหว้ เมื่อครูพูด เขาก็ไหว้อีกพลางกล่าวว่าเขาขอขอบคุณคุณครู ในหน้า 26 เขามีความสุภาพ อ่อนน้อมต่อครู

คุณธรรมรอง 1. การพึ่งตนเอง

ฐานะทางบ้านของสมปองยากจนมาก แม่ขายขนม พ่อไม่ทำอะไรเลย สำหรับสมปองต้องทำงานหนัก ออกไปเก็บของที่กองขยะตั้งแต่เช้ามือ แม้ว่าเขายังเป็นเด็กแต่ก็ต้องพึ่งตนเองเพื่อช่วยเศรษฐกิจของครอบครัว

2. ความขยันหมั่นเพียร

สมปองต้องทำงานเก็บของที่กองขยะ เขามีความขยันทำงานเพื่อปากท้องของคนและครอบครัว

3. ความสามัคคี

หน้า 20 - 21 กล่าวถึง ชาวบ้านทั้งหมดช่วยกันซ่อมแซมสะพานหลายครั้ง ซึ่งทองจำได้ว่าผู้คนเกือบทั้งหมดในหมู่บ้านออกมาลงแรงทำงานอย่างตั้งใจ ผู้หญิงเป็นฝ่ายทำอาหารออกเลี้ยง เด็กๆ ช่วยหยิบของส่งให้ผู้ใหญ่ เป็นการร่วมกันสร้างสะพานเพื่อจะได้เกิดประโยชน์แก่คนทั่วไปด้วยความสามัคคี

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ครูผู้บรรยาย

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ครูผู้บรรยายไม่เข้าใจเด็ก สมปองหวาดกลัวจนลานจนอุจจาระราดทั้งที่พูดความจริงเกี่ยวกับชื่อเล่นที่หาว่า เลว หยาบคาย ครูขาดการให้อภัย เด็กไม่ได้ตั้งใจทำความผิด แต่เนื่องจากความไม่รู้ เมื่อครูถามว่าชื่อเล่นคืออะไร เขาก็บอกว่าอยู่บ้านแม่ เรียกเขาว่าไอ้เหี้ย ครูจึงควรจะช่วยชี้แจงให้เด็กเข้าใจ

คุณธรรมรอง 1. การพึ่งตนเอง

แม่ของสมปองยื่นข้อเสนอว่าสมปองต้องลุกขึ้นเก็บของที่กองขยะตั้งแต่เช้ามือ จึงจะได้เรียนหนังสือ เขาจึงต้องช่วยเหลือตนเอง

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

ครูสอนทองว่าครูพูดมีคำลงท้ายว่า ครับ และเวลาพูดกับผู้ใหญ่ต้องมีทางเสีียง

3. ความขยันหมั่นเพียร

ในการกล่าวต้อนรับนักเรียนในวาระเปิดเทอมใหม่ ครูใหญ่บอกให้เด็กขยันเรียนเพื่อจะได้ประสบความสำเร็จในอนาคต

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท ทองกับสมปองหนีโรงเรียน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ทองและสมปองหนีโรงเรียนไปเล่นกับเพื่อน และยิงขโมยมะพร้าว แล้วพยายามก่ให้มะพร้าวจมน้ำ เมื่อมันไม่ยอมจมน้ำและมีคนผ่านมา พวกเขาจึงหนี เพราะกลัวถูกจับได้ว่าเป็นขโมยและหนีโรงเรียน มีแต่การขาดคุณธรรม แต่เป็นการสะท้อนชีวิตของเด็กเหล่านี้

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท หนังสือกลางแปลง

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

นักบวชในศาสนาคริสต์จัดให้มีการฉายหนังสือกลางแปลง เพื่อเผยแพร่ศาสนาไปด้วย ผู้คนจำนวนมากในย่านสลัมที่ใจที่จะได้ดูหนัง ยายของทองไม่สนใจคำสอนของนักบวช กลับเบนความสนใจความรำคาญ

คุณธรรมรอง ความรับผิดชอบ

พ่อของทองพูดกับทองว่า เขาฐานะยากจนแต่ก็ต้องทำงานเหนื่อย หนักลำบาก เพื่อให้ลูกมีโอกาสได้เรียนหนังสือ เขาจึงมีความรับผิดชอบ

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท ทองกับบุญสืบไปหาสมปองที่กองขยะ

คุณธรรมหลักของบท ความกรุณา

ครูให้ทองกับบุญสืบไปหาสมปอง เมื่อทั้งสองเห็นสภาพความเป็นอยู่ของสมปอง ก็รู้สึกสงสาร จึงช่วยเก็บขยะได้เป็นจำนวนมาก แล้วจะนำไปล้าง เด็กเกเรกลุ่มหนึ่ง จะเข้ามาแย่งขยะที่เก็บมาแล้ว ทองกับบุญสืบจึงเข้าไปช่วย

คุณธรรมรอง 1. ความยุติธรรม

การต่อสู้ของกลุ่มเด็กเกเรกับทองสู้กันตัวต่อตัว เป็นการต่อสู้ที่ยุติธรรม

2. การพึ่งตนเอง

สมปองต้องเก็บขยะที่สามารถขายได้เพื่อจุนเจือทางบ้าน

3. ความกตัญญูทวดเวที่

สมปองช่วยทางบ้านหารายได้ ขณะที่พ่อของเขาเอาแต่ดื่มเหล้า ไม่ทำอะไรเลย บุญสืบตำหนิพ่อของสมปอง เขาก็กล่าวว่า ถึงอย่างไรก็เป็นพ่อของเขา สมปองจึงเป็นผู้มีความกตัญญู และตอบแทนพ่อแม่ด้วยการช่วยหารายได้

4. ความขยันหมั่นเพียร

สมปองเก็บขยะทุกวัน ซึ่งผิดกับกลุ่มเด็กเกเรที่คอยแต่จะแย่งของที่เขาเก็บมาแล้ว สมปองจึงเป็นคนขยัน

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท น้าป้าสามัคคี

คุณธรรมหลักของบท การให้สิ่งของ (การทำบุญ)

ชาวบ้านชาวสะพานไม้จัดตั้งน้าป้าสามัคคีเพื่อทำบุญแด่พระภิกษุ ได้นำไปสร้างกุฏิที่ก ถวายเจ้าอาวาส พวกเขาถือว่า การทำบุญจะทำให้วิญญาณได้ไปอยู่บนสวรรค์

คุณธรรมรอง ความสามัคคี

งานน้าป้าสามัคคี มีคนมาช่วยงานจำนวนมาก ทุก ๆ ปีที่มีงาน พ่อของทองจะหยุดงานเพื่อช่วยงานเลี้ยงอาหารพระและคน แม้มักหยุดงานเพื่อช่วยงานในครัว ชาวบ้านร่วมกันช่วยงาน เพื่องานจะได้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท เด็ก ๆ ยกพวกตีกัน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เพื่อน ๆ ของสมปองมีความรักสมปอง คิดจะช่วยเหลือไม่ให้สมปองถูกรังแก จึงนัดหมายต่อสู้กัน ทุกคนได้รับความเจ็บปวด ยกเว้น บุญสืบและโย่ง ซึ่งเป็นผู้นำที่ทำให้เกิดการต่อสู้ขึ้นเท่านั้น เป็นการเอาเปรียบ ไม่ยุติธรรม

ในบทนี้ มียุติธรรมอยู่บ้างก็ตรงที่ต่อสู้กันตัวต่อตัว ดังในหน้า 105

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท สมปองกับเพื่อน ๆ ไปเก็บของที่ตลาด

คุณธรรมหลักของบท การไม่ลักขโมย

สมปอง ชิต จงและเปี้ยกชวนทองไปเก็บของที่ตลาด เด็กเหล่านี้ขโมยผลไม้เมื่อแม่ค้าเผลอทำให้ทองรู้สึกไม่สบายใจที่เห็นเพื่อนทำเช่นนี้ เขาคิดถึงคำสั่งสอนของครูที่ว่า เด็ก ๆ ไม่ควรขโมยของของคนอื่น เขาคอยคิดว่า เมื่อไหร่เพื่อนของเขาจะกลับบ้านกัน ทองไม่ขโมยขณะที่คนอื่น ๆ ขโมย

คุณธรรมรอง 1 การให้ (อภัย)

สมปองเคยมีเรื่องกับจงและเปี้ยก จนเกิดการยกพวกตีกัน ดังในบทที่ 8 เมื่อจงและเปี้ยกมาขอเป็นพรรคพวกด้วยเพราะทะเลาะกับเพื่อนกลุ่มเดิม สมปองก็ให้อภัยและยังพูดเกลี้ยกล่อมให้ทองคืนดีกับทั้งสองคนด้วย สมปองไม่ถือโกรธเรื่องที่ผ่านมา เขารูจักการให้อภัย

2. ความมีระเบียบวินัย

ชิตขโมยมะม่วงจากแม่ค้า แล้วส่งมะม่วงซึ่งเขากัดกินแล้วนั้นให้ทอง จากหน้า 117 บรรยายว่า ทองปฏิเสธ เพราะเขานึกถึงคำพูดของครูที่ว่า เด็ก ๆ ไม่ควรกินอาหารร่วมกัน แสดงว่า ทองเป็นผู้มีระเบียบ ไม่กินของร่วมกัน ควรกินอย่างเป็นสัดส่วน

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท โคนโล่ที่

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

มีความเชื่อผิด ๆ พ้อของทองป่วย แม่และยายพาไปหาเจ้าแม่ เพราะเชื่อว่าผีเข้า ต้องไปหาเจ้าเข้าทรงไล่ผี และยังได้รับข่าวว่าโคนโล่ที่อีก

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท สะพานซาก

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

ยายพ่อบุญถึงการโดนไล่ที่ว่าจะต้องให้เจ้าแม่มาบักเป่าจึงหมดเคราะห์
ลุงสูงจึงกล่าวว่า ต้องช่วยตัวเองให้เต็มที่เสียก่อน จึงค่อยให้เจ้าแม่ช่วย ไม่เช่นนั้น
ท่านจะทำหน้าที่ว่าไม่ช่วยตัวเองกันเลย จะให้ท่านช่วยทุกอย่าง ดังในหน้า 145
แล้วลุงสูงจึงให้ชาวบ้านมาร่วมลงชื่อร้องเรียนกรมประชาสงเคราะห์ให้ยืมเวลาได้
ไปอีก ซึ่งเขาจะเป็นคนเดินเรื่องเอง นอกจากนี้ยังร้องเรียนเพื่อให้กรมประชาสงเคราะห์
ช่วยเหลือให้มีที่อยู่อาศัยและทำมาหากิน

คุณธรรมรอง ความสามัคคี

ชาวบ้านรวมตัวเพื่อลงชื่อร้องเรียนกรมประชาสงเคราะห์ และปรึกษากันว่า
ทำอย่างไรจึงจะดี

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท ชาวสลัมย้ายไปอยู่ที่ทางราชการจัดสรรให้

คุณธรรมหลักของบท การทำหน้าที่

กรมประชาสงเคราะห์จัดสรรที่ดินสำหรับชาวสลัมครอบครัวละยี่สิบห้าไร่
เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและทำมาหากิน ชาวบ้านไม่พอใจนัก กรมประชาสงเคราะห์รับผิดชอบ
ตามหน้าที่ ชาวบ้านไม่รู้จักประมาณ ไม่พอใจในสภาพของตน

เรื่อง เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง

แก่นของเรื่อง ชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กในชนบทภาคใต้

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความเมตตากรุณา

จุก มีความเมตตาต่อสัตว์ ดังจะเห็นได้จาก ตอนที่พ่อให้เขานำลูกแมวไปปล่อยในบ่อที่ 9 และเขาหกล้มใจเมื่อเห็นบ่าวไขตุคกับเพื่อนฆ่ากา เพื่อเป็นกับแก้มเหล้า อีกทั้งยังไม่อยากให้นักท่องเที่ยวขังไว้แม้จะเลี้ยงเป็นอย่างดี แต่เขาคิดว่ามันคงจะมีความสุข

เขามีความกรุณาต่อสัตว์ ดังในตอน ที่ เขาเปิดโอกาสให้สุนัขหนีรอดไปได้ ย่าของเปี้ยกเมตตาต่อสัตว์ ดังจากบทที่ 8 และบ่าวไขตุคคิดว่า การจับนกเขามาเลี้ยงขังใส่กรงไว้เป็นการทรมาณสัตว์ จึงปล่อยมันไป จากบทที่ 13

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท การเก็บเห็ดเหมีก

คุณธรรมหลักของบท การรู้จักกาล

จากหน้า 2 แม่บอกกับจุกว่า ต้องรีบไปแต่เช้า ๆ ในการเก็บเห็ดเหมีก ถ้าไปสายผู้อื่นก็จะเก็บไปหมดแล้ว เป็นการสอนให้รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร หากช้าไปอาจไม่ทันการ

คุณธรรมรอง การให้ (สิ่งของ)

แม่ของจุกเก็บเห็ดมา แล้วนำมาต้มกินกันกับลูกและเพื่อนของลูกชื่อแสง แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ก็แสดงถึงน้ำใจที่มีความเอื้ออารีต่อเพื่อนของลูก

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท เด็ก ๆ ไปหาแมงคาและไข่มังคุดที่ท้ายทุ่ง

คุณธรรมหลักของบท การไม่ทำร้ายร่างกาย

จุก จอม แสง ไปจับแมงคา แล้วกินไข่มัน พอตกกลางคืน จุกก็ฝันเห็นไข่มังคุดลอยอยู่เต็มท้องฟ้าแตกออกเป็นแมงคาตัวเล็ก ๆ และบินตรงมาหาเขากับเพื่อน ๆ คอยทาทางราวกับมาทวงขอชีวิต ดังในหน้า 14

คุณธรรมรอง การรู้จักประมาณ

พอได้แมงคาและไข่มังคุดเพียงพอกับความต้องการแล้ว เด็ก ๆ ก็ชวนกันกลับ จุกกล่าวไว้ในหน้า 13 ว่า ให้เหลือไว้เพื่อแพร่พันธุ์บ้าง

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท วันไปยั่วเบ็ด

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

จุก แสง ไปหาปลาด้วยวิธียั่วเบ็ด ขาดคุณธรรมข้อไม่ทำร้ายร่างกาย

คุณธรรมรอง ถือประโยชน์ส่วนรวม

จุกคอย ๆ เติบอย่างเท่าไปในระหว่างก่อกำกับด้วยความระมัดระวังไม่ให้เท่าพลากไปเหยียดก่อกำกับ ดังในหน้า 18

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท น้ำหวานของตาลโตนด

คุณธรรมหลักของบท การไม่เสพสุราเมรัย

จุกสัญญากับตัวเองว่า จะไม่หักเสพของมีนเมา ซึ่งทั้งพ่อของเขาและพระ
ที่วัดต่างบอกว่าเป็นสิ่งไม่ดี อีกทั้งยังเป็นเรื่องยุ่งยากจากการที่เขาเห็นพวกผู้ใหญ
ทำกระแะกินเอง แล้วต้องหนีกันเมื่อสรรพสามิตมาตรวจ

คุณธรรมรอง ความกรุณา

จอมพบถูกนกจึงเสนอความคิดกับจุกว่า ควรที่จะเอาหนังสือขึ้นมาอิง
แต่จุกห้ามไว้ว่านกตัวเล็ก ๆ น่าสงสาร และยังร้องเพลงให้ฟังได้อีก หากยิงมันก็คง
ไม่พออิง เขาไม่ต้องการให้นกตกต้องตายไป มีความกรุณาต่อนก

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท การเล่นหมาชิงเสา

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เด็ก ๆ เล่นหมาชิงเสา วิธีการเล่นคือ ทุกคนตรงเข้าแย่งเสา ใครถึงเสา
ต้นไหนก่อนคนนั้นก็ไ้เป็นกรรมสิทธิ์ ใครถึงทีหลังหมดสิทธิ์ ใครไม่ได้เล่นก็ต้องเล่นเป็น
หมา มุ่งบอกถึงวิธีการเล่น

คุณธรรมรอง ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

แข่งเล่นเป็นหมา เขาปล่อยให้เพื่อนเปลี่ยนเสากันได้ถึง 3 ครั้งจึงถูกทำโทษ
ให้ต้องเป็นหมา แต่เขาก็ยอมรับความพ่ายแพ้ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจ
เป็นนักกีฬา ถือว่าเป็นการเล่นเพื่อความสนุก

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท การเก็บของเก่า ๆ มาขาย

คุณธรรมหลักของบท ความประหยัด

จุกกับเพื่อน ๆ เก็บของเก่า ๆ มาขาย เมื่อได้ทราบว่าเงินของที่สามารถขายได้

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

ชายจีนรับซื้อของเก่าอายุมากแล้วแต่ยังขยันทำงาน รับผิดชอบงานให้แล้วเสร็จ เพื่อจะไ้รับซื้อของจากที่อื่น ๆ ได้อีก

2. ความซื่อสัตย์

ชายชราชาวจีนจ่ายเงินให้เด็ก ๆ ในการรับซื้อของเก่าอย่างยุติธรรม และแม่ของจูกกล่าวชมคนจีนว่า เขาไม่เลื่องงาน ขอเพียงเป็นงานสุจริตเท่านั้น แสดงว่า เป็นคนจีนที่มีความซื่อสัตย์

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท การเล่นเทวคาพิงความ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

วิธีการเล่นเทวคาพิงความคือ เด็กคนหนึ่งต้องเล่นเป็นเทวคา และเด็กที่เหลือจะแบ่งเป็นสองฝ่าย แต่ละฝ่ายจะส่งคนไปกระซิบบอกชื่อของบุคคลใดของอีกฝ่ายหนึ่ง และหากฝ่ายตรงข้ามผู้มากระซิบบอกเทวคาเป็นคนเดียวกับที่ฝ่ายแรกเอ่ยชื่อไว้ เทวคาจะตัดสินให้ฝ่ายแรกชนะ ใ้ใช้หลังฝ่ายแพ้

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท ความรักความผูกพันของพ่อแม่ที่มีต่อลูก

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

เด็ก ๆ จับลูกนกเอี้ยงเพื่อนำไปเลี้ยง พ่อแม่ของมันบินโฉบไปมาอยู่บริเวณใกล้ ๆ ย่าของเปี้ยกจึงกล่าวว่า สัตว์ทุกตัวรักลูกไม่ยากให้ใครจับลูกของตนไปไหน ย่าสงสารนกจึงบอกกับเด็ก ๆ ให้ปล่อยนกแทนที่จะนำไปกักขัง ทำให้เด็ก ๆ รู้สึก

ตื่นตัวในความรักความผูกพันของพ่อแม่และลูกนก ตอนท้ายบทยายยังเตือนอีกว่า
มนุษย์ก็มีความผูกพันต่อกันแบบนั้น เช่นเดียวกับสัตว์

ยายมีความเมตตาต่อนก และทำให้หลาน ๆ คล้อยตามความคิดนี้ได้ อีกทั้งมี
ความกรุณา ปล่อยลูกนกกลับไปหาพ่อแม่ของมัน

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท ลูกแมวของจุก

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

จุกเลี้ยงแมวไม่มีเจ้าของผอมโซตัวหนึ่งไว้ด้วยความสงสารและความรัก
ดังในหน้า 55- 56 ซึ่งเป็นความกรุณาต่อสัตว์ จนกระทั่งมันมีลูก 4 ตัว ก่อให้เกิดความ
วุ่นวาย พ่อจึงให้เขานำลูกแมวทั้งสี่ตัวไปปล่อยที่วัด จุกจำเป็นที่จะต้องทำตาม แต่ก็
ได้พบเพื่อนของเขาสี่คนมาขอลูกแมวไปเลี้ยง เขาดีใจที่ไม่ต้องเอาแมวไปปล่อย ด้วย
เกรงว่ามันต้องลำบาก นับเป็นความเมตตา

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท ขาวโซดทุกคนใจดี

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

ขาวโซดไปอิงนกได้ ตามาสองตัว กับลูกนกสี่ตัว จุกและจอม รู้สึกทึ่งใจ
ที่ขาวโซดฆ่ากาสองตัวเพื่อกินแกล้มเหล้า ทั้งที่กาเป็นสัตว์ที่ไม่มีใครกินกันและวันต่อมา
เขาก็ฆ่าลูกกาอีกรวันละสองตัว เขากับเพื่อน ๆ ลงความเห็นว่ายาวโซดเป็นคนใจดีที่สุดใน
เด็ก ๆ กล่าวกันว่า ถ้ามีปืนดี ๆ เพื่อรังแกสัตว์ที่น่าสงสารก็อย่ามีเสียดีกว่า
ดังในหน้า 67 นับได้ว่า เด็ก ๆ เหล่านี้เป็นผู้มีเมตตา

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท สัตว์ก็รักชีวิตของมัน

คุณธรรมหลักของบท ความกรุณา

จุดช่วยให้สุนัขรอดชีวิต โดยแกล้งหันไปทำท่าเหยียบไม้เพื่อเปิดโอกาสให้สุนัขหนีไป ไม่ต้องกลายเป็นอาหารของบาวเซตุดกับเพื่อน ในหน้า 70 เขามีความกรุณาถึงข้อความข้างต้นและจากหน้า 72 เขาดีใจที่ได้ช่วยชีวิตสุนัขตัวหนึ่งไว้ แม้จะเป็นสุนัขแค่นั้นก็ย่อมรักชีวิตเช่นเดียวกับมนุษย์

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท อันตรายจากป่า

คุณธรรมหลักของบท การไม่ทำร้ายร่างกาย

บาวเซตุดเข้าป่าเพื่อยิงสัตว์แต่เกือบถูกลูกศรตาย ก็เลยไม่ค่อยได้ไปล่าสัตว์อีก เขาบอกว่าจะเลิกฆ่าสัตว์

คุณธรรมรอง ถือประโยชน์ส่วนรวม

เด็ก ๆ ต่างวิตกกังวลว่า นกกาในท้องทุ่งจะหมดไปเพราะบาวเซตุดยิงเกรงว่าต่อไปจะหานกดูไต่ยาก พวกเขาจึงนึกถึงส่วนรวมไม่ต้องการให้นกต้องสูญพันธุ์ไปจากทุ่ง

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท นกนำโชค

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

บาวโชตุคเลี่ยนงกเขาเล็ก เพราะถือว่าเป็นนกนำโชค มีลักษณะดี เพื่อน ๆ ของจุกอยากมีนกแบบนี้บ้างเพื่อนำไปทอนกเอาไปขาย แต่จุกไม่เห็นด้วยกับวิธีการนี้ เขาคิดว่า สัตว์มันอยู่ในป่าคืออยู่แล้ว มีความสุขตามประสาของมัน การที่ห้ชอกจับมันนำไปขายโดยเอาไปขังกรง เลี้ยงค้ำบัง อคบัง ถึงจะเลี้ยงอย่างดีมันก็ไม่มีความสุข เพราะต้องถูกกักขัง ดังจากหน้า 84

ตอนท้ายบท บาวโชตุคเลี่ยนงกเขาเพราะนกนำโชคกลับทำให้บ้านของเขาถูกไฟไหม้ จึงปล่อยนกไป แล้วคิดว่าสัตว์มันคงจะมีความสุขที่ต้องถูกกักขัง เป็นบาปกรรมส่วนนี้เป็นความกรุณา และจุกมีความเมตตา

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท ผู้ใหญ่หลอกเด็กเพื่อเป็นการสั่งสอน

คุณธรรมหลักของบท ความมีระเบียบวินัย

ผู้ใหญ่สอนให้เด็กมีระเบียบวินัยด้วยการหลอก เช่น ไม่ให้ทายบัสสาวะบนจอมปลวก ไม่ให้ดมดอกไม้ที่เอาไปบูชาพระ ไม่ให้นอนกินจะกลายเป็นงู ห้ามนั่งตรงบันไดทางขึ้นลง เชื่อว่าผีจะนั่งตัก แท้จริงแล้วเพื่อต้องการให้เด็กมีระเบียบ บัสสาวะให้เป็น ที่ ต้องการให้เด็กไม่บริโภคสุราหรือสัะอาด ให้อาหารย่อยได้สะดวกและนั่งให้เป็นระเบียบ ไม่ขวางทางเดิน

คุณธรรมรอง การไม่ทำร้ายร่างกาย

• ผู้ใหญ่บอกว่าถ้าใครล่ำมสิง ค่าง หรือกิ้งกิ้งสัตว์พวกนี้ กรรมจะตามสนอง เป็นการสอนว่า ผู้ใคร่รังแกสัตว์ เบียดเบียนสัตว์ให้ได้รับความเจ็บปวด กรรมมักตามสนองในชาตินี้ ไม่ต้องคอยจนถึงชาติหน้า ดังยกตัวอย่างไว้ในหน้า 94 เป็นการสั่งสอนเด็กไม่ให้รังแกสัตว์

เรื่อง เด็กบ้านคอย

แกนของเรื่อง ความเจริญทางวัตถุและจิตใจคนเสื่อมลง

คุณธรรมหลักของเรื่อง การรู้จักประมาณ

เมื่อมีถนนตัดผ่านหมู่บ้าน ความเจริญทางค่านวัตถุเพิ่มมากขึ้น แต่ไม่สงวนสิ่งที่
เป็นธรรมชาติ ต้นไม้ถูกทำลาย อันจะเป็นผลให้เกิดความแห้งแล้ง ความงามตาม
ธรรมชาติ ความสงบภายในหมู่บ้านหายไป มีความผิดศีลธรรมกันมากขึ้น ความเสื่อม
วัฒนธรรมมาทดแทน เกิดความไม่สมดุลย์ เรื่องนี้ต้องการเรียกร้องให้สร้างความพอใจ
ความงามของธรรมชาติ วัฒนธรรมอันดีงาม อย่าหวังแต่ความเจริญทางวัตถุเพียง
อย่างเดียว

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท ยามเช้าของเด็กบ้านคอย

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

เด็ก ๆ บ้านคอยมักจะตื่นเช้าเสมอเพื่อไปเก็บมะกอก แต่ฝนก็ยังไปเข้า
กว่าเด็กคนอื่น ๆ พวกเขาเก็บมะกอกในเคียนยี่เคียนสาม และเก็บเห็ดหอมในช่วงเดือน
สี่ถึงเดือนหก เด็ก ๆ เหล่านี้มีความขยัน

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

แม่ของมงคลมีความอดทนต่อความลำบากตรากตรำ ดังจะเห็นได้จากการ
หาบของราวกับไม่รู้ลี้ถึงน้ำหนักของหาบ ซึ่งแท้จริงแล้วมงคลรู้ว่าแม่ของเขาทำงานหนักและ
เหนื่อยมากแต่ก็ไม่เคยบ่นหรือแสดงออกเลย

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

มงคลและไฉยาเข้าไปในวัด ถูกเขากวายเป็นพระพุทธรูป เพราะครูเคยสอนว่า เข้าวัดต้องไหว้พระ เป็นการเชื่อฟังครูและแสดงความสุภาพ

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท แรงแย้งหมาเฝ้ากัน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ)

แรงตีกัน เพราะแย้งหมาเฝ้า ลูกน้องบริวารของแต่ละฝ่ายช่วยกันตีอีกฝ่ายหนึ่ง มงคลเห็นแล้วก็คิดว่า ทำไมแรงต้องแย้งหมาเฝ้ากัน คนก็ฆ่าคนเพื่อแย่งสิ่งของกัน คนกับแรงก็ไม่ต่างกันนัก ข้อความเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการไม่รู้จักแบ่งปันกัน จะทำให้สังคมอยู่กันอย่างไม่เป็นสุข เนื่องจากไม่รู้จักความเอื้อเฟื้อ

นอกจากนี้ฉัน เด็กยากจนคนหนึ่งเป็นต้นพุทราป่าคันเล็ก ๆ มงคลก็คิดว่า คงเป็นเพราะหิวไม่ได้กินข้าว เขาจึงแบ่งส้มเขียวหวานให้ครึ่งหนึ่ง เขารู้จักการให้ เป็นการเฉลี่ยความสุขแก่ผู้อื่น เกื้อกูลแก่คนที่หิวโหย

คุณธรรมรอง การไม่ทำร้ายร่างกาย

คำบรรยายในหน้า 23 กล่าวถึง หนูซึ่งไม่มีพิษตัวหนึ่งเลื้อยบนใบไม้แห้งว่า ถ้ามันไปพบเด็กเกเร เขาจะถูกตีตายและหมูของมันก็จะออกมาตามหา ลูกหรือคูของมัน คงจะเลื้อยไปมารอบ ๆ ร่วงแล้วเลื้อยจากศพก็คงจะถูกตีตายอีก จากข้อความนี้เป็นการสอนอ่อน ๆ ว่าไม่ควรฆ่าสิ่งไม่มีพิษ

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ผีเกาะเข้าบ้านวด

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เนื้อเรื่องส่วนใหญ่กล่าวถึงความเชื่อเรื่องผี เข้าใจกันว่านางข้ายเป็นผีเกาะซึ่งชาวบ้านรังเกียจนางและลูกสาวมาก เด็ก ๆ ก็ไม่กล้าสบตาด้วย มีชีวิตที่แร้นแค้น มงคลถามแม่ถึงความเป็นมาของผีเกาะแม่ก็ตอบคำถามเขาไม่ได้ แต่มีคำบรรยายว่า มงคลยังเด็กเกินไปที่จะรู้ถึงเล่ห์เหลี่ยม และกระบวนการทำงานอันลึกลับซับซ้อนภายในจิตใจของคน เป็นความเชื่อที่ไม่มีเหตุผลของคน

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

แม่ของมงคลมวนทองนุรีขาย ซึ่งเป็นงานที่น่าเบื่ออย่างยิ่ง แต่มงคลก็ไม่เคยไต่ถามแม่ของเขาบน นับได้ว่าเป็นผู้มี ความอดทน

2. ความเมตตากรุณา

มงคลสงสารคนที่ถูกเพื่อนรังแกจนร้องไห้ แต่ก็ไม่รู้ว่าจะช่วยเหลือได้อย่างไร เพราะเขาตัวเล็กที่สุดในห้อง บางวันผืนนั่งเหงาอยู่ตามลำพัง ขณะที่คนอื่นกลับไปกินข้าวกลางวันที่บ้าน หากวันใดที่เขาไม่ยอมหรือลูกไม่หัวมันก็จะแบ่งปันให้ ไม่มีใครเล่นกับผืน นอกจากมงคลเพียงคนเดียว แสดงว่าเขามีความเมตตากรุณา เห็นเพื่อนมารังแกก็เกิด ความเมตตา และเห็นนั่งเหงาขณะที่คนอื่นกลับไปกินข้าวที่บ้านก็เกิด ความกรุณา ต้องช่วยเหลือเท่าที่จะสามารถทำได้

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท ย่าของมงคลเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้มงคลฟัง

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ย่าเล่าเรื่องหวดของมงคลให้ฟังว่า เคยถูกกล่าวหาว่าเป็นผีกระเซ็นเกี่ยวกับนางซ้าย และมีข่าวลือว่าผีกระเซ็นคนนั้นคนนี้ แล้วออกชื่อไปทั่ว ซึ่งเป็นการกลั่นแกล้งจากเจ้าน้อยเพื่อจะให้หวดขายที่นาให้ หวดจำใจขายแล้วอพยพมาตั้งหลักแหล่งที่นี่ ทั้งที่แท้จริงแล้วหวดเป็นคนไม่ใช่ผี นางซ้ายก็เช่นกัน

คุณธรรมรอง ความจงรักภักดีต่อศาสนา

ย่าไหว้พระพุทธรูปและมักสอนให้มงคลไหว้ด้วย ย่าบอกว่าคุณพระคุณเจ้าเป็นที่พึ่งไต่อาศัยที่สุด แสดงว่าย่ามีความศรัทธาต่อศาสนา

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท มงคลประทับใจในจารีตประเพณีอันเก่าแก่ของงานปอยหลวง

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

มงคลมีความอยากรู้อยากเห็น ชักตามย่าและผู้สูงอายุอื่น ๆ เขามองเห็นความงามของประเพณีอันเก่าแก่ และมีจินตนาการเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

มงคลพูดสุภาพกับพ่อของเขา

2. ไม่เสเพลสิ่งเสเพล

แม่ห้ามเก็บซากไม้ให้มงคลซื้อข้าวหวานมากิน เพราะเป็นของเมา ซึ่งแสดงถึงความไม่ต้องการให้ลูกกินของเมา

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท พอกับแม่เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในความทรงจำให้มงคลฟัง

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

พ่อ แม่ของมงคลเล่าเรื่องต่าง ๆ ในสมัยก่อนเกี่ยวกับผี และพญาพรหม

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

พอกับแม่ของมงคลเป็นคนขยัน ช่วยกันสานกระบุงจนคึกทุกคืน พ่อปลูกพริก
มันเทศ และอื่น ๆ ทิ้งไว้ซึ่งก็ให้พ่อสมควร สำหรับแม่นอนดึกและตื่นเช้าที่สุดในบ้าน

2. การไม่เล่นการพนัน

พ่อของมงคลเล่าเรื่องพญาพรหม กวีที่มีชื่อเสียงผู้หนึ่งของภาคเหนือ ครั้งหนึ่ง
พ่อของพญาพรหมใช้ให้คุมเงินไปซื้อช้าง แรกกลับนำเงินไปเล่นการพนันเสียหมด แล้วพ่อ
ของมงคลก็สอนแทรกไปว่า เป็นโทษของการพนันและปู่ของมงคลก็ตรอมใจตายเพราะ
อาเมืองติดการพนัน

3. ความเมตตา

มงคลก็ใจที่ตนเองสอบได้ที่ 2 และฝันสอบได้ที่หนึ่งได้เสื้อผ้าชุดหนึ่งเป็นรางวัล
จากครูใหญ่ เขาคิดว่า หากเขาได้ที่หนึ่งแล้วฝันก็จะมีเสื้อผ้าใส่ไปโรงเรียน เขาจึง
เป็นผู้ที่มีความเมตตาเห็นใจในความทุกข์ทรมานของผู้ที่น้อยกว่า

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท ลุงพลู้ยทำนายอนาคตมงคลว่า ดี แต่จะตายโหง

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ลุงพลู้ยทำนายไว้ว่า มงคลจะต้องตายโหง และยังให้ความเชื่อผิด ๆ
เรื่องดวงแก้ววิเศษซึ่งได้มาจากต้นกล้วย

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท ไฟไหม้ป่า

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

เมื่อไฟไหม้ป่า มงคลนึกเป็นห่วงสัตว์ตัวเล็ก ๆ ทั้งหลายว่า คงถูกไฟคลอกตาย ลูกนก ลูกหนูที่เกิดใหม่คงไม่มีใครพาหนีไฟออกมาได้ ในตอนกลางคืนมงคลได้ยินเสียงไฟปะทุ ไม่ได้แตกปล้อง แต่เขากลับมองเห็นซากศพ ความตาย ความเจ็บปวด และสัตว์เล็ก ๆ ซึ่งมีส่วนเป็นเจ้าของแผ่นดินนี้ ถูกเผาทั้งเป็น มงคลมีความปรารถนาที่จะเห็นสัตว์ทั้งหลายมีความสุขด้วยใจบริสุทธิ์ เป็นผู้มีความเมตตา

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท มงคลไม่สบายต้องตั้งเครื่องสังเวท และบอกกับแถน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

มงคลป่วยก็เข้าใจกันว่าโดนผีพรายอำ ต้องทำพิธีบูชาแถน ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเป็นผู้สร้างจักรวาล และทุกสิ่งในโลก ยิ่งใหญ่กว่าบรรดาผีทั้งหลาย และมนุษย์ คือลูกหลานของแถน มีความเชื่อเรื่องผี

คุณธรรมรอง การให้ (สิ่งของ)

พอชาวบ้านรู้ว่ามงคลป่วย ก็มาเยี่ยมพร้อมทั้งน้ำกล่ำย อ้อย ผลไม้ มัน และสิ่งใดที่เขาคิดว่ากินดี อร่อย ตักมือมาฝาก เป็นการเอื้อเฟื้อให้ของแก่กัน และมีน้ำใจมาเยี่ยม

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท การเล่นเกมพนันแบบพื้นบ้าน

คุณธรรมหลักของบท การไม่เล่นเกมพนัน

แม่ของมงคลคิดการพนันที่เรียกว่า มะก่องดี พ่อเริ่มบนและห้ามเจ้ามือขึ้นบ้าน แต่แม่ของมงคลก็ยังเล่นอยู่จนถึงกับต้องตบตีกับสามี เขาพยายามชี้แจงว่าโอกาสที่จะถูก มีน้อย เจ้ามือเท่านั้นที่รวย และปู่ของมงคลตรอมใจตายไปคนหนึ่งแล้วจะให้เขาเป็น เช่นนั้นอีกหรือ

นอกจากนี้มงคลยังไปรับจ้างเจ้ามือขายมะก่องดีจนถูกตำรวจจับและพ่อของเขา ตี เป็นการแสดงให้เห็นผลเสียของการพนัน ซึ่งไม่ได้ทำให้ใครได้กำไรขึ้นมาได้เลย มีแต่ก่อให้เกิดความหายนะ

คุณธรรมรอง ความขยันหมั่นเพียร

พ่อของมงคลขยันขันแข็งในการทำงานจนชาวบ้านถามว่า จะหาเงินไปถึงไหน พร้อมกับเมตตาบอกทุกคืนและมือของแม่สาบกว่าเดิมมากขึ้น

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท อาเมืองมาขอความช่วยเหลือเพราะฆ่าคนตาย

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี เป็นการขาดคุณธรรม

อาเมืองนำความเดือดร้อนมาให้ ทั้งที่เป็นคนเดียวในบ้านที่ได้เรียนถึงมัธยมศึกษา ปีที่ 6 เขาชอบเล่นเกมพนันจนพ่อของเขาต้องตรอมใจตายและมักจะมาขอความช่วยเหลือ เรื่องเงินอยู่เสมอ ครั้นสุดท้ายขอเงินแปดพันบาทเพื่อไปช่วยวิ่งเต้นให้พ้นคดีฆ่าคนตาย อาเมืองขาดคุณธรรม ทำร้ายร่างกายคนถึงแก่ความตาย ไม่ฟังตนเอง หวังแต่จะหนีแม่ ฟี เล่นการพนัน และพูดปด มักรับปากว่าจะส่งดอกเบี้ยทุกปีก็ไม่ส่ง

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท ความแข็งแรงของพื้นดินคุณธรรมหลักของบท ไม่มี

มีความเชื่อว่า ฝนแล้งต้องทำพิธีขอฝนโดยตีกลองกิน และแห่ขางแก้ว มงคล
กล่าวว่า สาเหตุที่แท้จริงเกิดจากการเผาป่า แต่พ่อของเขาไม่เชื่อ กลับพูดว่า เจ็ดสิบปี
จะแห้งแล้งเช่นนี้ครั้งหนึ่ง

คุณธรรมรอง ถือประโยชน์ส่วนรวม

พ่อของมงคลไม่เชื่อที่มงคลบอกว่า การเผาป่าทำให้เกิดความแห้งแล้ง แต่กลับ
หาว่า จะเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ครั้งหนึ่งทุกเจ็ดสิบปี และมีคำบรรยายในหน้า 104 ว่าเป็น
ความรู้ที่ผิดพลาดเนื่องจากการได้รับการศึกษาอบรมมาแบบโบราณ ข้อความเหล่านี้แสดงถึง
การเผาป่าเป็นสิ่งไม่ดี ก่อให้เกิดความแห้งแล้ง ควรช่วยกันรักษาพื้นดินให้มีสภาพที่ดี
ซึ่งเป็นการถือประโยชน์ส่วนรวม

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท ความแข็งแรงในเหตุการณ์ภัยคุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ในหมู่บ้านไม่มีฝนตก แผ่นดินแห้งแล้ง ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน เจ้าหน้าที่
ทางอำเภอก็มาขอ แต่ไม่ค่อยช่วยเหลือจริงจัง และแนะนำให้ไปยืมพันธุ์ข้าวของโกเหล้ง
ไปปลูกก่อนแล้วจะต้อนนำมาขายให้เขาเมื่อเก็บผลได้ ชาวบ้านต้องเลี้ยงดูเจ้าหน้าที่
ที่มาช่วยปราบหนอน ก็ยิ่งทำให้ชาวบ้านต้องลำบากยิ่งขึ้น เจ้าหน้าที่ขาดคุณธรรม ไม่รู้จัก
หน้าที่ อาศัยอำนาจหน้าที่ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน และไม่ช่วยเหลืออย่างจริงจัง
ชาวบ้านขาดความรู้ ไม่รู้ว่าควรจะทำเช่นไร เมื่อฝนไม่ตก จึงไม่พึ่งตนเอง ต้องรอคอย
ความช่วยเหลือรัฐบาล

คุณธรรมรอง ความเมตตา

ยามที่แผ่นดินเกิดความแห้งแล้ง มงคลนึกถึงสองแม่ลูกก็จะพากระเทย
ระเหินไปตกทุกข์ได้ยากอยู่ที่ใด เขาเป็นผู้ที่มีความเมตตา นึกถึงความยากลำบากของ
ผู้อื่นด้วยความเห็นใจในความทุกข์นั้น

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท ความเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัวของมงคล

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

พี่ชายของมงคลกลับบ้านเพื่อขอเงินไปเที่ยว ทั้งที่ทางบ้านก็มีฐานะไม่ดี ไม่รู้
จักประหยัด แม่ของเขาต้องนำส่งเงินไปขายเพื่อนำเงินมาให้ลูก พ่อแม่มีความรักลูกมาก
ทั้งที่ลูกก็ทำตัวไม่ดี เช่น สูบบุหรี่ นอกจากนี้ ความเจริญเริ่มเข้ามาสู่หมู่บ้าน ชาวของ
แห่งนั้น ขณะเดียวกันชาวบ้านก็ยังคงเดือดร้อนจากการถูกเอาเปรียบของพ่อค้าซึ่งเจ้าหน้าที่
เกษตรแนะนำ ผู้ที่คัดค้านก็โดนยิงตาย มีแต่การชกคุณธรรม

คุณธรรมรอง 1. ความกตเวที

ยาของมงคลแก่มาแล้ว มงคลหมั้นไปคู่แล้ว ตั้งจากหน้า 124 - 125 เขาเคย
เตือนยาให้กินข้าวกินยา และหากวันใดที่มีการบ้านไม่มากก็จะปลื้มตัวจากพ่อแม่มานอน
เป็นเพื่อนยา เขาตอบแทนบุญคุณของยาโดยการหมั้นไปคอยดูแล จึงเป็นผู้ที่มีความกตเวที

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

พี่ของมงคลพูดสุภาพกับพ่อแม่ของเขา

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท มงคลเริ่มเป็นหนุ่ม

คุณธรรมหลักของบท ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว

มงคลแอบไปเที่ยวกลางคืน ทั้งที่ยังเป็นนักเรียนอยู่ เนื่องจากคบเพื่อนที่ไม่ดี ชักชวนไปในทางเสื่อมเสีย พาไปแอ้วสาว ร่ำวง สุมบุหรี่ เขาไม่สบายใจที่ท่าเช่นนี้ และคิดว่า ผ่านวันนี้ไปแล้วจะไม่ทำอีก มงคลไม่มีความละเอียดต่อบาปที่ทำความไม่ดี แต่ก็ยังคิดที่ยังคิดได้ เกิดความละเอียดใจในภายหลัง

บทที่ 16

สาระสำคัญของบท ยำของมงคลตาย

คุณธรรมหลักของบท ความกตัญญูทเวที

พ่อของมงคลปิดบังความจริงว่าเรื่องที่นาถูกยึด และบอกให้มงคลช่วยปิดค้าย เพื่อให้จะได้สบายใจ แล้วเขานำข้าวไปใส่ยุ้งให้

พ่อของเขามีความกตเวที คอยแทนบุญคุณของแม่โดยปกปิดความจริงที่จะทำให้แม่ไม่สบายใจ ยอมสละข้าวในยุ้งของตน

ส่วนมงคลเป็นผู้มีความกตัญญู ไม่อยากจะเรียนหนังสือ หากแต่ต้องการที่จะช่วยพ่อของเขาหารายได้ ในหน้า 138, 139 เขากับพ่อทวงไยยาที่ไม่สบายและแก่มา แล้วไปดูแลก่อนที่ยาจะตาย แสดงถึงความกตัญญูทเวทีของเขาทั้งสอง

บทที่ 17

สาระสำคัญของบท เมื่อถนนใหม่ตัดผ่านหมู่บ้าน

คุณธรรมหลักของบท ไม้

เมื่อถนนตัดผ่าน สิ่งต่าง ๆ เริ่มเปลี่ยนแปลง มีการกระทำที่ขาดคุณธรรม เช่น ยกพวกตีกัน การเล่นชู้ และปลัดแปลงอดีตผู้แทนราษฎรยัดยักในศาลูกหนี หากผู้ใดขัดขืนก็ถูกทำร้าย และไม่ยอมผ่อนผัน แม้ศาลูกหนีจะอดนอนอดนอนบนห่านาอีกปีก็ไม่ยอม ชาวนาก็ไม่ค่อยจะมีที่นาทำกิน

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ)

นพ. ผู้ทำงานบริษัทสร้างทางและเขื่อนของมณฑลอยู่ ไคช่วยฝางงานให้พ่อของ
มณฑลเป็นกรรมกร และยังหาคนงานมาพักที่บ้านของเขาอีก ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น แสดง
ถึงความมีน้ำใจ

2. ความขยันหมั่นเพียร

แม่ของมงคิลขยันขันแข็งในการทำงาน แม่สามีของนางจะบอกให้หล่อกู้จ้งก็กลับบอกว่าสามารถทำเองได้

บทที่ 18

สาระสำคัญของบท ความตายที่มาเยือนบ้านคอย

คุณธรรมหลักของบท ความรู้จักประมาณ

ต้นไม้ ธรรมชาติถูกทำลายลง แผ่นดินแห้ง การที่ไม่มีการปลูกต้นไม้ มีผลให้ชาวบ้าน
ไม่มีดินและน้ำสำหรับทำไร่ ซึ่งเป็นผลจากการไม่เห็นแก่ธรรมชาติ ป่าไม้ของผู้บริหาร
และผู้มีอำนาจ ไม่รู้จักประมาณหรือเกินสายกลางทำให้เกิดความไม่สมดุลทางธรรมชาติ
นอกจากนี้ ความเจริญทางวัตถุเข้ามาแทนที่ความสงบ วัฒนธรรมพื้นบ้านถูกวัฒนธรรมสมัยใหม่
ที่มักง่ายกลืนบ้านคอกกลายเป็นดินแดนแห่งอบายมุข

เรื่อง เด็กบ้านทุ่ง

แก่นของเรื่อง ความเป็นอยู่ของเด็กในชนบท

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความขยันหมั่นเพียร

พ่อแม่ของแหลมขยันทำกรรงาน และแหลมก็ช่วยพ่อแม่ทำงานอยู่เสมอ เขานวดข้าวก่อนที่จะไปโรงเรียน หาลา หอย และศึกษาในท้องทุ่ง เมื่อแม่ตกเดือนให้เขาไปอ่านหนังสือตอนปิดภาคเรียนเสียบ้าง เขาก็คิดที่จะปฏิบัติตาม ทั้งยังบอกกับเพื่อน ๆ ทั่วๆ ไป เรื่องนี้ เรื่องราวบรรยายให้เห็นบรรยากาศในชนบท เป็นส่วนใหญ่ แต่ทุกคนก็ต้องทำมาหากินกันด้วยความขยัน

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท การนวดข้าว

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

พ่อแม่และแดนเป็นคนขยัน พ่อของเขาเห็นว่าคอกหมูจึงไปตัดไม้เพื่อที่จะทำใหม่ และแม่ของเขาตื่นตั้งแต่ตีสี่ทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น นวดข้าว ทำงานบ้าน ก่อนไปโรงเรียน ส่วนแหลมก็ช่วยแม่ทำงานบ้าน นวดข้าว ก่อนจะไปโรงเรียน

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

แหลมพูดกับพ่อแม่ของเขาด้วยคำสุภาพ

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท การซ่อนปลากัด

คุณธรรมหลักของบท การไม่ทำร้ายร่างกาย

แหลมและเพื่อน ๆ ซ่อนปลากัดเพื่อนำมากัดกันด้วยความสนุกสนาน ในตอนท้าย ครูสอนวิชาศีลธรรมก็สอนว่า ทุกชีวิตควรจะต้องอยู่อย่างสงบ โลกนี้จะน่าอยู่ หากทุกคนไม่รังแก ทำลายล้างซึ่งกันและกัน คนที่รังแกและเห็นความเดือดร้อนของผู้อื่นเป็นความสนุกสนานนั้นย่อมไม่เจริญ ทำให้แหลมนึกถึงการกระทำของเขาวาเป็นการหมานปลากัด จึงนำมันไปปล่อยในสระดงเค็ม และคิดว่า จะไม่จับปลามาให้กัดกันอีก

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ฤดูฝนเริ่มต้น

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

พ่อกับแม่ และแหลม พูดสุภาพต่อกัน แม่เรียกพ่อกว่า พ่อ แหลมใช้คำว่า ผม กราบ

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท พ่อกับแหลมไปคุน้ำที่ทุ่งนา

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

กล่าวถึงการไปคุน้ำที่ทุ่งนาหลังฝนตก ซึ่งมีอากาศบริสุทธิ์ สดชื่น

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

ขณะที่แหลมออกไปคุ้งนากับพ่อ เขาเก็บเศษไม้ เศษหิน กองไว้เป็นหย่อม ๆ ตามหัวคันนา

2. ความอดทน

พ่อของแหลมออกไปที่ทุ่งนาโดยสวมกางเกงสามส่วน ไม่ใส่เสื้อ ทั้งที่มีหมอกกลง และแมงกอบเล็มใหญ่ราวกับไร่นาหนัก เขาจึงเป็นผู้ที่อดทนต่อความตรากตรำ

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

แหลมพูดคุยกับพ่อควายวาจาสุภาพ

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท การทวนปฎิบัติในทุ่งนา

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

พ่อ แม่และแหลม ช่วยกันทวนปฎิบัติในทุ่งนา พ่อและแม่สอนแหลมให้มีความขยัน หนักทำงานให้เป็นทุกอย่าง และขยันเรียน

คุณธรรมรอง 1. ความมีระเบียบวินัย

กำนันเคยบอกให้ทุกคนทำรั้วในเขตบ้านของตน เพื่อสัตว์เลื้อยจะได้ไม่ออกมาเล่นพ่วน เป็นเหตุให้คนทะเลาะกัน และกลายเป็นศัตรูกันได้ พ่อของแหลมจึงทำรั้วบ้านเพื่อเป็นการป้องกันและจะได้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างปกติสุข ดังในหน้า 36 เขาเป็นผู้มีระเบียบวินัย เพราะได้ปฏิบัติตามระเบียบวินัยของหมู่บ้าน เพื่อจะอยู่กันอย่างสงบ

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

แหลมพูดคุยกับพ่อแม่อย่างสุภาพ

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท แม่ของแหลมนำข้าวไปสีที่โรงสีข้าว

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

แม่ของแหลมนำข้าวสารมาสีเตรียมไว้ในวันที่ว่าง เพื่อจะได้ไม่ลำบาก ปลีกตัวงานอื่นมา เวลาข้าวสารหมด โดยเปรียบเทียบกับการทำงานของแหลมว่า หากครูให้การบ้านมากก็อย่ามัวรีรอต้องรีบทำ เมื่อครูให้ซ้ำมาอีกจะได้ไม่ลำบาก การบ้านที่ได้มาในวันเสาร์อาทิตย์ ควรรีบทำตั้งแต่คืนวันศุกร์หรือวันเสาร์ ไม่ใช่มารีบทำเพราะจำเป็นต้องส่งวันรุ่งขึ้น

แม่เล่าประวัติของเถ้าแก่ เจ้าของโรงสีว่า สร้างฐานะให้เป็นปึกแผ่น ด้วยความขยันตั้งรายละเอียดในหน้า 44 แม่ของแหลมเป็นคนขยัน และสอนลูกให้มีความขยันด้วย เถ้าแก่เจ้าของโรงสีมีความขยันในการทำมาหากิน

คุณธรรมรอง 1. ความรับผิดชอบ

ขณะที่แหลมกับแม่จะไปสีข้าว เดินผ่านเพื่อนของแหลม พวกเขาชวนให้เล่น แต่แหลมไม่ยอมเล่น บอกว่า จะต้องตามแม่ไปสีข้าว แสดงให้เห็นถึงความห่วงงานมากกว่าการเล่น ตั้งใจจะทำอะไรแล้ว ก็จะต้องทำให้สำเร็จ

2. ความประหยัด

เพื่อน ๆ ของแหลมต่างพูดว่า เถ้าแก่เจ้าของโรงสีขี้เหนียว แต่แม่ของแหลมก็ได้อธิบายว่าคนอย่างนี้ไม่เรียกว่าขี้เหนียว แต่เป็นคนประหยัด ใช้จ่ายเงินทองแต่ที่จำเป็น ไม่สุรุ่ยสุร่าย

3. ความอดทน

เถ้าแก่ทำงานในโรงสี ทำงานถ่ายข้าวสาร และรำจนเหงื่อออกทั้งตัว และตอนที่เขากำลังสร้างตัว เขามีความอดทน ทำให้เขามีฐานะดีขึ้นจนเป็นเจ้าของโรงสี

รวยกว่าใคร ๆ ในหมู่บ้าน แสดงว่าเขาเป็นผู้ทำงานอย่างจริงจัง อดทนต่อความลำบาก
ตรากตรำ

4. ความสุภาพอ่อนน้อม แหลมพุกกับแม่อย่างสุภาพ

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท ชนบทยามยากค่า

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

แหลมช่วยพ่อแม่ทำงาน ช่วยพ่อจูงควายกลับบ้าน และพอเห็นผักบุ้งก็เก็บมาให้
แม่นำไปผัด

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม
แหลมพุกกับพ่อแม่อย่างสุภาพ

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท โรงเรียนเล็ก

คุณธรรมหลักของบท ความรับผิดชอบ

พ่อฝนจะตก เพื่อนผู้หญิงชอกกลับบ้านไปก่อนโดยไม่ทำเวร แต่แหวน พลอย
และแหลมช่วยกันทำความสะอาดจนเรียบร้อย บิดาประทุ แล้วจึงกลับบ้าน จนต้องเปียกฝน
กลับบ้าน พวกเขามีความรับผิดชอบ ทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท การออกศึก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

แหลมกับเพื่อนไปศึก เป็นการทำร้ายร่างกายสัตว์ แต่ก็ทำเพื่อยังชีพ นำมาเป็นอาหาร

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

แหลมพสุภาพกับแม่

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท การไถนาครั้งแรกของอุคฺคณนี้

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

แหลมตามพ่อของเขาไปทุ่งนาแต่เช้าเพื่อคอยเก็บหอย ปู ที่ถูกไถพลิกขึ้นมา ให้แม่แกง จนพ่อต้องเตือนว่า จะทำให้ไปโรงเรียนสาย แหลมจึงเป็นคนขยัน

คุณธรรมรอง 1. ความกรุณา

พ่อของแหลมไม่เคยใช้งานควายของเขาอย่างเกินกำลัง สาย ๆ ก็หยุดให้กินน้ำ กินหญ้า ชวงบ่ายก็จะปล่อยให้พักผ่อน เขาเห็นใจควายที่ต้องทำงานหนัก ช่วยให้มันพ้นจากความทุกข์ยากโดยใช้งานแค่พอควร และให้พักผ่อน เขาเป็นผู้ที่มีความกรุณา

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

แหลมพูดจากับพ่อแม่อย่างสุภาพ

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท การไปฟังเทศน์

คุณธรรมหลักของบท ความจงรักภักดีต่อศาสนา

เทศกาลเข้าพรรษา แม่ของแหลมเตรียมหุงข้าวไปทำบุญ และฟังเทศน์ที่วัด นางชอบไปฟังเทศน์ในวันพระและวันสำคัญทางพุทธศาสนาเป็นประจำ เพื่อให้ใจสงบ ผ่องแผ้ว และกล่าวว่า ผู้ชายทุกคนควรได้บวชพระแล้วเล่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปเจ้าว่า ท่านอกหน และอุทิศหาะไขเวลาห้าหกปีจนคนพบอริยสัจสี่

แม่เป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อศาสนาพุทธ ศรัทธาพระพุทธรูปเจ้า และคำสอนของ พระองค์ และพ่อก็เคยบวชพระมาแล้ว จึงมีศรัทธาในศาสนาเช่นเดียวกัน

คุณธรรมรอง 1. ความกตัญญูทดแทน

แหลมจะบวชให้พ่อแม่เมื่ออายุครบยี่สิบปี เขาถามว่าถ้าเขาบวชพ่อแม่จะดีใจ ไข่มใหม่ ถ้าดีใจเขาจะบวช เขารู้คุณและคิที่ที่จะตอบแทนบุญคุณพ่อแม่

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

แหลมพูดกับพ่อแม่ของเขาอย่างสุภาพ

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท เด็ก ๆ ตีงูตาหลุน

คุณธรรมหลักของบท การไม่ทำร้ายร่างกาย

พ่อของแหลมรู้ว่า เด็ก ๆ ตีงูตาหลุนตาย จึงกล่าวว่า มันเป็นงูไม่มีพิษ ไม่สู้คน เมื่อเห็นคนก็จะรีบหนีไปโดยเร็ว การตีมันตายเป็นบาป ไม่ควรฆ่ามันอีก เพราะถ้าคอย มุ่งรังแกผู้อื่นแล้วก็คงจะได้รับตอบแทนในวันหนึ่งข้างหน้า พ่อของแหลมกล่าวเช่นนี้ เพราะ ไม่ต้องการให้ฆ่างูอีก

แหลมจึงคิดว่าวันรุ่งขึ้นเขาจะต้องไปเล่าให้แหวนกับพลอยฟังที่โรงเรียน
เพื่อจะได้เลิกเกลียดงูตาหลุน

คุณธรรมรอง 1. ความเมตตา

เมื่อพ่อของแหลมให้เหตุผลเรื่องการไม่ควรฆ่างูตาหลุนแล้ว เขาก็คิดว่าที่จริงมันไม่ควรจะตาย ควรจะมีสิทธิหากินเลี้ยงปากท้อง ไม่ยุติธรรมสำหรับมันเลย เนื่องจากโอกาสของมันก็น้อยกว่าคน มันมีแต่ปากจุก แต่คนมีมือ เท้า และเครื่องทุ่นแรงอื่น ๆ แหลมเกิดความเมตตาต่อมัน เขาได้คิดว่าไม่สมควรที่จะฆ่า เพราะมันก็ต้องหาอาหารเหมือนกับที่คนทำมาหากิน

2. ความขยันหมั่นเพียร

พ่อบอกไปห่านาแต่เช้า แหลมและเพื่อน ๆ จับปู ปลา ตามรอยลูกกิ้ง
ในเขารันเสาร์ ซึ่งแสดงว่าพวกเขาขยันในการทำมาหากิน

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท การสร้างชนากกลางทุ่งนา

คุณธรรมหลักของบท ความประหยัด

การสร้างกระท่อมหรือชนากกลางทุ่งนาก็หลักความประหยัด สร้างครั้งหนึ่งใช้ไค่สองปีหรือสามปี แต่ต้องซ่อมแซมอยู่บ่อย ๆ เป็นการรู้จักซ่อมแซมเพื่อให้ใช้ได้
ก็นับว่าเป็นความประหยัดและการมุ่งหลังคากับปูฟาก ต้องใช้สิ้แห้ง ซึ่งพ่อของแหลม
จึงซื้อจากต่ายอ่ยซึ่งขายไม่แพงนัก แต่ต้องไปตัดเอง เป็นการประหยัด ใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือย

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

แหลมพูดคุยกับพ่อของเขาอย่างสุภาพ ดังในหน้า 89, 90, 91

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท การค่านา

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ชาวบ้านมาช่วยกันค่านาและไปตอบแทนแรงงานกัน ไม่ได้เป็นความสามัคคี แต่เป็นการทำที่เคยปฏิบัติสืบเนื่องกันมา

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

พ่อแม่ของแหลมขยันทำงาน ไม่คอยหยุดและแหลมก็คอยช่วยอยู่เสมอ ผู้ที่มาช่วยค่านาก็เช่นกัน ค่านาเร็ว แม่ทุกคนคุยกันไปพลางมือก็ยังค่านา พวกเขาทุกคนขยันหมั่นเพียรในการทำงาน

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

แหลม พูดสุภาพกับพ่อแม่ ป้าแยม ดังในหน้า 96, 97, 98, 99

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท แหลมเลี้ยงควาย ชื่อสายไหมในท้องทุ่ง

คุณธรรมหลักของบท ความรับผิดชอบ

แหลมมีวไปเก็บลูกหว้ากับแหวนและพลอย อย่างสนุกสนาน กลับมาก็ไม่พบสายไหม ต้องตามหาจนพบว่า มันกำลังไล่ชีวิตควายตัวอื่น ๆ เจ้าของควายโกรธจึงว่าแหลมที่ไม่ดูควายให้ดี ซึ่งแหลมคิดว่า ต่อไปเขาจะไม่สนุกจนลืมงานที่รับผิดชอบ

คุณธรรมรอง การให้ (สิ่งของ)

แหลมชวนแหวนกับพลอยให้มากินข้าวที่หน้าค้าย เนื่องจากมคขึ้นข้าวของเขาทั้งสอง แหลมเป็นคนเอื้อเฟื้อ

บทที่ 16

สาระสำคัญของบท โรงเรียนปึกคุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

แม่เตือนให้แหลมอ่านหนังสือขณะโรงเรียนปึก แหลมและเพื่อน ๆ จึงคิดที่จะอ่านหนังสือกัน ซึ่งที่จริงครูก็ได้สั่งเอาไว้ก่อนโรงเรียนปึกแล้วว่า โรงเรียนปึกก็เรียนอยู่กับบ้าน แหลมคิดว่าจะเริ่มอ่านหนังสือเมื่อหายป่วย

พวกเขายังมีความคิดที่จะขยันเมื่อมีคนตักเตือน คิดขึ้นได้ว่าควรที่จะขยันอ่านหนังสือแม้ว่าจะเป็นช่วงที่โรงเรียนปึก

คุณธรรมรอง 1. การรู้จักกาล

การนำของกินไปถวายพระในฤดูฝนนั้น เป็นการได้ทำบุญโดยแท้จริง เนื่องจากพระท่านออกบิณฑบาตไม่ได้ ไม่ค่อยมีอาหารสำหรับฉัน แม่ของแหลมจึงหมั้นนำอาหารไปถวายท่าน ซึ่งก็แสดงถึงความเป็นผู้รู้จักกาลว่า เวลาใดเหมาะสมที่จะนำอาหารถวายพระมากที่สุด เพื่อท่านจะได้รับประโยชน์มากกว่าเวลาอื่น

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

แหลมพูดกับแม่ด้วยคำสุภาพ

3. การให้สิ่งของ (การทำบุญ)

แม่ของแหลมทำบุญโดยถวายอาหารแก่พระสงฆ์

บทที่ 17

สาระสำคัญของบท พ่อและแหมมไปวางเบ็คราว

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

เมื่อฝนตกน้ำท่วมไปทั่วทุ่ง ชาวบ้านหลบอยู่แต่ในบ้าน แต่พ่อของแหมมบอกว่าควรจะทำอะไรสักอย่างเพื่อที่จะได้เงินมาจุนเจือครอบครัว จึงผูกเบ็คราว แสลงถึงความขยันทำมาหากิน และหลังจากที่แหมมอาบน้ำ กินข้าว แล้ว เขาก็อ่านหนังสือเป็นความขยันในการเรียน

คุณธรรมรอง 1. ถือประโยชน์ส่วนรวม

พ่อของแหมมพายเรือไปตรงช่วงหัวคันนา และสอนแหมมไม่ให้พายเรือไปในนาเมื่อเวลาน้ำท่วม เพราะพายจะไปพันต้นข้าว ทำให้ต้นข้าวถอนขึ้นมาหรือไม่ก็จะขาด เขาสอนลูกไม่ให้ทำความเสียหายให้แก่ส่วนรวม และเขาก็ปฏิบัติเองด้วย

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

แหมมพูดสุภาพกับพ่อ แม่

บทที่ 18

สาระสำคัญของบท แหมม แหวน และพลอย แอบนำเรือของชาวอิสลามไปเล่น

คุณธรรมหลักของบท การไม่ลักขโมย

แหมมกับเพื่อน ๆ ขโมยเรือของชาวอิสลามไปพายเล่นกันอย่างสนุกสนาน แต่เรือพลิกคว่ำ กว่าจะช่วยกันกู้ขึ้นมาได้ เจ้าของเรือและพ่อจึงรู้เรื่อง แหมมก็สำนึกว่าตนทำผิด ขอมรับกับพ่อ และคิดว่าจะไม่ทำผิดอย่างนี้อีก ดังในหน้า 127, 128 พ่อของเขาสอนว่าไม่ให้แอบนำเรือของผู้อื่นมาเล่น เป็นการเห็นแก่ตัวและทำให้เจ้าของเขาเดือดร้อน แหมมก็สำนึกได้และจะไม่ทำเช่นนี้อีก

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

พ่อของแหลมขอโทษเจ้าของเรือ ที่แหลมแอบนำเรือของเขาไปเล่น เมื่อเห็นลูกทำผิดก็ขอโทษแทน เป็นคนที่สุภาพอ่อนน้อม และแหลมพูดกับพ่อของเขาอย่างสุภาพ

2. ถือประโยชน์ส่วนรวม

แหลมจำคำสอนของพ่อที่ไม่ให้พายไปเกี่ยวใบข้าว จึงบอกเพื่อนให้พายไปตามคันนา เขาเชื่อฟังพ่อและปฏิบัติตาม ทำให้หน้าข้าวของผู้อื่นไม่ต้องได้รับความเสียหาย

บทที่ 19

สาระสำคัญของบท โรงเรียนเปิด

คุณธรรมหลักของบท ความสามัคคี

แหลมนัดกับแหวนและพลอยว่าจะไปโรงเรียนแต่เช้าในวันเปิดเรียนใหม่ เพื่อช่วยกันจัดโต๊ะ กวาดห้อง แต่พอมาถึงโรงเรียนก็พบว่ามียุริมาก่อนหน้าพวกเขา กำลังทำความสะอาดอยู่กับเพื่อนผู้หญิงอีกสองสามคน พวกเขาทั้งหมดก็ช่วยกันอย่างขะมักเขม้น พร้อมทั้งนำดอกไม้มาปักแจกัน เปิดประตู หน้าต่าง จึงเป็นความสามัคคีเพราะช่วยกันทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

คุณธรรมรอง 1. ความมีระเบียบวินัย

เด็ก ๆ ไปทำความสะอาดห้องเรียนในวันแรกของการเปิดเรียน แสดงให้เห็นถึงความมีระเบียบของพวกเขาก็เห็นความสำคัญเรื่องความสะอาดของห้องเรียน

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

ครูกล่าวขอมใจนักเรียนที่นำดอกไม้มาเปลี่ยนให้ ขอมใจนักเรียนทุกคนที่คิดถึงครู แหลมพูดกับแม่ ครู อย่างสุภาพ เด็กนักเรียนพูดกับครูด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน ครูก็พูดจาสุภาพเช่นกัน

บทที่ 20

สาระสำคัญของบท ราหุอมจันทร์คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

พ่อ แม่ ของแหลม และชาวบ้านในหมู่บ้านมีความเชื่อว่า ราหุอมจันทร์เป็น
 ลางไม่ดีต้องช่วยกันไล่ โดยทำให้เกิดเสียงดังเพื่อให้ราหุค้ายพระจันทร์ออก และยัง
 เชื่อว่า พ่อเกิดราหุอมจันทร์หนุ่มสาวก็จะพากันหนีตามกัน พวกเขาเชื่อในสิ่งที่ไม่มีความเหตุผล

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

แหลมพูดสุภาพกับแม่ของเขา

บทที่ 21

สาระสำคัญของบท การลอบกระชกคุณธรรมหลักของบท ไม่มี

มีแต่การปฏิบัติตามประเพณีการลอบกระชก ทุกคนนำกระชกไปลอบกัน

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของและคำแนะนำ)

ครูให้เงินไปซื้ออุปกรณ์ในการทำกระชก ให้คำแนะนำในการทำ และแจก
 ขนมเด็ก ๆ ครูมีน้ำใจเอื้อเฟื้อแก่ลูกศิษย์

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

นักเรียนพูดกับครูอย่างสุภาพ

3. ความสามัคคี

เด็กนักเรียนในห้องเรียนของแหลมช่วยกันทำกระชกของห้อง เพื่อจะได้นำ
 ไปลอบกัน แสดงถึงความสามัคคีกลมเกลียวกันของพวกเขา

บทที่ 22

สาระสำคัญของบท วันขึ้นปีใหม่คุณธรรมหลักของบท ความสะอาดทางวาจา

ครูและนักเรียนในห้องของแหลม จัดงานปีใหม่กัน ครูกล่าวอวยพรแก่เด็ก ๆ ให้เป็นคนดี เรียนเก่ง และมีความสุขทุก ๆ คน และให้นักเรียนจับมือ แล้วกล่าวคำสวัสดีปีใหม่กัน **เด็ก** แอบกระซิบต่อ ๆ กันแล้วพูดพร้อมกันเมื่องานจะเลิกว่า เรารักคุณครู เป็นคำพูดที่อ่อนหวานไพเราะ ทำให้ครูเป็นสุข นักเรียนก็พูดกับครูไพเราะ

พระภิกษุให้พรแก่แหลม เมื่อเขาถวายดอกไม้แก่ท่าน การกล่าวอวยพรนี้เป็นความสะอาดทางวาจาแค่ครั้งเดียว เนื่องจากไม่ได้บอกไว้ให้ทำความดี แล้วจะมีความสุขเพียงบอกให้มีความสุขอย่างเดียว

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ)

ครูให้นักเรียนนำของมาจับฉลากแลกเปลี่ยนของขวัญกัน และกล่าวว่า ของขวัญนี้ให้ด้วยใจจริงของทุกคน ของภายในไม่ใช่สิ่งสำคัญ ให้กันด้วยน้ำใจ ส่วนใหญ่ของของขวัญจะเป็นขนม ใดมาแล้วก็นำมาแบ่งปันกัน

2. ความจงรักภักดีต่อชาติ

แหลมคิดว่าเขาจะพยายามทำสิ่งต่าง ๆ ที่ดีที่เขาคิดไว้ให้ได้ทั้งหมด จากบทก่อน ๆ เพื่อจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี เป็นพลเมืองที่ดีที่ชาติต้องการ

เรื่อง เด็กบ้านนอก

แก่นของเรื่อง ความเป็นอยู่ ประเพณี การละเล่นต่าง ๆ ของชนบทภาคใต้
คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

เรื่องนี้ออกถึงสภาพชีวิตในชนบทภาคใต้ ประเพณีต่าง ๆ และการละเล่นของเด็ก ซึ่งพวกเขามีชีวิตที่เรียบง่าย สงบ อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ผู้คนมีความผูกพันกัน ใกล้ชิด เรื่องเป็นตอน ๆ ไม่ค่อยต่อเนื่องกันนัก

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท การสาธน์ในวันสงกรานต์

คุณธรรมหลักของบท การมีระเบียบวินัย

การสาธน์วันสงกรานต์ เด็ก ๆ ควรเข้าใจว่า ต้องสาธน์อย่างมีขอบเขต ไม่สาธน์คนที่ไม่รู้ระ ดังรายละเอียดในหน้า 4 - 6 บาวไซตุคเตือนเด็ก ๆ ให้สาธน์น้ำเบา ๆ อย่าสาธน์คนขับมอเตอร์ไซด์ที่ขับเร็ว ๆ อาจจะทำให้ล้มได้ และห้ามเด็กที่จะปาถุงพลาสติกใส่น้ำรดเพราะอาจทำให้กระจกหน้ารถแตก หรือเกิดอุบัติเหตุได้

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

การสาธน์น้ำผู้ใหญ่ต้องขออนุญาตก่อนโดยบอกท่านว่า ขอสาธน์น้ำเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง เป็นการแสดงความนับถือ สุภาพอ่อนน้อม และให้เกียรติต่อผู้ใหญ่ท่านนั้น

2. การให้ (เสียสละ)

บาวไซตุคยอมรับผิดชอบเด็ก ๆ ที่สาธน์น้ำนายอำเภอ ยอมโดนว่ากล่าวเสียเอง เพราะเด็ก ๆ พวกนี้หว่ากกลัว

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท วันว่างหรือวันสงกรานต์ของชาวไทยภาคใต้

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

กล่าวถึงประเพณีสงกรานต์ของไทย

คุณธรรมรอง 1. ความมีระเบียบวินัย

ในสมัยพ่อของจุก ก่อนถึงวันสงกรานต์ภาคใต้ ทุกบ้านต้องจัดเตรียมข้าวปลาอาหารไว้ให้พร้อม เกี่ยวข้าวเก็บไว้ในยุ้งให้เสร็จ เพื่อชาวบ้านคนอื่นจะได้ปล่อยวัวควายออกหากินในกลางทุ่งได้ ถ้าชาวบ้านคนใดยังเกี่ยวข้าวไม่เสร็จ ต้องดูแลวัวควายหรือป้องกันการเหยียบย่ำของวัวควายเอง เป็นการทำงานให้ถูกต้องและตรงตามเวลาที่กำหนด

นอกจากนั้น ยังต้องทำความสะอาดบ้านเรือน กำจัดขยะมูลฝอย เครื่องมือทำมาหากินก็ต้องเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย ทำเตรียมไว้ก่อน พอถึงวันว่างจะไม่ทำอะไรกันเลย

2. การให้สิ่งของ (การทำบุญ)

ในวันว่างจะมีการทำบุญ นิมนต์พระแล่นนำอาหารไปถวายในหน้า 14 เป็นการให้แก่วรรณศิลป์ พ่อของจุกเล่าเรื่องวันว่างให้เด็ก ๆ ฟัง และแม่ของจุกยังพาขนมให้กินอีก เป็นการแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อ

3. ความกตัญญูทดแทน

มีการนิมนต์พระบังสกุลกระดูกญาติ ปู่ย่าตายายที่เสียชีวิตแล้ว และยังรอน้ำผู้ใหญ่แสดงความกตเวทิต่อผู้มีพระคุณ

4. ความเมตตากรุณา

การบังสกุลอาจไม่จำกัดแคญาติพี่น้อง แต่จะตลอดไปจนถึงสรรพสัตว์ทั่วไป ในหน้า 15 ซึ่งก็เป็นการแผ่เมตตาไปยังสัตว์ทั้งหลายโดยถ้วนหน้า และจากหน้า 17

กล่าวถึงวันว่างว่าเป็นวันที่สัตว์เคร่งครัดจะได้รับความเมตตาจากมนุษย์ เพราะ
ในวันนี้ ห้ามฆ่าสัตว์ทุกชนิด

5. ความสุภาพอ่อนน้อม

เด็ก ๆ กล่าวขอบคุณพ่อของลูกที่เล่าเรื่องซึ่งมีประโยชน์ให้ฟัง และยกมือไหว้
เมื่อจะลากลับบ้าน

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ความดีของเด็ก ๆ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ)

เด็ก ๆ เข้าใจดีว่าปู่สีหุของแสงหวงมะม่วงหิมพานต์ที่ปลูกไว้จึงพากันไป
ขโมย ต่อมายู่เรียกแสงมาพบ เพื่อให้นำเอามะม่วงหิมพานต์ไปแบ่งปันกับเพื่อน ๆ
อีกทั้งยังอนุญาตให้เก็บที่ต้นไค้อีก แต่ต้องระวังไม่ให้ตกต้นไม้ แสดงว่าปู่เป็นคนเอื้อเฟื้อ

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท การยอมรับ

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

จุกรู้สึกสงสารคนที่โดนเอาของแหลมเกี่ยวขึ้นมา และเขานึกเปรียบเทียบว่า
ถ้าเขากับแสงกลายเป็นกบ แล้วโดนกระทำแบบนี้บ้าง จะรู้สึกเจ็บปวดแค่ไหน
จุกเป็นผู้มีความเมตตา ไม่อยากให้กบต้องเจ็บปวด โคนเบียดเบียน

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท ปลาที่ล่าคลองเมื่อน้ำขึ้นจึงตายเป็นจำนวนมาก

คุณธรรมหลักของบท ถือประโยชน์ส่วนรวม

แสง จอม จุก พுகถึงผลเสียที่เจ้าของเหมืองแร่ปล่อยน้ำเสียลงลำคลอง ทำให้ปลาตาย น้ำเสีย ชาวบ้านต้องเดือดร้อนในการใช้น้ำ และปลาก็จะหมดไป พวกเขาจึงไปบอกข่าวไขทุกข์กับพรรคพวก เพื่อจะได้ไปบอกเจ้าของเหมืองแร่ให้เลิกทำเช่นนี้ เด็กทั้งสามนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท ไข่นกในบ่อร้าง

คุณธรรมหลักของบท ความกรุณา

เมื่อแม่ของจุกรู้ว่าจมนำไข่นกที่เกือบจะฟักออกเป็นตัวมา ก็บอกให้เอากลับไปคืนที่รังของมัน แต่จุกกลับบอกว่าจะจับแม่มานมาเลี้ยงด้วย แม่ของเขาจึงกล่าวว่า มันจะต้องฟักไข่ เสียงดูก่อน เขาจึงยอมนำกลับไปคืนและแม่ของเขาดีใจที่นกได้กลับไปอยู่ที่เดิม เป็นผู้ที่มีความกรุณา

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท การเล่นไก่อูก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เด็ก ๆ เล่นไก่อูกกันอย่างสนุกสนาน ต้องการบอกวิธีการเล่น

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท การชนวัว

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

จุดกับบาวไซคุดไปคูการชนวัว จุดสงสารวัวดังที่เขากล่าวในหน้า 77 ว่า คนใจร้าย ชอบหาความสุขบนความเจ็บปวดของสัตว์อื่น เมื่อมันแพ้งนำไปฆ่าไปแกง เป็นอาหารเสียอีก จุดมีความเมตตาต่อสัตว์ เห็นใจในความทุกข์และความเจ็บปวดของวัว

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท อาวุธสมัยคุณปู่

คุณธรรมหลักของบท การไม่ทำร้ายร่างกาย

ปู่เล่าว่า สมัยปู่ นั้น อาวุธมีไว้สำหรับป้องกันตัว ไม่ได้มีไว้รังแกใครในหน้า 82 แสดงว่าปู่ไม่ชอบการทำร้ายผู้อื่น

คุณธรรมรอง การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำความรู้)

แสงอาสาช่วยปู่สู้ศึก จุดไฟเผาทางมะพร้าวเพื่อเผาหญ้าคาให้ เป็นการช่วยเหลือปู่ และปู่ก็เล่าเรื่องอาวุธสมัยก่อนให้ฟังโดยแทรกคำสั่งสอนด้วย

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท การไปคุหนังตะลุง

คุณธรรมหลักของบท ความกตัญญู

หนังตะลุงมีการเคารพและไหว้เทพดาทั้งหลายของหนังตะลุง เป็นการระลึกถึงพระคุณ ที่ค่อนข้างไปทางความกตัญญู

คุณธรรมรอง การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำ)

จากเป็นคนมีน้ำใจ เขาไปบอกให้เพื่อนมาคุยหนังตะลุงกันอย่างทั่วถึง

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท การเอาแมลงภูมาทำเป็นวิทยุ

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

เด็ก ๆ ทำวิทยุโดยจับแมลงภูมาใส่ขวดเพื่อฟังเสียง แล้ววิทยุของพวกเขา
ก็ค่อยลงจนกระทั่งแมลงภูตาย จอมพูดไว้ในหน้า 105 ว่า พวกเขาเอาแต่เล่นสนุก
จนจะกลายเป็นการทรมานสัตว์ไปแล้ว และแสงสงสารแมลงภู บอกว่ามันมีประโยชน์
ช่วยผสมเกสรดอกไม้

จอมกับแสงมีความเมตตาต่อสัตว์ ไม่สบายใจที่ตนเองทำให้แมลงภูต้องตายไป
ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ก็เป็นความเมตตาที่ไม่สมบูรณ์นัก เพราะในส่วนตัวของ
จิตใจแย้งว่าพวกเขาไม่ผิดมากนัก เนื่องจากมันก็ทำให้บ้านเป็นรูป

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท ความรักเพื่อน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

อับดุลลารักจุมมาก เขายักยอกเงินพ่อแม่เพื่อเพื่อนกับเขาจะได้ไปคุยหนัง
ชาคคุณธรรมข้อหลักขโมย และจุกกับอับดุลลาเป็นเพื่อนกันทั้งที่ต่างศาสนากัน แต่ก็
ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการคบหา แม้ผู้ใหญ่บางคนมักจะพูดถึงความแตกต่างนี้ เป็น
การเน้นถึงความสัมพันธ์ของผู้ที่ต่างศาสนา เป็นค่านิยมที่ควรปลูกฝังเพื่อความเข้าใจ
อันดีต่อกัน

คุณธรรมรอง 1. ความกตัญญูทดแทน

อับดุลลา ช่วยแม่ขายของที่ร้าน เขารู้สึกสนุกและภูมิใจกับการได้ช่วยแม่
เป็นการแบ่งเบาภาระของผู้บังคับบัญชา

เขาเป็นผู้ที่รู้คุณและตอบแทนบุญคุณด้วยความภูมิใจเป็นความกตัญญู

เรื่อง ถนนนอกเมือง

แกนของเรื่อง เมื่อความเจริญมาถึง คนจนก็ต้องย้ายออกไปอยู่ที่ที่ยังไม่เจริญต่อไป
เรื่อย ๆ

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความอดทน

คนจนต้องอดทนตรากตรำทำงานหนัก และทนเจ็บใจที่ถูกคนรวยดูถูกเหยียดหยาม
คนรวยไม่ต้องการคบค้า และยังสั่งสอนลูกไม่ให้เล่นกับเด็กยากจน ครอบครัวของ

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท น้ำใจดี

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ และความช่วยเหลือ)

ชายผู้หนึ่ง อาชีพเข็นคินจะนำว่าวมาให้บุญเหลือเมื่อเขารู้ว่าว่าวของเด็ก
ผู้นี้ขาดลอยไป บุญเหลือเรียกเขาน้ำ และเขานำจอมกับบั้งก็มาฝากแม่ของบุญเหลือไว้
แม่ของเขายินดีรับฝาก ทั้งที่ไม่ได้รู้จักกันมาก่อน ทั้งสองคนก็มีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อ

คุณธรรมรอง ความอดทน

น้ำใจดีเข็นขายคินจำนวนมาก จนบุญเหลือรู้สึกถึง พ่อของเขาเองก็ทำงาน
รับจ้างทำงาน ใช้แรงงาน ทั้งน้ำใจดีและพ่อของบุญเหลือเป็นผู้ที่ต้องอดทนต่อความ
ตรากตรำ ต้องทำงานหนัก

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท พ่อของบุญเหลือตกงาน

คุณธรรมหลักของบท ความกตัญญู

พ่อของบุญเหลือตกงาน เขาปรึกษากับภรรยาว่า งานสมัยนี้หายาก เป็นห่วงว่า
บุญเหลือจะประกอบอาชีพอะไร อยากให้เรียนสูง ๆ จะได้ไม่ลำบากเหมือนกับตน
บุญเหลือได้ยื่นพอกับแม่ของเขาปรึกษากัน ทำให้เขารักพ่อกว่าขึ้น เขายอกกับตัวเองว่า
เขาจะเป็นเด็กดีและอยากโตเร็ว ๆ เพื่อจะได้ช่วยพ่อแม่หาเงิน ดังในหน้า 35

บุญเหลือรู้จักบุญคุณพ่อแม่ ดังข้อความข้างต้น และจากหน้า 32 เขาเห็นพ่อ
กลุ่มใจ เขาก็คิดว่า กลุ่มเพราะเขาเป็นเด็กพูดปดหรือไม่

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

พ่อของบุญเหลือสอนลูกไม่ให้หยิ่งหน้ากับผู้ใหญ่ ควรพูด และบุญเหลือพูดกับ
พ่ออย่างสุภาพ

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท น้าผู้ใจดีช่วยให้พ่อของบุญเหลือได้งานทำ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ และความช่วยเหลือ)

น้าใจดีนำวัวมาให้บุญเหลือตั้งกล่าวข้างต้น เขายังมีน้ำใจต่อพ่อของบุญเหลือ พอรู้ว่ากำลังตกงานจึงชวนให้ไปทำงานชนกินด้วยกัน เขากล่าวว่าคนเราต้องช่วยกัน ตั้งในหน้า 39 และบุญเหลือให้เพื่อนที่เฒ่าว่าวของเขาตกลง เล่นว่าวด้วยกัน น้าใจดีมีน้ำใจให้ว่าวบุญเหลือ และบุญเหลือมีน้ำใจแบ่งให้เพื่อนเล่น

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อน้าผู้ใจดีให้ว่าวแก่บุญเหลือ เขายกมือไหว้ และพ่อของเขาเอื้อมว่า บุญเหลือถามให้พูดไม่ควรพยับหน้า และกล่าวขอมใจเขาสำหรับว่าวที่นำมาให้ดู บุญเหลือพูดกับบุญใหญ่ที่มีคำสั่งท้าย ครั้น แสดงว่า เขาเป็นผู้ที่สุภาพอ่อนน้อม

2. ความกตัญญูกตเวที

แม่ของบุญเหลือให้น้าใจดีมากินข้าวกลางวันที่บ้าน กล่าวไว้ในหน้า 41 ว่า เมื่อช่วยให้ได้งานได้เงินแล้วก็ต้องช่วยเหลือน้าผู้ให้นั้นบ้าง นับได้ว่า เป็นผู้มีความกตเวที ตอบแทนบุญคุณผู้ให้ช่วยเหลือ

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท การตกงานอีกครั้ง

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

น้าสกับพ่อของบุญเหลือเกลียดกินกองโต ชะนะที่รอน้ำกินมาแต่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พวกเขาทำงานอย่างหนักเหนื่อย อดทนต่อความทรากรำ และยังคงอดทนต่อความอดหวัง เมื่อเขาเลิกจ้างจะให้รถแทรกเตอร์มาทำงานแทน

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

ก่อนที่น้ำสคจะกลับบ้าน แม่เตือนให้นุญเหื้อทำความเคารพน้ำสค เขายกมือไหว้ แล้วกล่าวว่า สวัสดีครับ

2. ความประหยัด

แม่ของบุญเหื้อเตือนลูก ให้อาบน้ำอย่างประหยัด

3. การให้ (สิ่งของ และความช่วยเหลือ)

แม่ของบุญเหื้อเลี้ยงอาหารเป็นแกสค และสคบอกว่า จะลองทำงาน ถ้าได้แล้วจะมาบอก ถ้ามีความเชื่อเพื่อต่อกัน

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท การใช้รถแทรกเตอร์แทนแรงงานคน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. การไม่ทำร้ายร่างกาย

บุญเหื้อถูกพ่อแม่ห้ามใช้หนังสือถึงนก เขาบังคับว่าความสนุก พ่อจึงบอกว่า ถ้าคนอื่นมายิงเขาบ้างจะสนุกหรือไม่ เป็นการสอนลูกไม่ให้ทำร้ายนก

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

บุญเหื้อพูดกับพ่อ มีคำว่า ครับ ลงท้าย เมื่อพบน้าสคพ่อเตือนให้ยกมือไหว้ เขาก็ไหว้แล้วกล่าวคำสวัสดิ์

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท พอบอกบุญเหลือให้นำว้าวไปคืนเจ้าของ ถ้าเจ้าของยังต้องการอยู่

คุณธรรมหลักของบท การรู้จักประมาณ

พ่อของบุญเหลือเป็นคนรู้จักประมาณตัว ดังเช่น ในหน้า 71 สอนบุญเหลือให้รู้จักพอใจในสิ่งที่มีอยู่ เมื่อบุญเหลือถามน้าสความีว่าวุงข้างใหม่ และหน้า 75 พอบอกเขาเกี่ยวกับเรื่องว้าวที่เขาไปเชื้มาว่า ถ้าเจ้าของเขาจะเอาคืน ก็ควรคืนให้เขา

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

บุญเหลือพูดกับพ่อ น้าสคว อย่างสุภาพ และแม่ของเขาต้องเตือนให้ให้น้าสคว เขาก็ไหว

2. การให้ (สิ่งของ)

น้าสควรับปากว่าจะทำว้าวุงมาให้บุญเหลือ แสดงถึงความมีน้ำใจ

3. การพึ่งตนเอง

ลูกกอล์ฟต้องให้แม่เขี้อเหงื่อให้ ส่วนบุญเหลือเขาคิดว่าเป็นเรื่องง่าย ๆ ที่แม่ของเขาไม่ต้องมาลำบากทำให้ เขามีเหงื่อเต็มตัวก็จะไปอาบน้ำ เป็นการรู้จักช่วยเหลือตนเอง

4. ความกตัญญู

บุญเหลือถูกแม่ทำโทษโดยกักไว้หลังบ้าน เขาไม่โกรธแม่ แต่เสียใจที่ทำเงินที่แม่ພັດขยหายไ้ กว่าจะซื้อกระดานหอบขึ้นรถเมล์ด้วยความลำบาก แล้วยต้องພັດอีกเสียเวลาหลายวัน เขาสำนึกถึงความผิดที่ทำให้แม่ลำบาก และตั้งใจจะไม่ทำอะไรที่เป็นความผิดให้แม่ต้องดุอีก ซึ่งก็นับว่าเขามีความกตัญญู รู้คุณของแม่

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท พ่อของบุญเหลือออกหางานทำ

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

พ่อของบุญเหลือออกไปหางานทำ โดยบอกกับภรรยาว่า จะรอคอยอยู่ไม่ได้ ต้องออกไปช่วยกันหา ใครไถ่งานก่อนจึงชวนกันไปทำ

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

แม่ของบุญเหลือคิดว่าถ้าบ้านใกล้ ๆ ที่สร้างใหม่เป็นตึก ก็จะทำให้ตนมีรายได้อีกมาช่วยจุนเจือครอบครัวได้อีก ดังที่บรรยายในหน้า 78, 79 ซึ่งแสดงถึงคิดถึงเรื่องจะมีทางหารายได้อีกจุนเจือครอบครัวของตนเสมอและเป็นคนขยัน

2. ความประหยัด

แม่ของบุญเหลือมีบ้าน เพราะเกรงว่างานจะหาย ทั้งที่เป็นของไม่มีค่า แต่ต้องหามาด้วยความลำบากและเหน็ดเหนื่อย เป็นผู้รู้จักรักษาของที่มีอยู่และมีความประหยัด

3. ความมีระเบียบวินัย

แม่มาบุญเหลือเพื่อหาความเรียบร้อยในการรับประทานอาหาร

4. ความกตัญญู

บุญเหลือพูดตามประสาเด็กว่า พ่อแม่ของเขาจน ควรจะให้เขาช่วยทำงาน แทนการเรียนหนังสือ แสดงว่าเขารู้คุณค่าพ่อแม่

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท พ่อของบุญเหลือยังหางานทำไม่ได้

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

พ่อของบุญเหลือหางานยังไม่ได้ แม้ก็ไม่มีเงิน
สร้างใช้มีเงินค่าสำเร็จรูป ต้องอดทนต่อความผิดหวัง

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

คนงานมาขอน้ำที่บ้านของบุญเหลือ เขากล่าวขอใจต่อแม่ของบุญเหลือ
และบุญเหลือพูดสุภาพกับพ่อ

2. ความขยันหมั่นเพียร

บุญเหลือรับปากแม่ว่าจะช่วยพี่หญิงหากได้เงินมา และแม่หวังที่จะได้พี่หญิง
เพื่อจะได้มีรายได้ พ่อออกไปหางานทำ ครอบครัวนี้จึงเป็นอยู่ที่ขยัน คิดที่จะทำงาน

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท น้ำสกกับพ่อของบุญเหลือไ้งานทำ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ และเสียสละ)

ลูกของสคโคตรเดี้ยวไ้ค่าทำขวัญ แล้วบอกกับแม่ของบุญเหลือให้แบ่งไว้
ใช้บ้าง แสดงถึงความมีน้ำใจของเขา แม่ชาวสารไกลจะหมดเต็มที พ่อแม่ของบุญเหลือ
ก็ยังเรียกให้สครับประทานอาหารด้วย รุ่งเช้าชาวไม่พอรับประทาน พ่อแม่ยอมอดเพื่อ
เสียสละให้บุญเหลือ

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

บุญเหลือพูด ครับ ผม กับผู้ใหญ่ ส่วนลูกกอล์ฟเรียกแม่ว่าคุณแม่

2. ความขยันหมั่นเพียร

แม่ของบุญเหลือคิดช่วยครอบครัวหามาตากิน โดยจะรับจ้างซักผ้า คายหญ้า และงานอื่น ๆ ซึ่งคงจะมีทำเมื่อมีคนมาอยู่ในบ้านที่กำลังสร้าง

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท นำสกลให้ความช่วยเหลือโดยให้ยืมเงิน

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

สกล รู้ว่าครอบครัวของบุญเหลือชาวสารทนต์ ไม่มีจะรับประทานจึงให้เงินไปซื้อข้าวก่อน เป็นการคบคนที่มีน้ำใจช่วยเหลือในยามยาก ไม่หวังสิ่งตอบแทน

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

พ่อของบุญเหลือกล่าวขอขบใจสกลที่ช่วยออกเงินไปซื้อข้าวมาให้ก่อน และลูกกอล์ฟพูดคุยกับพ่อแม่อย่างสุภาพ

2. ความอดทน

พ่อของบุญเหลือออกไปทำงานซุกดิน ซนดิน โดยที่ไม่ได้รับประทานอาหาร เข้าทำงานหนัก ได้รับความเหน็ดเหนื่อย ถึงรายละเอียดยกในหน้า 108 เขาเป็นผู้อดทน ต่อความตรากตรำ

3. ความกตเวทีย

พ่อของบุญเหลือบอกสกลว่า วันรุ่งขึ้นให้มารับประทานอาหารด้วยกัน ไม่ต้องนำเอาข้าวมา เป็นการพยายามตอบแทนสกลที่ให้เงินยืม

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท พ่อแม่ของลูกกอล์ฟไม่ต้องการให้ลูกไปเล่นกับบุญเหลือ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คนรวยถูกคนจน แกล้งลูกกอล์ฟยังเด็ก บริสุทธิ ไม่ได้คำนึงถึงเรื่องนี้
เขายังต้องการจะคบกับบุญเหลือ

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

บุญเหลือสุภาพต่อเจ้าของที่ดินให้เขาไปซื้อที่ดิน ปลูก ครัว พ่อของเขา
ก็เช่นเดียวกัน และเขายังพูดกับพ่ออย่างสุภาพอีกด้วย

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท คนรวย คนจน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คนรวยถูกและเอาเปรียบคนจน

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

คนจนอย่างบุญเหลือต้องทนให้เขาขูดหิน ดังเช่น เจ้าของที่ดินใช้ไปซื้อน้ำอัดลม
และกล่าวหาว่าเขาแอบคูนน้ำอัดลม ส่วนลูกกอล์ฟบอกว่า พ่อรวย ถูกคนจน บุญเหลือ
ต้องการซื้อจักรยาน ก็ต้องอดทน เป็นการทนต่อความเจ็บใจ แต่บุญเหลือยังเป็นเด็ก
เขายังไม่คอยรู้เรื่องนัก

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

บุญเหลือพูดกับลูกกอล์ฟว่า ลูกกอล์ฟฟังกล่าวว่า พูดโกหก ไม่เพราะ แสดงว่า
ลูกกอล์ฟเป็นคนพูดจาสุภาพ แต่บุญเหลือพูดกับแม่ของเขามีคำว่า ครัว

3. ความประหยัด

บุญเหลือบอกกับลูกกอล์ฟว่า พ่อเขาสอนว่า ของที่คนเขาทิ้งแล้วยังใช้ได้ ก็เก็บมาใช้ได้ จะได้ไม่ต้องเสียเงินซื้อ และเขาไม่ใส่เสื้อเนื่องจากต้องเก็บไว้ใส่ไปโรงเรียน แม่ของเขาว่า ถ้าเอามาใส่อยู่กับบ้านจะขาดหมุด ต้องซื้อใหม่ ซึ่งพ่อแม่ของบุญเหลือสอนให้ลูกรู้จักความประหยัด

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท แม่ของบุญเหลือทำงานทำ

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

เจ้าของที่ดินจะให้น้ำคัลมที่เขากำลังจะทิ้งแกบุญเหลือด้วยอาการดูหมิ่น พ่อของเขายกมือไม่ไหว และสอนว่า ไม่ควรรับอะไรจากผู้ที่ไม่ได้ให้ด้วยน้ำใจ แม่จะหัวก็ต้องทนเพื่อไม่ให้คนดูถูก

แม่ของบุญเหลือเข้าไปในบ้านของลูกกอล์ฟเพื่อรับจ้างซักผ้า แต่แม่ของลูกกอล์ฟแสดงกิริยาดูถูก และพูดว่ากล่าวอย่างเหยียดหยามที่เห็นการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าเก่า ๆ แม่ของบุญเหลือพยายามขมใจ หวังสองกรณีที่กล่าวมาแล้วจึงเป็นการอดทนต่อการเจ็บใจ

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

แม่ของบุญเหลือเข้าไปในบ้านของลูกกอล์ฟ พุกกับเจ้าของบ้านอย่างสุภาพ ยกมือไหว้แม่ของลูกกอล์ฟ ลูกกอล์ฟพุกจาสุภาพและเชิญแม่ของบุญเหลือเข้าไปในบ้าน

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท บุญเหลือกับลูกกอล์ฟ

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

พ่อของบุญเหลือกับน้ำสกลบใจแม่ของบุญเหลือไม่ให้โกรธที่ถูกเขาถูกรัง และลูกกอล์ฟถูกรังงานบ้านเป็นงานค่าต้อย งานของคนใช้ ทำให้บุญเหลือรู้สึกหน้าตึง เขาอยากเล่นรถจักรยานของลูกกอล์ฟ และกลับโดนแกล้งทำท่าจะเอารถชน บุญเหลือต้องอดทน

คุณธรรมรอง การให้ (สิ่งของ)

พ่อรับปากบุญเหลือว่า ถ้าสอบได้ที่ 1 อีกจะซื้อเสื้อสวย ๆ ให้สำหรับใส่อยู่บ้าน เขาให้เพราะความรักลูก

บทที่ 16

สาระสำคัญของบท บุญเหลือไปขี่จักรยานกับลูกกอล์ฟ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ)

แม้ลูกกอล์ฟจะหวงรถจักรยานของตน พ่อบุญเหลือขอหัด ก็ให้แต่ก็กำชับว่าขี่ให้ดี ๆ ซึ่งก็นับได้ว่า ลูกกอล์ฟยังมีน้ำใจเอื้อเฟื้อแก่บุญเหลือ

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

บุญเหลือได้นั่งรถจักรยานของลูกกอล์ฟ เขายังขี่ไม่เป็น รถจึงล้ม เขาเจ็บที่ข้อเท้า เป็นแผล เลือดไหลเป็นทาง แต่เขาไม่เอาใจใส่ จึงเป็นผู้ที่มีความอดทน

2. การคบคนดีเป็นมิตร

แม้ว่าพ่อของบุญเหลือกับสศจะรู้จักกันในระยะไม่มาก แต่ก็เป็นการคบกับคนดี ซึ่งหาไม่เจ้ายนัก สศช่วยเหลือครอบครัวของเขาในยามเดือดร้อน เป็นคนไม่คืบเหล้า ไม่สูบบุหรี่เช่นเดียวกับเขา เพราะไม่เห็นประโยชน์อะไรนอกจากเสียเงิน แม่ของบุญเหลือคุยกับสามีว่าควรไปเที่ยวบ้านของสศและนำของไปฝากคนในครอบครัวของสศ เป็นการไปมาหาสู่กับคนดี มีน้ำใจ ช่วยแนะประโยชน์ให้ ซึ่งจะมีแต่ก่อให้เกิดประโยชน์

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

บุญเหลือ พุด ครับ กับพ่อของเขา

บทที่ 17

สาระสำคัญของบท บุญเหลือขี่รถจักรยานไปกับลูกกอล์ฟออกนอกซอย

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ)

ลูกกอล์ฟแสดงความเอื้อเฟื้อแก่บุญเหลือ โดยให้ขี่รถจักรยานแม่จะหวงรถ คอยเตือนว่าให้ขี่ดี ๆ และยังซื้อเปปซี่มาเลี้ยง พอแยกย้ายกันกลับไปกินข้าวกลางวัน ที่บ้านของตนแล้ว ลูกกอล์ฟยังนำเอาขนมเค้กมาให้บุญเหลือ

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

ลูกกอล์ฟบอกว่าเขาจะหักขั้บรถเก่ง ส่วนบุญเหลือคุยว่าจะหักขั้บรถชนหิน ลูกกอล์ฟ พุดจาเหยียบคหยาม ทำให้บุญเหลือไม่พอใจที่ลูกกอล์ฟมาว่าและตำหนิโรงเรียนของตน แต่ก็อดทนเพราะเขายังต้องการจะขึ้นรถจักรยาน เป็นการอดทนต่อความเจ็บใจ หนทนต่อคำพุดเหยียบคหยาม ดังจากหน้า 176, 177, 179

บทที่ 18

สาระสำคัญของบท ลูกกอล์ฟได้รับบาดเจ็บจากการไปขี่รถจักรยานนอกบ้าน

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

ขณะที่ลูกกอล์ฟกับบุญเหลือขี่จักรยานกัน ลูกกอล์ฟโดนกระเบื้องบาด เขาพยายามออกกลิ่นเต๋มที่ ดังในหน้า 190 ส่วนบุญเหลือชกออก เขาไม่ร้องไห้ แต่ตรงเข้าไปประคองลูกกอล์ฟให้ลุกขึ้นยืน เขาอดทนไม่ไห้พ่อแม่รู้ และเขาก็คิดว่าไม่เจ็บมากมาย เคยหกล้มเคยเจ็บมานานแล้ว นับว่าบุญเหลือมีความอดทนแม้จะโดนรถกระแทกอย่างแรง อดทนมากกว่าลูกกอล์ฟที่ไม่เคยพบความเจ็บปวดใด ๆ มาก่อน เพราะจากหน้า 191 แม้จะไม่เจ็บมากนักก็รู้สึกเจ็บมาก เพราะไม่เคยต้องเจ็บปวดมาก่อน

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

ก่อนที่จะหยิบหนังสือพิมพ์ไป ลูกกอล์ฟถามพ่อซึ่งในหน้า 184 ว่า "คุณพ่อครับ หนังสือพิมพ์ที่คุณพ่ออ่านแล้วนั้น จะเอาไว้ทำอะไรครับ" เขาพูดสุภาพต่อพ่อและยังเป็นผู้มีมารยาท ถามก่อนที่จะไปหยิบ

2. การให้ (สิ่งของ)

ลูกกอล์ฟนำหนังสือพิมพ์มาให้บุญเหลือเพื่อแม่ของเขาจะได้ไว้พับถุง โดยไม่คิดเงิน แสดงถึงว่าเขาให้บุญเหลือด้วยน้ำใจ

บทที่ 19

สาระสำคัญของบท ครอบครัวของบุญเหลือหาที่อยู่ใหม่

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

ครอบครัวของบุญเหลือมีฐานะยากจนไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องเช่า
เขาอยู่ พ่อความเจริญเข้ามา เจ้าของที่นี่จะเอาที่ดินคืน ทำให้ต้องหาที่อยู่ใหม่
พ่อกับบุญเหลือออกเดินไปในที่ที่ไกลออกไป ถนนไม่ดี หากถนนหนทางดี ความเจริญ
มาถึงก็ต้องย้ายหนีไปอยู่ในที่ที่ยังไม่เจริญไปเรื่อย ๆ พวกเขายังหาที่อยู่ไม่ได้
เป็นการรอคอยต่อความตรากตรำและทนต่อความไม่สมหวัง

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

ในบทนี้เด็กพบกับผู้ใหญ่อย่างสุภาพ เช่น ลูกกอล์ฟพบกับพ่อ และพ่อของบุญเหลือ
สอนลูกไม่ให้พ่ายหน้ากับผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นการสอนให้มีความสุภาพ ตัวของเขาเองก็
แสดงความสุภาพอ่อนน้อมต่อเจ้าของที่ดินที่เขาเช่าอยู่ ยกมือไหว้ กรรยาของเขา
ก็ทำตาม เขาเชื่อเชิญให้นั่ง

2. ความกตัญญู

พ่อของบุญเหลือต้องการที่จะไปพบครูบุญที่บุญเหลือบอกว่าขายหนังสือพิมพ์
ไว้ในราคาถูก เพื่อจะได้ไปกราบขอบพระคุณ แสดงให้เห็นถึงความรู้จักบุญคุณคน

บทที่ 20

สาระสำคัญของบท บ้านเช่าใกล้กองขยะ

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

บุญเหลือมีความอดทน เขาตามพ่อไปหาที่อยู่ใหม่แม้พ่อจะไม่ต้องการให้ไป
เพราะระยะทางไกล เขาก็ไม่หวั่นต่อระยะทาง เมื่อไปที่บ้านเช่าใกล้กองขยะที่ส่ง
กลิ่นเหม็น พ่อของเขาถามว่าอยู่ได้หรือไม่เขาก็ตอบว่าได้ เพราะคนอื่นเขายังอยู่ได้
พวกที่อยู่ใกล้กองขยะ ต้องอดทนความเหม็นเพราะไม่มีที่อยู่

คุณธรรมรอง 1. การคบคนดีเป็นมิตร

พ่อของบุญเหลือเล่าเรื่องท่องเที่ยวที่อยู่อีสาน เขามีความวิตกกังวล
ร่วมขึ้นมาทันที แล้วบอกว่า วันรุ่งขึ้นให้ไปหาที่อยู่ไต่ทั้งวัน ไม่ต้องห่วงเรื่องงาน
เป็นการคบคนดี รู้สึกเป็นทุกข์ไปชั่วเมื่อเขาเคี้ยวครั่น เป็นมิตรแท้ จนพ่อของบุญเหลือ
ซาบซึ้งใจมาก

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

พ่อของบุญเหลือเข้าไปถามชายชราคนหนึ่งเรื่องที่อยู่ ถามอย่างอ่อนน้อม
ว่า "สวัสดิ์ครับลุง" ในหน้า 209 เมื่อไปถามคนเก็บขยะก็เรียก "พี่" จากหน้า 213
แม้แต่พูดกับสก็ ก็กล่าวขอใจ เมื่อสก็แสดงความมีน้ำใจต่อเขา

3. การให้ (คำแนะนำ)

ชายชราคนหนึ่งแนะนำให้พ่อของบุญเหลือเดินเข้าไปที่บ้านเขาข้างใน
แถวกองขยะ ถามไถ่อย่างมีอัธยาศัย ก็จะเห็นรายละเอียดได้จากหน้า 210, 211

บทที่ 21

สาระสำคัญของบท การเตรียมจะย้ายบ้าน

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

พ่อแม่ของบุญเหลือ และตัวเขา ต่างคิดที่จะหารายได้ด้วยการหาของตาม
กองขยะ เพื่อจะได้มีรายได้จุนเจือครอบครัว ดังในหน้า 216, 217, 219
แสดงถึงความขยันในการทำงาน

คุณธรรมรอง 1. การคบคนดีเป็นมิตร

สก็มีความใจต่อครอบครัวของบุญเหลือ เขาบอกว่าถ้าย้ายเมื่อไหร่จะมาช่วย
ขนของ เพื่อน ๆ ของบุญเหลือก็บอกว่าจะช่วยขนของด้วย ส่วนลูกกอล์ฟก็เคยให้

กระดาษหนังสือพิมพ์เก่าๆ ต่างมีน้ำใจต่อบุญเหลือ

2. ความกตัญญู

บุญเหลือคิดที่จะหารายได้จากการเก็บของจากกองขยะเพื่อช่วยหาเงิน
จนเจือจรรครบครัว และพ่อของเขาประสงค์ไปกราบครูที่ตนเข้าใจว่าให้กระดาษ
หนังสือพิมพ์ แสดถึง การสำนึกบุญคุณผู้ที่มีคุณแก่ตน

3. ความไม่ประมาท

พ่อของบุญเหลือให้เก็บไม้ที่รื้อจากบ้านไว้ เชื่อว่าต่อไปมีปัญหาต้องย้ายอีก
จะได้ไม่ต้องซื้อไม้ เป็นการไม่ประมาทกับเหตุการณ์ในภายภาคหน้า

บทที่ 22

สาระสำคัญของบท การย้ายบ้าน

คุณธรรมหลักของบท การคบคนก็เป็นมิตร

เมื่อครอบครัวของบุญเหลือย้ายบ้าน สดบอกว่าจะมาช่วยขนของแล้ว
จะพาลูกชายมาด้วย แต่ลูกชายไม่สบาย ตนเองก็ยังมาช่วยขนของ เป็นมิตรแท้ที่มี
น้ำใจ ลูกกอล์ฟก็รีบรถจักรยานตามรถสองแถวที่ขนของของครอบครัวบุญเหลือไปยัง
บ้านใหม่ เป็นความบริสุทธิ์ใจของเด็กที่ต้องการมีเพื่อน ไม่คำนึงถึงเรื่องฐานะความ
เป็นอยู่

คุณธรรมรอง ความอดทน

กลิ่นเหม็นของกองขยะทำให้ทุกคนที่มาใหม่ทำจมูกย่น แต่อีกไม่นานก็เริ่ม
คุ้นเคยกับกลิ่นนี้ เป็นการอดทนกับสภาพที่จำยอม

เรื่อง หุ่นจำลองเด็ก

แกนของเรื่อง ชีวิตความเป็นอยู่ในชนบทอันสงบสุข

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้ (สิ่งของ ความช่วยเหลือ)

ครอบครัวของจ้อยกับเพื่อนบ้านที่มาอยู่ใหม่ ต่างก็มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันช่วยเหลือกัน ส่วนใหญ่ของเรื่องจะบรรยายสภาพชีวิตในป่า ศัตรูจะต้องปรับตัวไปตามสภาพแวดล้อม

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท การผูกมิตรด้วยการเอื้อเฟื้อแก่เพื่อนบ้านที่มาอยู่ใหม่

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ ความช่วยเหลือ และให้อภัย)

เมื่อมีผู้ย้ายมาอยู่ใหม่ใกล้บ้านของจ้อย คนในครอบครัวของจ้อยก็ไปเยี่ยมเยียนนำกล้วย อ้อย มาฝากเพื่อนบ้าน และยังคงสนใจโดยบอกว่า ชาติเหลืออะไรก็ให้บอก อีกทั้งยังให้คำแนะนำในการสร้างบ้านว่าควรสร้างให้ใกล้ห้วย เพราะน้ำจะได้ท่วมไม่ถึงในฤดูฝน เพื่อนบ้านใหม่ไม่เชื่อ บ้านของเขาจึงถูกน้ำท่วม แต่ครอบครัวของจ้อยก็ยังให้อภัย และจ้อยกับจ้อยมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อลูกของเพื่อนบ้านใหม่ ออก กับ อ้อ จะนำเอาทางกระรอกมาให้ และออกกับอ้อก็จะสอนให้ทั้งสองคนขี่ม้า ทุกคนมีลักษณะของคนมีน้ำใจ ให้อภัย ให้คำแนะนำ ด้วยน้ำใจ เมื่อมีเพื่อนบ้านใหม่

คุณธรรมรอง 1. ความกล้าหาญ

เด็กหญิงแก้วกล้าถามคนที่เพิ่งรู้จักกัน พูดฉะฉาน เป็นการกล้าพูดในสิ่งที่ควรพูด

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

สอนเพื่อนบ้านใหม่กล่าวขอบคุณและฝากตัวกับผู้อยู่เดิมซึ่งมาเยี่ยมและมีน้ำใจจะช่วยเหลือ ทั้งในหน้า 10 แสดงถึงความสุภาพอ่อนน้อม นอกจากนี้เด็ก ๆ ยังพูด ผม

ครบ กับผู้ใหญ่

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท ออกไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ทำให้เขาต้องตกม้า

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ออกไม่เชื่อฟังพ่อของเขาที่เคยบอกว่า ไม่ให้กระตุกให้มาร้าง จึงต้องถูก
สลัดตกจากหลังม้า ต้องการสอนว่า เด็กควรเชื่อฟังคำเตือนของผู้ใหญ่

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ และแนะนำ)

สอนแบ่งปันข้าวโพดสวีต ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ดีให้แก่แม่พ่ของจ้อย และออก
พาจ้อยกับแก้วไปขี่ม้า ต่างมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน

2. การไม่เล่นการพนัน

พ่สอนออกว่า การแข่งม้าเป็นการพนันจึงเป็นสิ่งที่ไม่ดี

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท น้ำบ่อทราย

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

พ่กุลแม่ของจ้อยเปรียบเทียบน้ำบ่อชิมทรายว่ากินไม่มีวันหมด เหมือนคนมี
วิชาความรู้เป็นทรัพย์ที่กินได้ไม่หมด แม่รู้นอยก็ควรรู้ให้จริง นอกจากนี้ จ้อย แก้ว
ช่วยเหลือออกเกี่ยวกับหญ้าและแม่ของจ้อยก็กล่าวชมว่า ออกเป็นเด็กดี ขยัน ช่วยพ่อแม่
ทำงาน ดังในหน้า 42

คุณธรรมรอง 1. ถือประโยชน์ส่วนรวม

พิบูลเป็นผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ก็จะเห็นได้จากในหน้า 32 ที่จอยบอกกับอ้อคว่าหากไ้ปลาตัวเล็กหรือปลาที่มีไขในท้องแล้ว แม่ของเขาจะปล่อยมัน เพื่อจะได้มีปลาให้จับกินอีกในภายหลัง

ส่วนพ่อของจอยบอกว่า ผู้ที่ไล่สัตว์ขายเป็นอาชีพเป็นเหตุให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์ ดังรายละเอียดในหน้า 37 พ่อแม่ของจอยเป็นผู้ที่มีคุณธรรมข้อนี้ เพราะต้องการที่จะให้สัตว์ที่อาศัยอยู่ตามธรรมชาติได้คงอยู่

2. ความเมตตากรุณา

เมื่อออกตระเวนล่าชาวบ้านมักยิงหมาป่าไปเป็นอาหาร เขารู้สึกสงสารเมตตาต่อมัน นอกจากนี้จอยปล่อยปูไว้กับแรงหิน และมองกุ่มันคานหนืออย่างชอบใจ เป็นความกรุณา

3. การให้ (สิ่งของ)

จอยจะแบ่งหนังสัตว์ที่พ่อทำให้แกออกหากออกต้องการ

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท น้ำป่า

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ' แนะนำ และให้อภัย)

พ่อแม่ของจอยมาช่วยเพื่อนบ้านใหม่ทำงานเป็นเวลาหลายวันและแนะนำว่าน้ำจะท่วมถึงหากสร้างบ้านใกล้ห้วย แต่ลุงสอนไม่เชื่อ น้ำจึงท่วมบ้าน แต่คนในครอบครัวของจอยก็ยังให้ความช่วยเหลือและให้อภัย พ่อของจอยยังพูดว่า สามารถเริ่มต้นใหม่ได้เสมอ เปรียบได้กับพระอาทิตย์ขึ้นทุกวัน

คุณธรรมข้อ 1. ความเมตตากรุณา

ออกกล่าวว่า การที่มาต้องรู้จักทำความคุ้นเคย เมื่อเขาให้ข้าว และน้ำ ก็จะดูชน แล้วพูดกับมันด้วย คราวที่น้ำท่วมเขาส่งสารมันที่พาหลบฝนมาพร้อมกันไม่ทัน ออกก็โค่นเอาเอาเข้าเคี้ยวให้และจูงมาฝั่งแตกด้วยเกรงว่าจะเป็นหวัค เขามีความเมตตา กรุณาต่อมา

2. ความมีระเบียบวินัย

ในครอบครัวของจ้อย แม่ของเขาสอนว่า ไม่ให้คุยกันเวลาเคี้ยวอาหาร อยู่เต็มปาก หรือเล่นกันขณะรับประทานอาหาร เขารู้จักการรับประทานอาหารร่วมกับ ผู้ใหญ่ จากหน้า 48 รับประทานอย่างช้า ๆ ระวังไม่ให้ข้าวหกเลอะเทอะ

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

จ้อยพูดกับพ่อ แม่ ครั้น

4. ความไม่ประมาท

พ่อของจ้อยเตือนว่าน้ำจะท่วม และยังบอกให้ขุดบ่อน้ำไว้ เวลาที่ห้วยแล้ง จะได้นำน้ำใช้เนื่องจากธรรมชาติไม่แน่นอน

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท แม่ของจ้อยคาดว่าสะพานสาธารณะคงถูกน้ำพัดไป

คุณธรรมหลักของบท ความสามัคคี

ชาวบ้านช่วยกันลงแรงสร้างบ้านของเพื่อนบ้านใหม่ นอกจากนี้ทุกคน อาจจะช่วยให้สะพานขาด จ้อยจึงปรึกษาพ่อในเรื่องนี้ พ่อให้ความเห็นว่าต้องช่วยกัน สร้างใหม่ ทุกคนต้องช่วยกัน ไม่มีใครอยู่คนเดียวได้

คุณธรรมรอง 1. ถือประโยชน์ส่วนรวม

การตัดไม้มากทำให้ไม้มีไม้คอยกันกระแสน้ำไว้อาจเกิดน้ำท่วม
ดังที่กล่าวในหน้า 70 เป็นการคำนึงการตัดไม้จึงเป็นการถือประโยชน์ส่วนรวม

2. ความขยันหมั่นเพียร

ช่วยแม่ทำงานด้วยความขยันในหน้า 64 จนแม่กล่าวชม

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

ช่วยผูกไฟเราะกับพ่อแม่

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท ท่องทุ่งในฤดูฝน

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

ชาวบ้านทำงานกันในฤดูฝน จ้อยฟันปลาตอนกลางวัน และออกไปปักเบ็ด
ช่วงเย็น และบางครั้งก็นอนค้างที่ห่างจากพ่อแม่ สองกบเขี่ยมาทำอาหาร นอกจากนั้น
ในหน้า 78 เขายังช่วยแม่เกี่ยวหญ้าให้ควาย จ้อยช่วยทำงานหลายอย่างจึงนับได้ว่า
เป็นคนขยัน

คุณธรรมรอง ความมีระเบียบวินัย

ในฤดูฝนมีการเลี้ยงควายในป่า ผู้ที่มีฝูงสัตว์ต้องคอยดูแลไม่ให้คลาดสายตา
เพราะถ้ามันลงไปในนาจะถูกเจ้าของนาปรับ ดังในหน้า 74 พวกเขาต้องทำตามระเบียบวินัย
เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท การผจญภัยของจ้อย

คุณธรรมหลักของบท ความไม่ประมาทและมีสติ

จ้อยไม่เชื่อคำเตือนของพ่อจึงเข้าไปในป่าและตกปลาในตมที่น้ำเชี่ยวและลึก จนเขาเกือบจะจมน้ำ แต่รวบรวมกำลังเฮือกสุดท้ายเหนียวถึงไม้ไว้ จึงรอดชีวิตมาได้ และกลับมาพบหมี่จึงวิ่งหนีไปยังทุ่งนาสุคติเท่า

เขาไม่เชื่อคำเตือน มีความประมาท แต่เขายังมีสติพอที่จะยึดเหนียวถึงไม้ ขณะกำลังจะจมน้ำ พ่อเป็นผู้ไม่ประมาทเพราะเตือนลูกให้ระมัดระวังตัว

คุณธรรมรอง ความขยันหมั่นเพียร

ขณะที่จ้อยตกปลา เขาวางเบ็ดกองไปคืบ ดังที่บอกไว้ในหน้า 84 นับว่าจ้อยขยันหมั่นเพียร

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท การออกไปล่าในป่า

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

จ้อยเป็นเด็กขยัน ช่วยพ่อแม่ทำงานดังในหน้า 93 จนเพื่อนบ้านกล่าวชมเชย เขาไปตกกับกับจุนผู้เป็นพี่ชาย จุนบอกเขาว่าการเดินทางในป่ากับพ่อ ทำให้ได้ความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง ไม่มีสิ่งใดยากเกินไปที่จะเรียนรู้ หากไม่ท้อใจเสียก่อน พ่อต้องการให้เขาเรียนรู้วิถีชีวิตกับการสังเกตและคิดแปลงความรู้ด้วยตนเอง ไม่สอนให้โดยตรง และจุนก็พยายามจนกระทั่งสามารถตกกันได้

คุณธรรมรอง 1. ถือประโยชน์ส่วนรวม

จุนบอกกับจ้อยว่า ควรที่จะรู้จักกินและสงวนรักษาสัตว์ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อจะได้ไม่หมดไป ควรล่ามาเพียงพอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ปลาที่มีท้องก็ควรปล่อยไป

ในหน้า 99 เขาเป็นผู้ที่ถือประโยชน์ส่วนรวม รู้จักที่จะสงวนสัจไว้ให้มือตามธรรมชาติ
ต่อไป ไม่เห็นแก่ใครอย่างเด็ดขาด

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

จ้อย ออก พูดสุภาพกับจุ่นเช่นดังในหน้า 99 มีครบ และจ้อยก็พูดกับพ่อของเขา
อย่างสุภาพด้วย

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท อี้เห็นขโมยไก่ของออกไปกิน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ ความช่วยเหลือ แนะนำ)

จุ่นช่วยปลอบใจออกเมื่ออี้เห็นขโมยไก่ของออกไป และให้ไก่ตัวหนึ่งแก่
ออกเพื่อนำไปผสมพันธุ์ อีกทั้งยังสร้างกับดักเพื่อจะดักอี้เห็น พร้อมกับจะสอนวิธีทำกับดัก
ให้ด้วย เขามีน้ำใจเอื้อเฟื้อแก่ออก

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

จุ่นหามาหาเงินด้วยความขยัน หมั่นหาความรู้จากพ่อ ในหน้า 114
ออกเอาใจใส่ที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในหน้า 113 ทั้งสองมีความขยันหมั่นเพียรเพื่อหา
ความรู้เพิ่มเติม

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท การล่าสัตว์ในป่าเพื่อการเลี้ยงชีพ

คุณธรรมหลักของบท การรู้จักประมาณ

พ่อของจ้อยเลือกล่าสัตว์ เขากล่าวว่า ไม่ควรล่านกยูง เนื่องจากนกยูงเป็นสัตว์ที่สวยงาม หายาก และไม่เป็นภัยกับใคร ซึ่งเป็นการรู้จักประมาณ ไม่เห็นแก่ได้

คุณธรรมรอง 1. ความเมตตากรุณา

พ่อของจ้อยมีความเมตตาเมื่อเขาเห็นชาวบ้านพากันมาล่านกยูงด้วยซีกไม้คม เขาจึงคิดว่า เป็นการกระทำของคนใจดำ ดังจากหน้า 121 เขาไม่อยากเห็นนกยูงได้รับความทุกข์ ต้องการให้อยู่อย่างมีความสุข ไม่ถูกล่า นอกจากนี้ ในหน้า 123 พ่อของจ้อยมีความเมตตาต่อสัตว์ เขากล่าวว่า ปืนมีไว้ป้องกันตัวเท่านั้น เพราะสัตว์แม้ว่าจะร้าย ต่างก็รักชีวิตเหมือนกับคน หากมันไม่หิวก็ยอมไม่ทำร้ายคน

2. ความขยันหมั่นเพียร

จ้อยเป็นคนขยัน หมั่นฝึกหัด สังเกต จึงสามารถทำเสียงเหมือนไก่จริง ๆ ได้ในหน้า 127

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

จ้อย จุ่น พูดยกับพ่อมีศรีบลงท้าย

เรื่อง เขอกัมฉิน

แก่นของเรื่อง ความรักควรมีการให้อภัยกันจึงจะมีความสุข

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้อภัย (อภัย)

ผู้ที่ต้องการให้ความรักราบรื่นต้องรู้จักให้อภัยกัน ดังในเรื่องนี้ ภายหลังทุกคนเข้าใจกัน ให้อภัยความเข้าใจผิดในตอนแรกจึงจบเรื่องอย่างมีความสุข

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท ปิ่นคารายังคงโกรธโกร่งอยู่

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี ไม่ยอมให้อภัยกัน

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

สมัยที่โกร่งยังเรียนอยู่คณะนิเทศศาสตร์ เคยพูดว่าปิ่นคาราเป็นคนไม่น่ารัก เลยลักนึกทำให้ปิ่นคาราโกรธ แต่เขาก็โทรศัพท์มาขอโทษ และพูดด้วยคำพูดที่นุ่มนวล แต่เขาก็ไม่ยอมยกโทษให้ เมื่อเขาพูดอีกเป็นครั้งที่สอง เขอกลับพูดว่า เขอขอขอบคุณในคำขอโทษ

เมื่อแก้ว พี่สาวของโกร่ง แนะนำสิ่งต่าง ๆ ให้เกี่ยวกับเรื่องความนึกคิดของผู้หญิง โกร่งจึงกล่าวขอบคุณพี่สาว

โกร่งรู้จัก ขอโทษเมื่อตนทำผิด แม้กระทั่งพี่สาวของตนให้คำแนะนำก็ยังกล่าวขอบคุณ

2. ถือประโยชน์ส่วนรวม

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมร่วมกับทางมหาวิทยาลัย โดยจัดไปทำความสะอาดสวนลุมพินี เป็นการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

3. ความจริงใจ

โกร่งจริงใจกับปิ่นคารา ดังจะเห็นได้จากหน้า 22 เขาพบกับพี่สาวว่า
ปิ่นคาราเป็นผู้หญิงที่เขามีความจริงใจ แม้ว่าเขาจะไม่ได้รับสิ่งนี้จากเธอก็ตาม

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท โกร่งพบกับปิ่นคาราเนื่องจากต้องทำละครรวม

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อโกร่งมาที่คณะนิเทศศาสตร์ ทัศนและรุ่นน้องอีกหลายคนที่เคยรู้จักโกร่ง
ต่างทักทายและยกมือไหว้ โกร่งก็ยกมือรับไหว้ ส่วนปิ่นคารา แม้จะโกรธกับโกร่ง
แต่ก็พูดคุยกันอย่างสุภาพ

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ปิ่นคาราพบโกร่งพานุชนั่งรถไปด้วยกัน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

นุชทำพุดราเชื่อมมาให้โกร่ง โกร่งก็ทำรายงานให้นุชเสมอ เมื่อเห็นนุช
รอรอดอยู่หน้าบ้าน เขาก็อาสาไปส่งที่วิทยาลัย พอเลิกเรียน นุชกลับบ้านไม่ถูก หลงทาง
จึงโทรศัพท์ไปหาโกร่ง เขาก็ช่วยเหลือโดยขับรถไปรับกลับบ้าน

นุชขอร้องให้โกร่งพาไปคู่มือสทศโอที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแต่โกร่งบอกว่า
เขาเรียนจบแล้วไม่ใช่ของไม่ได้ แต่จะอธิบายให้ฟัง หากนุชสงสัยหรือไม่เข้าใจที่อาจารย์สอน

ก็ให้มาตามเขาที่บ้าน โกร่งจึงเป็นคนที่เชื่อเพื่อ มีน้ำใจที่จะให้ความช่วยเหลือ อธิบายความรู้ในการเรียนให้บุขฟังเมื่อเธอไม่เข้าใจ สำหรับบุขไม่ถือว่าเป็นการให้ เนื่องจากเธอพอใจโกร่ง

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อพบบุข โกร่งก็ขอมใจที่นำพุทรามาให้เขา และการพูดคุยโทรศัพท์ระหว่าง เขาทั้งสองก็พูดคุยกันด้วยถ้อยคำอ่อนหวานไพเราะ

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท พี่ของโกร่งและปิ่นคาราเคยเป็นคนรักกัน และต่างห้ามไม่ให้ น้องของตนติดต่อกับหากัน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี แก้วกับปริญชาติเหตุผล และมีคติจึงห้ามน้องของตน คบหากัน

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อแก้วเพื่อนโกร่ง เขากล่าวขอบคุณ และพອชนต์พบโกร่งที่คณะนิเทศศาสตร์ เขากล่าวคำสวัสดิ์ ส่วนปิ่นคาราแม่ไม่พอใจที่จะพบกับโกร่ง เธอก็ได้คบด้วยถ้อยคำ สุภาพและกล่าวขอโทษ เมื่อโกร่งเห็นปิ่นคาราร้องไห้ขณะที่พบกับเธอ จึงกล่าวว่า หากเขาเป็นต้นเหตุให้เธอร้องไห้เขาก็ขอโทษ

2. การให้ (ความช่วยเหลือ)

พณต์พยายามสนับสนุนให้ โกร่งและปิ่นคารามีโอกาสพูดคุยกับความเข้าใจกัน เป็นความหวังดีที่อยากให้อีกทั้งสองเข้าใจกัน

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท โกร่งตำหนิเป็นการท่อนำคนจำนวนมากเรื่องการขอมละคร

คุณธรรมหลักของบท ถือประโยชน์ส่วนรวม

ในการขอมละครเป็นการแสดงบทร้องไห้ โกร่งเห็นว่าไม่สมบทบาทจึงกล่าวตำหนิว่าควรร้องไห้ด้วยความรู้สึกเจ็บช้ำ ใช้สีหน้าแสดงความรู้สึกเศร้า แม้ว่าโกร่งชอบเป็นการ แต่จำเป็นต้องตำหนิเธอ เพื่อให้งานละครของคณะปรากฏผลดีที่สุด

เขาต้องทำในบางสิ่งที่ไม่อยากทำในหน้า 91 นับได้ว่า เขาทำสิ่งที่จะเป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าที่จะทำเพื่อตนเอง เป็นการเสียสละต่อการเข้าใจผิดของคนที่ตนรัก และเขาเองก็ไม่สบายใจด้วย

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

โกร่งกล่าวขอบคุณที่สาวที่รับโทรศัพท์ของเขา และกล่าวขอโทษซึ่งนำขนมมาให้ อีกทั้งเมื่อเขาไม่สามารถทำตามสิ่งที่สาวแนะนำได้ เขาก็กล่าวขอโทษ ซึ่งแสดงถึงความสุภาพ

จากหน้า 87 โกร่งกล่าวตำหนิการแสดงของปิ่นคารา เขาก็ขอโทษผู้ที่ทำหน้าที่กำกับการแสดง และเขากล่าวว่า เขาพูดในฐานะคนเขียนบท ผู้กำกับก็ขบใจโกร่งที่ช่วยให้ความคิดเห็น และเมื่อปิ่นคาราเข้าใจเจตนาในการตำหนิแล้ว เขาก็กล่าวขอบคุณ ครั้นขอมละครเสร็จแล้วผู้กำกับก็กล่าวขอบคุณทุก ๆ คน

หน้า 96 พี่ชายของปิ่นคารามารับ โกร่งก็ยกมือไหว้ ปริญพี่ชายของปิ่นคาราก็ยกมือรับไหว้

ทุกคนที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มีมารยาทที่ดีต่อกัน กล่าว ขอบคุณ ขอโทษ ในโอกาสอันสมควร และพูดไพเราะต่อกัน

2. ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

แม้ว่าโกร่งจะชอบปีนคารา แต่ก็บอกคนที่ซึ่งชอบเธอ เช่นกันว่า ไม่ควรเห็นแก่ผู้ใด ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะฝึกฝน และขึ้นอยู่กับการศึกษาใจของคนกลาง แสดงถึงความมีน้ำใจเป็นนักกีฬาของโกร่ง

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท โกร่งไปหาปีนคาราที่บ้านและทำความรู้จักกับพ่อแม่ของเธอ

คุณธรรมหลักของบท ความสุภาพอ่อนน้อม

โกร่งมาหาปีนคาราที่บ้าน เขาไหวพ่อแม่ของปีนคาราค่ายที่ท่าอ่อนน้อม เมื่อพ่อแม่ของปีนคาราบอกเขาว่า "เชิญตามสบาย" เขาก็กล่าวว่า "ขอบพระคุณครับ" เขาพูดคุยกับแม่ของปีนคาราค่ายความสุภาพ ดังรายละเอียดในหน้า 108 และแม่ของปีนคารากล่าวชอบใจเมื่อเขาขอมเตาไฟให้

ปีนคาราขอโทษโกร่งที่ขอให้ช่วยเหลือหลาย ๆ ประการ โกร่งพูดคุยกับปีนคาราและพ่อแม่ของเธออย่างสุภาพ และทุกคนก็พูดสุภาพต่อโกร่งเช่นเดียวกัน

คุณธรรมรอง การให้สิ่งของ (การทำบุญ)

แม่ของปีนคาราใส่บาตรทุกเช้า นางคิดว่า การทำบุญคือ การทำให้ใจผ่องแผ้วและสะอาดขึ้น เมื่อสบายใจก็สามารถทำงานหรือใช้ชีวิตอย่างมีความสุข แสดงว่าเป็นผู้ที่มีความสุขกับการทำบุญ ซึ่งในที่นี้ คือการใส่บาตรแก่พระ เป็นการให้แก่ผู้ทรงศีล

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท ปิ่นคาราและโกร่งเข้าใจผิดกันเนื่องจากปริศนาคำกึกกัน
ไม่ให้ทั้งสองติดต่อกัน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

ปริศนาคำกึกโกร่งข้างเดียวอยู่จนเขาทนไม่ไหว จึงทยอยตอบไปบ้าง และกำลัง
จะขอร้องให้ลูกขึ้นมาเพื่อพูดกันให้รู้เรื่อง แต่ปิ่นคาราพบเขาก็ก้าวจะไปซ้ำเติม
พี่ชายของเธอจึงว่าโกร่ง และไล่ออกจากบ้าน โกร่งปวดร้าวมาก เขาอดทนต่อการ
ถูกทำร้ายข้างเดียว และทนเจ็บใจต่อคำพูดของปริศนาที่คิดว่าเขาและตระกูลของเขา
ในหน้า 122-124 อดทนต่อความปวดร้าวที่คนที่เขารักเข้าใจผิด

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

โกร่งยกมือไหว้ปริศนาเมื่อปริศนากลับมาบ้าน แล้วกล่าวว่า "สวัสดิ์ครับ พี่ปริศนา"
ทั้งที่เขาทราบว่า ปริศนาไม่ชอบเขา แต่เขาก็มีมารยาทในการทักทาย

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท บุชติดต่อกับโกร่งอย่างสนิทสนม ชอบบอกกับเพื่อน ๆ ว่าเป็นคนรัก
ของโกร่ง

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี บุชพูดกับเพื่อน ๆ ว่าโกร่งเป็นคนรักของเธอ และเมื่อ
ปิ่นคาราเห็นบุชนั่งรถไปกับโกร่ง ก็รู้สึกน้อยใจและหึงหวง

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

บุชพูดกับโกร่งอย่างสุภาพ และโกร่งก็พูดกับพี่สาวของเขา มี ครบลงท้ายเสมอ

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท ทนค์และครอบครัวขอเป็นคาราไปเที่ยวเขาใหญ่ เพื่อหวังให้
เป็นคาราสบายใจ

คุณธรรมหลักของบท ความจริงใจ

ทนค์เป็นห่วงเป็นคาราอย่างจริงใจ เมื่อเห็นเธอไม่สบายใจก็พยายามชวนคุย
เพื่อจะได้คลายความกังวลไปทีละน้อย เขากล่าวว่า เมื่อเธอมีความสุขเขาก็สบายใจ
เป็นการจริงใจต่อเพื่อนต่างเพศที่ตนชอบพออยู่

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ทนค์พูดกับแม่ของเป็นคาราอย่างสุภาพเช่นเมื่อทราบว่าเป็นคาราไม่สบายก็พูด
กับแม่ของเธอว่า "ขอความกรุณาจากคุณแม่บอกเป็นด้วยนะครับว่าผมเป็นห่วง และ
พรุ่งนี้ผมจะไปเยี่ยมครับ" และเมื่อแม่ของเป็นคาราอธิบายอะไรให้ฟังก็กล่าวขอบคุณ
ทุกคนในบทนี้กล่าวคำพูดที่สุภาพต่อกัน

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท โก่งพานุชไปดูการซ้อมละครที่คณะ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

โก่งเป็นคนเอื้อเฟื้อ เมื่อนุชขอร้องให้ช่วยรับส่ง และตามไปที่คณะด้วย
เขาก็ยอม เพราะไม่ต้องการให้เธอผิดหวัง

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อ นุช ได้รับการแนะนำให้รู้จักกับทนค์ เธอไหว้และกล่าวสวัสดี และกล่าว
ขอโทษเมื่อคิดว่าตนทำความผิด ทุกคนในบทนี้พูดสุภาพต่อกัน

2. ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

โกร่งมีน้ำใจเป็นนักกีฬาเนื่องจากเขาแสดงความยินดีกับคนที่ประสบความสำเร็จในความรัก ทั้งที่เขาก็รักผู้หญิงคนเดียวกัน

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท ปินคาราแสดงละครได้อย่างดีเยี่ยม

คุณธรรมหลักของบท ความรับผิดชอบ

การที่ปิ่นคาราแสดงละครได้ดี เนื่องจากต้องการเอาชนะโกร่ง ครั้งแรก เมื่อเธอเห็นโกร่งมากับนุชและเล่าสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เธอปวดร้าวใจโดยที่นุชไม่รู้ตัว เธอมีที่ทำไม่สบายใจ โกร่งจึงพูดเตือนสติไว้ว่า อย่าใช้อารมณ์ ใกล้เคียงเวลาแสดงแล้ว ต้องรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ มิฉะนั้นการแสดงจะล้มเหลวลง เพราะเธอเพียงคนเดียว ปิ่นคาราจึงแสดงละครให้ได้ดีเพื่อจะเอาชนะโกร่ง แสดงถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่แม้เหตุผลจะอ่อนไป เนื่องจากบอกว่าแสดงเพื่อจะเอาชนะโกร่ง

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

นุชพบปิ่นคาราก็เข้าไปไหว้พร้อมกับกล่าวคำสวัสดิ์ และบอกว่าชอบปิ่นคารามาก เธอก็กล่าวขอบใจ นุช โกร่ง หนัด ปิ่นคารา พுகจาสุภาพต่อกัน

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท ปฏิญญาความจริงว่าแก้วไม่ใช่คนผิด

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อปฏิญญาความจริงจากเพื่อนของเขาว่า แก้วไม่ได้แต่งงานกับเพื่อนคนนั้น จึงกล่าวขอบใจ เขาต่อยกับเพื่อนนั้นแล้วต่างก็ขอโทษกัน และเขาไปหาแก้วที่บ้านของเธอ

แต่ไปติดบ้าน จึงกล่าวขอโทษเจ้าของบ้าน และเป็นคาราที่พูดโทรศัพท์อย่างสุภาพ

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท ปริณิคมหาแก้วเพื่อสารภาพผิด

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

ปริณิคมหาแก้วถูกแก้วตบ และโกร่งยังตบซ้ำอีก ต้องทนเจ็บตัว และเขายังไม่เข้าใจว่า ทำไมแก้วจึงจะตัดรักเขา พอเขารู้ความจริงจากแม่ของเขา จึงไปหาแก้วที่บ้านแต่ไม่พบ ตอนเย็นก็ไปหาอีกรออยู่ 3 ชั่วโมง เขาต้องอดทนต่อความผิดหวังเผื่อรอแล้วก็ไม่พบ

คุณธรรมรอง ความกล้าหาญและรับผิดชอบ

แม่ของปริณิคมหาแก้วทำให้แก้วตัดรักเขา พ่อของเขาก็ตอบรับผิดว่าตนผิด ที่เก็บความแค้นของแก้วไว้ไม่บอกกับภรรยา จึงทำให้เข้าใจผิดกัน และพ่อก็บอกให้ปริณิคมหาแก้ว และสารภาพผิดกับเธอ แสดงถึงเมื่อคนเราทำสิ่งใดพลาดก็กล้ารับผิดชอบ

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท ครอบครัวของปริณิคมหาแก้วที่เขาใหญ่พบกับครอบครัวของแก้ว

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

ขณะปริณิคมหาแก้วไปรับความเข้าใจกับแก้วเขาพูดสุภาพ ส่วนนุช หนุ่ย โกร่ง และเป็นคารา ก็พูดจาสุภาพต่อกัน

2. การให้ (ความช่วยเหลือ)

พนต์เป็นคนมีน้ำใจ เมื่อเห็นว่าปริญมีพฤติกรรมแปลกจากเดิม จึงกล่าวว่า หากมีสิ่งใดที่เขาช่วยได้ เขาก็ยินดีเสมอ

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท แก้วคืนดีกับปริญและเข้าไปพบพ่อแม่ของเขา

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ และให้อภัย)

แก้วให้อภัยแม่ของปริญโดยกล่าวว่าไม่มีใครใดผิด ส่วนพนต์รักป็นคารา ค่ายความบริสุทธิ์ใจ เมื่อเขารู้ว่าเธอยังคงรักโกร่งอยู่ จึงปรารถนาให้เธอได้รับความสุข เขาจึงไปเล่าความจริงให้หนูชู้

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

แก้วสุภาพอ่อนน้อมต่อแม่ของปริญแม้ว่าจะเคยทำให้เธอต้องทุกข์ใจ เธอให้ และพูดด้วยอย่างสุภาพ แม่ของปริญก็รับไหว และบอกให้เป็นคาราไหวแก้ว ซึ่งเธอก็รับไหวเป็นการแสดงความสุภาพต่อกัน นอกจากนี้ทุก ๆ คนพูดจาอย่างสุภาพ

2. ความกล้าหาญ

ปริญยอมรับว่าตนเองใส่ร้ายโกร่ง และเคยกล่าวหาว่าเป็นคนตอยเขา ทั้งที่ความจริงเขาเป็นคนหาเรื่องก่อน เป็นการยอมรับผิดในสิ่งที่ตนได้ทำลงไปแล้ว

บทที่ 16

สาระสำคัญของบท โกร่งและป็นคาราเข้าใจและคืนดีกัน

คุณธรรมหลักของบท การมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

แม้พนต์จะรักป็นคารา แต่เมื่อรู้ว่าเธอไม่รักเขา และให้ความเป็นเพื่อนต่อกัน

เท่านั้น เขาก็สามารถตั้งใจได้ ดังหน้า 267 ที่มีความบรรยายว่า "ลูกผู้ชายเมื่อคราวใดก็ภูมิใจ และเมื่อคราวสูญเสียไปก็ยังใจเด็ด" เมื่อเขารู้ตัวว่าเป็นโคแก่เพื่อนที่ดีสุดของเธอ เขาก็ตั้งใจที่จะเป็นเพื่อนที่ดีที่สุด และเขาคิดว่าควรช่วยให้ในคราวมีความสุข โดยที่เขาให้โกร่งไปพบกับในคราว และการอธิบายความจริงให้ผู้หญิงว่าโกร่งกับในคราว ยังคงรักกันอยู่

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

พนต้อยโกร่งแล้วก็กล่าวขอโทษ และเมื่อพนต้อยเล่าความจริงให้ผู้หญิง เขา ก็เกิดออกหน้าสีชา มาวางมือของนุชแทนดอกไม้สีม่วง นุชก็กล่าวขอบคุณ และทุกคน พุดไฟเราะสะท้อน

เรื่อง นายเรือยกทัพ

เรื่องที่ 1 แพนดารา

แก่นของเรื่อง ชา ผู้คลั่งคารา

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ถือประโยชน์ส่วนรวม

ชา กับเพื่อนนักเรียนนายเรือปีที่สามจัดงานหาเงินสมทบเข้าเป็นเงินทุน
ชาไปเชิญคาราที่เขาชอบ และช่วยขายบัตร กังจากหน้า 24

2. ความอดทน

เมื่อชาถูกเพื่อนสบประมาทเรื่องการแต่งเพลง เขาก็พยายามแต่งเพลง
จนสำเร็จ เขาอดทนต่อการสบประมาท

เรื่องที่ 2 เยี่ยมญาติ

แก่นของเรื่อง การเยี่ยมญาติของนักเรียนโรงเรียนนายเรือ

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้ (สิ่งของ)

นักเรียนนายเรือจะให้การต้อนรับ และมีของฝากสำหรับผู้มาเยี่ยมเยียน
เสมอ แม้จะเป็นนกก็ยอม ดังในหน้า 52 แสดงถึงความเชื่อเพื่อ และจากหน้า 59
ผู้เล่าไปรยอาหารให้ปลาออกไปทำงาน ซึ่งเป็นการให้ทาน

คุณธรรมรอง 1. ความไม่ประมาท

ผู้เล่าเตือนผู้ที่จะมาที่โรงเรียนนายเรือให้ระมัดระวังในการข้ามถนน เนื่องจาก
หน้าโรงเรียนไม่มีทางม้าลายและหากมาวันหยุด ควรนำร่มไปด้วย เพื่อจะได้ไม่ต้อง
ตากแดด จึงเป็นความไม่ประมาท

2. ความมีระเบียบวินัย

การเข้าเยี่ยมนักเรียนนายเรือ ทุกคนต้องปฏิบัติโดยระเบียบโดยนั่งรอ และลงชื่อ ที่อยู่ พร้อมทั้งสาเหตุการเข้าพบ ลงในสมุดเซ็นเยี่ยม ดังในหน้า 41

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

ผู้ที่มาเยี่ยมต้องแต่งกายสุภาพเรียบร้อย ไม่นำสมัยจนดูรุ่มร่ามจนเกินไป และก่อนเดินเข้าไปในห้องรับแขก นักเรียนนายเรือจะหยุดยืนทำความเคารพ พระบรมรูปรัชกาลที่ 5 ซึ่งประดิษฐานอยู่หน้าโรงเรียน ผู้ที่มาเยี่ยมก็ควรที่จะทำความเคารพด้วย ดังรายละเอียดหน้า 43-44

เรื่องที่ 3 คนตรีทหารเรือ

แกนของเรื่อง คนตรีของทหารเรือ

คุณธรรมหลักของเรื่อง คือประโยชน์ส่วนรวม

วงสามสมอของโรงเรียนนายเรือ มักต้องแสดงงานการบุคคลเป็นส่วนใหญ่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณฯ ทรงมาร้องเพลงร่วมกับวงคนตรีนี้ หลายครั้ง และมีเพลงที่สร้างขึ้นเพื่อจำหน่ายหารายได้เข้ามูลนิธิสลายใจไทย นับว่า พระองค์ทรงทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม และวงสามสมอก็เช่นเดียวกัน

คุณธรรมรอง 1. ความกตัญญูกตเวที

ในเรื่องนี้ ทหารเรื่อนึกถึงบุญคุณของกรมหลวงชุมพรที่ทรงนิพนธ์เพลง

2. ความมีระเบียบวินัย

นักเรียนนายเรือชื่อ ฌี ตรวจสอบความเรียบร้อยลูกน้องและพบทำความเข้าใจ โดยแอบซังกาแฟจึงลงโทษในหน้า 80 เขาทำตามระเบียบไม่ฟังคำอ้อนวอนของผู้ทำความเข้าใจ ที่ขอร้องจะให้ยกเลิกคำสั่งลงโทษ

เรื่องที่ 4 ไอ้เป๋อ

แก่นของเรื่อง พฤติกรรมของนักเรียนนายเรือชื่อ เป๋อ

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้ (ความช่วยเหลือ และให้อภัย)

รุ่นพี่ไกลเกลียดให้ เป๋อกับเพื่อน ๆ เลิกทะเลาะกัน บอกเพื่อนให้เลิกว่แม่พลับ และให้เป๋อไปบอกเธอว่า เวลาพบเพื่อน ๆ ของตน ก็อย่าทำหน้าอ ให้ยิ้มแย้มเข้าหากัน เธอก็ยอมทำตามและทำเลิกไปให้เพื่อนคนนั้นในวันเกิดของเธอเป็นการรู้จักให้ รุ่นพี่พยายามช่วยไกลเกลียด แนะนำประโยชน์ให้คืนดีกัน เป็นการให้คำแนะนำ ส่วนแม่พลับก็รู้จักให้อภัยที่เพื่อนของคนรักเคยแกล้งเธอ

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

เพื่อน ๆ ของเป๋อชอบแหย่คนรักของเขา ต่างฝ่ายต่างไม่ค่อยชอบกัน เป๋อจึงเป็นคนกลางที่ได้รับความอึดอัดใจจากการต่อว่าของเพื่อนและคนรัก เขาต้องอดทน ตั้งจากหน้า 93-96

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

แม่พลับเป็นคนสุภาพ เวลาเรียกชื่อ เป๋อก็ใช้คำว่าคุณน้าหน้าทุกครั้ง เป๋อเองก็พูดกับเธออย่างสุภาพ และพูดกับรุ่นพี่อย่างสุภาพด้วย

เรื่องที่ 5 เกยตื้น

แก่นของเรื่อง การผูกเกี่ยวผู้หญิงควรดูให้ถี่เสียก่อนว่าเธอเป็นใคร

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี จอไปผูกเกี่ยวผู้หญิงซึ่งรู้ในภายหลังว่าเป็นอาจารย์
คนใหม่ของเขาเอง

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

ชาวเลมาถึงสมัยที่เขาเรียนอยู่ที่โรงเรียน สาธิตจุฬา ว่าต้องเรียนรวมกับ
นักเรียนหญิง ทุกคนอย่างไฟเราะสุภาพ ดังในหน้า 111, 112 และขณะที่ชาวเลแสดงบท
พระโหม่งหญิงให้จอ ดูเขาสุภาพต่อเธอ เขาก็รู้สึกดี จอจึงเข้าไปคุยเพื่อหวังผูก
เกี่ยวผู้หญิงคนหนึ่งด้วยคำพูดที่สุภาพ ในหน้า 125-126

2. การคบคนก็เป็นมิตร

ครั้งที่ชาวเลยังเรียนรวมกับเพื่อนผู้หญิง ซึ่งมักมีอุปการะการเรียนครบ เขาจะ
อาศัยเพื่อนผู้หญิงในวันที่เขาไม่ไ้มาส่งใครไปโรงเรียนเลย

เรื่องที่ 6 หัวหน้านักเรียน

แก่นของเรื่อง การเป็นหัวหน้านักเรียนนายเรือ

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความรับผิดชอบ

หัวหน้านักเรียนนายเรือมีหน้าที่หลายอย่าง ดูแลปกครองนักเรียนทั้งหมด
และยังมีงานอื่น ๆ เช่น การทอดผ้าป่าของวัดต่าง ๆ ต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนของ
นักเรียนไปขอร้องและขออนุญาตจากผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปซึ่งเป็นนายทหาร
ขณะมีการฝึกว่ายน้ำ เขาต้องคอยดูแลช่วยเหลือผู้ว่ายน้ำไม่เก่ง ว่ายน้ำมากที่สุด
แต่มาถึงที่หมายเป็นคนสุดท้าย เมื่อถึงคราววิ่งทน เขาต้องคอยยื่นดูแลให้นักเรียน
นายเรือคนอื่นได้คิมน้ำมะนาวกันหัวหน้าแม้ในขณะที่ตนเองก็หิวน้ำ ดังปรากฏอยู่

ในหน้า 132, 136, 140, 141

เขาเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบหน้าที่ ต้องการปฏิบัติตามหน้าที่
อย่างเต็มความสามารถ

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

ในกรณีที่นายทหารปกครองจับผิดนักเรียนนายเรือได้ หัวหน้านักเรียนจะถูก
เรียกตัวไปหา ทั้งที่เป็นเรื่องสุกวิสัยที่จะสามารถดูแลให้ทั่วถึงได้ แต่เขาก็มีความ
อดทนและอดกลั้น บางครั้งเขาเหนื่อยมาก แต่ก็ต้องทำเป็นไม่เหนื่อย เพื่อเป็นตัวอย่าง
ไม่ให้แก่นักเรียนคนอื่น ๆ แสดงความเหนื่อยออกมา ต้องมีความอดทนอย่างมาก ดังในหน้า
137, 139, 140, 141, หัวหน้าก็ต้องอดทนไม่แสดงออก และให้คนอื่น ๆ ได้ชื่นชมกัน

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

หัวหน้านักเรียนต้องมีความสุภาพ มีกิริยามารยาท ซึ่งเทอคซึกก็ก็ได้แสดง
ถึงความสุภาพในหน้า 144, 146, 146

3. การคบคนดีเป็นมิตร

เพื่อนของเทอคซึกก็มักจะตักข้าวและน้ำมาเผื่อเขาเสมอ เพราะมีนักเรียน
จำนวนมาก ดังในหน้า 142, 143

เรื่องที่ 7 อาจารย์แหม่ม

แก่นของเรื่อง เรื่องราวเกี่ยวกับอาจารย์แหม่มผู้มาสอนภาษาอังกฤษ

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

นักเรียนไม่ตั้งใจเรียน คุณหนังสือไปขณะกำลังเรียน เวลาสอบก็แสดงพฤติกรรม
ชวนขันออกมา

เรื่องที่ 8 คนสวยปากซอย

แกนของเรื่อง เพื่อนแย่งกันพูดเกี้ยวเด็กนักเรียนที่ต่างคิดว่าเป็นคนสวย

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง ความรับผิดชอบ

ชาวบอกรุ่นน้องว่า ถ้าโคลงโทมกรณีใช้โทรโข่งพูดเกี้ยวสาว เขาจะยอมรับผิดชอบเพียงผู้เดียว ดังในหน้า 182

เรื่อง บองหลา

แกนของเรื่อง ความมุ่งหวังในการเรียนหนังสือไม่ควรที่จะเรียนเพื่อเป็นนายของ
ชาวบ้าน

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

ยาของบองหลาและลุงแกง ต่างมุ่งหวังที่จะให้บองหลาเรียนหนังสือ เพื่อ
ที่เขาจะได้เป็นเจ้านาย แต่ตัวของเขาเอง มีความคิดว่า หากเจ้านายต้องทำตัว
เหนือชาวบ้าน พูดยาข่มขู่ และอาศัยอำนาจหน้าที่หาผลประโยชน์มาให้ตนเองแล้ว
บองหลาก็ไม่อยากเป็นแบบนั้น เป็นการเปลี่ยนค่านิยมว่าคนที่เรียนมาไม่ควรทำตัว
เป็นเจ้านาย

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท บองหลาเป็นเด็กกำพร้าอาศัยอยู่กับย่า

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความรัก)

ยารักบองหลา เลี้ยงดูเขามาตั้งแต่แรกเกิด เนื่องจากบองหลากำพร้าพ่อแม่
เป็นการให้ไม่ถึงขั้นเมตตา เพราะเป็นหลานจึงมีความผูกพันกันทางสายเลือด
อยู่ซึ่งส่งผลไปถึงการให้ความรักด้วย

คุณธรรมรอง การคบคนดีเป็นมิตร

บองหลากับเอี้ยกเฮ็นเพื่อนที่ถูกฮั้วฮากยี้และรักใคร่กัน มักไปไหนด้วยกัน
เสมอ มีอะไรก็แบ่งปันกัน

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท ครูสอนเด็กว่า คนเราควรมีความเอื้อเฟื้อ แบ่งปันสิ่งของกัน
จึงจะทำให้ได้อยู่อย่างมีความสุข

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

ชาวบ้านคอยช่วยเหลือยาของบองหลาอยู่เสมอ ทำให้อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน
และครูสมทรงยกโจทย์เลขาว่า กำนันผู้ร่ำรวยให้ลูกหมกแก่ผู้ยากจน เมื่อเขียนถามขึ้น
ด้วยความสงสัยว่าทำไมถึงให้ แทนที่จะขาย ครูก็อธิบายว่า การให้ของกำนันผู้ร่ำรวย
ไม่ได้ทำให้เขาต้องเดือดร้อน แต่กลับทำให้คนในหมู่บ้านและตำบลอยู่กันอย่างมีความสุข
เพราะมีความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือกัน ไม่เอาเปรียบกัน เป็นสิ่งที่ดีที่ควรจะมีปฏิบัติ
ครูแทรกคำสอนเกี่ยวกับการให้

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

ยาของบองหลา อายุกว่าหกสิบปีแล้วแต่ยังมีความขยัน ตั้งใจทำ เพื่อเดิน
จากหมู่บ้านไปที่หัวถนน ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่ของตำบลนั้น เพื่อรับซื้อผลไม้และของอื่นจาก
ชาวบ้านแล้วนำไปขายส่งให้แม่ค้า ก่อนจะไปขายก็จัดการหุงข้าวไว้ให้หลาน

ย่าเล่าให้บองหลาฟังว่าปู่ของเขาคือลูกผู้ใหญ่มาก เป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร
จึงทำให้มีฐานะเป็นปึกแผ่น มาจนถึงชั่วลูกหลาน

2. ความกล้าหาญ

เขียนสงสัยว่าโจทย์เลขาของครู ทำไมจึงให้หมูแทนที่จะขาย เขากล้าถาม
สิ่งที่สงสัยเป็นการกล้าพูดในสิ่งที่ควรพูด

3. ความกตัญญู

บองหลาอยากที่จะช่วยยาชนพลไปที่หัวถนน เพราะเขารู้สึกว่าย่าแก่แล้ว
ไม่ค่อยมีเรี่ยวแรง แสดงถึงการรู้บุญคุณของยาของเขา และต้องการจะช่วยเหลือทำงาน

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท จุงแคงซึ่งอยู่หน้าปลาบทุ่งให้คำแนะนำและเล่าเรื่องต่างๆ ให้เอี้ยกและ
บองหลาฟัง

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ และแนะนำ)

น้ำของเอี้ยกนำปลาบมาให้แก่ยาของบองหลา แสดงถึงความเชื่อเพื่อ และ
จุงแคงซึ่งเป็นคนขี้เมาก็ให้คำแนะนำ แก่บองหลาและเอี้ยกเกี่ยวกับวิธีการหาปลา
ทำเบ็ด ทำวาว วิธีฟังเสียง การเลี้ยงปลา รวมทั้งเรื่องเก่าๆ ที่คนรู้ ทั้งยังหาของ
กินไว้ให้ ทำวาว หาจามหนังสือไว้ให้ พอถึงหน้าน้ำวันไหนที่บองหลาเบ็ดไม่
ได้ปลา จุงแคงก็มักแบ่งปลาที่หาได้ให้บองหลาไปฝากยาเสมอ

จุงแคงเล่าให้ทั้งสองฟังเกี่ยวกับโจรกลับที่ปล้นคนรวยมาแจกจ่ายให้คนจน
ที่ถูกกดขี่จนเกินไป เป็นการกระทำที่ไคของมาให้อีกด้วยวิธีการไม่ถูกต้อง จึงไม่
นับว่าเป็นการให้ แม้เนื้อเรื่องจะเน้นถึงการเชื่อเพื่อของเขา

คุณธรรมรอง การไม่ทำร้ายร่างกาย

ยาของบองหลา ไม่ต้องการที่จะให้หลานยิงนก ย่าสอนบองหลาว่า นกไม่ได้
ทำอะไรให้ ทำไมจึงต้องไปยิงมันด้วย ย่าจึงเป็นผู้ที่มีคุณธรรมการไม่ทำร้ายร่างกาย

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท ฤดูเก็บเกี่ยวมีการร่วมมือกันทำงานของแต่ละคนให้ลุล่วงไป

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

การร่วมกันช่วยเกี่ยวข้าวโดยออกปากกับชาวบ้าน ทำให้เหนื่อยน้อยกว่า
ต่างคนต่างทำ เป็นเนื้อเรื่องที่สำคัญในบทนี้ แต่การกระทำเช่นนี้เป็นประเพณีที่ทำ
สืบต่อกันมา ไม่ใช่คุณธรรมความสามัคคี

คุณธรรมรอง 1. ความสามัคคี

ปู่ของบองหลา และเพื่อนบ้านคนอื่นๆ ในหมู่บ้าน ร่วมกันสร้างศาลา ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในหมู่บ้าน เป็นการช่วยกันทำงานเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม รวมแรงรวมใจกันช่วยความสามัคคี

2. การให้ (คำแนะนำ)

ลุงแดงให้คำแนะนำแก่เอี้ยกกับบองหลาว่า ในหนองน้ำมีลูกปลักไปวิคเอา และยังจะท้าววให้เด็กทั้งสองอีกคนละตัว

3. การคบคนดีเป็นมิตร

เอี้ยกกับบองหลาเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน บองหลาปลอบใจเอี้ยกที่เกรงเพื่อนจะล้อว่าน่ากับข้าวที่ไม่ดีมาเกินที่โรงเรียน และเรื่องการวิตกกังวลที่จะมีประกาศผลการสอบเนื่องจากกลัวสอบตก

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท การรู้จักตอบแทนบุญคุณในวันสงกรานต์

คุณธรรมหลักของบท ความกตัญญูทดแทน

บองหลากับเอี้ยกรวมเงินกันซื้อผ้าขาวม้าให้แก่วงแดง เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณที่ลุงแดงเคยเอื้อเฟื้อตนอยู่เสมอ ทั้งท้าววให้ ให้อาหาร และอื่น ๆ เด็กทั้งสองมีความกตเวทียุ่ รู้จักตอบแทนบุญคุณ

บองหลาเป็นผู้ที่มีความกตัญญู พอเขารู้ว่าจะต้องไปเรียนหนังสือที่ในเมือง เขาก็รู้สึกเป็นห่วงใยว่าอย่าจะอยู่กับใคร

คุณธรรมรอง การไม่เล่นการพนัน

ยาห้ามของหลายอย่างเค็ดชาคไม่ให้เล่นการพนัน เพราะไม่อยากให้ต้องตกเป็นทาสของการพนัน โดยบอกว่าเป็นสิ่งไม่ดี และจะเพาะนิสัยไม่ดีไปจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ จะทำให้ชีวิตไม่มีอนาคต

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท เมื่อทำสิ่งใดก็ย่อมได้รับผลตอบแทนนั้น

คุณธรรมหลักของบท การไม่ทำร้ายร่างกาย

ของหลาและเียคไปตักนกควนที่ลงมากินน้ำ เมื่อเขาได้นกมาแล้วจะกลับบ้านก็พบกับงูของหลา หรืองูจงอาง เขาหนีกลับบ้าน พอถึงบ้าน ทั้งสองคนก็ป่วยด้วยความตกใจ ยาจึงบอกว่า นกอยู่บนเขาก็กังตามไปรังแก ขาไปตามทัน ทำให้เด็กทั้งสองต้องป่วยและพบกับงูของหลา ของหลาจึงตั้งใจไว้ว่า จะไม่ยอมตักนกควนที่ลงหาน้ำกินอีกเป็นอันขาด และเขาก็กังเียคก็คงคิดแบบเขา เป็นคุณธรรมข้อไม่ทำร้ายร่างกาย เพราะเขาคงตั้งใจว่าจะไม่ทำแบบนี้อีก การที่ตักนกก็ได้รับการลงโทษ ผลการกระทำนั้น

คุณธรรมรอง 1 ความเมตตากรุณา

ลุงแดงบอกกับเด็กทั้งสองซึ่งจะไปตักนกว่า ถ้านกแขวงเขาคิดก็ให้ปล่อยไป เนื่องจาก เเลียงไม่เชื่องและไม่ยอมกินอะไร ไม่ก็วันก็ตาย ให้เลือกเอาแต่คนที่เลี้ยงได้ อย่างน้อยมันก็กินอิมเวลาที่เรเลี้ยงดู เป็นความเมตตา

ของหลามีความกรุณาต่อนก บอกให้เียคเปิดช่องให้นกหายใจบ้าง และให้ถือเบา ๆ ด้วยเกรงว่า นกจะตาย เมื่อมีนกบางชนิดไม่ต้องการลงมาติดยางหลายตัว ของหลาก็พยายามเอาอย่างที่ดีขาคิดปีกออกแล้วปล่อยไป

2. การให้ (คำแนะนำ)

ลุงแดงได้สอนสิ่งต่าง ๆ ให้ ได้แก่ การจักตอก เหลาไม้ไผ่ ชักยานลิเภา กับหวายหรือไม้ไผ่ การทำเครื่องดักจับปลาชนิดต่าง ๆ และการทำยางโดยการเคี้ยว เพื่อเอาไปติดกับกิ่งไม้ให้หมาดเกาะ พืชยางดักจับนก

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท การแข่งหนึ่งทะเล

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ และความช่วยเหลือ)

งานวิจัยทำให้มีการแข่งหนึ่งทะเล ของหลาและคนอื่น ๆ จะไปดูหนึ่งซึ่ง แสดงแข่งขันกัน ของหลาทำคัมมะพร้าว 3 อัน เพื่อเมื่อคนอื่นด้วย เขาเป็นคนที่ เอื้อเฟื้อ ลุงแดงจะไปคุยกับท่านสมภาร เมื่อท่านจะมีงานให้ช่วยไต่บ้าง ก็เป็น ลักษณะของความมีน้ำใจ

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท ความเอาเปรียบของตำรวจ ซึ่งทำตัวเป็นนายของชาวบ้าน

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

ตำรวจใช้เวลาทำงานและใช้อำนาจในหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว ขู่ชาวบ้าน แสดงผลให้เห็นว่า ชาวบ้านเกลียดชังตำรวจซึ่งวางตัวเป็นนาย พูดยาข่มขู่คุกคาม และชาวบ้านต้องหาเหล้าและไก่มาเลี้ยง เวลาที่ตำรวจมาของหลาจึงคิดว่า เมื่อโตขึ้น เขาจะไม่เรียนหนังสือเพื่อเป็นนายอย่างตำรวจเหล่านี้ แสดงว่า เขายังเป็นผู้มีความเมตตา ต้องการให้ชาวบ้านเป็นสุข

คุณธรรมรอง 1. การไม่ทำร้ายร่างกาย

ยาสอนของหลาไม่ให้ฆ่าสัตว์ หักฆ่าและหลวงน้ำบอกว่าเป็นบาป

2. การให้ (สิ่งของ)

ของหลาเอาลูกเหริยมาฝากลุงแกง และลุงแกงก็แกงคั่วเนื้อวัวให้ของหลา และเอี้ยกัรบประทาน ลุงแกงสอนเด็กทั้งสอง ในหน้า 102 ว่า คนเราต้องไม่ทำให้ใครเดือดร้อนให้ช่วยคนอื่นบ้างตามกำลัง เมื่อลุงแกงไปกับตำรวจยังหันมาบอกให้เด็กมารับประทานอาหารให้อิ่มแล้วกลับบ้านกัน เพราะยาของของหลาจะหวัง และหากค่ามาก ทางจะมีค

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท การเลือกหัวหน้าชั้นเรียนใหม่

คุณธรรมหลักของบท ถือประโยชน์ส่วนรวม

ของหลาได้รับเลือกเป็นหัวหน้าชั้น ตอนแรกเขาจะปฏิเสธ ครูสมทรงจึงรีบบอกว่า เพื่อน ๆ ไว้วางใจ ต้องการคนที่ทำหน้าที่แทนพวกเขา การอยู่ร่วมกันหลายคนเมื่อมีโอกาสที่จะได้ทำงานเพื่อหมู่คณะ และส่วนรวม ก็ควรรับหน้าที่อันมีเกียรติ นั้นไว้ การทำงานเพื่อคนอื่นโดยได้รับความไว้วางใจจากหมู่คณะเป็นสิ่งที่ดี

ลุงแกงบอกกับของหลาว่า การทำงานเพื่อส่วนรวมเป็นสิ่งที่ดี ควรฝึกไว้มาก ๆ คนเราถ้าเห็นแก่ส่วนรวมมาก ๆ ใคร ๆ ก็รัก เขาจึงรับหน้าที่หัวหน้าชั้นเรียน

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ และคำแนะนำ)

เสียสละใจเกี่ยวกับการสอนของครูสมทรงที่เคยพูดว่า การคิดคอกเบี้ย เป็นสิ่งไม่ดี บองหลาก็บอกว่า คนเราควรพึ่งพากันดีกว่า การคิดคอกเบี้ยทำให้เกิด การเอาเปรียบคนจน

ลุงแดงพยายามสั่งสอนและให้คำแนะนำแก่มองหลา ด้วยความห่วงใย

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

เด็กชายสว่างพูดคำหยาบ เรียกเพื่อนโดยมีคำนำหน้าชื่อว่า ไอ้ อี ครูจึง ว่าเป็นคำไม่สุภาพ ห้ามพูดเช่นนั้นอีก เป็นการสอนให้พูดคำสุภาพ ไม่กล่าวคำหยาบ

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท การช่วยเหลือกันโดยการออกปากในเหตุการณ์ต่าง ๆ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี เพราะการช่วยกันทำนาโดยการออกปากนั้นเป็นประเพณี สืบเนื่องกันมา

คุณธรรมรอง 1. ถือประโยชน์ส่วนรวม

บองหลากล่าวถึงว่า ในหนังสือบอกว่ารากไม้ใบไม้ในป่า มันทำหน้าที่ซับน้ำ อุ่นน้ำไว้ พอตัดโคนก็ไม่มีอะไรซับคูนน้ำไว้ ครูสมทรงเคยสอนเขาว่า การตัดไม้ บนเขากันมาก ๆ ทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล เป็นการกล่าวให้เห็นผลเสียของการตัด ต้นไม้เป็นการไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เพื่อจะได้ไม่ทำสิ่งเหล่านี้กัน

2. การให้ (คำแนะนำ และสิ่งของ)

ลุงแดงแนะนำเรื่องศิลปในการปักเบ็ดให้เสียสละและบองหลาฟัง และเมื่อ บองหลาได้ปลา ก็นำไปให้เสียสละเพื่อนำคัสติงเป็นแม่ไปแกง แสดงว่าบองหลาเป็น คนเอื้อเฟื้อ

3. การพึ่งตนเอง

ลุงแดงชมเชยเอี้ยกและบองหลาวว่า สามารถหามาหากินได้ไม่มองมือเท้าให้ผู้ใหญ่เป็นฝ่ายหาเพียงผู้เดียว

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท ก่อนการจากบ้านไปเรียนต่อของบองหลา

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ)

บองหลาต้องไปเรียนต่อในกรุงเทพฯ ซึ่งที่นั่นไม่มีการแบ่งปันกัน ต้องซื้อทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่ผักเพียงนิดหน่อย ไม่เหมือนกับที่หมู่บ้านของเขาที่แบ่งปันกัน เช่น ลุงแดงมักแบ่งปันของให้ และเตรียมอาหารไว้ให้รับประทาน

คุณธรรมรอง 1. ความกตัญญู

บองหลาห่วงย่าซึ่งแก่มากรแล้ว ทำให้ไม่อยากจะไปเรียนต่อ

2. การคบคนดีเป็นมิตร

บองหลาส่งเอี้ยกให้มาอยู่กับย่าของเขา เวลาที่เขาไม่อยู่ เอี้ยกบอกว่าเขาจะอยู่และมานอนเอง เขาพูดหนักแน่น เพราะต้องการจะยืนยันให้เพื่อนสบายใจ

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท การจากบ้านไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ

คุณธรรมหลักของบท ความกตัญญู

บองหลาห่วงย่าและอาลัยลุงแดงผู้หวังใญ่ ช่วยเหลือเขาจนเขาประทับใจอย่างไม่รู้ลืม เขาได้รู้ว่า หลวงอาแท้จริงแล้วรัก และหวังใญ่เขามาก จนเขาคิดว่า

กลับมาคราวหน้าจะหาโอกาสมาปรนนิบัติท่านให้มากขึ้นกว่าที่เคย และอาภัพพยายาม
พูด เพื่อให้ยากลายความเป็นห่วงของหลาวว่า อยู่กับเขาก็เหมือนอยู่ที่นี้ ลูกเขาก็รุ่นน้อง
ของหลาเพิ่งสองสามปี ก็จะได้เป็นเพื่อนเล่นกัน

คุณธรรมรอง 1. ความเมตตา

ก่อนที่บองหลาจะจากไป จุงแดงให้หนังสือแก่เขา และให้คำแนะนำว่า
อยู่กรุงเทพฯ ต้องระวังตัวให้ดี เรียนหนังสือให้เก่ง จะได้มีความรู้ มีความรู้แล้ว
ทำอะไรก็ได้และไม่ต้องเป็น "นาย" อย่างที่บองหลา ว่าไม่ชอบ ย่ำเรื่องค่านิยม
ใหม่ไม่ทำตัวเป็น "นาย" แสดงว่าจะให้ผู้ที่เรียนหนังสือใช้ความรู้ในทางที่ถูก ประกอบ
อาชีพใดก็ได้ ที่ไม่กดขี่ประชาชน ควรมีแต่ความเมตตา

2. ความยุติธรรม

อาของบองหลาพาบองหลาเข้าไปสอบเรียนต่อ แต่บอกว่าได้ฝากกับครูใหญ่
ไว้แล้ว คงฝากได้ เพราะเขาเคยติดกับครูใหญ่โรงเรียนนี้ และบอกล่วงหน้าไว้แต่แรก
จุงแดงจึงพูดกับบองหลาว่า หากใครไม่รู้จักครูใหญ่ก็คงไม่ได้เรียน ซึ่งเป็นคำพูด
ที่แสดงความไม่พอใจ การฝากเข้าเรียน ซึ่งไม่ยุติธรรม ถือเอาความสัมพันธ์โดยส่วนตัว
มาเกี่ยวข้องกับหน้าที่การงาน อาศัยอำนาจหน้าที่รับเด็กฝาก แสดงว่าจุงแดงมีความ
ยุติธรรม จึงกล่าวเช่นนั้น

เรื่อง บักเซียงน้อย

แก่นของเรื่อง การเอาเปรียบของนายทุนต่อเด็กชนบท

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความเมตตากรุณา

เรื่องนี้เป็นกรเอาเปรียบเด็ก ๆ อย่างชัดเจน ของเจ้าของโรงงานซึ่งเป็น
ผู้ที่ได้เปรียบในทางเศรษฐกิจ คุณธรรมหลักจึงเรียกร้องให้เมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์
ต้องการให้เจ้าของโรงงานมีเมตตากรุณา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีความกรุณา ช่วย
เหลือให้เด็กเหล่านี้ได้พ้นทุกข์

บทที่ 1

ตัวละครสำคัญของบท เซียงกับมุกดีและเด็กอื่น ๆ ไผ่หำจักจั่น

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

เด็ก ๆ ไผ่หำจักจั่นเพื่อให้พ่อแม่ทำเป็นอาหาร เซียงเป็นคนที่รู้จักสังเกต
เขาพามุกดีไปโนป่า โดยอาศัยคูขวางอาทิตย์ อีกทั้งยังจำที่ครูสอนตั้งแต่ยังเรียนอยู่
เมื่อสองปีที่แล้วว่า ถ้าหลงทางให้หาทางเกวียนให้พบแล้วเดินตามทาง

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

เซียงกับมุกดี มีความอดทนต่อความลำบาก ต้องเดินทางในป่าจนเหนื่อย
แต่ครั้น เห็นที่เปลี่ยวเปล่าก็ถูกหนามเกี่ยวและหิมตำ แต่ทั้งสองก็ไม่ย่อ เป็นการ
อดทนต่อการตรากตรำ

2. การให้ (สิ่งของ)

เมื่อแม่ของเซียงบอกว่ามีน้ำอ้อย เขาก็หยิบเอามาสองก้อน เอามาเผื่อ
มุกดีก้อนหนึ่งเป็นการให้ที่มาจากน้ำใจ

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท ขณะมีนางขายยามาขาย เด็ก ๆ เล่นตีไข่กัน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี เล่นพนันโดยนำไข่เป็ดหรือไข่ไก่มาต้มแล้วเอามาตีให้กระทบกัน ไข่ของผู้ใดแตกก็จะเป็นฝ่ายแพ้

คุณธรรมรอง ความกตัญญูทวดเวที่

พี่สาวคนโตกับพี่ชายของเชียงทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวทำนาเลี้ยงแม่เป็นกตเวที่ ตอบแทนบุญคุณแม่โดยเลี้ยงดู

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท เชียงกับบุคสีไปตากุ้งก้ามกราย

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

เชียงกับบุคสีต้องการจะเข้าไปในเมือง จึงช่วยกันหาเงินโดยจับกิ้งก่าไปขายเพื่อจะได้ไปเที่ยวที่อำเภอ เขาทำงานหาเงินด้วยตนเอง รู้จักพึ่งตนเอง แม้จะผิดข้อที่ 1 แต่ก็ทำไปเพื่อเศรษฐกิจ

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท เชียงกับบุคสีไปเที่ยวที่อำเภอ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความเมตตา

เมื่อเชียงข้ามถนนจนเกือบถูกรถชน ผู้หญิงแต่งเครื่องแบบสีเทา ก็ มาถามเขา
ดูใบหน้าเป็นอย่างไร เจ็บไหม ขณะที่คนอื่น ๆ ต่างว่าเชียงว่าเชียวๆ ผู้หญิงคนนั้น
จึงนับได้ว่า เป็นผู้ที่มีความเมตตา

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท เด็ก ๆ เข้ามาทำงานที่โรงงานในกรุงเทพฯ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ผู้ว่าจ้างเอาเปรียบ ให้เงินไม่ครบตามค่าแรง

คุณธรรมรอง การให้ (คำแนะนำ)

พ่อแม่ของเด็กจากหนองหมาว้อ บางคนอบรมสั่งสอนให้ลูกตั้งใจทำงานและ
ประพฤติดีมีศีลธรรม แม่ของเชียงก็สอนลูกไม่ให้คคโกง ลักขโมย หรือเกียจคร้าน
ให้เป็นคนขยัน อดทน และไม่ประมาท ในหน้า 42-43 ต่างแนะนำสั่งสอนลูกด้วย
ความรัก

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท เด็ก ๆ ถูกกักให้อยู่แต่ในโรงงาน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี สะท้อนให้เห็นชีวิตของเด็กที่ต้องทำงานในโรงงาน

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท โรงงานแห่งนี้เด็ก ๆ ต้องทำงานโดยไม่ไ้หยุดพัก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

หญิงที่คุมทำงานคุร้าย ไม่ให้เด็ก ๆ รับประทานอาหารกลางวัน หากใคร
รับประทานอาหารจะถูกทำโทษ

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท เชียงหนีออกจากโรงงาน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

โรงงานแห่งนี้ไม่มียาสีฟันและสบู่ให้เด็ก ๆ จะออกไปไหนก็ไม่ได้ เด็ก ๆ
รับประทานอาหารไม่ดีและไม่อิ่ม ทำให้เป็นโรคผิวหนัง ร่างกายอ่อนแอ หญิงที่คุมงาน
โทคร้าย นางจะตีผู้ที่ทะเลาะกันอย่างหนัก และพูดจาไม่ไพเราะ

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท เชียงพบคนภาคอีสานเช่นเดียวกับเขาและให้ความช่วยเหลือเขา

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

พิน เพื่อนใหม่เป็นคนจังหวัดเดียวกันและทำงานเป็นลูกจ้างที่ร้านอาหาร
สงสารเชียงที่ไม่มีที่อยู่ เขาขอร้องนายจ้างให้เชียงพักอยู่ด้วยก็ไม่สำเร็จ จึงพา
ไปพบแก้ว แม่ค้าขายข้าวเหนียว ส้มตำ เพื่อให้ไปพักอยู่ด้วย เธอเต็มใจให้พักและ
บอกว่า คนบ้านเดียวกันจะทิ้งกันได้อย่างไร

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

พินกับเชียง พุด ฒม ท่อกัน และพินพุดกับพี่แก้ว ฒม ครัว

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท สามีของแก้วไม่ยากให้เชียงพักอยู่กับตน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท บุคสีถูกหญิงคุมงานลงโทษ

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

เชียงหายไป เพื่อน ๆ พยายามไม่พูดให้หญิงคุมงานรู้ เมื่อพวกนายจ้างรู้ บุคสี เป็นเพื่อนสนิทของเชียงจึงถูกลงโทษด้วยการตี แล้วเอาเชือกผูกเขาไว้ และไม่ได้รับประทานอาหาร เพื่อน ๆ สงสารเขา ต่างกับประทานอาหารอย่างไม่กระตือรือร้น แม้จะหิวมาก พอคนงานมาแกะเชือกให้แล้ว เด็ก ๆ จากหนองหมาว้อ พวกกันรุมล้อมเพื่อน จับมือจับแขน ทุกคนเห็นใจและร้องไห้ออกมา

เด็กเหล่านี้รักเพื่อน เห็นใจเพื่อน ร่วมทุกข์ร่วมสุข เห็นเพื่อนทุกข์ก็ทุกข์ใจไปด้วย

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท เต็มสามมือของแก้วเอาเงินทั้งหมดของเชียงไป

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความกตัญญู

เชียงตระหนักว่าแก้วมีบุญคุณกับเขาซึ่งจะต้องจดจำไปชั่วชีวิต เป็นความกตัญญู รู้คุณคน

2. ความกรุณา

แก้วกับเชียงมาอยู่ด้วยความสงสาร แต่ก็รู้สึกอึดอัดที่เขามาแย่งที่นอน เขอยอมเสียสละความสุขของตนและของน้องสาว เนื่องจากฐานะไม่ดี แม้พวกเขาจะยากจนแต่ก็มีความกรุณา

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท คิมช่วยเหลือนางเชียง

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตาากรุณา

เชียงเกือบโดนรถชน เขาล้มลงไม่มีใครสนใจแม่เจ้าของรถ คิมหญิงวัยสามสิบเข้ามาช่วยเหลือนางถามเรื่องราว เมื่อรู้ว่าเด็กไม่มีที่ไป ก็ส่งสารพาไปที่พักของเธอ พรเพื่อนของเธอก็ส่งสาร จึงแนะนำให้ไปอยู่กับ ผอง และสมบุญ เพราะอยู่กับเธอไม่สะดวก

คิมเป็นผู้มีความเมตตาากรุณา ช่วยเหลือให้เชียงได้พ้นจากเคราะห์กรรม ด้วยความเต็มใจ ช่วยทำประโยชน์ ปลดเปลื้องทุกข์แก่เชียง

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท เชียงมาอยู่ที่ร้านอาหารของผองกับสมบุญ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

สมบุญซื้อของใช้ส่วนตัวสำหรับเชียง จำปาซึ่งหลอกเชียงกับเพื่อน ๆ มาทำงานนั้นก็เป็นผู้ค้าที่ร้านของผองกับสมบุญ เชียงขอร้องอย่าบอกเขาอยู่ที่นี้ทั้งสองจึงให้หลบอยู่ข้างใน และเขาให้เงินเดือนเชียงเท่ากับที่โรงงานด้วย นอกจากนี้คิม แวะมาถามข่าวพร้อมซื้อกางเกงยีนกับเสื้อมาให้

คนเหล่านี้ต่างมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อต่อเชียงมาก

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

เชียงกล่าวขอบคุณผองที่จะให้เงินเดือนแก่เขา

2. การรู้จักบุคคล

ที่ร้านของผอง ทั้งผอง สมบุญและมาลี มีวิธีการทำงานให้เป็นกันเองกับ

ลูกค้า ทำให้ลูกค้าคิดใจ มาอุดหนุนบ่อย ๆ ดังในหน้า 104 เป็นการรู้จักบุคคล
 รู้ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไรกับลูกค้า

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท อาจารย์ให้เชียงพาไปคูที่ทิ้งของโรงงาน

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา กรุณา

อาจารย์ผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นลูกค้าที่ร้านของผอง สนใจเรื่องโรงงานที่ใช้แรงงาน
 เด็ก เขาจะให้ลูกศิษย์ไปหารายละเอียดจากกรมแรงงาน เพื่อจะได้ช่วยเหลือเด็ก ๆ
 ที่ทำงานอยู่

อาจารย์ท่านนี้ เมตตาต่อเชียงต้องการรับไปอยู่ด้วยรักและสงสาร ยิ่งเห็น
 เชียงทำงานอย่างขันแข็ง ก็ยิ่งเพิ่มความสงสาร

ผองก็เป็นคนจิตใจละเอียดอ่อน สงสารที่เชียงระเห่เรวอเป็นกรุณา
 ส่วนคิมเมื่อเห็นเชียงสวมใส่เสื้อผ้าที่คนซื้อให้ ก็มีความสุขใจ เป็น เมตตา ผองบอก
 อาจารย์ให้พาเชียงไปเที่ยวเขาคิน อาจารย์ก็ตกลงอย่างง่ายดาย ยินยอมให้เชียงมีความสุข
 เป็นความเมตตา เขาต้องการช่วยเหลือเด็ก ๆ อื่นด้วย จึงเป็นผู้มีความกรุณา

บทที่ 16

สาระสำคัญของบท เมื่อตำรวจจะเข้าตรวจโรงงาน นายจ้างก็สั่งให้เด็กหยุดทำงาน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

บทที่ 17

สาระสำคัญของบท เชียงออกไปเดินดูตลาด พวกเกเรหาเรื่องเขาแล้วถูกทำร้าย

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความเมตตา

ผองและสมบุรณ์แนะนำสิ่งต่าง ๆ เช่น การแปรงฟัน ซึ่รองเท้าตะไต้
เป็นสิ่งที่เขาไม่เคยมีมาก่อน เขาอยู่ในบ้านฐานะเด็กรับใช้ แต่เจ้าของบ้านเอาใจใส่
ดูแลเหมือนเป็นลูกหลาน

บทที่ 18

สาระสำคัญของบท สำนักจัดหางานที่คคโกงลูกค้า

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

บทที่ 19

สาระสำคัญของบท ตำรวจจับพวกเจ้าของโรงงาน เด็ก ๆ ใ้รับอิสระภาพ

คุณธรรมหลักของบท ถือประโยชน์ส่วนรวม

ตำรวจผู้หนึ่งซึ่งนำเชียงมาส่งบ้านหลังจากเกิดเรื่องกับพวกอันซพาล เข้า
ไปตรวจดูโรงงาน เมื่อได้รับคำบอกเล่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ งานขึ้นนี้ ลูกศิษย์ของอาจารย์
ก็มีส่วนร่วมด้วย ทุกคนสำนึกถึงความรับผิดชอบหน้าที่ของตนต่อสังคม

คุณธรรมรอง การให้ (ความช่วยเหลือ)

ผองแก้วแทนเชียงโดยบอกกับจำปว่า เด็กคนนี้ไม่ใช่เชียง เป็นหลาน
ของตนชื่อ คำตัน เป็นการช่วยเหลือ ช่วยปกป้องเชียง

บทที่ 20

สาระสำคัญของบท เกิดจากโรงงานไค้กลับบ้าน

คุณธรรมหลักของบท ถือประโยชน์ส่วนรวม

เกิดจากโรงงานคนหนึ่งป่วยต้องส่งโรงพยาบาล ชอบบอกเรื่องโรงงาน
กับแพทย์และพยาบาล ขอร้องให้ช่วยเหลือ ทุกคนมีความรับผิดชอบต่องาน แพทย์กับ
พยาบาลไปถึงสถานีกำรวจท้องที่ซึ่งตำรวจผู้เฒ่าเียงมาส่งที่บ้านของนางประจำอยู่
เหตุการณ์และบุคคลต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวพันกันอย่างบังเอิญ

เรื่อง มิ่งงาป่าใหญ่

แก่นของเรื่อง ความเห็นใจ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ของเด็กในหมู่บ้านชนบท

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้ (ความช่วยเหลือ สิ่งของ และแนะนำความรู้)

โทน เป็นผู้ที่ให้คนอื่นอยู่เสมอ ช่วยปกป้อง ช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า โดยเฉพาะผู้เล้า เขาปกป้องควยความรู้สึกที่จะต้องการคุ้มครอง ~~เขา~~ มีลักษณะของผู้นำ และมีน้ำใจที่ทำงานอีกทั้งยังมีความคิดฝันที่ทำให้เด็ก ๆ ต้องตะลึง ตื่นตาตื่นใจ นอกจากนี้ยังทำให้ ผู้เล้ากลายเป็นคนกล้า มีความเชื่อมั่นในตัวเอง โทนเป็นผู้ให้อยู่ตลอดกาล ไม่ว่าจะเป็นเพื่อน ปูริมบิง ยายแมน ยายปิ่น แม้ว่าเขาจะไม่ได้รับความเข้าใจที่ถูกต้องจากชาวบ้าน

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท โรงเรียนเริ่มเปิดเรียน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ และความช่วยเหลือ)

วันแรกที่เปิดเรียน โรงเรียนกลายเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยน พ่อแม่ต่างพาลูกไปโรงเรียนและขอหนังสือ เสื้อผ้าเก่า ๆ ที่เจ้าของไม่ใช้หรือใส่ไม่ได้แล้วให้แก่มูลของตน ครูก็ประกาศว่า หากผู้ใดมีหนังสือ หรือเสื้อผ้าที่ไม่ใช้แล้ว ก็ให้นำมาไว้ที่ครูเพื่อจะได้ให้แก่เด็กที่ขาดแคลน นอกจากนี้ ครูยังให้เด็กโตมานั่งเป็นเพื่อนเด็กเล็กที่เข้าใหม่และชักชวนให้ครูรูปจากหนังสือเรียน ซึ่งเป็นการช่วยเหลือเด็กเล็กให้เพลิดเพลินและไม่ร้องไห้กลับบ้าน เป็นการแสดงความเอื้อเฟื้อต่อกัน

คุณธรรมรอง 1. การคบคนดีเป็นมิตร

แม่ของเด็กเล็กที่เข้าใหม่ ต่างปละบโยนให้ลูกของตนออกไปเล่นกับเด็กอื่น ๆ ที่โรงเรียน และห้ามลูกของตนไม่ให้เล่นกับโชน ซึ่งพวกเขาเข้าใจว่าเป็นคนเกเร เพราะจะทำให้ลูกของตนเกเรตามไปด้วย

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

ครูจันทน์พูดจาสุภาพอ่อนหวาน พูดกับพ่อแม่เด็กอย่างไพเราะว่า "พ่อแม่พี่น้องชาวนั้นฉันตั้งใจที่ได้มาสอนลูกหลานที่นี่ พี่บ้านอาไม่รังเกียจกันมีอะไรก็แบ่งกัน ฉันไม่มีวันที่จะทิ้งลูกหลานบ้านนี้ไปไหน ๆ ใด้อีกแล้ว"

ผู้เล่าพูดกับแม่อย่างไพเราะ พูด จะจำ จนแม่ของเด็กคนหนึ่งพูดถึง ๆ ขึ้นด้วย ความประหลาดใจว่า ลูกชายใครพูด จะ จำ น้าฟัง ดังในหน้า 9-10

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท ความเป็นอยู่ของนักเรียนเมื่อโรงเรียนเปิด

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

เชียก เด็กที่เพิ่งเข้าโรงเรียน มักเป็นคนเริ่มร้องไห้จนเด็กคนอื่น ๆ ร้องไห้บ้าง ครูใหญ่จึงทำโทษ ครูสำเภาเข้าไปเช็ดน้ำตา แล้วปละบโยนด้วยคำพูดอ่อนหวาน ในหน้า 33 และครูลูกจันทน์เป็นห่วงเด็กที่ตองขาดโรงเรียนเพื่อช่วยงานทางบ้าน ครูจะขี้จิกเรียนมาตามเกรงว่า จะเรียนตามเพื่อนไม่ทัน คนไหนที่ขาดเรียนไปหลายวัน พอมาเรียนครูก็ตั้งใจถามด้วยเสียงอ่อนโยนทุกครั้งว่าขาดเรียนทำไม ส่วนครูลูกจันทน์สอนหนังสือด้วยความเมตตาต่อเด็ก คอย ๆ สอน คอยแนะนำไป เช่น เห็นเด็กไขน้าลายลบก็คอย ๆ บอก เดินตรวจดูการหักเขียนทีละคน ในหน้า 45-46 มีบรรยายถึงครูว่า เหมือนพ่อกับแม่ดูแล พืชต้นน้อย ๆ ให้งาม ทั้งตรง ต้องเดินทางไกลแสนไกล

ยายปิ่นและยายแม้น คนขายของที่โรงเรียน มักแบ่งปันของกินที่ขายให้เด็กที่อดข้าว
อยู่ทุกวัน แม่จะโดนชาวบ้านพูดยั่วเย้าว่า คอยแต่จะเก็บเงินจากเด็ก ๆ และลูกก็ห้ามไม่ให้
มาขายของควยหาวว่าแม่ทำตัวเหมือนลูกไม่เลี้ยง แต่ยายทั้งสองก็คิดถึงว่าเด็กที่ยากจนจะ
ต้องอดอยาก หิวโหย ดังในหน้า 48-51 จึงต้องขายต่อไป

ครูและยายทั้งสองมีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความเมตตา กรุณา อยากให้เด็กได้
มีความรู้ และยายต้องการให้เด็กที่หิวโหยได้พ้นจากความหิว

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

เด็กนักเรียนทุกคนไม่พอใจเพราะสุภาพ ครูลูกจันทน์ก็สอนให้ไม่พูดคำหยาบ โดยตั้งเด็ก
ชายคนใดคนหนึ่งเป็นผู้นำที่ดูแล้วถ้าใครพูดคำหยาบให้มาบอกครู แล้วครูจะลงโทษ
เด็กชายคนนั้นจึงไม่พูดคำหยาบอีกเลย เพราะมีวัจนปฏิบัติ

2. ไม่ลักขโมย

เด็กชายหยุคนโมยขโมยของเด็กคนอื่นกินเพราะความหิว ครูคาดคั้นโดยแกล้งกล่าว
ว่าคนที่ขโมยกำลังจะร้องไห้แล้ว เขาจึงร้องไห้และรับสารภาพ ครูชมว่าเขายกเป็นตัวอย่าง
ที่ดี ยอมรับผิด แล้วครูก็สอนว่า เด็กก็ต้องไม่ขโมยของผู้อื่น หยุคนโมยขโมยโดยมีนิสัยอยาก
กินของผู้อื่น แต่เขาขโมยเพราะ ความหิวโหย

3. การให้ (สิ่งของ)

ครูลูกจันทน์สอนว่า เด็กก็ต้องรู้จักการให้ ให้คนอื่น ให้เพื่อน ให้พ่อแม่และครู
หรือผู้ที่พระคุณต่อเรา พบของใครตกหาย เด็กก็จะเก็บนำส่งครูเสมอ นับจากนั้น
เด็ก ๆ ก็เก็บของส่งครูกันบ่อย ๆ เช่น ฝรั่งกิ้งแล้ว ถั่วลิสงเม็ดหนึ่ง เด็กเริ่มรู้จักการให้
เขาอยากเป็นเด็กที่ถูกต้องให้ของแก่ผู้อื่น เก็บของใครก็ต้องส่งคืนเจ้าของ

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท โทนเล่าเรื่องที่เขพบเห็นและจินตนาการของเขาให้เด็กที่โรงเรียนฟัง

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำ)

โทนเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้เด็กที่โรงเรียนฟัง เขาเล่าว่ามีก้อนไฟซึ่งเปรียบได้กับกลางวัน ต้องการมองเห็นสิ่งใดในความมืด ก็เอาก้อนไฟไปส่องเงาฉาย คือร่มเงา ส่วนก้อนเย็นเป็นกลางคืน ดังรายละเอียดในหน้า 66-86 จินตนาการของเขาเกี่ยวกับกลางวัน กลางคืนนี้ ช่างงดงามยิ่งนัก เปรียบเทียบกับสิ่งที่เห็นกันในปัจจุบันเชื่อมโยงกับความคิดฝันของเขา เด็ก ๆ ค้นเห็นกับเรื่องราวที่เขาเล่า นอกจากนั้นโทนและพวกกลุ่มเด็กเกเรก็รับอาสาครูพาเด็กเล็กกลับบ้าน ขณะฝนตกเกิดพายุ โดยให้เงินเกาะเกาะวัลย์กันไป แสดงถึงนิสัยโอบอ้อมอารีชอบช่วยเหลือ

คุณธรรมรอง ความกล้าหาญ

เวลากลางคืน โทนเล่าถึงการออกไปจับปลาที่บึงหญ้าใหญ่และเขายังมีความกล้าหาญเนื่องจากเขากับเด็กเกเรทั้งหลาย เข้าไปในป่าโดยไม่กลัว เสียงฟ้า เสียงฝน และต้นไม้ซึ่งโอนเอนไปมา เพื่อเข้าไปเอาเกาะวัลย์เพื่อช่วยเหลือพาเด็กเล็กกลับบ้าน

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท ครูลูกจันทน์ไม่เข้าใจเด็กเกรและเกือกคคกับเด็กเหล่านั้นจึงลงโทษในคคขวางแมว

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำ และให้อภัย)

โทนและเด็กเกรช่วยเหลือเด็กเล็ก 2 คน ที่พลัดเข้าไปในกองหนาม ในหน้า 109 นอกจากนี้เด็ก ๆ พยายามขวางแมวที่อยู่บนต้นไม้สูงเนื่องจากกลัวว่าแมวจะลงมาไม่ได้ เป็นความคิดของเด็กซึ่งเกิดจากความไม่รู้ แต่ต้องการจะช่วยเหลือ ครั้นครูลูกจันทน์มาพบเขาก็เข้าใจว่า เด็กเหล่านั้นรังแกแมว ไม่ถามถึงเหตุก่อน แต่ดลปลงโทษเด็กเหล่านั้น โดยเฉพาะโทนถูกลงโทษหนักกว่าเพื่อน แต่เขาก็ไม่ถือโกรธครู จะเห็นได้จาก ตอนที่ ครูหาปัญหาเด็ก เขาก็ตะโกนข้ามชั้นตอบมา โทน นำการเล่นแปลก ๆ มาเล่นกับพวกเด็กโซ หรือเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ฟังตอนพักกลางวัน เขารู้จักการให้ทั้งให้ความช่วยเหลือ ให้อภัย และเล่าเรื่องเรื่องต่าง ๆ ให้เด็กโซฟัง

คุณธรรมรอง ความขยันหมั่นเพียร

เด็กชายลิกอ่านหนังสือเก่ง เนื่องจาก พ่อของเขาเป็นภารโรงผู้อ่านหนังสือไม่ออกเหมือนชาวบ้านคนอื่น ๆ แต่ต้องทำหน้าที่ลบกระดานและอยู่ใกล้ครู จึงพลอยอ่านหนังสือได้ พ่อของลิกเป็นผู้ที่ขยัน ขวนขวายหาความรู้ จนกระทั่งอ่านเก่ง สามารถนำมาถ่ายทอดให้แกลูกได้

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท การแข่งขันกีฬา

คุณธรรมหลักของบท ไม่มีคุณธรรม

ผู้เล่าแสดงความเข้าใจเกี่ยวกับการแข่งขันวิ่งผลัด เขาเป็นคนรับไม้คนสุดท้าย แต่เข้าใจว่า การแข่งขันที่ดีควรเริ่มต้นพร้อมกัน จึงหยุดรอทำให้แท่งการแข่งขึ้น และเมื่อเข้าใจแล้ว ทุกคนขากการให้อภัย ทำให้ผู้เล่ากลายเป็นคนไม่มีใครอยากคบด้วย

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท การช่วยเหลือเพื่อนผู้ที่อ่อนแอกว่า

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้ (ความช่วยเหลือ)

โทนกับกลุ่มเด็กเกเรหาอาหารมาแบ่งปันให้เพื่อนที่หัวโหย เมื่อเห็นผู้เล่าเหงาหงอยอยู่คนเดียว เขาก็มีน้ำใจชวนให้ผู้เล่ามาเล่นและรับประทานด้วย ผู้เล่าถูกรังแกจากเด็กกลุ่มหนึ่งบังคับให้เล่นเป็นหมาบ้าทั้งที่ไม่เต็มใจ ครั้งหนึ่งของการเล่นมวยวง โทนก็เข้าไปช่วยเหลือทำให้ผู้เล่าเกิดความอบอุ่นใจ เขาตั้งใจที่จะเข้าไปปกป้องคุ้มครองผู้เล่า ช่วยเหลือผู้อ่อนแอกว่า เล่าเรื่องวิธีที่เขาได้อาหารมาให้เด็กโซ่ เค็ดเกรเรและผู้เล่าฟัง ออกหาทางให้เด็กๆ ขบขันและสนุกสนานกัน

คุณธรรมรอง 1. ความกล้าหาญ

ในการเล่นมวยวง ผู้เล่าต้องเล่นอยู่วงในและถูกเตะอย่างทารุณ โทนเห็นเข้าก็พยายามเข้าไปเล่นอยู่วงในด้วย เขาเข้าไปหันหลังชนกันกับผู้เล่าเพื่อปกป้องคุ้มครองความกล้าหาญ

2. ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว

ผู้เล่าเข้าใจว่า โทษโมยของมาแบ่งกันกินกับเด็กโธและเด็กเกรเร จึงไม่ยอมกิน ด้วยเพราะครูเคยสอนไว้ว่า ออกค่ายดีกว่าขโมยเขามา นับว่าผู้เล่าเป็นผู้ที่มีความสำนึกที่จะทำความดีในใจของเขา ไม่ใช่ทำความดีเพื่อเอาหน้าหรือเพื่อทำความดีกระเปียบของสังคมเท่านั้น

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท ปู่พายเรือจ้างข้ามฟากให้อ่านหนังสือเก่งได้รวมเงินทางด้วย

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เด็กนักเรียนต้องอ่านหนังสือเพื่อต้องการจะเดินทางไปกับปู่พายเรือจ้างและครูบังคับให้อ่าน

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท การเดินทางไกล

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

โทนกับพวกเด็กเกรเรเดินมาหนึ่งวันเต็ม ๆ ต้องบุกป่าเพื่อแหวกคูลำแคว เกรงว่าเรือของปู่จะผ่านเลยไป ตกกลางคืนก็นอนชายหาด ได้รับความลำบากจากการเดินทางมาก เด็ก ๆ อดทนต่อการตรากตรำในการเดินทาง โทนหวังจะได้รวมเดินทางไปกับปู่ เพราะเขาพายเรือเก่ง แต่ปู่ไม่เลือกเขา และเขาถูกครูทำโทษ เนื่องจากอ่านหนังสือไม่ออก ตามที่ปู่ฟ้องครูไว้ เขารู้สึกผิดหวังมาก ต้องอดทนต่อความผิดหวัง แต่เขาก็กับพรรคพวกก็ไ้พยายามเดินทางเพื่อจะได้รวมเดินทางไปกับปู่โดยตามมาที่หลัง

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ)

ปู่เจ้าของบ้านนำอาหารมาเลี้ยงดู ปู่พวยเรือจ้าง แล้วยังให้กล้วยน้ำว้า เพื่อเอาไว้รับประทานกลางทาง และเด็กเกเรที่เียนทางตามปู่ห่อปลาบั้งไว้ให้ปู่ ผู้เล่าและสีก นั้บว่า เป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

ปู่ทั้งสองคนพูดกันอย่างอ่อนน้อม เรียกเงินร้อยเป็นเชือกจะไกรู้สึกเหมือนค่าน้อย เพื่อให้ไม่หมาดใจกัน ก่อนที่จะตกลงซื้อขายเรือกับปู่ชาวม่านั่งหันหน้านั่งอยู่นาน ปู่เจ้าของบ้านจึงพูดขึ้นช้า ๆ นุ่มนวลเหมือนอย่างดอกหัวใจออกมาวางทุกคำ ถึงในหน้า 165

"ถ้าคำไหนจะหนักหรือผิดหูไปบ้าง ฉันกราบพอสขออย่าควนโกรธเคือง เพราะว่าของซื้อของขายเราต่อรองกันได้" จะเห็นได้ว่า คางฝ่ายต่างเรียกกันว่า พ่อ

เมื่อปู่จะเียนทางกลับ ปู่ทั้งสองก็ยกมือไหว้ววยพรแก่กัน ถึงในหน้า 168 และตอนที่แห่งบอกว่า มีห่อปลาบั้งไว้ให้ปู่เียนทางมาซื้อเรือ ปู่ก็กล่าวขบใจ

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท การเียนทางกลับบ้าน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (แนะนำความรู้)

โหนดให้ความรู้และจินตนาการต่าง ๆ แก่เพื่อนของเขาบนเรือของปู่ ขณะเียนทางกลับบ้าน เช่น วิธีการหุงข้าวป่า โดยใช้ไม้ไผ่เจาะกลางปล่อง เอาข้าวสารหยอด ใส่ น้ำครึ่งข้าวครึ่ง ปิดฝาแน่น ๆ วางเียนบนเตา ทำหลักแขวนล่อชกก็ได้

จินตนาการของเขาค่อย ๆ เียนทำให้เพื่อน ๆ คั่นตาตื่นใจไปกับโหนด ได้แก่ เรื่อง ฤดูลม ฤดูไฟ เขาว่าเมื่อก่อนนี้ฤดูลมหอบทุกสิ่งทุกอย่างไปบนฟ้าทำให้ผลไม้ตกลงมา ลอยได้ เมื่อหล่นก็วิ่งไปรับทัน ส่วนฤดูไฟ อะไร ๆ ก็ติดไฟช่วยให้ผลไม้สุกกินได้เลย และยังสอนเด็ก ๆ ว่าอย่ากระเียนขึ้นควาสุกสัตว์ต่าง ๆ ในฤดูลม เป็นความคิดเียนที่งดงามมากสำหรับเด็ก ๆ

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ปู่ชอบใจเด็กทุกคน ที่ร่วมเดินทางไปด้วย

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท โทณและพวกไปหาอาหารมารับประทานและแบ่งให้ปู่

คุณธรรมหลักของบท ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว

โทณพาเด็ก ๆ ที่มาด้วยไปขโมยของกินมาจากสวนแห่งหนึ่ง เมื่อจะเข้าไปที่สวนบ้านนั้น ผู้เฒ่ารู้สึกเข้าอ้อน เพราะคิดว่ากำลังร่วมกันทำผิด และขณะที่พวกเขาช่วยหาเตรียมอาหาร ผู้เฒ่าก็แกล้งทำเป็นเพี้ยนนอนหลับเนื่องจากกลัวไม่อยากจะไปแตะของที่ขโมยเขามา เขาคิดว่า หากจำเป็นจะต้องรับประทานก็จะรับประทานมันเทศของปู่ เพราะครูจันทน์สอนไว้ว่าให้เป็นเด็กดี ครั้นถูกกระชั้นจะยอให้รับประทานน้ำผึ้งก็แกล้งกลืนลงคอแทนน้ำผึ้ง เขารังเกียจของที่ขโมยมาว่าจะทำให้ท้องเขาเป็นอันความไม่ดี

ผู้เฒ่าเป็นผู้มีคุณธรรมที่อยู่ในจิตใจ ไม่ต้องการทำสิ่งที่ไม่ดี ครูสอนแล้วเขาก็จำจำไว้ในใจอย่างแนบแน่น ผังอยู่ตลอดเวลา และ สามารถปฏิบัติตามได้ทวย แม้จะไม่ได้อยู่ตรงหน้าครู

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ปู่ชอบใจโคนที่นำน้ำผึ้งมาให้

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท การเขียนเรียงความเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง

คุณธรรมหลักของบท ความสะอาดทางวาจา

เด็ก ๆ ต่างคิดที่จะให้สัตว์เลี้ยงของตนดู และตัวใหญ่ที่สุดเพื่อไม่นอยหน้ากันใน การเขียนเรียงความ แต่งเรื่องเกินความจริงไป เช่น เลี้ยงเสือ ช้างและงู ครูจึงลงโทษ เพื่อจะได้ไม่พูดอีก ที่ครูทำเช่นนี้เพื่อเป็นการสอนเด็กให้กล่าวแต่ความจริง

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

เด็กนักเรียนพูด ครับ คะ ผม กับครู และเด็กชายประกิต เผลอเรียกหนูว่า อีอุก กล้วยความเคยชิน ครูก็แนะนำให้พูดว่า หนู หรือ สุนัข เพื่อเด็กจะได้รู้จักพูดคำที่สุภาพ

2. ความเมตตา

ถ้าเด็กนักเรียนไม่มาเรียน ครูก็ไปตามถามที่บ้าน ครูลูกจันทน์ลงโทษเด็กที่ไม่ใช้ สมุกทำเรียงความ แกล้งใช้กระดานชนวน เด็กให้เหตุผลว่า พ่อเอาไปมวนยาสูบ ครูจะรัก ถือไม่เรียวคาง มองเด็กที่กำลังจะถูกลงโทษ และเด็กคนอื่น ๆ ซึ่งทำหน้าเศร้า ๆ ครูจึง บอกว่าวันนี้จะไม่ตี ครูมีความละเอียดอ่อนทางอารมณ์ ต้องการให้เด็กเป็นคนดี ทำงานอย่าง มีระเบียบ แต่เมื่อทราบเหตุผลที่ทำให้เด็กไม่มีระเบียบจึงไม่ทำโทษเด็ก เป็นผู้ที่มีความเมตตา

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท ส่วนสัตว์ของโทน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ สิ่งของ)

โทนพาผู้เล่าไปที่ป่าใหญ่ท้ายวัด ซึ่งเขาเรียกว่า สวนสัตว์ เพื่อคุยสัตว์ต่าง ๆ เขาพบยายปิ่น จึงช่วยตัดฟันไปวางให้ใกล้ ๆ บ้าน เพื่อจะได้ไม่ต้องเดินไกล กังที่เขา ใ้ปฏิบัติอยู่เสมอ ยายปิ่นเห็นเขาไปใช้ในบ้านโดยที่ลูกหลานเข้าใจว่า แกล้งไปหาฟันเอง

เพราะกลัวลูกหลานจะหาว่าไม่ช่วยทำงาน และอนุญาตให้โทนเก็บผลไม้ในส่วนที่ปลูก
รับประทานได้เป็นประจำ โทนยังช่วยนำผลไม้จากสวนของยายปิ่น ยายแมน ไปให้เด็กโง
กิ้น ยายทั้งสองเป็นห่วงเด็กที่คอยยากที่โรงเรียน แต่ก็ไ้ให้โทนช่วยนำไปให้ โทนเป็นผู้
ที่โอบอ้อมอารี

นอกจากนี้โทนยังนำของมาให้ผู้เฒ่าเสมอ เช่น เทียนขี้ผึ้ง ไข่นก และให้ความรู้
แก่ผู้เฒ่า เอาใจผู้เฒ่ายิ่งกว่าตัวเอง พอถึงที่รักก็แหวกหญ้าให้เคิน คอยปกป้องคุ้มครองผู้เฒ่า

คุณธรรมรอง 1. ความเมตตากรุณา

ที่จริงแล้ว โทนเด็กเกเรที่ชาวบ้านไม่ชอบ เป็นผู้มีจิตใจละเอียดอ่อน เมตตาต่อ
สัตว์ ทั้งในตอนที่เขาพบว่าไข่นกแตกเหลือแค่เปลือก เขาคิดว่า งูหรืออีเห็นคงกินมันแล้วและ
คงกินแมงกตว้ย เขามีอาการซึมเศร้าครุ่นคิด ย่อตัวลงและเปลือกไข่

ยายปิ่นและยายแมน แกล้งไปขายของไม่ได้ ก็ยังเป็นห่วงเด็กโงๆ เล็ก ๆ เก็บ
ของไปให้รับประทานเองไม่ไหวก็ยังวานโทนให้เก็บไปจากสวนของคนเพื่อนำไปให้เด็กที่คอยยาก
เป็นผู้มีความเมตตากรุณา

2. การไม่ลัทธิขโมย

โทนสั่งเพื่อนของเขาว่าไม่ให้เอาของที่เจ้าของไม่อนุญาต ทั้งเช่น จากหน้า 291
เขาพูดว่า "ฉันบอกแกแล้วใจ ว่าอย่าไปเอา ยายแมนปลูกเมื่อไหร่ สิ่งพวกลูกยาย
แมนเขารอจะหาเรื่องฉันอยู่ทุกวัน ที่หลังแกต้องไม่เอาของเขากันนะ" เขาจะเก็บเฉพาะ
ที่ยายปิ่นยายแมนปลูก เพราะเจ้าของอนุญาตแล้ว

3. ความอดทน

คนบางคนหาว่าโทนขโมยของกินจนไปฟ้องผู้ใหญ่บ้าน และเขาประกาศว่าใครมี
อะไรก็ให้แบ่งให้โทนรับประทาน ยายปิ่นก็พูดว่า ใครกล่าวหาอะไรก็อย่าไปฟัง ให้มาเอาที่
สวนของแกได้ เขาช่วยเหลือยายปิ่นจนพ้นภัยที่ลูกหลานของแกไม่รู้เพราะยายเกรงว่า ลูก
หลานจะไม่ชอบที่ตนไม่ทำงาน แต่ใช้คนอื่น และไปคบกับพวกเก็กเกเร

โทนไม่โลภขโมย และช่วยเหลือยายปิ่นยายแมน แต่ไม่มีใครรู้ ยังเข้าใจว่าเขาเป็น
เก็กเกเร ไม่มีใครอยากคบ เขาต้องอดทนต่อคำครหาของชาวบ้านอยู่เสมอ

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท ผู้เล่า โทน และเด็กอื่น ๆ ไปที่ป่าเพื่อไปเที่ยวบ้านบนต้นไม้สูง

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความรู้ ความคิด และสิ่งของ)

โทนชอบผู้เล่า เนื่องจากผู้เล่าอ่านหนังสือเก่ง เป็นการชดเชยความรู้สึกขาดของเขาวว่าเขาอ่านไม่เก่ง เรียนช้าชั้น เขาจึงให้ความอบอุ่นใจ ความเอาใจใส่ เขาให้บ้านเล็ก ๆ บนต้นไม้สูง ซึ่งสร้างเอง ของกิน แก่ผู้เล่า โทนกล่าวว่า เขายกสวนสัตว์เรื่องราวที่เขาเล่าให้เป็นของผู้เล่า ผู้เล่าก็ให้ตัวหนังสือทุกตัวที่เขาเขียนอ่านให้เป็นของโทน เขาแลกเปลี่ยนสิ่งที่มีแก่กัน โทนทำให้ผู้เลารู้สึกว่าสหายตาของเขา สามารถเห็นได้กว้างไกล ทั้งในหน้า 311 เขาทั้งสองต่างให้สิ่งที่มีให้แก่กันและกัน

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท ศักดิ์มื่น

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

ผู้เล่าจะโทนทำโทนในศักดิ์มื่นพร้อมกับเด็กนักเรียนคนอื่น ๆ ที่ร่วมดื่มกันด้วย โทนวิตกกังวลที่ไม่อาจจะช่วยผู้เล่าจึงบอกวิธีการแอนด์ตัวตามไม่เรียว เพื่อจะได้เงินน้อยลงครูลูกจันทน์ไต่ถามคำแนะนำของเขา ครูถามเขาว่า ต้องการรับโทษแทนหรือ โทนรับตอบรับราวกับกลัวครูจะเปลี่ยนใจ เขากำลังมีความสุขที่ช่วยให้ผู้เล่ารอดปลอดภัย เขามารับโทษทั้งที่ผู้เล่าเป็นผู้ริเริ่มในการทำผิดครั้งนี้ ผู้เล่าร้องไห้โอดออกมาเมื่อครูตีเขาเสร็จ เขาปลอบโยนผู้เล่า โอบตัวไว้ ในหน้า 334

โทนคบกับผู้เล่าด้วยความรู้สึกอยากปกป้องคุ้มครอง จริงใจต่อกัน ยอมรับเจ็บตักแทนแม่ในสายตาของคนอื่น หรือ ครูลูกจันทน์เอง เขาเป็นคนเกรง ซึ่งความจริงแล้วเขาเป็นคนดี รักเพื่อนมาก ผู้เล่าก็รักโทน เมื่อเห็นเขาถูกทำโทษก็ร้องไห้โอดขึ้นมาอย่างสุดกลั้น

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท เด็กนักเรียนค้นคืนกับเครื่องบินที่บินผ่านโรงเรียน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

พอเครื่องบินมา เด็กนักเรียนลุกขึ้นไปยืนมองอยู่ที่ลานข้างศาลาโรงเรียน แม้ครูจะพูดห้ามก็ไม่ฟัง พอเครื่องบินลับตาไป ทุกคนเดินคอตกหงอย ๆ ไปยืนกอดอกหน้าชั้นเพื่อรอให้ครูลงโทษ รวากับรุ่นหน้าที่ มีบรรยายในหน้า 345 ว่า เชื่อกันเถาะตาหัวใจของพวกเขา เขายังมีเสียงเครื่องบินกระหึ่มอยู่ เด็กนักเรียนนั้นเป็นการขาคความซื่อตรงต่อหน้าที่ และยังผูกปณเฑาะคนขับเครื่องบินยืมให้ เนื้อเรื่องส่วนสำคัญของบทนี้เป็นการขาคคุณธรรม แต่เนื่องจากธรรมชาติของเด็ก เกี่ยวกับความอยากรู้อยากเห็นและสนใจสิ่งแปลก ๆ

คุณธรรมรอง 1. ความซื่อสัตย์

ครูจันท์เคยกล่าวไว้ว่า จะไม่ทิ้งลูกหลานหมู่บ้านนี้ไปสอนที่อื่น ๆ และเธอก็ทำจริง ๆ สมกับที่เคยพูดไว้ เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สามารถทำได้ตามที่เคยพูดไว้

2. การให้ (คำแนะนำ)

ผู้เล่ารู้จักต่อเติมเรื่องเอาเองเมื่อมีโหนดนั่งอยู่ใกล้ ๆ เรื่องขยายใหญ่โตและความคิดแล่นมีความมั่นใจในตนเองขึ้นทุกที จากคนขลาดกลัวผู้เล่ากลายเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเองก็เพราะเพื่อนอย่างโหนด จินตนาการของเขาว่างไกลออกไป

บทที่ 16

สาระสำคัญของเรื่อง โหนดพาผู้เล่าและเพื่อน ๆ ไปที่บึงหญ้าใหญ่

คุณธรรมหลักของบท การให้ (แนะนำความรู้ ให้สิ่งของ และความช่วยเหลือ)

โหนดนำเพื่อน ๆ ไปบึงหญ้าใหญ่ซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์มากมาย โหนดกล่าวเล่าวิธีการที่จะไล่สัตว์ต่าง ๆ พวกนี้มาเป็นอาหาร เช่น การหาไข่เต่า

ความแตกต่างของรูปร่างปลาไหล การปั้นค้ำยเข้าไปในรูปลาไหล เขามีความรอบรู้ไปทุกอย่าง เขาปลอบโยนเพื่อนเมื่อเห็นผู้ที่ต้องออกมายกอยู่เสมอ อยู่บ้าน เขารูมน้ำลงไปใต้น้ำปลาได้ 1 หรือ 2 นิ้ว อย่างมากไม่เกิน 3 นิ้ว ในเวลารับประทานอาหารเพื่อจะไถ่ไม่หมดเปลือง เขียวจึงแหย่เขาเมื่อเห็นเขารูมน้ำปลา 4 นิ้ว ขณะรับประทานอาหารให้เขารูมน้ำขึ้นถึงโทนก็รูมน้ำ 5 นิ้วลงไปใต้น้ำปลา กวญเพื่อหวังจะให้แทงสภายใจว่ามีผู้อื่นทำอย่างคนเช่นกัน

ก่อนที่ผู้เล่าจะไปเรียนที่กรุงเทพฯ โทนเรียกผู้เล่าให้ไปเอาไฟฉายซึ่งเขาได้มาด้วยความเห็น้อยยาก แตะต่างฝ่ายต่างกลัวว่าพ่อของผู้เล่าจะเห็น เขาตะโกนเบา ๆ บอกผู้เล่าว่า ใครรังแกให้มาบอกเขา เขาต้องการจะปกป้องผู้เล่าตลอดไป

นอกจากนี้ ปูริมบึงซึ่งไม่เคยออกจากเขตบึงหลายปีแล้วก็ไถ่ให้โทนเอาปลาแห้งไปแลกข้าว จะเห็นไถ่จากหน้า 386 เมื่อปูรู้ว่าโทนมา ทั้งโทนและปูต่างก็ใจ มีคำพูดของปูว่า "แหหายหน้าไปไหนตั้งนาน ฉันรอแกอยู่ทุกวัน ปลาจะเต็มกระชังแล้วนะไอหนู ข้าวสารก็จะหมดแล้ว มันตายเรื่อย ปูทำเค็มไว้ตั้ง 2 หอบแล้ว แกมาเอาไปแลกข้าวสารเขามาให้ปูที่"

โทนเป็นคนเอื้อเฟื้อ ชอบช่วยเหลือผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นเพื่อน ๆ หรือ ปู

คุณธรรมรอง 1. ความมีระเบียบวินัย

แห่งเปิบข้าวคำโตเนื่องจากไม่เคยได้รับประทานอิ่ม จึงรับประทานอาหารอย่างมูมมาม เขาไม่รู้จักรับประทานที่ดี ถึงในหน้า 391 ไถ่กล่าวไว้ ส่วนผู้เล่าฝึกหักล้างข้าวด้วยช้อน คำไม่โตนัก เขาจะไปอยู่กรุงเทพฯ จึงต้องหักการยาทาในการรับประทานอาหารไว้ เมื่ออยู่บ้านจึงเป็นผู้ที่มีระเบียบ

2. ความอดทน

โทนพูดว่า แม้ว่าจะเหนื่อยก็ต้องไปให้ถึงบึงหญ้าใหญ่ ทำให้ผู้เล่าคิดเช่นเดียวกับโทนว่าคนเราไม่ควรถอย แสดงว่า โทน มีความอดทน ที่จะทำสิ่งใดให้สำเร็จ ไม่ย่อท้อง่าย ๆ

บทที่ 17

สาระสำคัญของบท ผู้เลากลับมาเยือนถิ่น

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

ครั้งที่ผู้เลากลับมาเยือนถิ่น โทนเป็นผู้ใหญ่ขึ้น ตัวโตขึ้น เมื่อพบกับโทนความรู้สึกอบอุ่นเช่นแรกพบหายไป ทั้งสองมีความรู้สึกเห็นทางต่อกัน โทนยังสามารถมองสิ่งต่าง ๆ อย่างเด็ก ๆ เขามีความคิดฝันที่พิเศษสุดเท่าที่เด็กคนหนึ่งจะเคยมี เขาทำให้ผู้เลาเกิดความมั่นใจในตัวเอง เขามักนำใจกับผู้เลามาโดยตลอด ถวายทอดความคิดฝันให้ ทำให้ผู้เลารู้จักธรรมชาติ เอาของมาฝาก และที่สำคัญที่สุดที่วัยเด็กของเราต้องการนั่นหาได้แก่ ความรัก นั้นเขามีให้เสมอ

คุณธรรมรอง การให้ (ความช่วยเหลือ)

โทนยังคงเอาปลาแห้งปลาเค็มไปแลกข้าวสารให้ปู่อยู่เสมอ เป็นการช่วยเหลือคนแก่

เรื่อง ฌจญภัยในขุนเขา

แก่นของเรื่อง ความมีสติช่วยให้รอดพ้นจากอันตรายในป่า

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความไม่ประมาท และ มีสติ

เอกสามารถควบคุมตนเองได้เมื่อกำลังอยู่ในสถานการณ์ที่อันตราย ช่วย
 ปลอบโยนให้อีกฝ่ายจากความกลัว เขารู้ว่า เวลาใด ควรทำอะไร เมื่อพบ งู
 และสัตว์อื่น ๆ ก็รู้จักระมัดระวังตัว

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท เอกและออกกำลังเริ่มเดินทางไกล

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เอกและออกเดินทางที่ใจกล้าเดินทางไกลจนอดฝันว่าได้ไปบนภูเขา

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

เอกและออก พுகกับพ่อแม่อย่างสุภาพ พ่อแม่ก็พูกกับลูกสุภาพเช่นเดียวกัน
 ก่อนจะไป เด็กทั้งสองไหวลาพ่อซึ่งมาส่งที่โรงเรียน

2. การให้ (สิ่งของ)

แม่เตรียมขนมปังห่อใหญ่ให้ลูก และสอนให้แบ่งปันแก่เพื่อน

3. ความสะอาดทางวาจา

เด็กทั้งสองพูกแต่ความจริง วาจาไพเราะ อ่อนหวาน เนื่องจากแม่สอน
 เขาวาจาที่พูกกับแม่คนอื่นไม่รู้ เทวกายอมจะรู้

4. การไม่ทำร้ายร่างกาย

พ่อของเด็กทั้งสองสอนลูกไม่ให้เบียดเบียนสัตว์ ทั้งสองก็ปฏิบัติตามคำสอน เชื้อพังและไม้ซาหรือไม้รังแกสัตว์

5. ความจงรักภักดีต่อศาสนา

ก่อนเข้านอนทุกคืน สองพี่น้องจะพากันไหว้พระ ระลึกถึงคุณงามความดี แม่เมตตาให้แกสัตว์และมนุษย์ทั้งหลาย

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท เอกและออตตามนถยงจนหลงป่า

คุณธรรมหลักของบท ความมีสติ

เมื่อเอกกับออตหลงป่า เอกสามารถระงับความตกใจไว้ได้ **ปลอบใจตนเอง** และพุดปลอบน้อง เขาคิดหาหนทางที่จะกลับบ้าน นับได้ว่าเขาสามารถควบคุมตนเองได้เมื่อประสบเหตุการณ์ไม่คาดคิด

คุณธรรมรอง ความเมตตา

เด็กทั้งสองโยนเศษขนมปังลงไปในน้ำ ครู่หนึ่งปลาก็ออกมากินขนมปัง ออโยนขนมปังลงไปอีก เอกบอกอ้อว่า "มันคงรู้ว่าเราไม่ทำอันตรายมัน โยนลงไปอีกซิ ไข่ตัวเล็ก ๆ นั้นมันเข้าไม่ถึง สงสารมัน" แสดงถึง ความต้องการให้อาหารแก่ปลา โดยถ่วงหน้า จึงถือว่าเป็นความเมตตา

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท เค้กทั้งสองพบงูในป่า

คุณธรรมหลักของบท ความมีสติ

เอกควบคุมตนเองได้ และรู้สถานการณ์ ทำให้สามารถรอกพันอันตรายจากงูใหญ่ เอกเตือนน้องให้อยู่ในความสงบเมื่อพบงู ออชวนเอกให้หนีขณะที่งูใหญ่สองตัวมาเจอกัน เขาบอกว่าหากวิ่งขณะนั้น งูจะวิ่งไล่ เมื่อแกงตัวหนึ่งวิ่งผ่านงู งูรัดกระหวัดไว้และกลืนร่างของแก ขณะกลืนออกก็บอกให้เอกหนี เอกก็บอกวารอให้กลืนแกงหมดตัวก่อนจะทำให้งูเลื้อยตามพวกเขาไม่ได้

คุณธรรมรอง การให้ (คำแนะนำ)

เอกพูดให้กำลังใจอ่าวว่าไม่ควรท้อแท้ ล้มหวัง เมื่อยังมีชีวิตและมีแรงอยู่ เพราะหากไม่ยอมเดินทางต่ออาจทำให้ตองอยู่ในป่านี้ตลอดไป

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท การล่องเรือไปในลำธารกลางป่า

คุณธรรมหลักของบท ความมีสติ

อ้อหวาคกลัวแต่เอกคอยช่วยเหลือปลอบใจและพากันไปหาที่พักในถ้ำ เอกเข้มใจจากความกลัว รู้ว่าควรพักอยู่ในถ้ำดีกว่ากลางป่า

คุณธรรมรอง ความจงรักภักดีต่อศาสนา

ก่อนนอนภายในถ้ำกลางป่า อ้อกลัวจึงภาวนาถึงพระพุทธคุณอยู่ในใจ ทำให้จิตใจของเธอสงบลง ความฟุ้งซ่านหวาคกลัวหมดไป ซึ่งเนื่องมาจากความเชื่อมั่นศรัทธาในศาสนา

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท การล่องเรือไปในลำธารกลางป่า

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

ขณะล่องเรือในป่า เอกกับอ้อมลัดเปลี่ยนกันหลับอยู่ในเรือ ทั้งสองเริ่มแกร่งและกล้าขึ้นเพราะป่ารอบคานสอนให้รู้จักการปรับตัวและช่วยเหลือตนเองอยู่ตลอดเวลา

คุณธรรมรอง 1. ความจงรักภักดีต่อศาสนา

เอกและอ้อมเชื่อตามที่แม่ของเขายกว่า พระยอมนรักษา ผู้ที่ไหว้พระเป็นประจำเมื่อจะเข้ล่องน้ำตรงมาที่เรือ และผ่านเลยไป เนื่องจากเรือทาน้ำมันกันจะเข้ยิ่งทำให้ทั้งสองเกิดความเชื่อมั่นในคุณของพระรัตนตรัยเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว อ้อมจึงภาวนาอยู่ในใจว่า พุทโธ ฯ

2. การให้ (สิ่งของ)

เมื่อพบลิงป่า เอกบอกอ้อมให้โยนขนมปังไปให้ แสงถึง การให้ทานแก่ลิง

3. ความไม่ประมาท

เอกมองคูที่ฝั่งก่อนที่จะนำเรือเข้า และพบหมิตัวหนึ่งอยู่ที่นั่นซึ่งแสดงถึงความไม่ประมาท หากเขาไม่รอบคอบก็จะต้องลำบาก

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท การเดินทางที่พบคนถูกยิงซึ่งพบว่าเพื่อถึงลายแทง

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เป็นการขาดคุณธรรม ชายหกเจ็ดคนรวมทำร้ายคนคนเดียว

คุณธรรมรอง 1. ความสามัคคี

นกน้ำตัวหนึ่งถูกจับ แต่ทว่านกที่เหลือไม่ยอมบินหนี กลับบินวนเวียนอยู่รอบ ๆ ครั้นนกเคราะห์ร้ายกระพือปีกลอยขึ้นเหนือน้ำ นกเหล่านั้นจึงจิกร่างของงู

2. ความกรุณา

ออสการ์นกน้ำที่เคราะห์ร้าย จึงชวนเอกไปงู เพื่อว่าอาจจะสามารถช่วยเหลือได้ เด็กทั้งสองมีจิตใจกรุณาต้องการช่วยนกรอดพ้นจากความตาย

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท เด็กทั้งสองพบคลังอาวุธ

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

คนร้ายซึ่งฆ่าคนตายกลุ่มหนึ่งจับตัวเอกกับอ้อไว้ และเมื่อได้โอกาส เด็กทั้งสองจึงหนีไปและพบถ้ำที่มีอาวุธมากมาย เขาได้ชะง่อนหินขึ้นไปคลายความเหนื่อยล้า มีเสียงเพลงเศร้า ทำให้ออรองไห้เพราะนึกถึงตนเองที่ต้องมาลำบากในป่า เขาก็รู้สึกเศร้าแต่พยายามหักห้ามใจไม่ให้ถอนแอ และปลอบนงในหน้า 78 ว่า ต้องอดทนจึงจะทำให้ได้อยู่ออกได้

คุณธรรมรอง ความไม่โลภ

จากหน้า 71 มีคำบรรยายว่า เด็กทั้งสองไม่ยักไ้สมบัติใด ๆ ของผู้อื่น เขาต้องการเพียงไ้กลับบ้านและพ้นจากกลุ่มคนร้ายเท่านั้น ทั้งสองจึงเป็นคนไม่โลภ

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท ทหารญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ฝ่าทองคำอยู่ในถ้ำ

คุณธรรมหลักของบท ความรับผิดชอบ

ทหารญี่ปุ่นชรา ฝ่าทองคำอยู่เป็นเวลานานเนื่องจากคิดว่า ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทยยังเป็นผู้แพ้สงคราม เขาทำงานที่ได้รับมอบหมายมาอย่างเต็มความสามารถ มีความรับผิดชอบไม่ยอมละทิ้ง จนกระทั่งรู้ความจริงจากเด็กทั้งสอง จึงคิดจะออกไปจากถ้ำ

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

เด็กทั้งสองพูดสุภาพต่อทหารญี่ปุ่น

2. ความอดทน

ทหารชรา ฝ่า สมบัติมาเป็นระยะเวลาานซึ่งต้องทนผจญทุกข์ อดอยาก และหิวโหย

3. ถือประโยชน์ส่วนรวม

ทหารญี่ปุ่นจะออกจากถ้ำกับเด็กทั้งสองเพื่อเปิดเผยแหล่งทองคำนี้ให้โลกรู้ เพื่อ รัฐบาลไทยและญี่ปุ่นจะได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งแสดงถึงเห็นแก่ส่วนรวม

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท ร้อยโทคาเนกะ ทหารญี่ปุ่นผู้เฒ่าสมบัติ

คุณธรรมหลักของบท ความกล้าหาญและรับผิดชอบ

ร้อยโทคาเนกะเล่าให้เด็กทั้งสองฟังว่า เมื่อประเทศญี่ปุ่นแพ้สงคราม ทหารญี่ปุ่นหลายร้อยคนทำอาชรากรรม คือฆ่าตัวตาย บางคนกระโดดหน้าผา ไม่ยอมให้อเมริกันจับ แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญของพวกเขา รักศักดิ์ศรีไม่เสียกายชีวิต

สำหรับตัวของร้อยโทคาเนกะเป็นผู้มีความรับผิดชอบ ไม่ฆ่าตัวตาย เพราะแม่ทัพสั่งให้เฝ้าสมบัติกับทหารอีกสิบคน และตายไปทีละคนสองคน เขาก็ยังคงเฝ้าอยู่ แม้เหลือเพียงผู้เดียว

คุณธรรมรอง 1. ความจงรักภักดีต่อชาติ

จากหน้า 102 ทหารญี่ปุ่นเล่าเรื่องกองทัพญี่ปุ่นส่งเขามาไทย ฝึกให้ทุกคนเก่ง เพื่อมาทำจารกรรมเพื่อประเทศ พ่อแม่ของเขาเศร้าโศกมาก แต่ทุกคนก็ภาคภูมิใจที่เขาได้รับเลือกให้ทำหน้าที่สำคัญของชาติ

2. ความกตเวทิต์

ทหารญี่ปุ่นมอบทองคำและอัญมณีเพื่อตอบแทนที่มีส่วนในการเปิดเผยชุมทรัพย์แห่งนี้

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

เอกและออบ พுகกับทหารญี่ปุ่นอย่างสุภาพ

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท โจรพบถ้ำเก็บสมบัติ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

โจรมาที่ถ้ำตามลายแทงด้วยความโลภ

คุณธรรมรอง ความกล้าหาญ

เมื่อโจรพบรอยเท้าคนเฒ่า เขาพยายามคาดคะเนให้บอกที่ซ่อนทองคำ แต่ทหารตราไม้ยอมบอก กลับเถียงโต้ตอบไม่ลดละ แสดงถึง ความกล้าหาญ

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท การเดินทางกลับบ้าน

คุณธรรมหลักของบท ความกล้าหาญและรับผิดชอบ

เอกพยายามที่จะช่วยเหลือรอยเท้าคนเฒ่าซึ่งได้รับบาดเจ็บ ด้วยความรู้สึกรับผิดชอบต่ออันยิ่งใหญ่ เพราะเขาค้นเห็นว่านั่นจะสามารถช่วยเหลือทหารผู้นี้ได้ และเมื่อคนร้ายตามมา ทหารตราไม้จึงบอกว่า เขาเป็นทหารต้องรักษาเกียรติยศชีพ และต้องไม่หนีใคร อีกทั้งยังได้รับมอบหมายจากแม่ทัพให้เฝ้าสมบัติ นับได้ว่าทหารผู้นี้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมา ไม่ละทิ้งแม้ตัวจะตายก็ยอม จึงเป็นคนกล้าหาญมาก

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

เด็กทั้งสองยกมือไหว้ลาทหารผู้นั้น กล่าวขอใจที่ช่วยเหลือเขากลับ และเอกกับออกพบกับเขาอย่างสุภาพ

2. ความกตเวทิตะ

ทหารผู้นั้นให้ทองคำแก่เด็กทั้งสอง พวกเขาจึงกล่าวว่าจะนำไปขายและทำบุญอุทิศให้แก่ทหารผู้นี้

เรื่อง ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด

แก่นของเรื่อง ความตั้งใจจริงยอมนำมาซึ่งความสำเร็จ

คุณธรรมหลักของเรื่อง การพึ่งตนเอง

บุญรอดทำงานอย่างจริงจังจนสร้างหลักฐานได้เป็นปีกแฉ่น สมกับที่เคยตั้งมั่นไว้ว่า จะต้องมีการกิจการของตนเองที่เป็นของเธอจริง ๆ ไม่ใช่ของสามี เธอพึ่งตนเองอย่างมากและเป็นที่พึ่งของน้องและคนอื่น ๆ ได้ บุญรอดอุปการะน้องโดยสอนให้พึ่งตนเองด้วยการรู้จักทำงาน หาอาชีพให้ ไม่ใช่จะต้องให้เธอเลี้ยงดูอยู่ตลอดเวลา

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท บุญรอดพบครูอรพินที่ สนามบินคอนเมือง

คุณธรรมหลักของบท ความกตัญญู

บุญรอดเป็นผู้มีความกตัญญู เมื่อพบครูอรพินก็บอกกล่าวว่าเป็นผู้มีบุญคุณ เลี้ยงดูเธอตอนเด็ก ๆ และให้สามีกับลูกไปหาความเคารพ และจากหน้า 16 บุญรอดบอกว่าหลานของเธอจะต้องกลับมาเมืองไทย เพราะเขาอยากมาอยู่กับแม่ของเขาทั้งที่อยู่ต่างประเทศมีความสะดวกสบายมากกว่า บุญรอดสอนให้เขานึกถึงแม่ ยาย และญาติทางเมืองไทยทุกคน หลานของเธอก็มีความกตัญญูเช่นเดียวกับเธอ

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

บุญรอด โรเบิร์ต และลูกสาวทั้งสองคน มีความสุภาพอ่อนน้อมเมื่อพบครูอรพิน จะเห็นได้จากหน้า 12 ที่กล่าวว่า ลูกสาวของเธอไหว้ครูอรพินอย่างงอแง ก้มเช่นเด็กไทยที่ได้รับการอบรมอย่างดี และยังไหว้ลูกและหลานสาวของท่านอีก ครอบครัวของครูอรพินไม่คาดคิดว่าเด็กทั้งสองจะมารยาทดีถึงเพียงนั้น โรเบิร์ตกับบุญรอดก็ไหว้ครูอรพิน เธอกล่าวขอบคุณที่ครูอรพินชมว่าเธอตั้งใจลูกดี

2. การพึ่งตนเอง

ครูอรพินกล่าวกับหลานสาวว่า เธอนับถือบุญรอก เพราะเป็นคนพัฒนาตัวเอง และคนอื่น เป็นคนมีความตั้งใจดี และกล่าวชมว่าบุญรอกตั้งใจลูกดี ชื่อ พึ่งตน กับ เพียรชอบ ครูกล่าวในหน้า 14 ว่า หากคนเราพึ่งตนเองได้และมีความเพียรในทางที่ชอบยอมต้องประสบความสุขความเจริญ

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท บุญรอกเข้ามาอยู่ที่บ้านครูอรพินเมื่อสมัยยี่สิบกว่าปีมาแล้ว

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตาการุณา

ครูอรพินเมตตาการุณาต่อบุญรอก ในตอนแรกที่บุญรอกมาหาเธอก็กล่าวว่า หากได้รับความลำบากก็ให้มาอยู่ด้วยกัน เป็นความกรุณา ต้องการช่วยให้พ้นทุกข์ ช่วยเหลือโดยไม่ให้อำนาจที่บ้าน ช่วยงานบ้าน เลี้ยงลูกให้ และให้เงินเดือนตอบแทน เลี้ยงอย่างลูกหลาน ทั้งในหน้า 28 ส่งเสริมให้เรียนโรงเรียนผู้ใหญ่ และ จากหน้า ที่ 25 ครูอรพินทำงานบ้านเอง ให้บุญรอกไปเล่นกับลูกชายของเธอได้ นอกจากนี้ยัง มีความเมตตาไม่ต้องการถ่วงบุญรอกไว้ หากบุญรอกจะไปจากเธอเพื่อความเจริญขึ้น

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

บุญรอกหมั่นสังเกตการทำงาน เพื่อจะได้ทำงานเป็นหลาย ๆ อย่าง เธอทำงานที่บ้านครูกวญความขยัน เมื่อครูกลับบ้านก็พบทุกอย่างเรียบร้อยดี บ้านสะอาด ลูกสาวของครูก็สะอาด เลี้ยงผ้าซักไว้เรียบร้อย

2. ความกตัญญูทดแทน

บุญรอดไปเยี่ยมเยียนแม่ และนำเงินเคียนไปให้ นอกจากนี้ บุญล้าพี่สาวของเธอส่งเงินมาให้ แล้วยังบอกว่าจะส่งเงินมาให้แม่สร้างบ้านใหม่ ทั้งสองคนมีความกตัญญูทดแทน ให้เงินแม่เป็นการตอบแทนบุญคุณ

3. ความยุติธรรม

บุญรอดสำนึกว่า หากเธอรวยขึ้น จะจ้างคนทำงานโดยไม่เอาเปรียบ จะต้องให้ค่าจ้างพอเหมาะพอควร แสดงว่ามีใจยุติธรรม

4. ความสุภาพอ่อนน้อม

บุญรอดกราบขอบคุณครูอรพิน ที่ให้เธอมาอยู่ในบ้านด้วย เป็นผู้มีการเรียนมาอย่างดี คือผู้ใหญ่นั่น

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท บุญรอดออกจากบ้านครูอรพิน

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

ฐานะทางบ้านของบุญรอดไม่ดี เธอจึงต้องเลิกเรียนที่โรงเรียนผู้ใหญ่และทำงานที่เงินเคียนที่ท่า เธอเชื่อว่า คนที่เก่งต้องเอาตัวรอดได้และยังต้องเป็นที่พึ่งของผู้อื่นอีกด้วย

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

บุญรอดทำงานด้วยความรวดเร็ว ทำงานบ้านมากมายเสร็จภายในเวลาไม่นาน เลื่อนผ้าสะอาด รีดผ้าเรียบ ครีวเป็นระเบียบ และยังมีเวลาทอหนังสือจนสอบชั้นประโยคระดับสามระดับสี่ได้ในเวลาเพียงสองปี ทั้งในหน้า 37 นับเป็นผู้มีความขยันในการทำงานและการเรียน

2. ความเมตตากรุณา

ครูอรพินเมตตาต่อบุญรอก ประสงค์ให้ไค้ สันับสนุนให้บุญรอกได้เรียนหนังสือโดยจะหาหนังสือเก่า ๆ ให้ เพื่อบุญรอกจะได้ประหยัดเงิน ตั้งจากหน้า 32,38

3. ความรับผิดชอบ

บุญรอกส่งเงินเดือนของคนให้แม่สามร้อย เก็บไว้ใช้เพียงร้อยเดียว เพราะพี่สาวของเธอให้นำลูกมาให้แม่เลี้ยงแล้วไม่ส่งเงินมาให้ เธอรับผิดชอบครอบครัวช่วยเหลือทางบ้านเท่าที่จะทำได้

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท จินตลลกลบอยู่กินกับวิชิตาจนมีลูกขณะยังเรียนหนังสือ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

ขาดคุณธรรม ประพฤติผิดในกาม เป็นการชิงสุกก่อนห่าม มีภรรยา ลูก ก่อนวัยสมควร

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

ครูอรพินลาออกจากราชการหันมาทำธุรกิจร้านค้าเสื้อผ้าสำเร็จรูป และต่อมาสามีก็ลาออกจากราชการมาช่วยภรรยา ขายร้านค้า ทั้งสองทำงานกันอย่างเห็นคเหนื่อยแต่ก็ทำให้งานเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วในเวลาเพียงไม่กี่ปี

2. ความยุติธรรม

ครูอรพินเตือนลูกชายเมื่อเขาว่าบุญรอกว่าเป็นการมองคนในแง่ร้าย ควรทำตัวเองให้ดีเสียก่อน บุญรอกเป็นคนที่ไม่เหมือนบุญดำ ผู้เป็นพี่สาว เพียงแค่รสนิยมไม่ดีเท่านั้น แสดงว่า ครูอรพินมีความยุติธรรม คิดอย่างมีเหตุผล

3. ความเมตตากรุณา

ครูอรพินประสงค์ให้บุญรอดไก่อีก มีความสุข พร้อมทั้งจะช่วยเหลือหากใครได้รับความลำบาก อนุญาตให้บุญรอดมาที่บ้านของเธอได้เสมอ และตั้งเตือนว่าการเป็นพนักงานต้อนรับควรคิดให้ดีและมีกระวังตัว

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท บุญรอดส่งเงินให้ทางบ้านและรับน้องชายสองคนมาอยู่ด้วย

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

บุญรอดให้เงินแม่ไว้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายเท่านั้น แต่เก็บเงินที่เหลือไว้ อีกทั้งยังรับน้องชายมาอยู่ด้วยสองคน ช่วยส่งเสียให้เรียนหนังสือ และเขาคงใจที่จะอบรมดูแลน้องๆ ด้วยตนเอง เคียวเชื้อ บุญท่า ซึ่งเรียนหนังสืออ่อน จนเรียนคี่ขึ้น

คุณธรรมรอง 1. ความกตเวทิตะ

เมื่อบุญรอดมาเยี่ยมครูอรพินเขาวางตัวเหมือนเดิม หากมีเวลาว่างก็ช่วยทำงานบ้านทุกอย่างแม้กระทั่งซักผ้า ช่วยดูแลหนูจิก นับว่าเธอเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความกตเวทิตะ

2. ความประหยัด

บุญรอดเก็บสะสมเงินให้แม่ไว้ใช้เท่าที่จำเป็น เนื่องจาก แม่ของเธอชอบแทงหยวกไคถิ่น กับซื้อขายแกปวกโคโดยไม่จำเป็น ดังหน้า 58-59

3. ความยุติธรรม

อรกัญญาหรือจิกเป็นคนไม่เหยียดคน เนื่องจาก ครูอรพินอบรมลูกสาวโดยสอนว่าเธอไม่มีคนไหนแต่ลูกจ้างซึ่งเป็นผู้ที่จ้างมาช่วยทำงาน และนายจ้างไม่ใช่เจ้านายเปรียบได้กับงานบริษัท แต่ละคนทำงานตามความถนัดของตน ดังในหน้า 55 แสดงถึงเป็นการเห็นว่าทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่ควรจะถูกดูถูก

4. ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อลูกจ้างหญิงวัยกลางคนยกน้ำส้มคั้นและขนมมาให้จี้ก เธอกล่าวขอบคุณอย่างมีกริยามารยาทดี

5. การรู้จักบุคคล

บุรุษรอกวางตัวได้เหมาะสมกับทุกคน ในหน้า 62 แสดงว่า เธอรู้จักบุคคล รู้การปฏิบัติตัวต่อคนทุกคน

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท โรเบิร์ตมารับประทานอาหารบ่อย ๆ ที่ร้านซึ่งบุรุษรอกทำงานอยู่

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

กิตติหม่มไทยผู้มีทัศนะว่าผู้หญิงไทยสามารถซื้อได้ด้วยเงินพุกกับโรเบิร์ตว่า ถ้าโรเบิร์ตให้เงินมาก บุรุษรอกก็คงสนใจเป็นเมียเขา บุรุษรอกต้องอดทนต่อความเจ็บใจที่กิตติหม่มพากฟิงถึงเธอในท่านอนนั้น

2. ความขยันหมั่นเพียร

เจ้าของบ้านที่บุรุษรอกเคยอยู่เคยสอนให้เธอทำงานบ้าน และเธอก็พยายามเรียนรู้เพื่อจะได้ทำงานเก่ง ไม่ใช่เพียงทำงานเป็น จะได้ยืมได้เป็นอาชีพ เธอจึงเป็นผู้ที่ขยัน

3. การรู้จักบุคคล

บุรุษรอกไม่โหโรเบิร์ต แต่เธอก็ระงับอารมณ์ไว้ได้ในพริบตาเพราะสำนึกได้ว่า เธออยู่ในฐานะใด โรเบิร์ตอยู่ในฐานะใด ผู้ดำเนินกิจการค้าอย่างเธอไม่มีสิทธิจะโกรธเคืองลูกค้าหากกิริยาวาจาของลูกค้าไม่ถึงขั้น อนาจาร

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท นุญรอกปากบุญสินีให้ทำงานกับโรเบิร์ต

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

นุญรอกปากงานให้น้องชายและส่งสอนน้องให้ทำตัวให้ก็จะไ้ยกฐานะตนเอง ยกตัวให้สูงขึ้น จะไ้เป็นที่พึ่งของน้อง ๆ ต่อไป และจะไ้ภูมิใจในตัวเอง ในหน้า 80 และ 82 เธอเป็นผู้ที่พึ่งตนเองและเป็นี่พึ่งของน้อง ๆ ด้วย

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

นุญรอกสอนน้องให้ขยันทำงาน อย่าจับจกและนายช่างใหญ่ก็บอกว่า ถ้าทำงานกับเขาต้องทำงานหนัก ไม่สำรวย แล้วจะเลื่อนตำแหน่งงานให้สูงขึ้น เป็นการย่ำว่าการทำงานจำเป็นต้องมีความขยันหมั่นเพียร

2. ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว

โรเบิร์ต มีความละเอียดรอบาป เขาไม่ยอมเช่าผู้หญิงมาอยู่ด้วย เนื่อง จากกลัวมีลูกแล้วลูกถูกทิ้งอยู่ในเมืองไทยอย่างไม่มีพ่อ จะพาไปไหนด้วยก็ไม่สะดวกและไม่ต้องการรับหญิงผู้เป็นแม่เป็นภรรยาด้วย เขาจึงไม่ยอมทสร้างปัญหาให้กับลูกที่อาจเกิดกับเมียเขา

3. ไม่เสพสุราเมรัย

จากหน้า 81 นุญรอกสอนบุญสินีว่า อย่าหักสุบบุหรี จะทำให้เสียเงินและสุขภาพ เป็นการสอนให้ไม่สุบบุหรีซึ่งเป็นสิ่งเสพคิชนิกหนึ่ง

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท จินตกับวิชชุกาบาดหมางกันและลูกของทั้งสองสิ้นชีวิต

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำ)

บุญรอกมาเยี่ยมจินตกับวิชชุกาและพบว่าทั้งสองกำลังทะเลาะกัน ลูกของเขา
กินยาเกินขนาดเพราะปล่อยให้คนใช้เลี้ยง แต่จินตกับวิชชุกาก็ยังไม่สนใจลูก มัวแต่
ทะเลาะกัน บุญรอกจึงช่วยเตือนสติคนทั้งสองว่า ควรนำลูกส่งโรงพยาบาลก่อน และ
เมื่อลูกตายที่โรงพยาบาล ทั้งสองก็ยังทำอะไรไม่ถูก บุญรอกก็ต้องเตือนว่า ควร
โทรเลขไปบอกครูอรพิน และตักเตือนจินตในหน้า 93, 97, 99, 100, 101

คุณธรรมรอง 1. ความมีสติ

บุญรอกเป็นผู้ที่มีสติรู้ว่าควรทำอะไรก่อนหลัง และได้ให้คำแนะนำจินตกับวิชชุกา

2. การไม่ประพฤติดิคนอกงาม

ในบทนี้ทำให้เห็นผลเสียของการที่มีครอบครัวก่อนวัยอันควร ผู้หญิงต้องเลิก
เรียน อีกทั้งไม่รู้เรื่องงานของตน การเลี้ยงลูก เกิดความเบื่อหน่าย ผู้ชายเรียน
ไม่ค่อยรู้เรื่อง มีกั้ววลกับลูกเมีย การเรียนเลวลง คิ้มเหล้า เมื่อมีลูก ลูกก็ต้องตาย
เพราะพ่อแม่ไม่พร้อมที่จะมีลูก เลี้ยงไม่เป็น ต้องให้คนใช้เลี้ยง

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

ครูอรพินเตือนบุญรอกเรื่องการแต่งงาน และแนะนำว่ากริยาท่าทาง ควร
มีความสุภาพ

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท บุญรอกและน้อง ๆ ย้ายมาเช่าห้องแถวอยู่และทำขนมไปส่งตามบ้าน
คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

บุญรอกทะเลาะกับคุณป้อม เจ้าของร้านอาหารที่เธอทำงานอยู่ จึงย้ายออกไป
 เช่าห้องอยู่กับน้อง และทำขนมส่งตามบ้าน

คุณธรรมรอง 1. ความมีระเบียบวินัย

โรเบิร์ต บอกกับบุญรอกเรื่องจะให้บุญสินทำงานด้วย ว่าจะทำเหลวไหลไม่ได้
 ต้องตรงต่อเวลา จะทำคานสลายไม่ได้ ในหน้า 107 ซึ่งเป็นการทำงานที่มีระเบียบ
 วินัยต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบ

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

บุญรอกกล่าวขอบคุณ โรเบิร์ต ที่มาส่งเธอที่ร้าน ในหน้า 107

3. ความกตัญญูกตเวที

จากหน้า 105 บุญรอกเล่าให้โรเบิร์ตฟังว่า ตนเองไปเยี่ยมท่านผู้มีพระคุณ
 หลานหลานป่วยตายจึงอยู่ช่วยงานศพ เธอรู้จักบุญคุณ กล่าวถึงครูอรพินด้วยความยกย่อง

4. ความขยันหมั่นเพียร

บุญรอกทำขนมขาย โดยให้บุญทำไปส่ง ซึ่งบุญทำก็ทำงานจนเหนื่อยดังในหน้า
 113-114 บุญทำถีบจักรยานส่งคอนเซ้าก่อนไปโรงเรียน ตอนบ่ายบุญรอกจะถีบรถจักรยาน
 ไปส่งเอง ทั้งสองทำงานด้วยความขยัน

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท โรเบิร์ตให้กู้ยืมแก่บุญรอด

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ)

โรเบิร์ตสั่งให้มาส่งกู้ยืมที่ห้องแถวของบุญรอดไว้ใช้ เขามีน้ำใจต่อบุญรอด ให้ความนิยมนิยมนความสามารถในการพึ่งตนเองของบุญรอด เมื่อเห็นเขามีภาระมาก และต้องเห็นแก่เหนื่อยจึงอยากจะช่วยเหลือในสิ่งที่สามารถช่วยได้

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

บุญรอกกล่าวขอบคุณโรเบิร์ตเมื่อเขาให้กู้ยืมแก่เธอ ดังในหน้า 125 บุญรอดเป็นผู้มีความสุภาพ รู้จักการกล่าวขอบคุณ

2. ความกตัญญูกตเวที

โรเบิร์ตซื้อกู้ยืมแก่บุญรอดไว้ใช้ เธอจึงตอบแทนโดยซื้อเบียร์แช่ไว้ให้เขา เธอรู้บุญคุณคน และนอกจากนี้เธอยังสอนบุญสินให้กตเวทีต่อแม่ เมื่อมีเงินเดือนแล้ว ควรให้เงินแม่บ้าง ดังในหน้า 122

3. ความอดทน

บุญสินบ่นเรื่องการทำงานกับโรเบิร์ตทำให้เขาเหนื่อย เพราะโรเบิร์ตจู้จี้ บางครั้งทำแล้วก็รี้ออกทำใหม่ บุญรอกจึงบอกน้องว่าเธอจู้จี้ เนื่องจากความหวังดี ขอให้อดทนไปแล้วจะไฉน

4. ความประหยัด

บุญรอกบังคับให้บุญสินนำเงินเดือนที่ไ้รับไปฝากธนาคารไว้ครึ่งหนึ่ง ใช้เพียงครึ่งเดียวเพื่อจะได้เก็บออมไว้ตั้งตัว นับว่าบุญรอกสอนให้น้องรู้จักประหยัด

5. ความขยันหมั่นเพียร

บุญรอกตื่นตั้งแต่ตีสามครึ่งเพื่อทำขนมปัง แล้วปลูกบุญทำให้ดินนอนเตรียมตัวเอา
ขนมไปส่ง เธอทำงานอย่างจริงจังจนแทบไม่มีเวลาว่าง

6. ไม่เสพสุราเมรัย

บุญสินเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนของบุญรอกซึ่งไม่ให้เขาสูบบุหรี่ คี๋มเหล้า
หรือเบียร์

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท บุญรอกตกลงจะไปอยู่กินกับโรเบิร์ต

คุณธรรมหลักของบท การไม่ประพฤตินิโคในกาม

บุญรอกไปเที่ยวกับโรเบิร์ต แต่ไม่ยอมตกเป็นภรรยาของเขา เมื่อทั้งสอง
ตกลงใจจะไปอยู่กินกัน บุญรอกจึงบอกว่า เมื่อเธอไปเป็นภรรยาเขาแล้วห้ามยุ่งเกี่ยว
กับผู้หญิงคนอื่น

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ)

โรเบิร์ตรับปากว่าจะอุปการะหาอาชีพให้ญาติพี่น้องของบุญรอก โดย หาอาชีพ
ให้ ให้ช่วยตัวเองได้ ช่วยคุณแม่ด้วย ส่วนหลานของบุญรอกเขาก็ไม่รังเกียจที่จะให้
มาอยู่ด้วยกัน โรเบิร์ตมีน้ำใจต่อญาติของผู้ที่ตนรัก

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อโรเบิร์ตให้แหวนและกำไลแก่บุญรอก เธอกล่าวขอบคุณ

3. การพึ่งตนเอง

โรเบิร์ต ชอบ บุญรอด เนื่องจากเธอรู้จักการพึ่งตนเองและเขารับว่าจะช่วยเหลือญาติของบุญรอดโดยหาอาชีพให้ ไม่ใช่จะเลี้ยงดูตลอดไป นอกจากช่วยตัวเองแล้วยังจะไ้ดูแลแม่ไ้อีกด้วยส่วนหลานของบุญรอด เขากับเธอก็จะเลี้ยงให้พึ่งตนเองไ้เมื่อโตขึ้น

บทที่ 12

สารสำคัญของบท บุณรอกเข้าไปอยู่ในบ้านของโรเบิร์ต

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

บุญรอดยังคงทำขนมขาย แม้จะไปอยู่กับโรเบิร์ต ซึ่งมีฐานะดี และเธอไม่ต้องทำงานก็ได้ แต่เธอให้เหตุผลแกตนเองไว้ในหน้า 140 ว่า รายได้จากการทำงานก็จะ เป็นของเธอกับน้องและเธอจะเก็บเงินไว้เซ้งตึกแถวเพื่อตั้งโรงกลึงให้น้อง

คุณธรรมรอง 1. ความไม่ประมาท

บุตรบอกกับน้อง ๆ ว่า เธอจะยังไม่มีลูกและจะทำขนมต่อไป เพราะ หาก
สามีทอดทิ้งหรือเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นก็จะมีอาชีพ กังในหน้า 131 เธอเป็นผู้ไม่
ประมาทเตรียมตัวเพื่อรับสถานการณ์ข้างหน้า

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

คนขับรถบรรทุกที่โรเบิร์ตให้มาช่วยขนของพวกจากับนุรอกเรียบร้อยดี ไม่ได้
แสดงกริยาकुหมิ่น

3. ความขยันหมั่นเพียร

บุญรอนอนคิดแหม่ว่าเธอจะต้องย้ายไปอยู่กับโรเบิร์ตในวันรุ่งขึ้น เธอก็ยังคงทำงานตามปกติ

4. ความประหยัด

เมื่อเข้าไปอยู่ในบ้านของโรเบิร์ตฐานะภรรยา บุญรอดทำอาหารรับประทานเอง
ซึ่งเป็นการประหยัดกว่าไปซื้อรับประทานตามร้านอาหาร

5. การให้ (สิ่งของ)

โรเบิร์ตจกห้องโถงของของบุญรอดอย่างดี มีเตียง ตู้ โต๊ะทำงานและ
ให้เงินบุญรอดไว้จำนวนมาก ครึ่งหนึ่งของเงินเดือนของเขา และยังบอกว่าอาจนอย
ไป ถ้าต้องการอะไรอะไรก็งอว่าจะไม่มีเงินซื้อจึงให้เพิ่มอีก

6. ความไม่โลภและไม่ลัทธิขโมย

ผู้ที่โรเบิร์ตจ้างไว้ทำงานบ้านนั้น เป็นผู้ที่ไม่โลภ ไม่ลัทธิขโมย ของไม่เคย
หาย บุคคลผู้นี้ทำงานเพราะมีนิสัยไม่โลภและไม่ลัทธิขโมย

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท ชาวบ้านกล่าวหาว่าบุญรอดเป็นเมียเช่า แม่ของเขามาเยี่ยม

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

หญิงทำความสะอาดบ้านของโรเบิร์ตคิดว่า บุญรอดเป็นเมียเช่าจึงไม่ยอม
ที่จะซักผ้าให้ บุญรอดจึงบอกว่าเธอทำอะไรได้ น้อง ๆ ของเธอทุกคนก็ทำงานบ้านเองได้
จึงเลิกจ้าง เธอทำงานหนัก เพื่อเก็บเงินไว้ทำทุนและไ้เป็นที่พึ่งของน้องและหลาน
ในหน้า 152 และจากหน้า 156 แม้คำว่าบุญรอดว่า คงจะต้องมีลูกครึ่งให้แกดองเลี้ยง
เองอีก หลอนจึงบอกว่า สามารถเลี้ยงเองได้ ถ้าเลิกกับสามี ก็มีอาชีพ

บุญรอดหวังพึ่งตนเองมากที่สุด และยังเป็นที่พักพิงของน้องและหลานอีกด้วย

คุณธรรมรอง 1. ความซื่อสัตย์

บุรอกทำขนมขายส่งตามบ้าน และทำงานบ้านด้วย ดังหน้า 154-155
เธอใช้เวลาทุกนาทีให้เป็นประโยชน์ เธอสอนน้องให้ขยันทำงานและกินนอนแต่เช้า ๆ

2. การให้ (สิ่งของ ความช่วยเหลือ และให้อภัย)

ชาวบ้านแถวบ้านเดิมของบุรอกกล่าวหาว่าหลอนเป็นเมียเช่าและรังเกียจ
แต่คนเหล่านั้นมักจะขอยืมข้าวหรือเงินจากทางบ้านของหลอนอยู่เสมอ เมื่อทำทำรังเกียจ
บุรอกที่เป็นเมียเช่า บุรอกไม่ถือสา เธอถือว่าเป็นคนถิ่นเดียวกัน นับไปก็ญาติกันทั้งนั้น
เสื้อผ้าที่คับแล้วของหลอนก็ให้คนเหล่านั้นไป ในหน้า 153-154

บุรอกให้คนเหล่านั้นทั้งที่เขาคูถูกครอบครัวยุของหลอน โดยไม่ถือสาอะไร
และจากหน้า 155 หลอนต้องการให้บุรอกเรียนภาษาอังกฤษเพิ่ม จากหน้า 159
อีกทั้งช่วยเหลือค่าเล่าเรียนของหลอนด้วย

3. การไม่ประพฤตินิคมในกาม

บุรอกบอกโรเบิร์ตว่าไม่ให้ประพฤตินิคมชั่วสาว ไหน้อง ๆ ของเธอเห็น
และคำที่สาธยายด้วย

4. ความสุภาพอ่อนน้อม

โรเบิร์ตไหว้แม่ของบุรอกเมื่อพบกัน

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท บุรอกต้องทนต่อคนที่หาว่า หลอนเป็นเมียเช่า

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

แม้มักจะกล่าวหาว่าบุรอกอยู่เสมอ ดังในหน้า 163-164 และหน้า 165 บุรอกได้ยิน
ที่แม่ว่าเธอคงเป็นเหมือนบุรอก พี่สาวที่มีอาชีพเมียเช่า บุรอกต้องทนต่อความเจ็บใจ
น้อยใจที่แม่ชมว่าหลอน และยังต้องทนต่อความเจ็บใจจากแม่คำในตลลก ดังหน้า
169 ที่ถูกเธอว่าเป็นผู้หญิงขายตัวให้ฝรั่ง เธอปลุกผัดเองเพื่อจะได้เลิกชื่อพี่ผัดเหล่านั้น

คุณธรรมรอง 1. ความยุติธรรม

แมคในตลาดกล่าวหาว่าจาสอเสียบนุรอก นุรอกคิดว่าไม่ยุติธรรมที่มาว่ากันแบบนี้ ดังในหน้า 169 แมนุรอกจะมีอาชีพเมียเขาจริง ๆ ก็ไม่เป็นการถูกต้องที่แมคคนนั้นจะมาโก่งราคาของเขากับหล่อน อาชีพของใครก็เป็นสิทธิที่ทุกคนจะเลือกได้ตามใจชอบตราบนานเท่าที่ไม่ได้ทำอะไรเกินสิทธิของผู้อื่นและทุกคนต้องห้ามหาเล่ห์เหลี่ยมโกงตอ้งที่จะมาค้าหน้าเมียเขาหรือโสเภณี

นุรอกก็คิดว่ายุติธรรมว่า ทุกคนควรมีสิทธิทำอะไรก็ได้ โดยไม่ทำอะไรเกินสิทธิของตน ไม่ควรไปคุกกหรือกล่าวหาเขา

2. การพึ่งตนเอง

เมื่อนุรอกไม่ต้องการไปตลาดพบแมคที่ถูกตนจึงปลูกพืชผักเอง เป็นการพึ่งตนเองเพื่อจะได้ไม่ต้องงอนงอแมคเหล่านั้น

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท โรเบิร์ตให้คำแนะนำแก่นุรอก

คุณธรรมหลักของบท การให้ (คำแนะนำ)

โรเบิร์ตให้คำแนะนำแก่นุรอกเกี่ยวกับเรื่องบุญสินว่าไม่ควรควบคุมเขามากเกินไปและเรื่องอื่น ๆ เขาเป็นคนมีหลักการในการทำงานและแนะนำเขอดี

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

นุรอกต้องทนต่อการเจ็บใจที่สุ๊นย์ หญิง ให้เขาที่อยู่บ้านติดกันกล่าวกระทบว่ามีสามีเป็นฝรั่งแล้วยังทำงานหนัก

2. ความขยันหมั่นเพียร

นุรอกขยันทำงาน จะเห็นได้จากที่สุ๊นย์ยังหาว่าหล่อนทำงานเป็นคนรับใช้
ในหน้า 176

3. การพึ่งตนเอง

โรเบิร์ตมีความเห็นว่า เด็กควรเรียนรู้โลกภายนอก ช่วยพ่อแม่ทำงานหรือทำงานนอกเวลาเรียน เพื่อจะได้สามารถต่อสู้กับชีวิต ช่วยตนเองได้

4. ความไม่ประมาท

โรเบิร์ต เตือนบุตรขอให้ทำงานอย่างมีขั้นตอน มีรากฐานมั่นคงเพื่อจะได้ไม่ล้มเหลวโดยง่าย เป็นความไม่ประมาทต่อการทำงาน นอกจากนี้ยังคิดแบ่งรายได้ที่จะได้จากโรงงานกันอย่างเป็นสัดส่วน

บทที่ 16

สาระสำคัญของบท บุตรออกมาเยี่ยมครุอรพิน พบว่าวิซซุคมาอยู่ควยและเปลี่ยนแปลงไป

คุณธรรมหลักของบท การให้ (คำแนะนำ และความช่วยเหลือ)

บุตรออกมาเยี่ยมครุอรพินและได้ให้คำแนะนำแก่วิชซุคเกี่ยวกับการปฏิบัติ เพื่อให้เงินตกกลับคืนมาโดยยอมรับผิดแต่เพียงผู้เดียว เป็นต้น

นอกจากนี้ครุอรพินอุปถัมภ์วิซซุคให้มาอยู่ควยกันแม้จะทะเลาะกับลูกชาย ผิดแผนวิชาชีพการเย็บปักถักร้อยให้ และในหน้า 190 ครุอรพินบอกกับบุตรว่า จะให้ช่วยอะไร มีปัญหาอะไรก็บอก ถ้าช่วยได้ก็จะช่วยเต็มที่และให้กำลังใจว่า บุตรอดคงทำได้

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

บุตรขอให้ครุอรพินเมื่อพบกัน แล้วยังบอกว่าวันรุ่งขึ้นจะพาหลานมากราบครูในหน้า 187 ส่วนโรเบิร์ตก็อยากจะมากราบคุณครูควย ในหน้า 189 แสดงว่าเป็นผู้มีมารยาทดีงาม

2. ความกล้าหาญและรับผิดชอบ

วิชชุกายอมรับว่าตนเองผิดแต่ใจนึกผิดก็ช่วย บุญรอดจึงแนะนำ วิชชุกายต้องยอมรับผิดทั้งหมดไว้และพร้อมจะชดเชยความผิดนั้นด้วยการกระทำสิ่งที่ถูกต้องขึ้นทดแทนเป็นค่าแนะนำเพื่อให้รู้จักกลัวรับผิดชอบ

บทที่ 17

สาระสำคัญของบท โรเบิร์ตกับบุญรอดรับหลานซึ่งเป็นลูกของบุญลามาเป็นบุตรบุญธรรม

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำ)

โรเบิร์ตแนะนำบุญรอดเรื่องให้หลานได้เรียนหนังสือในโรงเรียนที่แยกไปจากเด็กไทยทั่วไป และรับหลานทั้งสองเป็นลูกบุญธรรม นอกจากนี้ในหน้า 203 เขาบอกว่าบุญรอดมีปัญหาอะไรก็ปรึกษาเขาได้อย่าเก็บไว้คนเดียว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องแม่ น้อง หรือเรื่องอื่น เขามีอายุแล้วและมีประสบการณ์อาจจะแนะนำอะไรให้ไ้บ้าง

นับว่าเขาเป็นคนจิตใจกว้าง ยอมรับหลานบุญรอดเป็นลูกบุญธรรม และพร้อมที่จะเป็นที่ปรึกษาของบุญรอดด้วย

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

พนักงานสาวคนหนึ่งไม่ยอมให้บุญรอดขึ้นห้องพัก ทว่าหลอนเป็นผู้หญิงให้บริการแต่ชายผู้เป็นหัวหน้าพนักงาน พูดยาสุภาพ ขอบกั้นหลอนและบอกให้พนักงานผู้นั้นขอยกอีกด้วย อีกทั้งยังกล่าวกับเธอว่า ลูกค้าจะเป็นใครก็ตาม ต้องมีมายาที่ดี ในหน้า

197

หัวหน้าพนักงานเป็นผู้มีความสุภาพอ่อนน้อม

2. ความอกทน

บุญรอดต้องอกทน รับความรู้สึกโกรธเมื่อพนักงานสาวห้ามหลอนขึ้นไปห้องพัก และกล่าวหาว่าเป็นผู้หญิงให้บริการ ต้องอกทนต่อความเจ็บใจ

บทที่ 18

สาระสำคัญของบท การเตรียมการตั้งโรงกลึง

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

บุญรอดต้องการให้ญาติพี่น้องทุกคนเลี้ยงตัวเอง และพึ่งตัวเองได้ เธอไม่ยอมรับเลี้ยงพี่ชาย พี่สะใภ้กับลูกของเขาทั้งที่แม่ต้องการ บุญรอดกล่าวว่าเมื่อโรงงานเสร็จเป็นรูปร่างแล้วจะโหมทำงานควบ ทุกคนต้องทำงานแลกเงินเดือนเหมือนคนอื่น ๆ จะเอาเปรียบคนอื่นไม่ได้ เด็กก็ต้องทำงานยามว่างจากเรียนหนังสือ

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ)

โรเบิร์ตเสนอเงินซึ่งเขาเก็บไว้ให้บุญรอดก่อนหน้านี้เป็นพิเศษเพื่อช่วยซื้อแท่นกลึง จะไถตั้งโรงงานได้เร็วขึ้น เขารักบุญรอดมากและพร้อมที่จะให้บุญรอดเสมอ เมื่อเธอจะใช้เงินในทางที่ถูกต้อง

บุญรอดยินดีจะอุปถัมภ์บุญล้าพี่สาวของเธอโหมทำงานที่โรงงานที่เธอจะตั้งขึ้น ในหน้า 208 และหน้า 209 ขวนใจหวังซึ่งเป็นญาติกับเธอมาอยู่ที่โรงกลึง แล้วจะให้ทำงาน เป็นการเอื้อเพื่อ อุปถัมภ์ญาติพี่น้อง

2. การไม่เสพสุราเมรัย

เจ้าแก้วเจ้าของโรงกลึงที่บุญล้าไปฝึกหัดควายไม่ดื่มเหล้า ยกเว้นเพื่อสังสรรค์เท่านั้น เขาบอกว่า ความเป็นลูกผู้ชายไม่ได้อยู่ที่เหล้า และบุญรอดก็เห็นด้วย

3. การไม่เล่นการพนัน

เจ้าแก้วยังบอกอีกว่าความเป็นลูกผู้ชายไม่ได้อยู่ที่การเล่นการพนัน

4. ความประหยัด

โรเบิร์ตแนะนำให้บุญรอดให้บุญล้าไปหาซื้อแท่นเกาจากโรงกลึงที่รู้จัก ซึ่งแสดงถึงความประหยัด ซื้อของเกา ราคาขอมถูกลง

บทที่ 19

สาระสำคัญของบท บุญรอดต้องรับบุญทั้งมาอยู่ด้วย

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

บุญรอดต้องการให้ทุกคนในครอบครัวเข้มแข็งของเรามีฐานะ ความเป็นอยู่ที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่ใช่คอยแต่จะให้เธอรับเลี้ยง เธอยินดีที่จะอุปการะทุกคน ให้ได้เรียน ฝึกงาน และจะต้องเติบโตทำงานช่วยตัวเอง ตั้งในหนา 223, 224-225

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ)

บุญรอดพยายามให้ความช่วยเหลือญาติพี่น้องให้มีอาชีพ

บทที่ 20

สาระสำคัญของบท โรงกลึงของบุญรอดกับน้องเริ่มต้นทำงาน

คุณธรรมหลักของบท ความประหยัด

เมื่อโรงกลึงเริ่มงาน เงินหมุนไม่ค่อยทันกับค่าใช้จ่าย บุญรอดจึงบอกให้ ประหยัด ลดค่าใช้จ่ายโดยตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกเสีย เช่น ไม่เปิดไฟฟ้าทุกดวง เลือกกางเกงที่ไม่จำเป็นก็ไม่ต้องซัก และเรียกทุกคนมาพูดคุยช่วยกันประหยัด อาหาร ถึงคณงชูรส วิทยุส่วนตัวห้ามเสียบไฟ ให้ซื้อถ่านมาใช้เอง ลดน้ำปลาใช้เกลือแทน เป็นต้น

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

แม่ของบุญรอดอยู่กับโรงงาน คนงาน และหมั่นกวาดเช็ด ล้างด้วยขาม ทำกับข้าว ซักผ้า ซักพื้น แม่ของเธอเป็นคนสะอาด เมื่อมีงานให้ทำก็ขยันทำ

2. ความอดทน

บุญสินต้องอดทนกับอุปสรรค ความยากลำบากในการก่อตั้งโรงงานขึ้นมา เขาเคยถามเจ้าแก้วเกี่ยวกับการทำงานสร้างฐานะซึ่งก็บอกกับเขาว่า ขณะเริ่มตั้งตัวใหม่ ๆ บางวันเขาต้องกินข้าวคลุกน้ำแช่ผักคอง บางทีข้าวไม่มีพอกุ้ง ต้องเอามันเอาถ้วยลงไปต้ม เหล้าบุรีไม่เคยไต่บริโภคนิยมของลูกก็คือกลัวน้ำว่าเอาไปปลูกเองที่บ้าน แสดงถึงความอดทนของเจ้าแก้วว่าจะประสบความสำเร็จอย่างทุกวันนี้ต้องอดทนต่อความยากลำบาก

บทที่ 21

สาระสำคัญของบท บุญรอดต้องเข้าไปยุ่งกับวิถีชีวิตของจีนต์ วิชาสุคา และน้อง ๆ ของตน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำ)

จากหน้า 244 ทุกคนไม่ว่าจะเป็น จีนต์ วิชาสุคา หรือน้อง ๆ ของเธอ บุญรอดต้องเป็นผู้รับฟังปัญหาต่าง ๆ และคอยแก้ปัญหาให้คนเหล่านั้น น้อง ๆ ของเธอเองเธอก็คอยเคี่ยวเข็ญจนได้ แต่ก็ไม่มีใครถึงบุญคุณของเธอแม้แต่แม่ของเธอกลับคิดว่าที่ไค้ดีเพราะวาสนาดี เช่น ในหน้า 245

นอกจากนี้โรเบิร์ตช่วยแนะนำให้โรงกลึงมีงานทำ เพราะเขารู้จักกับเจ้าของรถเรือคนหนึ่งและได้รับงานกลึงตะปู น็อต เกลียวสำหรับต่อเรือมาให้บุญสินทำ ซึ่งทำให้ฐานะของโรงงานกระเตื้องขึ้นอย่างรวดเร็ว

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

วิชาสุคา รู้จักอดทนไม่ตอบโต้คำกับจีนต์ เธอรู้สึกว่า การที่ไม่กล้าทะเลาะกับผู้อื่นไม่ใช่คนฉลาดอย่างที่เคเคยเข้าใจ แต่เป็นคนที่ยังกับตัวเองไค้ดี ดังในหน้า 242

2. ความกตัญญู

วิชาเขียนจดหมายมาถึงบุญรอดว่า บุญรอดยอมอ่อนข้อต่อตนเพราะรักและระลึกถึงบุญคุณของครูอรพิน เป็นการชมเชยบุญรอดว่ามีความกตัญญูคุณ

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

จินตเขียนจดหมายเล่าให้บุญรอดฟังว่า เขาไปกราบขอขมาพ่อแม่ของวิชาแล้วในการอยู่กินกันโดยไม่ไ้สุข

4. ความขยันหมั่นเพียร

ลูกสาวเจ้าแกซึ่งบุญสินชอบพอยุ่กันขยันทำงาน คำนวณงานทำบัญชี เก็บเงินจ่ายเงินเดือน จ่ายตลาด และบุญสินไ้กล่าวถึงบุญรอดให้เหมยฟังว่าทำงานหนักในการทำนมส่ง แสดงถึงความขยันของบุญรอด

5. ไม่เสพสุราเมรัย

บุญสินไม่ดื่มเหล้า เพราะเขาไ้สัญญากับบุญรอดไว้ เป็นการเชื่อฟัง และปฏิบัติตามควาย

บทที่ 22

สาระสำคัญของบท บุญสินไปชอบพอสุนีย์

คุณธรรมหลักของบท ความรับผิดชอบ

บุญรอดคอยช่วยเหลือญาติของหล่อนจนกระทั่งบางครั้งรู้สึกเหนื่อยจนอยากจะละทิ้งไปเสียแต่ก็ทำไม่ได้ที่จะสบายอยู่คนเดียว ปล่อยให้แม่กับน้องต้องอดอยากยากจนทั้งในหน้า 257 และนี่ถึงสมัยเด็ก ๆ ที่ต้องทุกข์ยากด้วยกัน บุญรอดรับผิดชอบครอบครัวเกิน เพราะค่านิยมในสังคมไทยจะต้องคอยช่วยเหลือญาติพี่น้อง ผู้มีฐานะก็ยิ่งต้องช่วยมาก เธอต้องดูแลน้อง ๆ อบรมบุญสินให้เป็นคนดี

คุณธรรมรอง 1. ความยุติธรรม

โรเบิร์ตปฏิบัติตนเป็นพ่อที่ยุติธรรม ไม่แสดงว่ารักลูกบุญธรรมคนไหนมากกว่า เขารับเลี้ยงเด็กทั้งสอง และกล่าวว่า หากมีลูกของตัวเองแล้วก็จะไม่ลืมเด็กทั้งสอง จะทำหน้าที่ของพ่อให้สมบูรณ์ ทั้งสองจะได้รับการศึกษาสูงสุดเท่าที่บุญรอกจะสามารถส่งเสียได้

2. การพึ่งตนเอง

บุญรอกมักสอนน้องชายและหลานชายให้ช่วยตัวเองได้ แล้วต้องช่วยคนอื่นได้ ด้วยจึงจะดี โดยช่วยให้เขาช่วยตัวเองได้ สอนให้ทำมาหากินเป็น นอกจากนี้บุญทำรับลูกของพี่ชายมาอยู่ด้วยแต่ต้องทำงาน และให้เงินเป็นเงินเดือน

3. การให้ (ความช่วยเหลือ)

บุญรอกให้น้อง พี่ แม่ มาโดยตลอด ให้เสียจนบุญสินกล่าวว่า หัวใจของบุญรอกทำกายทองคำแท้ และครูอรพินก็เอ่ยปากว่าท่านนับถือหล่อน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี คนนี้ จะได้รับค่าชมเชยนี้จากท่าน

4. ความกตัญญูทดแทน

บุญรอกไปมาหาสู่กับครูอรพินผู้มีพระคุณอยู่เสมอ เธอรู้จักบุญคุณคน

คุณธรรมรอง ความขยันหมั่นเพียร

บุญสินเป็นคนขยันขณะที่บุญถึงเกียจคร้าน บุญถึงพูดถึงบุญสินว่าการที่เขาทำงานทั้งวันทั้งคืน ไม่ค่อยได้หยุดพักนั้นไม่เหนื่อยหรืออย่างไร ในหน้า 255 บุญรอดจึงบอกว่า หากต้องการตั้งตัวไ้ก้คงขยัน แล้วจะประสบความสำเร็จ

บทที่ 23

สาระสำคัญของบท บุญถึงมาอยู่กับบุญรอด และขโมยของหนีไป

คุณธรรมหลักของบท การให้ (อภัย)

โรเบิร์ตเสียใจ และโกรธในตอนแรกที่กลับมาบ้าน แล้วพบว่าข้าวของถูกบุญถึงขนไปทั้งหมด แต่เมื่อนึกต่อไปว่าน้องคนอื่นของบุญรอดก็เอาตัวรอดได้ มีแต่บุญถึงคนเดียวที่สอนไม่ไ้ดี จึงคลายโกรธ ให้อภัย และยังปลอบใจบุญรอดอีก

คุณธรรมรอง การพึ่งตนเอง

บุญรอดพยายามสอนน้องให้รู้จักพึ่งตนเอง สงเคราะห์โดยหาอาชีพให้เอง ซึ่งโรเบิร์ตเข้าใจ และชอบวิธีการนี้ เพราะสังคมไทยต้องผูกพันกับญาติพี่น้อง แต่หากต้องช่วยเหลือน้อง ๆ อยู่ตลอดเวลา คนที่รับความช่วยเหลือก็เคยตัว ไม่คิดจะหาทางช่วยตัวเอง ทั้งในหน้า 273

บทที่ 24

สาระสำคัญของบท บุรุษจะรับบุญล่ำให้มาอยู่ที่โรงกลึง

คุณธรรมหลักของบท ความกตัญญูทดแทน

บุรุษระลึกถึงบุญคุณของบุญล่ำที่หาเงินส่งมา ทางบ้าน จึงกล่าวในหน้า 278 ว่า ควรจะรับมาอยู่ที่โรงกลึง เพราะบุญล่ำส่งเสียเลี้ยงดูจนเป็นเวลาหลายปี และยังส่งเงินมาให้ปลูกบ้าน บุญล่ำจึงควรกลับมาพักรักษาตัวที่บ้าน

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

บุรุษทำงานทุกวันแล้วยังทำตอนกลางคืนอีกด้วย เกรงว่าจะส่งงานลูกค้าไม่ทัน และบุรุษทำทำงานทุกอย่าง ผูกงานกลึง ขนของ ส่งของ คึกคักขึ้น ง่ายกับชาวและชักมา

2. การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำ)

แหว น้องสาวของวิง ซึ่งเป็นญาติห่าง ๆ ของบุรุษ เคยไปทำงานอยู่ที่บ้าน กำนัน ลูกสาวกำนันให้เสื้อผ้า สอนกิริยามารยาทให้ ให้เงินใช้ ทำให้แหวผูกใจแหว เพราะเป็นการให้ของ ให้ความรู้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์

แม่ของบุรุษก็ให้ความช่วยเหลือแม่ของแหว โดยให้ไม่ไปต่อบ้าน ให้ยืมเงิน แล้วไม่เอาคืน นอกจากนี้บุรุษทำให้เงินแม่ของเขาไปให้พี่ชาย เพราะเห็นว่าลูกของเขา ไม่สบาย ไม่มีเงินไปหาหมอ เป็นการเอื้อเฟื้อต่อญาติ

3. ความอดทน

จากหน้า 282 กล่าวถึงลักษณะของบุรุษว่าเป็นคนมีน้ำใจ พร้อมทั้งจะปรนนิบัติแม่และพี่ ๆ จะถูกตำหนิว่ากล่าวอย่างไรก็ไม่สะเทือน เมื่อสอบเข้าเรียน ต่อพาดิชัยการไม่ได้ถูกบุรุษบอกว่า เขาก็ได้ยืนหน้าละห้อย จึงนับว่า บุรุษมีความอดทน

ความอดทน

บทที่ 25

สาระสำคัญของบท บุญรอดมากรุงเทพฯ เพื่อดูแลเยี่ยมบุญล้าและจะชวนกลับไปอยู่ที่โรงกลึง

คุณธรรมหลักของบท การให้ (เสียสละ ให้ความช่วยเหลือ และให้อภัย)

แม่ของบุญล้ารักลูกผู้ชายมากกว่าลูกผู้หญิง บุญล้าต้องช่วยเหลือทางบ้าน โดยออกไปทำงานโรงงาน และเข้ากรุงเทพฯ เป็นเมียเช่า แล้วกลายเป็นโสเภณี ราคาถูกไปในที่สุด เธอส่งเงินมาให้แม่ไว้เลี้ยงน้อง หลอนเต็มใจที่จะช่วยทางบ้าน เมื่อบุญรอดจะให้หลอนกลับไปอยู่ช่วยดูแลโรงงาน แต่ทว่า บุญล้ากลับคิดว่า จะทำให้น้อง ๆ เสียชื่อที่มีพี่สาวเคยเป็นโสเภณี คิดถึงตนเอง ๆ มากกว่าตัวเอง จากหน้า 295 ในอดีต บุญล้าเคยออกข่าวเพื่อให้น้องได้รับประทานกัน แม่แต่เล่นพนันกับ

บุญรอดเอาขนมมีบัว เป็นสินพนัน บุญล้าชนะแต่ก็ให้บุญทิ้งรับประทานขนมแทน

บุญรอดเองก็ให้น้อง แต่หลอนยังรู้จักเก็บออมไว้บ้างเพื่อตั้งตัว ส่วนบุญล้าให้ทุกอย่าง เสียสละอย่างมาก ยอมทนลำบาก เพื่อให้น้องได้มีกินมีใช้ จากหน้า 296 บุญรอดเล่าเรื่องบุญทิ้งขโมยของในบ้านของเธอ บุญล้าก็บอกว่าให้อภัยเสียเถิด บุญรอดก็บอกว่าเธอก็ไม่ไ้ผูกใจเจ็บ

จากหน้า 297 บุญรอดเคยให้คำแนะนำแก่วิชชุคาจนไ้คืนดีกับจิ้นค์ อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข บุญรอดเป็นคนเอื้อเฟื้อและบุญล้าเป็นผู้ที่มีความเสียสละ

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

วิชชุคา กล่าวขอใจบุญรอดที่ช่วยแนะนำสิ่งที่ประโยชน์ให้เธอแล้วว่า มีลูกสาวและไ้ไ้ไปกราบพอกับแม่แล้ว

บทที่ 26

สาระสำคัญของบท บุญล้าตกลงใจจะกลับไปอยู่กับแม่และน้อง

คุณธรรมหลักของบท การให้ (เสียสละ และให้ความช่วยเหลือ)

บุญล้าเสียสละเพื่อแม่และน้อง ยอมขายตัว ยามเมื่อน้องมีฐานะก็จะให้กลับไปอยู่มานักก็ไม่อยากกลับ จะยอมตายอย่างอนาถ เป็นผีไม่มีญาติ ดังในหน้า 303 ส่วนบุญสินเอื้อเพื่อต่อเพื่อนบ้านและแว่นบ้านของเขา ให้งานทำเมื่อไม่ใช่อุญทานา

บุญหึ่งแนะให้น้าแวไปหักทำขนม บุญรอกเดินควยเพื่อจะได้มีอาชีพเลี้ยงตัว จะยกอุปกรณ์ในการทำขนมให้ควย บุญรอกจึงมีน้ำใจเอื้อเพื่อต่อแว

คุณธรรมรอง 1. ความกตเวทิตะ

บุญสินกล่าวว่า บุญรอกกับบุญล้าทำเพื่อพวกเรามากพอแล้ว เวลานี้ก็เป็นหน้าที่ของเขามาง ในหน้า 300 เขามีความกตเวทิตะต่อพี่สาว

2. การไม่ประพฤตินิโคในกาม

บุญรอกกล่าวในหน้า 308-309 ว่า หล่อนไม่ได้ทำอะไรผิดประเพณี ไม่เคยทำประเจิดประเจ้อกับฝรั่งกลางถนนหรือพุกคุดเสียงดังเรื่องบนเตียงให้ใครได้ยิน เธอจึงเป็นผู้ที่ไม่ประพฤตินิโคในกาม

บทที่ 27

สาระสำคัญของบท เหมยจะให้บุญสินถอนตัวจากโรงงานของครอบครัวไปสร้างกิจการ
ของตนเอง

คุณธรรมหลักของบท ความรับผิดชอบ

บุญสินกล่าวกับบุญรอดว่าไม่ต้องให้เงินเขาไปขยายโรงงานหรือปลูกบ้านหรือ
ให้เก็บไว้ใช้เองบ้าง ทางด้านโรงงานเขารับผิดชอบเอง

เมื่อเหมยยุยงให้บุญสินไปทำกิจการของตนเอง ทำให้บุญสินกลัวใจมาก เพราะ
เขาเป็นหลักของครอบครัว บุญรอดทุ่มเทกำลังใจ กำลังทรัพย์ไว้กับโรงงานแห่งนี้มาก
ตลอดทั้งใจที่จะให้มันเป็นแหล่งทำงานของพี่น้อง อยู่ร่วมกัน ทั้งบุญสินและบุญรอดมีความ
รับผิดชอบเป็นหน่วยงานโรงกลึง

คุณธรรมรอง ความขยันหมั่นเพียร

แววช่วยบุญรอดทำขนม เขอกระตือรือร้นที่จะหัดทำขนมให้ใกล้เคียงในหน้า 313
และทำงานต่าง ๆ อย่างเรียบร้อย

บทที่ 28

สาระสำคัญของบท บุญสินยังตัดสินใจไม่ได้เรื่องจะออกจากโรงกลึงของครอบครัว

คุณธรรมหลักของบท ความรับผิดชอบ

บุญสินเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในการทำงาน แววกกับบุญทำ มั่นใจว่าเขาจะไม่
ทิ้งโรงงานไปเป็นอันขาด เพราะเขาทุ่มเท เอาใจใส่ สำนวญ ตรวจสอบทุกซอกทุกมุม
ของโรงงาน ดูแลเครื่องมือทุกชิ้น เพื่องานแต่ละชิ้นที่กลึงออกมามีคุณภาพดี แสดงว่าเขา
มีความรับผิดชอบในการทำงานสูง และบุญสินเองก็นึกไปว่า เขาเป็นที่พึ่งของครอบครัว
เป็นความหวังของทุกคน และนึกถึงบุญล้าที่เคยทำงานเพื่อเขา บุญรอดเคยช่วยเหลือ
อุปการะ เขาจึงทอคิด ไปไม่ได้ เขาจะต้องเป็นคนดำเนินงานโรงงานซึ่งเป็นสมบัติ
ของครอบครัว

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของและ แนะนำความรู้)

บุญรอกสอนการทำขนมให้แ้ว และจะยกเครื่องมือในการทำขนมให้

2. การพึ่งตนเอง

บุญสินละอายใจที่จะไปร่วมงานทำกิจการกับเหมย เพราะโรงงาน หุ่นเป็นของเหมย ส่วนเขามีแค่ตัว แ้วกับบุญทำกันใจในความรู้สึกพึ่งตนเองของบุญสิน ว่าบุญสินคงไม่ตัดสินใจไปจากโรงงานแน่ บุญทำกล่าวว่าไม่น่าภูมิใจของทุกอย่างที่เป็นของเหมย

3. ความกตัญญู

แ้วสำนึกในบุญคุณของบุญรอกที่ให้เขอาาศัยอยู่ควยและสอนให้ทำขนม

บทที่ 29

สาระสำคัญของบท บุญสินตัดสินใจอยู่กับครอบครัวของเขา

คุณธรรมหลักของบท การให้ (คำแนะนำ เสียสละ)

บุญลำพูแนะนำบุญสินในหน้า 334-336 ว่า ตัดสินใจให้ดีเพื่อจะได้ไม่ต้องเสียใจภายหลัง ตัดอะไรแล้วต้องตัดให้ขาดไม่ให้เหลือเยื่อใย หรือหากจะเหลือก็เพื่อเป็นที่ระลึกเท่านั้นอย่าให้คงกลับมาสำนึกเสียใจและฝังใจไปตลอดชีวิต ซึ่งมีผลให้บุญสินตัดสินใจเลือกครอบครัวของเขา บุญสินนึกชอบใจที่บุญรอกเป็นหลักของครอบครัว ช่วยเหลือพี่น้อง ไม่ได้เอาตัวรอกไปเพียงลำพัง

บุญสินมาบอกบุญรอกถึงการตัดสินใจของเขา บุญรอกบอกว่าไม่อยากเห็นเขาหมดความสุขเพราะอกหัก จึงตั้งใจจะให้บุญสินแต่งงานกับเหมยโดยมีข้อแม้ว่าให้ วิ่งกับบุญทำไปหางานควย หลอนจะยกแทนกลิ้งเป็นของขวัญแต่งงานของบุญสิน บุญรอกจะเสียสละให้น้องได้มีความสุข จนบุญสินซาบซึ้งในน้ำใจมาก เขากล่าวว่า บุญรอก ให้เขาทุกอย่าง เขาเป็นเพียงน้องไม่ใช่ลูก บุญรอกจะไม่เลี้ยงไม่ให้อะไรเขาเลยก็ได้

คุณธรรมรอง 1. ความประหยัด

แม่ภูมิใจที่จะไถ่ลูกสะใภ้ลูกสาวเก่าแก่ คิดไว้ว่าจะจัดงานแต่งงานเลี้ยงสามวันสามคืน แต่บุญล่ำแย้งว่า เป็นการสิ้นเปลือง แม่บุญรอดจะมีเงินก็คงอย่าไปซื้อแท่นกลิ้งเพิ่มมากกว่ามาจัดงาน แต่งงานอย่างพุ่มเฟิย

2. ความรับผิดชอบ

บุญสินคิดว่า หากเขาคัดสินใจเลือกแต่งงานกับเหมยโดยตัดทางบ้านเขาจะรู้สึกสำนึกผิดไปจนตาย เมื่อเห็นบุญรอดจะเสียสละให้อีกโดยเลิกกิจการโรงกลิ้งให้เขาไต่แต่งงานกับคนรัก เขากล่าวว่า เขายังจะอายุยิ่งขึ้น บุญรอดเสียสละมากไปแล้ว เลี้ยงเขามาแล้วเขาจะหนีไปหาความสุขคนเดียวเขาทำไม่ได้ เขาจะต้องรับภาระหน้าที่แทนบุญรอดเป็นหลักให้ครอบครัว ให้อุบัติพี่น้องและคนบ้านเดียวกันได้พึ่งพา บุญสินมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว

บทที่ 30

สาระสำคัญของบท บุญรอดไปอยู่ต่างประเทศกับสามี

คุณธรรมหลักของบท ความสุภาพอ่อนน้อม

บุญรอดกราบลาครูอรพินก่อนจะเดินทางไปอินโดนีเซีย โรเบิร์ตเข้ามาทำความเคารพควย เขาไหวอย่างสวยไม่แพคนไทย ครูอรพินก็รับไหวเขาอย่างนุ่มนวล ส่วนหลานทั้งสองของบุญรอดยกมือไหว้ทวมหัวและกราบลงกับพื้นควย

เรื่อง ราฟถึงเพื่อน

แก่นของเรื่อง การคบกับคนต่างชาติ ศาสนา จะต้องใจกว้างและเข้าใจเขา

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

ผู้เล่าเล่าถึงเพื่อนต่างชาติแต่ละคนด้วยความเข้าใจเขาเหล่านั้น และมักเน้นว่า การมีเพื่อน เปรียบเหมือนมี แขน ขา จะให้ช่วยเหลือสิ่งใดก็ทำได้ ตามความประสงค์ เขามีความอาลัยรักเพื่อนต่างเชื้อชาติ ศาสนา ทุกคน ที่เคยอยู่ร่วมกันที่ประเทศสิงคโปร์เป็นเวลา 4 เดือน สิ่งสำคัญในการคบเพื่อนคือ ต้องใจกว้าง เป็นค่านิยมใหม่เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยชาติ ควรยอมรับได้และทนได้ ที่จะมีวัฒนธรรมต่างกัน

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท เพื่อนต่างชาติ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

การมีเพื่อน ต้องมีความรัก ความเข้าใจต่อกัน แม้จะต่างเชื้อชาติกัน

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท บ๊อบ เพื่อนชาวอเมริกันผู้มีความสูงเป็นพิเศษ

คุณธรรมหลักของบท ความกตัญญูทดแทน

ผู้เล่าเรื่องนี้ไปถึงบุญคุณของชาวอเมริกัน ครั้งที่เขาไปพักกับครอบครัวอเมริกัน และเมื่ออาสาสมัครชื่อ โรเบิร์ต สวินี หรือ บ๊อบ มาสอนหนังสือโรงเรียน เขาก็กับผู้เล่าผู้เล่าจึงรับเข้ามาอยู่บ้าน แม้เขาจะไม่ใช้คนที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูล

แต่เขาก็เป็นตัวแทนของผู้คนที่เคยช่วยเหลือ ให้อาหาร ให้อาศัยและวิชาความรู้
 ผู้เล่าจึงถือเป็นโอกาสที่จะตอบแทนบุญคุณเขานั่น เป็นความกตัญญู รู้คุณชาวอเมริกัน
 และหาโอกาสตอบแทนบุญคุณเป็นกตเวทิต์ และจากหน้า 12 แม่ของบอมชอบคุณผู้เล่า
 กับภรรยาที่ดูแลเอาใจใส่ลูก โดยเขียนจดหมายมาเมื่อหมดสัญญาแล้ว บอมยังพาภรรยา
 และลูกมาเยี่ยมครอบครัวของผู้เล่า และไปมาหาสู่เป็นประจำ เขามีความกตเวทิต์

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

บอมเป็นคนที่มีความอดทน ชุมความรู้สึกลึกได้ เขายึดตลอดเวลา ไม่โกรธ
 ไม่แสดงอาการขุ่นเคือง ไม่ว่าใครจะพูดกระช้ำเข้าหาเขาอย่างไร คนไทยผู้ที่พบเห็น
 บอมมักจะวิพากษ์วิจารณ์ความสูงของเขา บางคนแสดงกิริยาที่ไม่ดีออกมาแต่บอมก็ยัง
 คงยิ้มไม่ถือโกรธ ดังจากหน้า 10

2. การให้ (การเยี่ยมเยียน ให้อะไรของ และแนะนำความรู้)

เมื่อภรรยาของผู้เล่าคลอดบุตร บอมไปเฝ้าดูอาการด้วยความอาทรห่วงใย
 และแม่เขาจะย้ายไปอยู่บ้านพักครูแล้ว ก็ยังคงไปมาหาสู่กับครอบครัวของผู้เล่า ไปไหน
 มาไหนก็ซื้อของมาฝาก แสดงให้เห็นถึง ความเอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ และผู้เล่ากับภรรยา
 ก็มีน้ำใจต่อเขา ภรรยาของผู้เล่าสอนภาษาไทยให้เป็นประจำ ส่วนผู้เล่าก็สอนให้เขา
 รู้จักนั่งรถเข็น

3. ความเมตตากรุณา

บอมพบลูกหมาข้างถนน ก็จับมาอุ้มด้วยความสงสาร เขาเป็นคนรักสัตว์
 จิตใจอ่อนโยน นับได้ว่า เป็นผู้มีเมตตากรุณา

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ความหลังของผู้เล่า ครึ่งไปอยู่กับครอบครัวแม่มากี่ในสหรัฐอเมริกา

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ และความช่วยเหลือ)

ครอบครัวแม่มากี่มีน้ำใจแก่ผู้เล่ามากแม้ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนก็ยังให้ที่พัก
ชั่วคราว เมื่อผู้เล่าย้ายไปอยู่บ้านเช่าแบบอพยพแออัด ก็ยังช่วยทำธุระต่าง ๆ ให้
คอยห่วงใยอยู่เป็นนิจ ทำให้ผู้เล่าได้รับความอบอุ่นใจ จากหน้า 21, 29 และในหน้า
33 ครอบครัวนี้มอบของขวัญเป็นสารานุกรมสำหรับเด็กแก่ผู้เล่าด้วยความเต็มใจ

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

เมื่ออยู่กับชาวต่างชาติ ทั้งที่ผู้เล่าอยู่กับครอบครัวอเมริกัน ต้องอดทน
อากาศหนาว ต้องนอนซุกตัวในผ้าห่มซึ่งรัดตัวแน่นหนา จากหน้า 25 กล่าวไว้
อย่าทำตัวเป็นคนมีปัญห อย่าให้เจ้าของบ้านรู้สึกอึดอัดใจเพราะเราเป็นชนชาติ

2. ความกตัญญู

ผู้เล่ารู้สึกว่าเป็นหนี้บุญคุณของครอบครัวแม่มากี่ และยังไม่มีโอกาส
ได้ตอบแทนคุณความดีของพวกเขา ได้แต่เพียงส่งบัตรอวยพรในวันคริสต์มาสให้ทุกปี
เท่านั้น แสดงว่า ผู้เขียนเป็นผู้มีความกตัญญู รู้จักบุญคุณและระลึกถึงบุญคุณของครอบครัว
แม่มากี่เสมอ

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท มิทเซล เพื่อนที่ดีของผู้เล่าซึ่งอยู่ที่ซานฟรานซิสโก

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

มิทเซลเป็นเพื่อนที่ดี เขาเป็นคนมีอัธยาศัย รักเพื่อน ดังจะเห็นได้จาก หน้า 49 เขาตักเตือนเพื่อนไม่ให้ไปเลื้อยอกสาวกับผู้หญิงโสเภณี เพราะเป็นการเสี่ยงต่อการเกิดโรคร้าย บางทีอาจถูกตำรวจจับ และส่งตัวกลับประเทศไทย เขาคอยเหนียวรั้งห้ามปรามเพื่อนไม่ให้ทำความชั่ว คอยให้สติ เขาไม่ตามใจเพื่อนจนเกินไป และจากหน้า 50 มิทเซลพาเพื่อนไปเที่ยวเมืองซานฟรานซิสโกที่เขาคุ้นเคย ทำให้เพื่อนได้ประสบการณ์ ความรู้ และยังให้พักพิงที่บ้านของเขาต้องคับแคบ แต่เต็มไปด้วยความรักและน้ำใจ

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ)

หากผู้ใดมีเรื่องปรึกษา ขอความช่วยเหลือจากมิทเซล ถ้าเขาช่วยได้ เขาจะรับอาสาทำให้ด้วยความเต็มใจและยินดี เป็นคนมีน้ำใจ และเขายังมีงานอดิเรกโดยรวมกิจกรรมกับศูนย์อพยพชาวอินโดจีน เขารับอุปการะชาวลาว 2-3 คน ช่วยสอนภาษาอังกฤษให้แก่ผู้อพยพ ตามหน้า 52 แสดงถึงการรู้จักการให้ ขอมสละให้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

2. ความสะอาดทางวาจา

มิทเซลเป็นคนช่างคุยแต่ไม่เคยพูดใส่ร้ายหรือนินทาผู้อื่น ไม่สนใจเรื่องของคนอื่น นักศึกษาคนใดจะประหลาดใจไม่ใช่ว่าไร เขาจะไม่ยอมกล่าวถึง เขาจะพูดแต่เรื่องที่เกิดประโยชน์ เช่น เรื่องการเมือง

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท สวรรจากธอกโกโต

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

ผู้เล่ามักเป็นที่ปรึกษา คอยให้ความช่วยเหลือสาวชาวญี่ปุ่น ชื่อ ยูโฮโกะ อยู่เสมอ ดังจากหน้า 59, 60 เขาเป็นผู้ที่มีน้ำใจ ช่วยเหลือเธอเท่าที่จะสามารถช่วยได้

คุณธรรมรอง การไม่ประพฤติดิณในกาม

เมื่อบุญเสริมหรือ ผู้เล่า พுகเล่นกับ ยูโฮโกะในท่านองเกี้ยวพา เธอก็กล่าวว่า เธอรู้ว่าเป็นการพุกเล่น เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เธอไม่อยากเห็นครอบครัวของเขาแตกแยก การทำร้ายผู้อื่นยิ่งยวกันเธอก็ถือว่าเป็นบาปร้ายแรง และขอให้เขากับเธอคบกันเป็นเพื่อนที่ดีเช่นนี้ตลอดไป นับได้ว่า ยูโฮโกะเป็นผู้ที่มีคุณธรรมไม่ประพฤติดิณในกาม

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท อคัม รอพพ์ เพลย์บอยจากอะมาซอน

คุณธรรมหลักของบท การไม่เสพสุราเมรัย

อคัม ชอบดื่มเหล้า เมื่อเขาเมาแสดงกิริยาที่ไม่ดีออกมา ดังในหน้า 77, 78 ผู้เล่าได้บรรยายไว้ว่า ไม่ว่าคนชาติใด ถ้าเมาเหล้าแล้วยอมแสดงกิริยาอาการที่น่าอายได้เสมอ เหล้าทำให้เสียคนได้ ซึ่งแสดงว่า ผู้เล่าตั้งใจที่จะสอดแทรกให้เห็นถึงผลเสียของการดื่มเหล้า

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท ไพรักของไชนาล เพื่อนชาวมาเลเซีย

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. การปฏิบัติตามประเพณี

ไชนาล นับถือศาสนา อิสลาม เขาเคร่งศาสนาพอสมควร โดยปฏิบัติพิธีกรรมหรือละหมาด สวดมนต์วันละห้าครั้ง ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ดังในหน้า 85-86 และถือศีลอด

2. การให้ (สิ่งของ)

เวลาที่ไชนาลไปไหนมาไหน มักซื้อของมาฝาก มีอะไรก็แบ่งกันกิน ในหน้า 95 และหน้า 92 ผู้เล่าจัดงานฉลองวันเกิดให้เขาโดยไม่บอกให้ทราบล่วงหน้า เขาทั้งสองเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจาก การลดความรักตัวเอง เป็นการลดความเห็นแก่ตัว ให้แผ่แผ่ความรักแก่เพื่อนร่วมโลก โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของเชื้อชาติ ศาสนา ตามหน้า 93

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท คุณแม่ชาวสิงคโปร์

คุณธรรมหลักของบท การทำหน้าที่

ครอบครัวของคุณ คัน ก็ หอง รักใคร่กลมเกลียวกัน ผูกอบรวมลูกให้ดีที่สุด ให้ลูกมี โอกาสฝึกฝน เรียนรู้สิ่งที่ต้องทำ เตรียมพร้อมเพื่อจะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต ฝึกให้ลูกช่วยเหลือผู้อื่น คัน ก็ หอง ทำหน้าที่แม่ได้อย่างสมบูรณ์

คุณธรรมรอง การให้ (เสียสละ)

ทัน ก็ ทอง สุภาพสตรีวัย 45 ปี ได้รับเลือกให้เป็นประธานนักศึกษา
ชอบมักจัดกิจกรรม จัดงานปาร์ตี้ตามโอกาส นำเที่ยว และเยี่ยมเยียนชมกิจกรรม
ของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งทำให้เธอสิ้นเปลืองเงินส่วนตัวอยู่ไม่น้อย นับได้ว่า เป็น
บุคคลที่เสียสละ รู้จักการให้เพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท ชินนากา มาริติน เพื่อนชาวสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี บอกรายละเอียดเกี่ยวกับประเทศอินโดนีเซียมาก

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท เพื่อนที่เป็นเศรษฐกิจจากบรูไน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง การปฏิบัติตามประเพณี

เมื่อถึงเดือนรอมะฎอน ซึ่งอยู่ประมาณเดือนกรกฎาคม มุสลิมต้องถือศีลอด
เพื่อนชาวมาเลเซีย ของผู้เล่า ถือศีลอดอย่างเคร่งครัด ไม่ละเมิดศีลแม้แต่วันเดียว
ชาบาน กับ ไชน์ เศรษฐีจากบรูไนก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน เป็นผู้ปฏิบัติตามความเชื่อ
ของศาสนาอิสลาม เป็นการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่เขานับถือ

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท ไม่มีคำตอบจากเพื่อนที่อยู่พนมเปญ

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

มิส เขม เคนี เป็นเพื่อนที่แสนดีชาวเขมรของผู้เล่า ผู้เล่าคิดถึงเธอเสมอ และมีความกังวลอยู่ในใจว่า เธอยังคงมีชีวิตอยู่หรือไม่ สงครามอาจทำให้เธอต้องตาย ประชาชนชาวเขมรต้องบ้านแตกสาแหรกขาดเพราะผู้นำให้ต่อสู้กัน แยกเป็นหลายฝ่ายทำให้เขาเหล่านั้นได้รับเคราะห์กรรม นับว่า ผู้เล่าเป็นผู้มีความเมตตาปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท ทอง เพื่อนผู้แสนดีชาวสิงคโปร์

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

ผู้เล่ามีเพื่อนชาวสิงคโปร์ที่เขาเรียกชื่อสกุล ว่าทอง ทองเป็นคนชอบช่วยเหลือเพื่อนด้วยความเต็มใจ พาผู้เล่าไปเที่ยว โตอา บาโฮย ทำให้ได้รับความรู้เรื่องการจักระบบการเคหะสงเคราะห์ของสิงคโปร์ และยังช่วยเหลือหาข้อมูล ส่งสไลด์ฝีมือของเขาเองมาให้ผู้เล่า ซึ่งทำให้ได้รับรางวัลในการเขียนหนังสือเล่มนี้ เขาเป็นเพื่อนที่ดี มีน้ำใจ และแนะนำประโยชน์ให้

คุณธรรมรอง 1. ความกตัญญู

ทองเป็นลูกที่มีความกตัญญูต่อผู้ให้กำเนิด เขาต้องไปเยี่ยมพ่อแม่และพี่น้องที่มาเลเซียอยู่เสมอ เขาไม่อยากกลับไปอยู่มาเลเซีย เพราะถูกแบ่งแยกเชื้อชาติ แต่เขาก็รักญาติพี่น้องไม่ได้ ต้องไปเยี่ยมเสมอ เป็นผู้กตัญญูคุณพ่อแม่ และจากหน้า

148 ผู้เล่ามีความกตัญญู เพราะเขาสำนึกในบุญคุณของทองอยู่เสมอที่ช่วยเหลือในการหาข้อมูลเขียนหนังสือให้เขา

2. การให้ (ความช่วยเหลือ)

ทองชอบช่วยเหลือเพื่อน เมื่อเพื่อนขอความช่วยเหลือ เขาจะให้ความร่วมมือตลอดเวลา ด้วยความเต็มใจ ดังจากหน้า 143, 144 นับได้ว่า เขาเป็นคนเอื้อเฟื้อและมีน้ำใจ

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท แมก ยิน หลัง จากฮองกงเพราะความรัก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท ผู้เขียนรู้สึกใจหายเมื่อนึกถึงเพื่อนชาวลาว

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

ผู้เล่าคิดถึงเพื่อนชาวลาว รู้สึกใจหายเพราะไม่รู้ว่า เธอยังมีชีวิตอยู่หรือไม่

คุณธรรมรอง 1. ความประหยัด

น้องนางใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือยเหมือนคนอื่น แม้ถึงคโปร้จะมีสินค้าที่นำซื้อจำนวนมาก เธอดังใจเก็บเงินกลับบ้าน

2. ความขยันหมั่นเพียร

ภาษาถึงกษณะของน้องนางไม่คอยดี เธอจึงหมั่นฝึกฝน จนกระทั่งดีขึ้น

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท เทวียศ สาวชาวเวียดนาม

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

เวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ รวมเป็นประเทศเดียวกัน ก่อนจะรวมกันได้ก็ต้องรบกันอยู่เป็นเวลานาน ผู้เล่าแสดงความเห็นในหน้า 174 ว่า สงครามทารุณโหดร้าย และหน้า 179 กล่าวถึงผลของสงครามว่าจะเกิดแก่ผู้คนไม่ทางตรงก็ทางอ้อมไม่ว่าสงครามจะเกิดขึ้นที่ใด แสดงว่าผู้เล่ามองถึงผลร้ายของสงคราม เขามีความเมตตาไม่ต้องการให้สิ่งนี้เกิดขึ้น

บทที่ 16

สาระสำคัญของบท สาวฟิลิปปินส์วัยสี่สิบ

คุณธรรมหลักของบท การไม่ประพฤติดิคนอกใจ

สาวฟิลิปปินส์วัยสี่สิบ มีท่าทีว่าชอบผู้เล่าเนื่องจากเขาค้ายกับคนรักเก่าของเธอ แต่พวกเขาก็ไม่ประพฤติดิคนอกใจ คบกันเป็นเพื่อน

บทที่ 17

สาระสำคัญของบท เพื่อน

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

ผู้เล่ายังคงระลึกถึงเพื่อนทุกคนที่เคยอยู่ร่วมกันที่สิงคโปร์ทุก ๆ คน เขารู้จักกับคนหลายชาติดังที่กล่าวมาแล้วในบทก่อน ๆ มีความประทับใจและความเข้าใจต่อกัน

เรื่อง เรียนรักนักศึกษา

เรื่องที่ 1 เรียนรัก

แก่นของเรื่อง ความรักของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

โศก กับ อิทธิพุด ค่ะ ครับ

เรื่องที่ 2 รักคุณเข้แล้ว (เป็นไร)

แก่นของเรื่อง ความรักของหนุ่มจุฬา กับสาวธรรมศาสตร์ที่เกาะเสม็ด

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ถือประโยชน์ส่วนรวม

ป๊อกเป็นประธานกีฬา แต่เมื่อได้รับมอบหมายจากประธานรุ่นให้ช่วยจัดขึ้นเ็นยมิตตั้ง

เขาก็อาสาทันที แสดงถึง การชอบทำงานเพื่อส่วนรวม

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

ป๊อก กับ จามรี พุดจาสุภาพต่อกัน

เรื่องที่ 3 รักกันวันนี้ (ดีกว่า)

แก่นของเรื่อง ความรักควรให้เกิดขึ้นในวันนี้ดีกว่า

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ทุกคนในเรื่องนี้พุด สุภาพ ต่อกันมี ค่ะ ครับ

เรื่องที่ 4 ไครบอกว่ากำหนด

แก่นของเรื่อง การให้ทำให้เกิดความรัก

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้ (คำแนะนำ)

ตอยกับหยิก สอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ ตอยเห็นว่า หยิกเสียใจมากจึงปลอบใจ และถามว่า มีอะไรจะให้ช่วยไหม อีกทั้งยังให้คำแนะนำ เคือนสติว่า ควรก้าวต่อไป อย่าหยุดอยู่กับที่เพราะผิดหวังจากสิ่งนี้ เมื่อพบกันอีกที่รามคำแหง เขาก็ยังพูดให้กำลังใจ ในหน้า 67-68

คุณธรรมรอง 1. ความสภาพอนนอม

หยิก กล่าวขอบคุณที่ตอยให้คำแนะนำในหน้า 64, 68 และหยิกกับตอยพูดสุภาพต่อกัน

2. ความกตัญญู

หยิก จะพยายามเรียนเพื่อพ่อแม่จะได้ดีใจและชื่นชมซึ่งเธอจะต้องเป็นพี่ของพ่อแม่ต่อไป ถึงรายละเอียดในหน้า 70 ส่วน ตอย ในหน้า 65 เขาคิดที่จะพยายามเป็นนายร้อยตำรวจให้พ่อแม่เห็นให้ทั้งสองจึงเป็นลูกที่มีความกตัญญู จะพยายามทำในสิ่งที่จะทำให้พ่อแม่มีความสุข

เรื่องที่ 5 น้องใหม่ไม่ควรรัก

แก่นของเรื่อง น้องใหม่ปี 1 ยังไม่ควรมีความรัก

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้ (ความช่วยเหลือ และแนะนำ)

รุ่นพี่ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เอาใจใส่ต่อรุ่นน้องมาก นับตั้งแต่ วันประกาศผลสอบ วันเดินทางไปสู่มหาวิทยาลัย และจันทร์ที่คอยดูแลปกป้องน้องหน้า น้องปี 1 ด้วยคำแนะนำ เลือแจกเกิดมาทำไมเธอเมื่ออากาศหนาว อีกทั้งยังให้คำแนะนำว่า น้องใหม่ควรตั้งใจ

เรียน และไม่ควรมีความรักในช่วงนี้ เพื่อจะได้ไม่เสียการเรียน

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

นอยหนากล่าวขอบคุณที่จันทรนำเสื้อมาห่มให้ในหน้า 81 จันทรกล่าวชอบใจที่นอยหน้าซื้อเสื้อใหม่มาฝาก แต่ก็มีคำไม่ค่อยจะไพเราะอยู่ด้วยคือ "ชอบใจ นึกว่าจะไรขึ้นมาถึงไค้ซื้อมาฝาก" และหน้า 84 ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน แต่นอยหน้าเป็นผู้พูด นอกจากนี้จันทรขอโทษเธอที่ทำให้โกรธในหน้า 85 ในเรื่องนี้ มีทั้งการพูดที่สุภาพและไม่สุภาพ แต่โดยรวม ๆ แล้วยังมีคำพูดที่สุภาพมากกว่า

เรื่องที่ 6 ทับแก้ว-ทับชวก

แก่นของเรื่อง ความรักของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ท่าพระจันทร์ กับ ทับแก้ว

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

หมาก นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร กล่าวชอบใจน้องสาวที่นำของฝากมาให้ และ แมว น้องสาวก็ขอบคุณพี่ชายที่นำขนมมาให้ เยาว์รับของที่หมากซื้อมาฝากก็กล่าวขอบคุณ เช่นเดียวกัน ทุกๆ คนมีมารยาท มีความสุภาพอ่อนน้อม วาจาไพเราะ

เรื่องที่ 7 คอกสร้อยสักรา

แก่นของเรื่อง ความรักที่เกิดจากการแข่งขันบทร้อยสักรา

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ)

จากหน้า 113 ป้า ซึ่งชายหนุ่มบึงที่คณะบึง รักเด็กบึง บ้างคราวนักก็ทำบึง ไค้ชนะเลิศกลับมากจะบึงหมู่เลี้ยงฟรี ซึ่งนับไคว่า เป็นผู้มีน้ำใจ ใหควายน้าใจ

2. ความสุภาพอ่อนน้อม ทุกคนพูดจาไพเราะ และสุภาพต่อกัน

เรื่องที่ 8 มนต์รัก ... มอหินแดง

แก่นของเรื่อง ความรักของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ)

บ๊ิก เรียนจบแล้วแต่ยังไม่ทำงานทำ อาจารย์รับปากว่าจะช่วยหางานให้
ให้เขาหันมาฟังข่าว เป็นการเชื่อเพื่อต่อสัญญาของตน ซึ่งอาจจะไม่ยุติธรรมสำหรับ
ผู้อื่นนัก

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อปีวันดอกไม้ ให้บ๊ิกในวันรับปริญญา เขากล่าวขอใจ และบ๊ิกกับบ๊ิว
พูดจาสุภาพต่อกัน

เรื่องที่ 9 หมอพันแพ้มอยา

แก่นของเรื่อง การเกี้ยวสาวที่เรียนเภสัชศาสตร์ควรรวังเรื่องยา

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

ทุกคนในเรื่องนี้พูดสุภาพต่อกัน

2. ความซื่อสัตย์

จากหน้า 145 กล่าวถึง นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลว่าเป็นผู้ที่ตั้งใจเรียน
หมั่นค้นคว้าเพิ่มเติมจากห้องสมุดและทบทวนวิชาต่าง ๆ ที่เรียนอยู่เสมอมีความซื่อ
สัตย์

เรื่อง ของน้ำพุ

แก่นของเรื่อง การศึกษาและรักษาตัวของน้ำพุ

คุณธรรมหลักของเรื่อง การไม่เสพยาเสพติด

สะท้อนให้เห็นโทษของยาเสพติด น้ำพุศึกษา แต่ก็ได้พยายามเลิกที่สำนักสงฆ์ถ้ากระบอ ก เมื่อเขากลับไปเสฟอีก ทำให้เป็นอันตรายถึงชีวิต ดังในคำที่แม่ของเขาเขียนไว้ในหน้า 15-17 และบอกสาเหตุการเลี้ยงดูที่ทำให้ศึกษาเสฟติดด้วย

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท น้ำพุโดนตำรวจจับฐานสูบกัญชา

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

สะท้อนสังคมที่ไม่ดี เช่น ตำรวจซ้อมผู้ต้องหาอย่างทารุณ การประพฤติดิโน กามของผู้ใหญ่และผู้ใหญ่ทำตัวไม่ดีให้เด็กเห็น

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท น้ำพุไปที่ถ้ากระบอเพื่อเลิกยา

คุณธรรมหลักของบท ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว

น้ำพุรู้สึกผิดที่จุกเพื่อนของเขา สูบเฮโรอีนตามเขา เขาคิดที่จะเลิกจึงชวนกันไปที่ถ้ากระบอ เพราะเกรงว่า จะต้องสูบปริมาณเพิ่มขึ้นทุกที แล้วไม่มีเงินซื้อ อาจจะทำให้ทองกระซากร้อย แม้เหตุผลจะอ่อนไปบ้าง โดยอ้างว่าไม่เคยทำแต่ เขาก็คิดเลิกเสฟด้วย

คุณธรรมรอง ความสะอาดทางวาจา

พระที่ถ้ากระบอกอภัยการอยู่ที่มีให้น้ำพุกับรุกและคนไข้อื่น ๆ ทราบ แล้ว
พาไปพบหลวงตา เพื่อรักษาสัจจะเลิกสูบบุหรี่เสพติด ท่านให้ศีลให้พรและเทศน์ให้ฟัง
เรื่องยาเสพติด นับว่าท่านพุทธมีประโยชน์

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท การอวักที่ถ้ากระบอก

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

การอวักเพื่อรักษาให้เลิกสูบบุหรี่เสพติดนั้น ทำให้น้ำพุและคนไข้อื่น ๆ ได้รับความ
ทรมานมาก กินน้ำเข้าไปประมาณลิ้นชัก แล้วก็อวักออกมาเพื่อให้อาการคลื่นไส้หาย
เราต้องอดทน เพื่อจะได้เลิกยาเสพติดได้

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท น้ำพุอยู่ที่ถ้ากระบอกเป็นวันที่สาม

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท วันที่สี่ที่ถ้ากระบอก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความอดทน

น้ำพุต้องอดทนกินยาอวักซึ่งเขาเปรียบเทียบว่า แม้ข้างกินก็ต้องอวักแต่
เขากอดทนกิน

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท ผู้คนที่ศึกษามารักษาตัวที่ถ้ำกระบอกรู้สึกศรัทธาจึงบวชหรือ
ช่วยทำงานอยู่ที่นี้

คุณธรรมหลักของบท ความกตเวทิตะ
ผู้ที่สามารถเลิกเสพยาเสพติดได้ก็ถ้ำกระบอกร่างคน อยู่ช่วยทำงานที่นี่

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท น้ำพุทั้งใจว่าเขาจะไม่ลองยาเสพติดอีก

คุณธรรมหลักของบท การไม่เสพลิงเสพติด
น้ำพุคิดว่าเขาจะไม่เสพยาเสพติดอีก เพราะไม่มีประโยชน์อะไรเลย ทำให้
เขาต้องเรียนวิชาชั้นและยังได้รับการกตเวทิตะเรียกว่า ชัยยา

คุณธรรมรอง การคบคนดีเป็นมิตร
เพื่อนที่โรงเรียนเคยเตือนไม่ให้เขาเสพยาเสพติด แต่เขาไม่เชื่อแสดงว่า
เพื่อนเหล่านี้เป็นคนดี แนะนำเพื่อนในทางที่ดี

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท วันที่เจ็ดที่อยู่ถ้ำกระบอกร

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง การให้ (ความช่วยเหลือ)
ผู้ที่มารักษาตัวแบ่งเวรกันเก็บกระโถนมาล้าง กวาดถู ซึ่งที่จริงเป็นหน้าที่ของ
คนที่ออกมาในวันนั้น แต่ทุกคนก็ทำด้วยความเต็มใจแม้จะไม่ใช่วันออกของตน

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท วันที่แปดที่ถ้ำกระบอก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท วันที่เก้าของการรักษาตัวที่ถ้ำกระบอก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง การให้ (สิ่งของ)

คนสติไม่ค่อยดีคนหนึ่งเข้ามาร้องเพลงที่ถ้ำกระบอก คนไขชื้อข้าว ขนมาให้
เขารับประทานและยังเหลือกลับบ้านอีก ซึ่งพวกคนไขก็นับได้ว่า เป็นผู้มีจิตใจเอื้อเฟื้อ
มีการให้สิ่งของ

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท วันสุดท้ายที่ถ้ำกระบอก

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

น้ำพุช่วยเนรหอกะหล่ำปลีช่วยความเค็มใจ ไม่มีใครบังคับให้ทำ
ทำให้ควายน้ำใจ

เรื่อง ล่องรักนักศึกษา

เรื่องที่ 1 จดหมายรักฉบับสุดท้าย

แก่นของเรื่อง จดหมายรัก

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม
ทุกตา แคว ประเทศ พுகจาสุภาพต่อกัน

เรื่องที่ 2 ล่องรัก

แก่นของเรื่อง การลงมีความรัก

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ และความช่วยเหลือ)

ฟ้ามีคนรักเรียนที่คณะแพทยศาสตร์ จึงทำให้เธอมีความรู้เรื่องยาและมักมียาติดตัวอยู่เสมอ เพื่อน ๆ ต้องไปขอยาจากเธอเป็นประจำ หากไม่มีเธอก็ไปขอยาจากคนรักมาให้ เธอจึงเป็นคนใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อน

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

ฟ้า หมอแวน และเพื่อนของฟ้า กล่าวคำสุภาพต่อกัน

เรื่องที่ 3 ปริณิหารรัก

แก่นของเรื่อง ปริณิหารความรักของม่วย

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้ (คำแนะนำ)

พี่ชายของต๋อยซึ่งเป็นเพื่อนของม่วย ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการสอบเข้า

มหาวิทยาลัยแกมวอย และยังคงเตือนให้ม้วยเลิกเที่ยว

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนโยน

ตนพูดสุภาพกับม้วย แต่มีบางตอนดังในหน้า 71-76 พูดลักษณะล้อเลียน
สำหรับม้วยนั้นพูดจาสุภาพกับเขามาโดยตลอด

2. ความกตเวทิตะ

ม้วยกับพี่ชายมีความกตเวทิตะ เนื่องจาก ม้วยตั้งใจจะเข้ามหาวิทยาลัยให้ได้
เพื่อเสียและแม่จะได้สมหวัง ส่วนพี่ชายช่วยแบ่งเบาภาระด้านการงาน

เรื่องที่ 4 รักแบบใหม่

แก่นของเรื่อง ความรักที่ใช้วิธีการติดต่อกันด้วยการบันทึกเสียง

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

เป็นความรักที่เกิดจากหนุ่มสาวใช้วิธีการบันทึกเสียงของตนติดต่อกัน

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ในระยะแรก ๆ เบี้ยวกับหยอยมักปะทะคารมกันบ่อย ๆ เข้าหยอยกับ
แต่ระยะหลังต่างพูดจาสุภาพต่อกัน แม้ระยะแรกที่เขาพูดหยอยกันนั้นก็ยังคงสุภาพ

เรื่องที่ 5 มศว. รอรัก

แก่นของเรื่อง ความพยายามทำให้ความรักสมหวัง

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความขยันหมั่นเพียร

คอยชอบผู้หญิงคนหนึ่งเรียนอยู่ มศว บางแสน เขาจึงหมั่นขับรถไปหา
ทุกอาทิตย์

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม
 จืดกับต้อยพุกจาสุภาพต่อกัน

เรื่องที่ 6 รักกันมา 8 ปี

แก่นของเรื่อง ความกระล่อนของคอยทำให้เกิดความรัก

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คอยมีวิธีการ เกี้ยวพาราสีสาวและการแก้ไขความหึงหวงของคนรัก

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท การแย่งกันเกี้ยวสาว

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความสามัคคี

รุ่นพี่พยายามไกล่เกลี่ยก่องสกับคอยให้คืนดีกัน เป็นเพื่อนที่ดีต่อกันเพราะเป็น
 นิติคณะเดียวกัน และสถาบันเดียวกัน จะต้องรักกันไว้ให้แน่นแฟ้น รุ่นพี่หลายคน
 ต่างเสียเงินเสียเวลาจกเลี้ยง เพื่อหวังให้เขาทั้งสองเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน รุ่นพี่
 เหล่านั้นพร่ำสอนตักเตือนเรื่องความรักในสถาบันและพวกพ้องชาวจุฬา ฯ

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

คอยพุกกับหญิงคนที่ตนรักอย่างสุภาพ มักมีคำว่า ผม ครับ คุณ แต่พุกกับเพื่อน
 ไม่ค่อยสุภาพ

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท วิธีการเกี้ยวสาวของคอย

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

คอยพูดไพเราะและสุภาพกับ แหียง และเขอก็พูดสุภาพกับเขา เช่นเดียวกัน
แต่คอยพูดกับเพื่อนไม่สุภาพนัก

เรื่อง ลูกป่า

แกนของเรื่อง ความรักความผูกพันของเด็กต่างเผ่าที่มีฐานะต่างกัน

คุณธรรมหลักของเรื่อง การคบคนดีเป็นมิตร

ยาชิและเมืองคำ เป็นเพื่อนที่ติดต่อกัน ยาชิเคยช่วยชีวิตเมืองคำจากการถูกจับ เป็นเพื่อนที่คอยยับยั้งไม่ให้เมืองคำวิ่งวุ่นไปตามอารมณ์ เช่น แนะนำให้พักผ่อน อย่าหนีกลับบ้าน เมื่อเมืองคำจะดูหนัง หรือเล่น ยาชิก็ไม่ไปด้วย แม้จะก่อความไม่พอใจให้แก่เมืองคำบ้าง แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่เมืองคำคิดว่า คงจะทำให้เขาเป็นคนดีตามที่พ่อต้องการ

ส่วนเมืองคำคอยช่วยเหลือเมื่อยาชิไม่สบายใจในเรื่องบัตรรับประทานอาหาร ยังไม่ได้จ่ายเงิน โดยจะแลกเปลี่ยนบัตรที่จ่ายเงินแล้วของเขาให้ยาชินำไปใช้ เพื่อเพื่อนจะได้สบายใจขึ้น แล้วยังเป็นหูจิ้งจอกแทนเมื่อยาชิถูกกลั่นแกล้ง นอกจากนี้ยังประกาศความดีของยาชิให้เพื่อน ๆ ทราบ

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท เมืองคำทำตัวเป็นนักเลง ทำร้ายคนไม่มีทางสู้

คุณธรรมหลักของบท ความกล้าหาญและรับผิดชอบ

ขณะที่เมืองคำกำลังต้อนก เด็กป่าเกะยอหรือเด็กยางยิงอีเห็น เพราะไม่รู้ว่า เป็นสถานที่ต้อนก จะยิงปืนไม่ได้ทำให้เมืองคำโกรธ ทำเขาตอยแต่เด็กยางไม่ยอมตอยด้วย เมืองคำจึงเป็นฝ่ายเตะฝ่ายเคียว พ่อของเมืองคำมาพบเข้า จึงตำหนิลูก และกล่าวว่า "...ไอ้เด็กยางคนนั้นมันไม่สู้แก ไม่ใช่มันสู้ไม่ได้แต่เป็นเพราะมันรู้ผิด..." ในหน้า 14 - 15 ฉะนั้น เด็กยางยอมให้เมืองคำเตะเพราะสำนึกผิด ยอมให้ลงโทษ จะได้ลบเลือนความผิดของตน เมืองคำกล่าวกับพ่อว่าตนเองเป็นฝ่ายผิด เขาจะขอโทษเด็กยางคนนั้น เมื่อทำสิ่งที่ผิดพลาด เขากลับมารับผิดกับพ่อ

คุณธรรมรอง 1. ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

พ่อหลวง พ่อของเมืองคำคำหนิเมืองคำไว้ในหน้า 14 ว่า

"...พ่อไม่เคยสอนให้แกร่งแก่คนไม่มีทางสู้ แก่เลวมาก"

"มันตัวเล็กกว่าแกมาก จำไว้นะแกเป็นลูกผู้ชาย เป็นลูกพ่อ ลูกผู้ชายเขาไม่ทำคนไม่มีทางสู้..."

พ่อหลวงสอนลูกไม่ให้เอาเปรียบผู้อื่น ไม่รังแก เอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่า ในที่นี้เด็กยางตัวเล็กกว่า และไม่สู้จึงเป็นฝ่ายเสียเปรียบ

2. การพึ่งตนเอง

เมืองคำ ไม่ชอบทำอะไรโดยอาศัยผู้อื่น พ่อหลวงมีลูก 5 คน มีครอบครัวไปแล้ว 4 คน จึงแบ่งนาให้คนละเล็กน้อย พ่อทำมาหากินแล้วบอกว่า "ดินก็มี มือก็มี สิบนิ้วเท่ากัน คิดหาเอาเองสิ เช่น กู ๆ ก็ไถนาจากฝีมือเท่าพวกมึง นี่แหละ" ในหน้า 8 แสดงถึงความคิดที่ว่าคนเราควรพึ่งตนเองก่อน ช่วยตัวเองให้ได้ ไม่รอหรือหวังว่า จะได้สมบัติจากพ่อแม่ แล้วจะได้ไม่ต้องทำอะไรเลย

3. ความขยันหมั่นเพียร

เมืองคำหักเอามือประกบปากแล้วอันลมเป่าออกมาเป็นเสียงนกเพื่อตอนนกเป็นเวลา ตอนเดือนจึงมีเสียงอื่น ๆ พ่อสอนเขาว่า ต้องหักเรียน ไม่ย่อท้อต่อการฝึกหัด หมั่นทำก็จะประสบความสำเร็จในที่สุด

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท เมืองคำและยาชิเป็นเพื่อนกัน

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

เมืองคำยิงไกอย่างเพลิกเพลิกจนงูเกือบฉกเขา ยาชิจึงยิงงูตาย ช่วยเหลือเมืองคำพ้นจากงูฉก เมืองคำสำนึกผิดที่เคยแทะยาชิ ยาชิก็ไม่โกรธ และให้อภัย เด็กทั้งสองต่างตกลง

เป็นเพื่อนกัน ต่างมีเรื่องเล่าสู่กันฟังมากมาย และนึกกันว่าจะมาพบกันอีก ทั้งสองผูกพัน เป็นเพื่อนกัน ด้วยความดีของยาชิ เป็นการคบหาสมาคม ไปมาหาสู่กับคนที่ดี มีน้ำใจ

คุณธรรมรอง 1. ความกล้าหาญ

พ่อของเมืองคำเล่าเรื่องปู่หลุกให้ลูกฟังว่า เป็นหัวหน้าหมู่บ้านที่ลูกบ้านรักใคร่ นับถือ ในสมัยนั้น หมู่บ้านยังเป็นป่าดงดิบ มีช้างมารบกวนมาก ชอบเหยียบย่ำไร่ข้าวให้เสียหาย ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนมาก ปู่หลุกเป็นผู้ชำนาญรอบรู้ดินซาง ตามไปข่มอยู่ในป่าไผ่ ได้ร่อนจันลงบึงจลนเข้าไปถึงที่ไผ่ทอง และตายพร้อมกับช้าง จึงเป็นผู้ที่กล้าหาญ กล้าเสี่ยงอันตรายโดยไม่เสียค่ายชีวิต เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านไม่ให้ได้รับความเดือดร้อน

2. ถือประโยชน์ส่วนรวม

ปู่หลุกตายเพื่อความสงบสุขของหมู่บ้าน ตามไปนานแล้วยังมีคนโง่ เนื่องจากเป็นผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมจนยอมเสียสละชีวิตของตน

3. ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว

เมืองคำตามหายาชิเพื่อขอโทษอยู่เป็นเวลา 3 วันก็ไม่พบ จะเลิกล้มความตั้งใจก็ไม่สบายใจ เพราะเขาคิดว่า เป็นบาป แม้เขาจะทำความผิดไปแล้ว แต่ก็ยังสำนึกได้ว่า เป็นบาปหากไม่ได้ขอโทษ

4. ความสภาพอ่อนน้อม

เมืองคำขอโทษยาชิเมื่อกระทำความผิดล่วงเกินเขา เป็นมารยาทที่ดีซึ่งควรปฏิบัติ

5. การให้อภัย (ความช่วยเหลือ และให้อภัย)

ยาชิช่วยชีวิตเมืองคำไว้ด้วยการยิงงูที่กำลังจะฉกเขา และเขายังให้อภัยแกเมืองคำ โดยกล่าวว่า เขาลืมเรื่องที่เมืองคำรังแกเขาแล้ว พ่อของเขาสอนไว้ว่า ความโกรธเป็นสิ่งไม่ดี เขาจึงไม่โกรธ ในหน้า 23 ยาชิช่วยชีวิตเมืองคำไว้ และให้อภัยไม่ถือโกรธที่เมืองคำเคยเตะ

6. การไม่ทำร้ายร่างกาย

ยาซึกกล่าวว่า เป็นสำหรับพวกเขาไม่ได้มีไว้เพื่อฆ่าใคร แต่มีไว้เพื่อหาอาหารเท่านั้น แม้เขาจะกระทำการฆ่าสัตว์ แต่ทำเพื่อยังชีพเท่านั้น ไม่ได้มีไว้สำหรับฆ่าหรือเบียดเบียนใคร

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท คนสูงหรือต่ำอยู่ที่จิตใจ

คุณธรรมหลักของบท ความยุติธรรม

พ่อของยาซึกใจเมื่อรู้ว่าเด็กที่รังแกลูกของเขาเป็นลูกของพ่อหลวง เพราะเขาเกือบจะตำหนิไปแล้ว พ่อหลวงจึงบอกว่า ลูกใครก็ค้าใจหากทำความผิด

พ่อของยาซึกไม่ต้องการให้ลูกคบเป็นเพื่อนกับเมืองคำ เพราะเกรงจะถูกเหยียดหยามว่าเป็นคนคอย แต่พ่อหลวงไม่เคยดูถูกพวกอย่าง ดังจะเห็นได้จากหน้า 32 ที่พ่อหลวงกล่าวว่า "แต่ข้าไม่เคยดูถูกเหยียดหยามพวกสุนัข ข้ามีเพื่อนเป็นย่างก็หลายคน ดูไปถามพวกมันได้" และพ่อหลวงมีความเห็นว่า คนเราจะสูงจะต่ำไม่ได้อยู่ที่ชาติกำเนิดหรือเชื้อพันธุ์ ความสูงต่ำอยู่ที่จิตใจ มีคนจำนวนมากอาจคิดว่า ตัวเองสูงส่งแต่จิตใจไม่ได้สูงตามไปด้วย

พ่อหลวงเป็นคนที่มีเกียรติคนที่จิตใจดี ไม่ว่าจะฐานะร่ำรวยหรือยากจน ต่างมีความเป็นคนที่เท่าเทียมกันหมด เขาปฏิบัติต่อทุกคนด้วยความเป็นธรรมและมีเหตุผล

คุณธรรมรอง 1. ถือประโยชน์ส่วนรวม

จำนวนปลาในปัจจุบันลดลง ปลาบางชนิดต้องสูญพันธุ์ไป ดังคำอธิบายในหน้า 29 - 30 กล่าวไว้ว่า เนื่องจากคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียวเอาเปรียบปลาเกินไปที่ใช้ไฟฟ้าช็อตและยาเบื่อ ทำให้ปลาต้องตายทีละมาก ๆ นอกจากนี้พิษของยาเบื่อก็ยังสะสมอยู่ในปลา มีผลให้คนที่รับประทานปลาเข้าไปได้รับพิษด้วย ซึ่งจะสะสมทีละเล็กละน้อย เป็นการฆ่าคนให้ตายไปทีละน้อยโดยไม่รู้ตัว

ข้อความข้างต้นเป็นการทำหนึ่คนที่ไม่คำนึงถึงผลเสียต่อส่วนรวม เห็นแก่ตัว
จึงเป็นการชักจูงให้รู้ผลเสียของการกระทำเช่นนี้

2. การให้ (สิ่งของ)

แต่ละปี พ่อค้าในหัวเมืองจะให้ทุนเรียนต่อแก่เด็กชาวเขา พ่อของยาชิมาหาพ่อหลวง
เพื่อให้ลูกสอบชิงทุน เขาเอาน้ำผึ้งมาฝาก พ่อหลวงแบ่งไว้ครึ่งหนึ่งแล้วเอาปลาแห้งตอบแทน
เพราะรู้ว่า บนคอยหาปลาไค้ยาก บุคคลทั้งสองมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน

3. ความรับผิดชอบ

เมื่อถึงสมัยของพ่อหลวง (ผู้ใหญ่บ้าน) อื่นแล้ว การเปื้อปลาก็ลดลงไปมาก
เนื่องจากเขาหมั่นดูแลสอดส่อง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบของพ่อหลวง

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท การอยู่ในป่าของเด็กชาวป่า

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

เมืองคำกับยาชิไม่ยิงไก่ เพราะเมืองคำให้โอกาสแก่ยาชิ ส่วนยาชิไม่ยิง
เนื่องจากแม่ไกมีลูกเจี๊ยบตามอีกฝูงหนึ่ง มันทำเสียงเตือนลูกไม่ให้พลัดตาม แล้วตัวเอง
ก็จิกเม็ดข้าวก่อน เมื่อเห็นว่าไม่มีอันตรายจึงให้สัญญาณแก่ลูก เด็กทั้งสองสบตาและยิ้มให้
แกกันด้วยความรู้สึกยิ่งใหญ่กว่าการยิงไก่ได้ นิยายตัว ดังจากคำบรรยาย หน้า 43 แสดงถึง
อุปนิสัยที่แท้จริงของเขาทั้งสองที่มีจิตใจละเอียดอ่อน เมตตาต่อไก่ซึ่งมีลูกมาด้วย ยินดีที่เห็น
ไก่มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขตามประสาของมัน

1. ความกตัญญูกตเวที

จากเพลงพื้นบ้านที่เมืองคำขับให้ยาชิฟัง มีเนื้อหาว่า เจ้าหงส์หินเป็นคนเก่ง อายุ
เพียงสิบหกปี แต่กล้าเลี้ยงแม่ไกแล้วเป็นเพลงพื้นบ้านที่แทรกความคิดเรื่องความกตัญญู
ของแม่ มีความกตัญญูแล้วยังมีกตเวที คือ ตอบแทนบุญคุณโดยหาเลี้ยงแม่

2. ความขยันหมั่นเพียร

ยาชิอยาก رؤอยากเห็นเรื่องแผ่นดินต่าง ๆ ที่ครูสอนเช่นแผ่นดินน้ำแข็งของเอสกิโม และเขามองกับเมืองคำว่า เขาจะไปเรียนพิเศษ เพื่อสอบชิงทุน เขาอยากเรียนเพื่อเป็นครู จะได้สอนคนให้เป็นคนดี แสดงถึงว่าเขาเป็นคนขยัน อยาก رؤอยากเห็นสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ

3. ความสามัคคี

ยาชิร้องเพลง แปลข้อความจากเพลงได้ว่า พี่สูกน้องก็สูก น้องไปคายหญาไรพี่ไปคายหญาไรน้อง มีคำตะวันตกดิน เราพี่น้องจับมือกัน และยาชิพูดกับเมืองคำว่า พวกเขาชาวปาเกอะยอเป็นพี่น้องกันทั้งเผ่า เกิดจากสายเลือดเดียวกัน เป็นความรักชนเผ่าเดียวกัน ปลุกฝังความสามัคคี รักพวกพ้อง มีความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

2. การคบคนดีเป็นมิตร

เมืองคำไปเป็นกำลังใจให้แก่ยาชิ หังในวันสอบชิงทุนการศึกษาและรอฟังผลสอบด้วย

3. การไม่ทำร้ายร่างกาย

จากหน้า 47 ครูบอกยาชิว่า ป็นของเขามีไว้ป้องกันตัว ไม่ได้มีไว้ยิงนก เพราะนกก็มีชีวิตเหมือนกับคน และทุกชีวิตต้องการที่จะอยู่รอด เกรงกลัวความตาย จึงไม่ควรฆ่าเพื่อความเพลิดเพลิน ครูปลูกฝังความคิดที่จะไม่ให้ทำร้าย เบียดเบียนชีวิตสัตว์

4. ความสุภาพอ่อนน้อม

ครูและยาชิ พุดจาสุภาพ

5. ความยุติธรรม

ในหน้าที่ 46 มีการกล่าวตำหนิพวกที่ชอบดูถูกเหยียดหยามคนอื่น ครูกล่าวว่า ความเป็นคนไม่ได้อยู่ที่กำเนิดหรือเชื้อชาติ แต่อยู่ที่การกระทำ

6. ความกรุณา

ครูชี้ให้ยาชิดูผีเสื้อปีกแหงตัวหนึ่ง ลำตัวบอบช้ำเหลือครึ่งเดียว ครูจึงพูดแนะให้ยาชิคิดว่า ควรฆ่าเพื่อใหมันพ้นทุกข์หรือให้อย่างทรมาน ซึ่งหากฆ่าก็เป็นการฆ่าเพื่อให้มันได้พ้นทุกข์

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท ยาชิเป็นผู้ไ้รับทุน

คุณธรรมหลักของบท ความยุติธรรม

พอหลวงทำรายงานส่งพ่อค้าผู้ให้ทุนการศึกษา ทำให้ยาชิได้รับทุนแทนชุทอ เพราะว่าชุทอมีฐานะดี ไม่ต้องได้รับทุนนี้ก็เรียนได้ เป็นการช่วยเหลือคนยากจนให้มีโอกาสได้เรียน ซึ่งจะได้ประโยชน์มากกว่าให้คนรวยมากนัก เป็นความคิดที่พิจารณาถึงตามเหตุผล ความเหมาะสมและมีความเที่ยงธรรม

คุณธรรมรอง 1. ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

พ่อของยาชิปลอบใจลูกในเรื่องสอบชิงทุนว่า มีผลเพียงสองอย่างเท่านั้น ไม่แพ้ก็ชนะ จะชนะอยู่ตลอดไปได้อย่างไร เป็นการสอนให้รู้จักยอมรับความพ่ายแพ้

2. การให้ (สิ่งของ)

แบน เพื่อนของเมืองคำ มาขอเก็บแมงมันที่สวนของเมืองคำ เมืองคำก็อนุญาตให้เก็บได้ แสดงถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเกื้อกูลโดยให้สิ่งที่ตนมีอยู่

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท พ่อแม่ยาชิมีเงินไม่พอจ่ายค่าเล่าเรียนลูก

คุณธรรมหลักของบท ความประหยัด

พ่อของยาชิสอนลูกให้รู้จักประหยัด เพราะคนป่อย่างพวกเขาหาเงินได้ยาก ให้สำนึกว่า ตนเองฐานะยากจนซึ่งยาชิก็รับปากว่าจะใช้แต่ที่จำเป็น ทั้งพ่อและยาชิรู้ว่า ตนมีฐานะจน จำเป็นที่จะต้องประหยัดและใช้จ่ายตามควรแก่ฐานะ

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ)

ครูเห็นใจพ่อของยาชิที่ต้องใช้จ่ายมาก จึงช่วยเหลือให้ยาชิได้ยืมหนังสือของโรงเรียนใช้ เพื่อจะได้ประหยัดเงิน

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

ที่โรงเรียน เมืองคำกับยาชินั่งเรียนร้อยอยู่ต่อหน้าครูผู้รับสมัคร พ่อของยาชิยกมือทว่มหัว และกล่าวว่า "เป็นพระคุณที่สุดแล้วครู" เมื่อครูให้ความช่วยเหลือเรื่องให้ยืมหนังสือของโรงเรียนใช้โดยไม่คิดมูลค่า

3. การคบคนดีเป็นมิตร

ยาชิตื่นเต้นที่ได้เข้ามาในเมือง เมืองคำจึงต้องคอยบอกให้ระวังรถจะชน และให้จับมือเขาไว้ เป็นการแนะนำและคอยให้ความช่วยเหลือเมื่อเพื่อนตื่นเต้นและทำอะไรไม่ค่อยถูก

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท เมืองคำอยู่ที่โรงเรียนเหมือนนกในกรงขัง

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

เมืองคำเหงา และคิดถึงบ้านมากจนเป็นเหตุให้เรียนหนังสือไม่ค่อยรู้เรื่อง ยາซิจึงบอกว่าจะช่วยอธิบายสิ่งที่ไม่รู้เรื่องให้ และแนะนำให้อ่านหนังสือ ทำรายงาน จะได้ไม่เบื่อ และเมื่อยาซิไม่ค่อยมีเงิน เมืองคำก็ให้ยืมเงินของเขา เขาทั้งสองเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน

คุณธรรมรอง 1. ความกตัญญู

เมืองคำและยาศิคิดถึงบ้าน ยาศิกล่าวในหน้า 76 ว่า เขาคิดถึงพ่อแม่ซึ่งคงจะต้องลำบาก ทำงานหนักมาก เมื่อเขาไม่ได้กลับบ้านคอยช่วยเหลือ นับได้ว่าเขามีความกตัญญู และสำนึกถึงความยากลำบากของพ่อแม่

2. ความขยันหมั่นเพียร

การที่ยาศิเรียนหนังสือ ทำให้เขาได้รู้และเห็นสิ่งต่าง ๆ มากมาย เขาขยันเรียน มักจะนอนหลับภายหลังเพื่อน ๆ เนื่องจากทำงานหรืออ่านหนังสือ และเขามักจะอยู่ในห้องสมุด เขาไม่ชอบการเที่ยวเตร่

3. การทำหน้าที่

ครูลพตามเมืองคำถึงการเรียนซึ่งตกต่ำลง มักเหม่อไม่ตั้งใจเรียน และไม่ส่งงานหลายชิ้น และครูลพยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือเสมอหากมีปัญหาอะไร ครูเป็นผู้ที่เอาใจใส่ ลูกศิษย์ เหมาะสมกับที่ประกอบอาชีพครู

4. ความสุภาพอ่อนน้อม

เมืองคำพูดกับครูอย่างสุภาพ

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท วิชัยและซุทอกลั่นแกล้งยาชิคุณธรรมหลักของบท ความอดทน

วิชัยและซุทอพยายามระรานและกลั่นแกล้งหลายครั้ง แต่ยาชิไม่ได้ตอบและมักหลีกเลี่ยง เมื่อเมืองคำบอกว่ายาชิ เขาชี้แจงว่า เขาไม่ต้องการมีเรื่องเพราะมือเท้าของเขามีไว้ทำงาน ไม่ใช่มีเพื่อชกต่อยกัน และพ่อของเขาก็ดสอนไม่ให้มีเรื่องกับใครและควรอดทนไว้ ยาชิเป็นคนอดทน แล้วยังบอกให้เมืองคำรู้จักอดทน ไม่ให้รู้ความกระทำตามอารมณ์อีกด้วย

คุณธรรมรอง 1. การคบคนดีเป็นมิตร

เมืองคำเจ็บร้อนแทนยาชิซึ่งถูกรังแก เขามีน้ำใจต่อเพื่อนไม่ต้องการให้ใครมารังแกเพื่อนร่วมทุกข์ด้วย และเมื่อเมืองคำชวนยาชิให้หนีกลับบ้าน ยาชิก็คัดค้านเพราะเป็นการทำผิดแบบแผนจะทำให้ไม่สบายใจและเกิดความยุ่งยากในภายหลังได้ ขอให้เมืองคำเชื่อเขา เพราะเขารักและหวังดีต่อเมืองคำ ยาชิจึงเป็นเพื่อนที่แนะแนวทางที่ถูกต้อง

2. การไม่ทำร้ายร่างกาย

ยาชิพูดกับเมืองคำในหน้า 85 ว่า คนพื้นราบซึ่งเจริญกว่าพวกป่าเถะเยอะมาก กลับใช้กำลังศักดิ์สิทธิ์ด้วยการทอยตีเหมือนสัตว์ ส่วนพวกป่าเถะจะนั่งพูดปรับความเข้าใจกันเมื่อเกิดเรื่อง

แสดงถึงว่า แม้จะเป็นคน คอยแต่เขาเป็นผู้รักสงบ ทกลงกันอย่างสันติไม่ใช้กำลัง ซึ่งเปรียบไว้ว่า เหมือนสัตว์ ไม่มีความคิด เขาเป็นผู้มีจิตใจสูง ไม่นิยมทำร้ายร่างกายกัน

3. ความสามัคคี

ยาชิพูดกับเมืองคำว่า "...ป่าเถะเยอะเหลือน้อยแล้ว ป่าเถะเยอะต้องรักใคร่กลมเกลียวกัน ช่วยเหลือกัน ไม่อย่างนั้น ป่าเถะเยอะจะฉิบหายลงไปทุกที แต่ แต่ซุทอ มันทำเหมือนไม่ใช่ป่าเถะขอ" ในหน้า 89 เป็นความคิดที่จะต้องรักคนเผ่าเดียวกัน ต้องสามัคคีกัน ยาชิมีความสำนึกในเรื่องนี้มาก เมื่อเห็นว่าซุทอไม่รักใคร่กลมเกลียวกับเขา แต่กลับกลั่นแกล้งเขา ซึ่งเป็นคนเผ่าเดียวกัน ก็วิตกกังวล

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท โรงเรียนปิคเทอมคุณธรรมหลักของบท ความกล้าหาญ

วิชัยเห็นว่าเมืองคำเพิงหายจากท้องเสีย จึงถือโอกาสทำค้อย ยาชิมั้จะตัวเล็กกว่า กลับทำชกกับวิชัยแทน เขาบอกกับวิชัยว่า เกมที่เขาไม่ต้องการมีเรื่องแต่ต่อไปนี้เขาจะไม่ยอมอีก

ยาชิมั้เป็นคนกล้าหาญ รู้จักว่าเวลาใดควรสู้ก็สู้ การที่เขาไม่สู้ไม่ได้หมายความว่า เขาฉลาดแต่เนื่องจากไม่ต้องการมีเรื่อง

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

ในหน้า 104 พ่อสอนเมืองคำว่า "ชีวิตคนจะเอาแต่สุขสบายตลอดไปไม่ได้หรอก คนเขาคณแก่นเราสอนว่า สุขวันนี้อาจทุกข์วันหน้า ทุกวันนี้เพื่อจะสุขวันหน้า คนเราจะต้องรู้จักทุกข์เสียก่อน มันถึงจะรู้ว่าสุขเป็นอย่างไร เรื่องเรียนเรื่องเล็ก เสียหมีผีป่าแกยังไม่หนี เรื่องอะไรจะมาหนีหนังสื่อให้เสียชื่อ เมืองคำ พ่อรักแก หวังดีต่อแก พ่อสอนให้แกสู้ แกเป็นลูกพ่อต้องสู้ พ่อไม่ได้สอนให้แกหนี" เป็นการสอนให้รู้จักต่อสู้ ไม่ทอดอ้อย่างง่าย ๆ เพราะชีวิตก็ต้องมีความทุกข์และความสุข ควรที่จะอดทนยามได้รับความทุกข์

2. การคบคนดีเป็นมิตร

เมืองคำจะหนีกลับบ้านหลายครั้งหลายครา แต่ยาชิมั้คอยทักท้วงไว้ และในช่วงเวลา ปิคเทอม ยาชิมั้ชวนเมืองคำไปนั่งห้างป่าบน และสอนให้ยิงปืนอีกทั้งเมื่อวิชัยทำค้อยขณะที่ เมืองคำป่วย ยาชิมั้จึงทำสัญญากับวิชัยแทน เขาทั้งสองเป็นเพื่อนแท้ของกันและกัน ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ คอยปกป้องเพื่อนและร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อกลับมาบ้านตอนปิคเทอม เมืองคำพูดจาสุภาพกับพ่อ จนได้รับคำชมเชย ในหน้า 104

4. ความกตัญญูภักดี

แม่เกรงว่ายายาจะเกี่ยวข้าวไม่ไหว เพราะไปเรียนหนังสือในเมือง เมื่อยายาจะให้แม่อยู่บ้านทอดผ้า ตัวเขาจะไปเกี่ยวข้าวแทน เขาบอกแม่ว่า "ไหวซีแม่ ข้าโตแล้ว... อะไรที่พ่อแม่ทำได้ ข้าก็ทำได้" เขารู้คุณแม่ให้แม่ทำงานเบา ๆ ส่วนเขาไปเกี่ยวข้าว เป็นการตอบแทนเท่าที่จะสามารถทำได้

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท นาฬิกาของชอุททหาย แต่มายูที่เตียงของยาชิ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี นาฬิกาของชอุทหรือสุนทร หาย จึงมีการค้นหากัน และในที่สุด ก็พบที่เตียงของยาชิ

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

เมื่อโรงเรียนเปิดเทอมใหม่ เมืองคำอ่านหนังสือทบทวนจนกระทั่งครูยังแอบชมว่า เขาตั้งใจดีขึ้นและขยันเรียนมากกว่าเดิม

2. ความซื่อสัตย์

เมืองคำรับคำพ่อไว้ว่า ในภาคเรียนนี้ จะขยันดูหนังสือ เขาจะพยายามทำดูไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ เขายึดมั่นคำสัญญาที่ได้ให้ไว้กับพ่อ รักษาคำพูด พูดจริงและพยายามทำ

3. ความประหยัด

ยาชิทุนถนอมผ้าห่มเบาบางของเขา เขาไม่มีเงินซื้อผ้าห่มของคนพื้นราบ จึงใช้ผ้าห่มของเขาอย่างระมัดระวัง

4. ความมีระเบียบวินัย

เมืองคำจัดเตียงอย่างเรียบร้อยและไม่เรียบร้อย ส่วนยาชิเก็บขอบเก็บริมผ้าปูที่นอนอย่างเรียบร้อย ยาชิจึงเป็นผู้ที่มีระเบียบ

5. การคบคนดีเป็นมิตร

ยาชิอายบัตร์ชาวที่ไม่ได้ชำระเงิน เมืองคำจึงบอกให้น่าบัตร์เหลือซึ่งจ่ายเงินแล้ว
ของเขาไป เขารักเพื่อน ยอมที่จะใช้บัตร์ชาวแทน เพื่อความสบายใจของเพื่อน

6. ความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว

ยาชิรู้สึกอายที่จะนำบัตร์เหลือของเมืองคำมาใช้ เพราะเขาอาจหลอกแม่ครัวได้
แต่ไม่สามารถหลอกตัวเองได้ จึงคืนบัตร์เหลือให้แก่เมืองคำ

7. ความสุภาพอ่อนน้อม

ครูว์ฉักกล่าวขอใบนักเรียนที่ช่วยค้นหาภาพิกษาของซุทอที่หายไป เป็นการกล่าว
ถามมารยาทที่ควรปฏิบัติ

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท การจับคนกระทำความผิดผิดคน

คุณธรรมหลักของบท ความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว

นาฬิกาของซุทอหาย เมื่อมีการค้นก็พบอยู่ที่เตียงของยาชิ เขารู้สึกอายใจมาก
แม้จะไม่ได้เป็นคนขโมย จากคำพูดของเขาในหน้า 120 ซึ่งพูดกับเมืองคำว่า

"...ข้า...ข้าไม่ควรมาที่นี่เลย ถ้าพ่อรู้คงเสียใจแย่ เชื่อสายข้าไม่มีใครลักกิน
ซ่อนกิน แะข้ากลับเป็น"

และยาชิไม่ลงไปไหว้พระ เพราะอายคนอื่น ไม่อยากพบใคร ดังในหน้า 119 ที่เขาพูดว่า

"...ต่อไปนี้ข้าจะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน ข้ารู้หน้าใครไม่ได้แล้วเมืองคำ"

คุณธรรมรอง 1. การคบคนดีเป็นมิตร

เมืองคำพยายามช่วยเหลือยาชิ เมื่อครูท่าโฆเขาก็อาสาจะช่วยเพื่อนซัดสั้ม
และยาชิรู้สึกอายมากที่ทุกคนเข้าใจว่า เขาขโมยนาฬิกาของซุทอ เขากล่าวว่า เขาคงจะ
มองหน้าใครไม่ได้แล้ว แต่เมืองคำก็ปลอบโยนเพื่อนได้อย่างซึ่งใจในหน้า 119 ว่า

หากมองหน้าใครไม่ได้ก็ขอให้หันหน้าเขาเถิด เพราะเขาเป็นเพื่อนของยาชิ นอกจากนี้
เมืองคำพยายามจะสืบหาความจริงโดยหาโอกาสพบหรือตามล่าฟัง เพื่อคาดคะเนว่า
นาฬิกาหายจริงหรือไม่ และยังประกาศความดีของยาชิให้เพื่อนคนอื่นรู้ว่า ยาชิเป็นคนดี
และมีบุญคุณกับเขา นับได้ว่า เมืองคำเป็นเพื่อนแท้ของยาชิ

2. ความกล้าหาญและรับผิดชอบ

ครูวัจน์พยายามพูดให้ยาชิยอมรับผิดโดยพูดว่า ลูกผู้ชายต้องกล้ารับผิดชอบ
และเผชิญความจริง เพื่อปรับปรุงแก้ไข เพราะไม่ใช่เรื่องเลวร้ายอะไร
ทุกคนย่อมมีความผิดพลาดจากสาเหตุแตกต่างกันต่าง ๆ กัน ตัวเขาเองก็เคยขโมยและ
ยอมรับผิด ครูพยายามสอนเรื่อง การกล้ารับผิด เมื่อได้ทำสิ่งใดผิดพลาด

3. ความอดทน

ครูวัจน์เล่า ขณะเกลี้ยกล่อมยาชิให้รับสารภาพว่า เมื่อตอนเด็ก ๆ เขามีฐานะ
ยากจนมาก ต้องเดินไปมาจากบ้านถึงโรงเรียนวันละห้ากิโลเมตร ได้รับประทาน
ข้าวเช้าบ้าง ไม่ได้รับประทานบ้าง ไม่เคยได้รับประทานข้าวกลางวัน บางวันมีกล้วยจี๋สองผล
ผลหนึ่งรับประทานกลางทาง อีกผลหนึ่งเก็บไว้รับประทานกลางวัน แสดงว่า เป็นผู้อดทน
ต่อความลำบากและความทิวโหย

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท ชูทอแพ่ความดีของยาชิ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ และให้อภัย)

ครูลพแปลกใจที่ผลการเรียนของยาชิเลวลง จึงเรียกตัวไปพบ ถามถึงสาเหตุ
และให้ความช่วยเหลือ ด้วยการช่วยพูดกับครูวัจน์ ขอขยายเวลาสืบหาความจริง เรื่อง
นาฬิกาของชูทอไปอีก ครูช่วยเหลือเท่าที่จะสามารถทำได้

เมื่อพบซุทอ ยาก็ถามว่า ทำไมจึงเกลียดและคอยแกล้งเขาเสมอ ซุทอแก้ตัวว่า ไม่ได้ตั้งใจ ยาก็จึงพูดว่าไม่ตั้งใจก็ไม่เป็นไร เพราะเป็นคนบ้านเดียวกัน ให้ถ้ายุทอ ที่คอยแกล้งเขาและยังไม่ช่วยเหลือขณะที่เขาเดือดร้อน ค็นวันหนึ่ง ซุทอเป็นไข้ ยาคินำผ้า มาห่มให้ ทำให้ซุทอแพ้ความดีของยาคิที่ไม่ได้โกรธเคือง กลับช่วยเหลือเขาอีก จึงไป สรรพากับครูว่า เขาถูกรังแกหาหนทางขึ้นมาเอง

ครูลพมีจิตใจเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือลูกศิษย์ และยาคิมีน้ำใจต่อซุทอจนกระทั่ง ซุทอรู้สึกซึ้งใจ

คุณธรรมรอง 1. คบคนดีเป็นมิตร

ยาคิกลุ่มใจทั้งเรื่องซุทอและเรื่องบัตรขาวซึ่งเป็นบัตรรับประทานอาหารที่ยัง ค้างชำระ เมืองคำจึงบอกให้ใช้บัตรเหลืองของเขา แล้วเขาจะใช้บัตรขาวแทน เมืองคำเป็นเพื่อนแท้ในยามยาก พยายามช่วยเหลือและมีน้ำใจต่อเพื่อน

2. ความกล้าหาญ

ครูลพบอกกับยาคิให้ไปพูดคุยกับอาจารย์ใหญ่เรื่อง ค่าหอ ตามที่ ครูผู้ทำงานฝ่าย การเงินให้คำแนะนำ ไม่ควรกลัว และหลบเลี่ยงอยู่ นอกจากจะแก้ปัญหามาได้แล้ว ยังทำให้เกิดความยุ่งยากอีกด้วย ครูลพสอนให้มีความกล้าหาญ

ซุทอกล่าวรับผิดชอบ โดยสรรพากับครูประจำหอพักเกี่ยวกับเรื่องที่เขาแจ้งว่า นาฬิกาหายเนื่องจากโกรธที่ยาคิได้รับทุนแทนเขา ครูให้เขาประกาศต่อหน้าที่ประชุม เขารับคำว่าทำได้และปฏิบัติตามนั้น จึงเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญ

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

ซุทอมาพบครู ก่อนเข้าห้องก็เคาะประตู แล้วกล่าวคำขออนุญาต เมื่อมีเสียง บอกให้เข้ามาได้จึงจะเข้าไป และพูดคุยกับครูมีคำลงท้ายว่า ครับ เมื่อครูอนุญาตให้นั่งลงได้ จึงขอมั่ง

4. ความมีระเบียบวินัย

เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินกล่าวกับยาชิเรื่อง การเก็บเงินค่าเล่าเรียนว่า ระเบียบต้องเป็นระเบียบ การอยู่กับคนจำนวนมาก จำเป็นต้องเคารพกฎระเบียบ ที่วางไว้ เพื่อไม่ให้เกิดความวุ่นวายในภายหลัง

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท พ่อของยาชิเกิดอุบัติเหตุ

คุณธรรมหลักของบท ความรับผิดชอบ

พ่อของยาชิมีฐานะยากจน เพราะชาวปาเกอะยอปลูกดินไม่เป็น ทั้งยังมีความ แห้งแล้ง เพาะปลูกได้ผลผลิตน้อย จึงต้องการให้ลูกได้เรียนสูง เพื่อจะได้เป็นครู มีเงินเดือน และไม่ต้องลำบากเหมือนตน พ่อของยาชิสำนึกถึงหน้าที่ที่จะต้องให้การศึกษ แก่ลูกอย่างสุดความสามารถเท่าที่กำลังกายจะอำนวย พลอบใจลูกว่า ตนยังไม่แก่ และยัง ทำงานได้ แสดงถึงความรับผิดชอบต่อเขาต่อลูก

คุณธรรมรอง 1. ความกตัญญูทดแทน

ยาชิไม่สบายใจที่ทางบ้านของเขาต้องขายข้าวจำนวนมากเพื่อนำเงินมาเป็น ค่าเล่าเรียนสำหรับเขา ทำให้พ่อแม่ของเขาเหลือข้าวน้อยซึ่งคงไม่พอกิน เขาส่งสาร พ่อแม่ที่ตองมาลำบาก เมื่อโรงเรียนปิดเทอม เขาก็กลับบ้านไปช่วยพ่อถางไร่ และบอกพ่อว่า เขาไม่ประสงค์เรียนอีก เพราะสิ้นเปลือง ชาวปาเกอะยอถือว่าพ่อแม่อายุห้าสิบควรให้ ลูกเลี้ยง แต่เขากลับต้องเรียนอีกหกเจ็ดปี นับเป็นเวลานานเกินไป เขายังพูดกับพ่ออีกว่า ถ้าเขาได้เป็นครูจะไม่ให้พ่อกับแม่ทำงาน เขาจะเลี้ยงพ่อและแม่เอง

ยาชิเป็นผู้รู้คุณพ่อแม่ ไม่ต้องการให้พ่อแม่ลำบากเพราะเขา ปิดเทอมก็กลับมาช่วย พ่อทำงาน และยังคงจะเลี้ยงพ่อและแม่

2. การคบคนดีเป็นมิตร

ยาชิกล่าวกับเมืองคำว่าเขาเป็นเพื่อนที่ไม่ดี เพราะไม่ตามใจเมืองคำไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่นหรือคุดหนัง และมีแต่เรื่องทุกข์ใจ เมืองคำจึงตอบว่า เขาไม่เคยคิดเช่นนั้น แม้จะไม่พอใจบ้าง แต่การที่มียาชิเป็นเพื่อนอาจทำให้เขาเป็นคนดีดังที่พ่อต้องการ หากเขาคบคนอื่น อาจทำให้เขาเกรงใจก็ได้ ฉะนั้น ยาชิจึงเป็นเพื่อนที่ดี

3. ความขยันหมั่นเพียร

พ่อของยาชิเปลี่ยนกระชู่ใหม่เพื่อจะแบกได้มากกว่าเดิม ยาชิและพ่อขยันเอาจริงในการทำงานจนเพื่อนบ้านล้อเลียน สำหรับยาชิ เขามองพ่อว่า ถ้าเขาเป็นครูจะไม่ให้พ่อแม่ทำงาน แต่พ่อกลับพูดในหน้า 141 ว่า "ไม่ดีหรือลูก คนไม่ทำงาน กินข้าวก็เหมือนกลืนถ่านไฟลงท้อง คนเรานั้นต้องทำงานจนกว่าจะทำอะไรไม่ได้"

ในหน้า 142 พ่อชมยาชิที่ไม่ลืมความรู้เดิม โดยพูดว่า ได้ไหมลืมเก่าเป็นสิ่งที่ลืมความรู้ในป่า จำเป็นต้องเรียนจากป่าและการใช้ชีวิตในป่า ความรู้นี้ยอมทำให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสะดวก สองพ่อลูกเป็นคู่ที่มีความขยันและทำงานอย่างจริงจัง

4. ความอดทน

จากหน้า 141 บรรยายถึง การทำงานของยาชิกับพ่อของเขาว่า ต้องอดทนต่อความลำบากตรากตรำ เนื่องจากแสงแดดร้อนแรงจนพ่อของยาชิมีเหงื่อเต็มหลัง

5. การให้ (สิ่งของ)

เมืองคำและยาชิไปย Chavez ที่หยิบมาจากโรงอาหารลงไปในห้องน้ำ ซึ่งมีปลาอาศัยอยู่ เป็นการให้ทานแก่ปลา

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท ความหวังยังไม่สิ้น

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

พ่อของยาชิพูดกับลูกว่า ความฝันเกิดขึ้นได้และดับลงได้เสมอ เวลาจะทำให้ความเจ็บปวดน้อยลง แม่ป่าเกะยจะพยายามกรำและสกรปรก แต่ก็มี ความอดทน พ่อเชื่อว่ายาชิคงจะเป็นป่าเกะยที่ดี และไม่ท้อแท้กับความผิดหวัง

ส่วนครูที่เคยสอนพิเศษให้กล่าวว่า ไม่ควรเสียใจกับสิ่งที่ผ่านไปแล้ว แต่ควรเริ่มต้นใหม่ เป็นคำสอนที่ให้ออกทนต่อความผิดหวัง

คุณธรรมรอง 1. ความกตัญญูทวดเวที่

ยาชิพูดกับพ่อว่า พ่อเลี้ยงเขาจนโตแล้วเขาจะเลี้ยงพ่อบ้าง เขารู้คุณพ่อแม่ และตอบแทนโดยการเลี้ยงดู

2. ความสะอาดทางวาจา

ครูที่เคยสอนพิเศษให้แกยาชิ กล่าวกับยาชิถึงการไม่ได้เรียนหนังสือว่า ไม่ได้หมายถึง ความล้มเหลว เพราะการเรียนหนังสือ เป็นเพียงส่วนประกอบอย่างหนึ่งของชีวิตเท่านั้น เขาหวังให้ยาชิเป็นผู้นึงในจำนวนผู้ที่ประสบความสำเร็จโดยไม่ได้อ่าน เขาอวยพรให้ศิษย์ตั้งต้นชีวิตใหม่ เป็นการพูดที่ดี มีประโยชน์แก่ศิษย์ของเขา

3. การให้ (สิ่งของ)

ยาชิให้เสื้อยางหรือเสื้อกะเหรี่ยงตัวหนึ่ง แก่เมืองคำ เมื่อพบกันครั้งสุดท้าย ทูทอและเมืองคำนึกถึงยาชิ ทั้งสองคิดจะเป็นครู เพราะยาชิต้องการจะเป็น แต่ก็กลับไม่ได้เรียน ทั้งสองจึงมีความคิดที่จะสืบทอดเจตนารมณ์ของยาชิ

4. การคบคนดีเป็นมิตร

ครูเห็นเมืองคำนึกถึงยาชิอยู่จึงกล่าวว่า "ครูจะไม่แนะนำให้คุณสืบทอดเขาหรอก แต่อยากจะทำให้คุณ เพื่อนดีไม่ได้มีคนเดียว เพื่อนที่ดียังมีอีกมากมายในโรงเรียนนี้" ในหน้า 149 ครูให้ข้อคิด เพื่อจะได้รู้จักกับคนดีให้มากขึ้น

เรื่อง โลกกว้าง

แกนของเรื่อง การทำงานอย่างจริงจังทำให้เกิดความสำเร็จ

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความขยันหมั่นเพียร

ลาก ยศ สรรเสริญ และสุข เด็กสี่คนพี่น้องต่างช่วยกันทำงาน โดยมีลาก เป็นหัวหน้าครอบครัว พวกเขาทำงานได้ดีเกินกว่าเด็กในวัยเดียวกัน เพราะมีความ ตั้งใจจริง เห็นอกเห็นใจ และรักพี่น้อง

ลาก เป็นผู้ที่มีหน้าที่หาความรู้ต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น ไปอบรมที่มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ หรือช่วยผู้อื่นทำงานเพื่อจะได้เรียนรู้งานให้ไ้มากที่สุด น้อง ๆ ทุกคน ของเขาคงก็ขยันในกาทำงาน สรรเสริญขยันตั้งใจเรียนจนได้ทุนจากรัฐบาลไปศึกษา ที่ต่างประเทศ

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท หลวงพ่อให้ความช่วยเหลือนายลอยกับนางมัน

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

นายมันกับนางลอยหนีตามกันมา จนกระทั่งพบหลวงพ่อดิเรกธรรมา ท่านก็ เมตตากรุณาให้อาหาร ที่พัก ให้คำแนะนำ แล้วยังช่วยผูกฝางงานและฝากให้พัก ที่บ้านของเถาเถาหนึ่งควย

ต่อมาท่านก็ยังช่วยผูกกับพ่อแม่ของนางมัน เมื่อนายลอยจะไปขอขมานุคคล ทั้งสอง ท่านช่วยเหลือหลายครั้งซึ่งนับเป็นความกรุณาได้

คุณธรรมรอง 1. ความซื่อสัตย์

นายลอยกับนางมันซื่อสัตย์ในการทำงาน ต่างมีทัศนะว่า ทำงานอะไรก็ได้แม้ว่าค่าจ้างจะน้อยก็ไม่เกี่ยงงอน ทั้งสองตั้งใจช่วยเก่าแก่ ทำงานด้วยความซื่อสัตย์จนกระทั่งได้รับค่าจ้างเพิ่มขึ้นทุกปี และสามารถซื้อที่ดินเป็นของตนเองและทำไร่ในวันว่างนายลอยก็ไปรับจ้างต่างไร่ เฝ้าถ่านและทำงานทุกชนิดที่มีผู้ว่าจ้าง

2. ความกล้าหาญและรับผิดชอบ

หลวงพ่อบอกว่าลอยทำผิดที่พาลูกสาวผู้หนึ่งมาและหญิงผู้นั้นยังมีคู่หมั้นแล้ว อีกด้วย ลอยก็ยอมรับผิดว่า ตนทำผิดเป็นการกล่ารับผิดเมื่อใดทำสิ่งใดผิดพลาก

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

นายลอยและนางมันก้มลงกราบหลวงพ่อย่างรู้สึกในบุญคุณ เป็นความสุภาพอ่อนน้อม และมีความกตัญญู

4. การให้ (ความช่วยเหลือ และให้ภัย)

เก่าแก่เจ้าของเรือตั้งให้ช่วยออกเงินส่วนที่ขาดให้นายลอยกับนางมันซื้อที่ดินก่อน และให้ทั้งสองทำงานชดเชย เป็นการให้ความช่วยเหลือ อุปถัมภ์ลูกจ้าง นอกจากนี้ แม่ของนางมันให้ภัยเมื่อนายลอยกับนางมันขอขมา เก่าแก่และแม่ของนางมันจึงมีคุณธรรม

5. ความประหยัด

นายลอยและนางมันช่วยกันทำงาน ได้เงินแล้วเก็บสะสมไว้ใช้จ่ายเฉพาะสิ่งที่จำเป็น ในไม่ช้าเขาก็มีเงินซื้อที่ดิน แสดงให้เห็นถึงความประหยัด รู้จักใช้จ่ายอย่างเหมาะสม

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท นายลอยนางมันตาย ทั้งลูกทั้งสัวไ้ตามลำพัง

คุณธรรมหลักของบท การไม่เล่นการพนัน

นางมันเริ่มเล่นการพนัน ถูกหวยได้กินได้เงินมาแล้วก็ใจมากจึงเล่าให้นายลอยฟัง นายลอยก็สนับสนุนและเล่นด้วย จนกระทั่งเป็นเจ้ามือเสียเอง ทำให้ฐานะการเงินแยลง ทั้งสองไม่สนใจการงาน หมกมุ่นอยู่แต่การพนัน ต้องขายปากที่ไร้ที่ละแปลง ๆ จนกระทั่งหมดค รวมทั้งเรือจับปลาอีกสองลำด้วย เมื่อนายลอยถูกฆ่าตาย นางมันป่วยตาย ทำให้ลูกทั้งสี่อยู่กันตามลำพังโดยมีฐานะก็ไม่มั่นคงเหมือนเก่า

การพนันทำให้ฐานะครอบครัวตกต่ำมาก ถึงที่นางมันพูดกับลูก ๆ ว่า การพนันร้ายยิ่งกว่าถูกโจรปล้นหรือถูกไฟไหม้

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ และทำบุญ)

พ่อแมของนางมันออกเงินให้ปลูกบ้านหลังเล็กอยู่ และซื้อไร้ที่เคยเช่าผู้อื่นเป็นการทำขวัญหลานทั้งให้เงินทุนก้อนหนึ่งด้วย เป็นการเอื้อเพื่อต่อลูกหลาน นอกจากนี้ นายลอยและนางมันเคยทำบุญกับวัดเนรัญชรอายุเสมอ เมื่อครั้งที่ฐานะดี เป็นการทำบุญให้แก่พระสงฆ์

2. ความไม่ประมาท

หลวงพ่หรือท่านสมภารตั้งชื่อลูกของนายลอยกับนางมันว่า ลาก ยศ สรร เสริญ สุข เพื่อเป็นการเตือนว่าทั้งสี่อย่างนี้เป็นสิ่งที่น่าปรารถนาสำหรับชาวราศีซึ่งบุคคลทั้งสองมีพร้อมแล้ว แต่ไม่ควรหลงใหลเนื่องจากสิ่งเหล่านี้เสื่อมไ้และไม่เที่ยงแท้แน่นอน ควรตั้งอยู่ในความไม่ประมาท

ส่วนนายลอยต้องตายเพราะความประมาท รับขายแปลกหน้าเข้ามาทำงานโดยไม่สอบถามอะไรมาก แล้วยังออกเรือทุกวันแม้คลื่นจัก เพื่อมุ่งหาเงินมาชำระหนี้สินโดยไม่ระมัดระวัง หรือคำนึงถึงผลในภายหลัง แสดงให้เห็นผลเสียของความประมาท

3. ความเมตตากรุณา

ท่านสมภารให้คำแนะนำ ตักเตือนนายลอยให้เลิกหมกมุ่นในการพนัน กลับตัวเสียใหม่และยังคอยให้คำแนะนำเรื่องอื่น ๆ อีก ท่านมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา ต้องการให้ผู้อื่นได้มีความสุข

4. การพึ่งตนเอง

ลูก ๆ ของนายลอยกับนางมันคิดช่วยตัวเอง แม้ว่าจะยังเด็ก ลากจะลาออกจากโรงเรียนเพื่อเริ่มต้นเป็นลูกจ้างเช่นเดียวกับที่แม่ของเขาเคยปฏิบัติมา และเมื่อเป็นผู้ใหญ่นี้นี้ เขากับน้องจะไปจับจองที่ว่างในป่า

5. ความกตัญญูทดแทน

ลากปลอบใจแม่ว่าอย่าเสียใจและนึกถึงเรื่องการพนันซึ่งผ่านไปแล้ว พวกเขาเองจะจำไว้เป็นบทเรียน แสดงถึงความกตัญญู ส่วนพ่อแม่ของเขามีความกตเวทิตะ เพราะครั้งที่ทั้งสองฐานะดีก็จะทำบุญกับวัดในรัฐราชซึ่งทั้งสองได้เคยพึ่งพา

6. ข้อเสนอส่วนรวม

เมื่อนางมันบอกว่า ไร่นาใหม่ ๆ กินคุ้มขึ้น แต่พอนานเข้าก็ต้องการการบำรุงรักษา คนเกียจคร้านจึงมักจะถางป่าใหม่ ลากจึงกล่าวถึงการถางป่าใหม่ แทนที่กล่าวว่าเป็นการทำลายป่าไม้ของชาติ ป่ามีประโยชน์ทำให้ฝนตกและน้ำไม่ท่วม และอธิบายรายละเอียดให้แม่กับน้องฟังในหน้า 33 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเขาต้องการที่จะให้มีการสงวนทรัพยากรธรรมชาติ เพราะจะทำให้ได้รับประโยชน์มากมาย คนไม่ช่วยป้องกันน้ำท่วม ทำให้ฝนตก ทำให้คนส่วนรวมได้รับประโยชน์

7. ความขยันหมั่นเพียร

ลากจะเรียนด้วยตนเองจากหนังสือตำราเมื่อมีเวลาว่างเพื่อหาความรู้ใหม่ ๆ ใ้กว้างขวางจนกว่าจะพร้อมที่จะทำไร เขาเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร ขวนขวายหาความรู้และขยันทำงานทั้งในหน้า 26 เขากล่าวกับแม่ว่าเขาจะลาออกจากโรงเรียนเพื่อทำงาน หากทำงานแล้วจะทำด้วยความตั้งใจ แส่คงถึง ความมุมานะในการทำงาน

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ลากเป็นหลักของครอบครัวและकुแลนอง ๆ

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

ท่านสมภารแนะนำลาก ให้ขยันทำงานอย่าเสียกายแรงหรือรังเกียจว่าเป็นงานของผู้อื่น ไม่ใช่ของตน และนางมันเคยเล่าถึงสวรรค์ว่าหากทำความดีแล้วจะได้ไปเกิดในโลกสวรรค์ ไม่ต้องทำงาน ลากจึงคิดว่า เขาชอบทำงาน หากจะตออยู่เฉย ๆ อย่างเหวคา เขาคงกลุ้มใจและจะต้องหาเรื่องทำงานให้ไ้

ลากทำงานทุกอย่างเพื่อจะได้มีความรู้ความชำนาญ เขาจึงช่วยทำงานอย่างจะหาความชำนาญด้วย ไม่ใช่เพียงแต่ทำงาน เขาศึกษางานโดยช่วยพวกคนงานเฝ้าถ่าน เขาไ้ถามหาความรู้จากคนที่ชำนาญในช่วงเคื่อนเมษายน เขาไปเรียนวิชาการเพาะปลูกที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่จริงเขาประสงค์จะเรียนหลายสาขาวิชา แต่ช่วงการเรียนสั้น เขาจึงหาความรู้ด้วยตนเองโดยถามผู้ที่เรียนมาแล้ว และขอยืมตำราภาคค้ดลอกเพราะต้องการความรู้ ไม่ต้องการประกาศนียบัตรไ้ไปแสดงต่อใคร

เขาเป็นผู้ที่ขยันมากมีความพยายามที่จะรู้เรื่องราวต่าง ๆ ศึกษาเรียนเองไ้ถามผู้รู้ด้วยความสนใจ

คุณธรรมรอง 1. ความเมตตากรุณา

ท่านสมภารช่วยจัดการศพของนางมัน และแนะนำตัดเตือนลูกของนางมันว่า ความตายเป็นของธรรมดา ขอให้รีบทำกิจทั้งปวงด้วยความไม่ประมาท และลาก เป็นพี่คนโตที่ต้องปกครองน้องเมื่อเล็ก ๆ ไม่มีที่อยู่ ท่านสมภารก็แนะนำให้ ยศกับสรรเสริญ มาเป็นเด็กวัด ผาสุกไว้กับแม่ชี ลากจะได้จ่ายเฉพาะค่าขนมให้น้องเท่านั้น เพื่อจะ ได้เก็บเงินไ้หาที่กินที่อยู่อีก ลากเองก็ไปอยู่กับเจ้าแก้ว ท่านสมภารมีความเมตตา อยากให้เด็ก ๆ มีความสุข และได้ดี ท่านมีความกรุณาที่จะช่วยเหลือและบำบัดความ เครือรอนให้

ส่วนลากก็มีความเมตตา ยามที่ต้องออกเรือไปจับปลา เขาก็นึกถึงตัวเอง และน้อง ๆ ว่าถ้าเขาเป็นอย่างปลาบางจะเป็นอย่างไร (หน้า 60) นึกแล้วก็อยาก ปลอยปลาลงทะเล เขาสนใจที่เห็นปลาคืนรน ทำให้ไม่อยากแตะต้อง หรือแม้แต่จะ กิน (หน้า 71) แสดงให้เห็นถึงเขาเปรียบเทียบกับตัวของเขาและน้อง ๆ เป็น การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ประารถนาให้สัตว์ทั้งหลายเป็นสุข ไม่ต้องการเบียดเบียน ชีวิตสัตว์อื่น แต่มีความจำเป็นทางค่านิยมธุรกิจ เขาเลือกไม่ได้จึงต้องฉินใจทำ แค่ภายในใจของเขาเปี่ยมไปด้วยความเมตตา

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

เจ้าแก้วรับลากเข้าทำงาน เขาก็ยกมือไหว้และกล่าวขอบพระคุณ เมื่อเจ้าแก้ว ให้ค่าแรงล่วงหน้า เขาก็กล่าวขอบคุณอีกครั้ง เมื่อมีชายหญิงสูงอายุคนหนึ่งมาที่บ้าน ยศสั่งให้น้องไปตามลากมา และเชิญแขกขึ้นไปบนเรือนอย่างมีเกียรติ ฟูเฟื่องให้หนึ่ง หาน้ำคั้นมาต้อนรับ พอลากมาถึงเขานั่งลงเรียบรอยแล้วจึงทำความเคารพคนทั้งสอง ยามหลวงพ่อก็ให้ความช่วยเหลือให้น้อง ๆ ของเขาไปอยู่ที่วัด ลากก็ลงมา กราบบังอรและยศเป็นผู้มีความสุภาพอ่อนน้อม วั้จัดการปฏิบัติตัวอย่างมีมารยาทต่อ ผู้ใหญ่และท่านสมภารนอกจากนี้ ลากยังสอนสุขไม่ให้แสดงกิริยากระต๊ิบเทา เนื่อง จากเป็นกิริยาที่ไม่ดี (หน้า 87)

3. ความกตัญญูทเวที

พ่อแม่ของลากเป็นคนดี มีความกตัญญู ทำให้ได้แก่เห็นใจลากและนึกถึงพ่อแม่ของเขาที่ได้ก็มีเงินแล้วก็ไม่ลืมบุญคุณได้แก่ ยังไปมาหาสู่อยู่เสมอ แม่ของลากเคยกล่าวกับลากว่า นางทำบุญแก้กรรมมากโดยไม่เคยนึกเสียกาย เพราะวัดเป็นที่พึ่งของคนไ้เสมอทั้งใจและกาย เมื่อนางกับสามีชกขึ้นมาไ้อาศัยวัดอยู่ แล้วตั้งใจไว้ว่าหากฐานะดีขึ้นจะต้องทำบุญกับวัด ซึ่งนางก็ทำอย่างที่ตั้งใจไว้ ทั้งในหน้า 92 แม่ของลากระลึกถึงบุญคุณของวัดที่เคยช่วยเหลือและหาโอกาสตอบแทน นับว่ามีกตัญญูทเวที

4. ความอกทน

สรรเสริญอกทนต่อความลำบาก พยายามใช้มีดโกนฟันทางมะพร้าวซึ่งเป็นงานใหญ่สำหรับเด็ก 9 ขวบ ส่วนลากต้องทนต่อความผิดหวังและทนตรากตรำในการทำงาน เขาเหนื่อยล้าจากการทำงาน แต่ก็มีใจหาไปจนสำเร็จ ทั้งในหน้า 50 และขณะออกทะเลครั้งแรก เขาไม่แน่ใจว่าจะเมาคลื่นหรือไม่ แต่เขาอกทน ครั้นกลับมาถึงต้องพบความผิดหวังเพราะน้องของเขานำเงินที่เขาเบิกค่าแรงล่วงหน้าไปเล่นห่วยไ้คิน จึงสอนน้องในหน้า 71 ว่า หากจะอยู่ควยกันก็ต้องทนลำบาก สอนให้น้องอกทน นอกจากนี้ลากยังต้องฝืนทำงานที่ไม่อยากทำเนื่องจากต้องฆ่าปลา

5. การไม่เล่นการพนัน

ยศชักชวนน้อง ๆ ให้นำเงินที่ลากให้ไว้ไปแทงห่วย จนเงินหมด ลากกลับมาจึงสอนน้องว่า บาน ไรนา ของพ่อแม่คงวอดวายไปเพราะการพนัน ยศจึงรับปากกับลากอย่างหนักแน่นว่าเขาจะไม่เล่นอีกแม้ว่าจะมีเงิน แสดงให้เห็นโทษของการพนัน

6. ความสะอาดทางวาจา

เมื่อได้แก่ถามว่าเคยออกทะเลหรือไม่ เขาคอบตามความจริงว่ายังไม่เคย แต่จะพยายามทำ และพูดจากับน้องอย่างดีและแนะนำสั่งสอนอยู่เสมอ

7. ความประหยัค

ลากมีเงินพอซื้อขนมบ้างเล็กน้อยก็พยายามออกอมขนมเหลือไว้รับประทานในวันรุ่งขึ้นและเด็ก ๆ ผักหอยไม่ได้เคาเขียวเพราะมีราคาแพง ลากเสียขายเงิน จึงเก็บเอาไว้อีกของที่จำเป็นกว่านี้ ตอนที่ศกลาวว่า หอยคอกไม้ราคาถูก เขาก็เลือกเก็บหอยราคาแพง ลากจึงสอนน้องไม่ให้ถูกคาคาของเงิน เงินหนึ่งสลึงก็มีค่า ลากเป็นผู้ที่รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัดตามฐานะของตน และยังสอนน้องให้รู้จักค่าของเงินอีกด้วย

8. ความรับผิดชอบ

ลากอายุเพียง 12 ปี ก็ต้องออกจากโรงเรียนมาเป็นหัวหน้าครอบครัว คุแลน้องถึงสามคน ทำงานและคุแลน้องให้ช่วยกันทำงาน พุดถึงอนาคตว่า เมื่อโตขึ้นเขากับน้องผู้ชายต้องทำไรสวนสุขต้องทำกับชาว น้องทั้งสามอยู่บ้านก็ทะเลาะกันบ้างตามประสาเด็ก แต่ทุกคนก็ระจิงรักษาหน้าที่ของตนที่ลากมอบให้ ไม่ให้บกพร่อง (หน้า 80)

แม้จะเป็นเด็ก แต่น้องของลากก็พยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถและลากต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวโดยเป็นผู้นำ

9. การให้ (เสียสละ และให้อภัย)

ลากเบิกเงินจากเต้าแก่ไค้อของที่จำเป็นแล้วให้น้องไค้อวยความรักความสงสารห่วงใยจนเขาไม่มีเงินเหลือเลย นับเป็นความเสียสละของเขา

อาจารย์ท่านหนึ่งที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ว่า เงินของลากหายและลากต้องการจะคุหนังจึงพาไปคุหนัง แสดงว่าเขาเป็นคนเอื้อเฟื้อแบ่งปันความสุขแก่ผู้อื่น

นอกจากนี้หลังจากกลับจากการเรียนแล้ว ลากถูกซักถามจากเพื่อน ๆ บ้างก็ล้อเลียน เพราะไม่เห็นคุณค่าของการศึกษาเล่าเรียน แต่เขาไม่เคยถือโกรธ เป็นผู้รู้จักให้อภัยและไม่ถือโกรธง่าย ๆ

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท ลากและน้อง ๆ ช่วยกันสร้างฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

ลากต้องเป็นผู้ดูแลน้องสามคนและไปบุกเบิกที่เพื่อทำไร่ ทุกคนช่วยกันทำงาน ภัยความขยันขันแข็งและกระตือรือร้น ทั้งสี่ปลูกบ้านอยู่กลางป่า หาเป็ด ไก่ วัว มาเลี้ยง ลากหมั่นฝึกฝนหาความรู้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์และหักโหนศขายของเป็น เพื่อชวนเหลือตนเองเพราะต่อไปจะต้องนำผลผลิตของครอบครัวออกมาขาย ลากกับ ยศเห็นว่า การประสบความสำเร็จของเขา เนื่องจากพี่ ๆ น้อง ๆ ได้ช่วยตัวเองอย่างเต็มที่แล้ว

คุณธรรมรอง 1. ไม่เสพสุราเมรัย

ลากเป็นคนไม่สูบบุหรี่และไม่ดื่มสุรา

2. ความขยันหมั่นเพียร

เวลาว่างจากการงาน ลากหาความรู้ด้วยการอ่านหนังสือ สนทนากับผู้ใหญ่ เพื่อฟังความรู้บางอย่างที่น้ำรู้ แล้วจกลิสต์มุกเล่มเล็ก ๆ แล้วนำมาอ่านทบทวน ทำให้ เขามีความรู้มาก ถึงจากหน้า 97. เขาเก็บกล้วยไม้ได้กระเช้า รคนำอยู่เสมอ ภายหลังจึงรู้ว่า เป็นกล้วยไม้มีราคา จึงหารายได้จากการผสมพันธุ์กล้วยไม้ขาย นอกจากนี้ ลากกับยศกระตือรือร้นในการทำงาน สรรเสริญกล่าวว่า ไม่มีสิ่งใดที่จะยาก เกินกว่าที่มนุษย์จะทำได้ ส่วนสูงก็ทำหน้าที่แม่บ้าน รับอาสาซักเสื้อผ้าให้ทุกคนทั้งที่อายุ 9 ขวบ จะเห็นได้ว่า เด็กทั้งสองขยันในการทำงานมาก

3. ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว

लग्नไม่ยอมมีอาชีพจับปลา เพราะต้องห้ามบาป เขาเชื่อว่า บาปจะสนองคน ห้ามบาปแม้ได้เงินมากก็ไม่มีความสุข เขาต้องการงานที่สุจริตและไม่มีบาปมากเท่านี้ ยศบอกกับलग्नว่าจะเลี้ยง ไก่ เป็ด ไข่ไก่ไข่มุข ไม่ไถ่ขายตัวเองคงไม่บาป เขาพูด เพราะรู้ว่าพี่ชายกลัวบาป เมื่อยศคิดจะซื้อแหมาทอดปลาเพื่อจะได้อะไรดี ๆ लग्नก็ค้านเพื่อไม่ให้บาปมากกว่านี้ लग्नเป็นผู้มีหิริโอตตัปปะ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำบาป

4. ความไม่ประมาทและมีสติ

เมื่อलग्नและยศจะเข้าไปกับพรานบุญ เขาจัดเสบียงแยกเป็นสองถุง หาก จำเป็นต้องแยกทางกันจะได้มีกิน ต่างมีกระตักน้ำคาคเฒ่าไปควย ขณะอยู่ในป่า พรานก็เตือนให้ระวังเรื่องน้ำให้มาก ถ้าเป็นลูกคุณควรมน้ำควย คนเหล่านั้นรู้จักเตรียมการ ควยความระมัดระวัง

लग्नเป็นผู้ที่มีความรอบคอบ วางแผนงานดี คิดถึงผลได้ผลเสีย เช่น เรื่อง การวางท่อ ในหน้า 140 เรื่องการซื้อรถจักรยานยนต์ หน้า 155 และการเลี้ยง เป็ด หน้า 157 เขาศึกษางานละเอียดและระวังเรื่องความสะอาด เพื่อสัตว์เลี้ยง จะได้ไม่เกิดโรค

5. การประกอบอาชีพในทางที่ชอบ

लग्न ต้องการประกอบอาชีพที่ชอบ เป็นสัมมาอาชีพะ เขาเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้ แรงงานทำไร่ ไม่ต้องการฆ่าสัตว์

6. ความกตัญญู

พรานบุญให้ความช่วยเหลือเล็ก ๆ ในการบุกเบิกที่ในป่าเพื่อทำไร่ เล็ก ๆ สำนึกในบุญคุณของพรานบุญ และ ผู้ที่ช่วยตัดไม้ ต่างกล่าวกับพรานบุญว่า ต่อไป หากจะให้มีอะไรก็จะทำเท่าที่จะทำได้

7. ความอกทน

ลาก ยศ สรรเสริญ และสุข ช่วยกันตัดแปกสำหรับทำหลังคาบ้าน แม้จะถูกใบหญ้าบาดแขนและมีจันเล็กไหลก็ไม่มีใครบ่นนอกจากสุข ทุกคนทำงานอย่างไม่เห็นแก่เห็นคเหน้อยเป็นการอดทนต่อความลำบากตรากตรำ

8. ความประหยัด

ลากใช้จ่ายอย่างประหยัดเพื่อให้เงินทุกบาทคุ้มค่า เขาสอนยศว่า ต้องประหยัดเงิน ไม่ควรเที่ยวเตร่

9. การคบคนก็เป็นมิตร

ปลุก เพื่อนของ ลาก เดินทางไปส่งลากกับน้องที่บ้านพรานบุญ โดยขอยืมม้าของเพื่อนคนหนึ่งมาช่วยบรรทุกของ ตัวเขาเองช่วยหาบข้าวสำหรับปลุกไปอีกหาบหนึ่ง แสดงถึงความมีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อน

10. ความสุภาพอ่อนน้อม

ลากไปที่บ้านของพรานบุญ เมื่อพบจึงเข้าไปกราบที่ตักและคำนึงถามทุกข์สุขของกันและกัน เมื่อชาวบ้านที่พรานบุญให้มาช่วยตัดไม้ทำงานเสร็จแล้ว ลากก็กล่าวขอบคุณ

สุขเป็นผู้ที่พุดจาสุภาพ ก็จะเห็นได้จาก การเรียกวีรสือนว่า นางนวลนาฏ ในขณะที่ยศเรียกว่า อินวล สุขแนะนำว่าควรเรียกให้สุภาพกว่านั้น

๑๑. การให้ (ความช่วยเหลือ แนะนำ และเสียดสละ)

พรานบุญช่วยนำลาภมายังที่แห่งหนึ่งซึ่งอุดมสมบูรณ์ เพื่อจับจอบไถ่ทำไร่ อีกทั้งยังสอนว่า คนไม่ว่าคนใดมีประโยชน์ มีพิษ มีราคาแพง หรือ ไร้ทำยาแะอะไรก็ควรทั้งยังให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปลูกบ้าน ตั้งแต่ เลือกลำเล วิธีการสร้าง หาเป็นราคาถูกให้เพื่อจะได้ไวป้องกันตัว หากคนมาช่วยตัดไม้ และแนะนำลาภว่า เมื่อขายไม้ที่ตัดได้แล้วก็ให้เงินแก่คนที่มาช่วยบ้าง และยังหากคนมาซื้อถึงที่อีกด้วย

ภรรยาของพรานบุญก็แนะนำให้หาหน่อไม้มาขาย สอนให้หาหน่อไม้ทอง และหน่อไม้แห้ง นอกจากนั้น ลาภยังสละความสุขเล็กน้อยให้ยศ โภชนาให้วิญญูไ้พึ่งเวลาที่แยกกัน

ข้อความข้างต้นแสดงถึง ความมีจิตใจเอื้อเฟื้อของพรานบุญและภรรยา ให้ความช่วยเหลือและแนะนำความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ลาภ และลาภเองก็มีความเสียดสละแนะนำให้ความรู้แก่ยศ

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท กิจการการทำให้ เลี้ยงสัตว์ ของเก็กทั้งสี่ ขยายตัวขึ้นทุกที

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

เก็กทั้งสี่ช่วยกันทำงานด้วยความขยันขันแข็งและคึกขะยาวนาน พอเกี่ยวข้าวเสร็จจึงปลูกถั่วสลับกันไปเพื่อให้ดินมี สรรเสริญกับสุขช่วยกันปลูกมะขามเทศและพุทราจำนวนมาก ลาภปลูกบัวที่บึงตาบุญ นอกจากนั้น ลาภยังหมั่นหาความรู้เพิ่มเติมจากการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่สถานีส่งเสริมการเลี้ยงวัวพันธุ์ เพื่อทำการผสมเทียมให้วัวของเขาและไค้ดูงานของสถานีอย่างละเอียด จนได้รับความรู้เพิ่มเติมหลายอย่าง

คุณธรรมรอง 1. การให้ (การทำบุญ)

เมื่อข้าวเกือบที่จะเก็บเกี่ยวได้ ลากจึงนำมาช่วยกันโหลกเพื่อทำข้าวยาคุ
เขากับ สรรเสริญนุกป่าไปถวายมือเพลแก่พระที่วัดใกล้บ้านที่สุด ตามที่แม่ของเขา
เคยสอนไว้ว่า ข้าวแรกออก ผลไม้แรกมีให้ทำบุญก่อนจึงคอยรับประทาน ลากอธิบาย
ให้น้องฟังว่า การทำบุญทำให้มีความสุข ทำบุญกับผู้มีศีลย่อมได้กุศลมาก และ การทำบุญ
ที่ถูกต้องไม่ควรหวังอะไร นอกจากขอให้สิ้นกิเลสและถึงนิพพาน

2. การคบคนก็เป็นมิตร

เมื่อฐานะของลากดีขึ้น เขานึกถึงปลุก เพื่อนรักของเขา เขาเคยชวนปลุก
มาอยู่ด้วย หลายครั้งเมื่อพบกัน แต่ปลุกไม่ยอมมา นับได้ว่า ลากเป็นเพื่อนที่ดี ได้ดี
แล้วก็นึกถึงเพื่อนชักชวนให้มาอยู่ด้วย

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท ฐานะของสี่พี่น้องเป็นปีกแผ่น ลากและยศมีครอบครัว

คุณธรรมหลักของบท ความยุติธรรม

แมลลากจะแต่งงานไป ภรรยาและแม่ของเขาก็ก็นำมาอยู่รวมกับน้อง ๆ ของเขา
แต่เขาก็มีความยุติธรรม ให้น้องได้ไปอบรมได้รับความรู้และมีเงินใช้อย่างสบาย สรรเสริญ
ได้รับทุนจากรัฐบาลไปเรียนที่ต่างประเทศ ลากและน้อง ๆ ไปส่งที่สนามบิน เขากล่าว
กับน้อง ๆ ว่า สักวันหนึ่งเขาจะพาน้อง ๆ ขึ้นเครื่องบินไปเที่ยวด้วยเงินที่ช่วยกันหามา
เมื่อยศแต่งงานอีก ลากก็ถามว่าต้องการจะแยกบ้านไหม ยศบอกว่า อยู่ไปอย่างนี้ก่อน
มีลูกมาก ๆ จึงค่อยขยับขยาย ลากจึงบอกว่า "ชาวของทรัพย์สมบัติทุกอย่างที่มี ถือเป็น
ส่วนกลาง ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ร่วมกันตลอดทั้งการเงิน การอยู่ด้วยกันมาก ๆ อย่างนี้
ต้องระวังอย่าให้เกิดความระแวงขึ้นได้ จึงจะมีความสุข" (หน้า 208)

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

ยศเรียนจบวิชาเลี้ยงไก่ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แล้วเขาก็ขอเรียนวิชาช่างยนต์ ทำให้ยศได้รับความรู้ที่ทันสมัยหลายอย่างและได้นำความรู้เหล่านั้นมาช่วยปรับปรุงการงานของเขาให้โดดเด่นขึ้น เขาขยันหาความรู้

ภรรยาของลาก กับแม่ของเขอ เขามาอยู่ในบ้านที่ไร่ควย ทั้งสองช่วยเหลือการงานอย่างดี และขยันมาก ถึงกล่าวไว้ในหน้า 204,205 ส่วนสรรเสริญขยันเรียนหนังสือ เรียนเก่งจนสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้และยังสอบชิงทุนรัฐบาลไปเรียนต่อในต่างประเทศได้

2. ความประหยัด

ลากให้ยศเรียนวิชาช่างเครื่องยนต์ตามความต้องการของยศ เพราะรถจักรยานยนต์ของเขา มักจะเสียอยู่เสมอ หากรู้จักวิธีซ่อมใช้เองก็จะทุ่นเงินและเวลาได้มาก เขานึกไปถึงวิธีการที่จะประหยัดเพื่อหวังจะซื้อรถยนต์

3. ความจงรักภักดีต่อชาติ

เมื่อลากกับยศอายุครบ 20 ปี เขาปฏิบัติตามหน้าที่ของพลเมืองคือช่วยการสมัครเข้ารับราชการทหารเป็นเวลาหนึ่งปี และตั้งใจฝึกวิชาความรู้รบเพื่อช่วยเหลือประเทศในยามคับขัน

4. การให้ (สิ่งของ)

สุจริตใจเชื่อเพื่อ เมื่อซื้อของแต่งตัวหรืออื่น ๆ ก็เผื่อแผ่ไปถึงพี่สะใภ้และแม่ของพี่สะใภ้

5. ความอดทน

ปรานีมีความอดทน โขลกเครื่องน้ายาโดยใช้อุปกรณ์ที่มีน้ำหนักมาก

6. การปฏิบัติตามประเพณี

ยศชอบพอกับหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งพ่อแม่หวงมาก ผู้หญิงยอมหนีตามมากับยศ แต่ยศกำลังเป็นทหารจึงชะลอเวลาไว้ก่อน เมื่อมาปรึกษาลาก ลากแนะนำว่าเป็นการไม่สมควร กระทำเช่นนั้นพ่อแม่ผู้หญิงจะเสียใจ การเลือกคู่ครองต้องให้เหมาะสมกับตัวเรา ไม่ใช่เพียงต้องการเอาชนะจะทำให้เกิดทุกข์ภายหลัง ยศไปคิดเห็นจริง จึงไม่พาผู้หญิงคนนั้นหนี และในที่สุดเขาก็แต่งงานโดยปฏิบัติตามประเพณีกับผู้หญิงอื่น

7. ความรับผิดชอบ

จากหน้า 198 เด็กทั้งสามซึ่งได้แก่ ลาก ยศ สุข กลายเป็นผู้ใหญ่เกินตัว เพราะมีงานและความรับผิดชอบเฉพาะตนในไร่ของเขา ฝ่ายสรรเสริญก็ตั้งใจเรียน และเรียนได้ดีเสมอมา ทุกคนต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถ ทำงานของตนอย่างมีประสิทธิภาพ แสดงว่ามีความรับผิดชอบสูง

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท สุขแต่งงานกับปลุก และอยู่ที่ไร่ร่วมกับพี่ ๆ อย่างมีความสุข

คุณธรรมหลักของบท ความรับผิดชอบ

ลากรักน้องมาก เมื่อสุขพลากรักจากนักสำรวจแร่ จนกินยาเพื่อหวังฆ่าตัวตาย เขาหาทางที่จะให้น้องมีความสุข โดยแนะนำเพื่อนรักให้แต่งงานกับน้องของตน และขณะที่นักสำรวจแร่หมั้นมาที่บ้านของเขาน้อย ๆ นั้น เขาก็ชักชวนสุขว่า การเลือกคู่ครองควรให้สมควรเลือกคนที่เสมอ ๆ กัน. อย่าให้สูงเกินไป เขามีความรับผิดชอบต่อน้องสาว

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ และ การทำบุญ)

เมื่อมีคนโศกเศร้ามาลง สู้กับลำคานก็ช่วยเหลือพามาที่บ้านและถามว่ามา
กันกี่คน พอทราบจำนวนแล้วก็ให้สวดเตรียมอาหารไว้ให้ ยศก็ช่วยเติมน้ำมันให้เต็ม
และใส่ถึงไปอีกถังหนึ่ง

คนในครอบครัวนี้มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้ที่กำลังลำบาก นอกจากนี้ยังพา
กันไปทำบุญที่วัดร่วมกันในโอกาสอันสมควร เป็นการทำบุญแก่พระสงฆ์

2. การไม่ทำร้ายร่างกาย

สู้ชดิกฆ่าตัวตาย ลากติกว่าเป็นความผิดของเขาที่ไม่เคยสอนน้องสาวว่า
การฆ่าตัวตายเป็นสิ่งไม่สมควรกระทำ เป็นความโง่ และบาปมาก

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อลากไปบอกว่าสู้ว่า การที่สู้ชดิกฆ่าตัวตายนั้นคงไม่รักพี่ชายแล้ว รักแต่ผู้ชาย
ที่ทำให้เธอออกหักเพียงผู้เดียว สู้จึงกล่าวขอโทษพี่ชาย

4. การคบคนดีเป็นมิตร

ปลุกได้แต่งงานกับสู้เพราะลากสนับสนุน และเขาแบ่งปันของทุกอย่างให้อย่าง
ยุติธรรม และอุปการะมิตรเป็นพิเศษ ทำให้ปลุกมีความสุขเพราะคบมิตรดี

6. การทำหน้าที่

สู้ปฏิบัติหน้าที่แม่บ้านให้สามมีย่างไม่บกพร่อง ประณิบัติพ่อแม่ของปลุก
เช่นเดียวกับพ่อแม่ของตน

เรื่อง วิษณุวิสุทธิ

แก่นของเรื่อง การเลี้ยงลูกควรหลีกเลี่ยงให้อยู่ห่างไกลจากคนไม่ดี

คุณธรรมหลักของเรื่อง การคบคนที่เป็นมิตรและไม่คบคนชั่ว

การคบกับคนชำนินทาอย่างแค้น ทำให้เกิดผลเสียอย่างมาก ทั้งต่อผู้ใหญ่ และเด็ก ใบเตยกลายเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย เกือบจะยังไม่ไว้วางใจคน และเป็นเด็กที่เป็นผู้ใหญ่เกินตัว ทั้งมีเรื่องที่ยังอยู่ในใจอย่างลึก ๆ

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท ใบเตยกลายเป็นเด็กขี้อิจฉาและไม่ไว้วางใจใคร

คุณธรรมหลักของบท การไม่คบคนชั่วและคบคนดีเป็นมิตร

ใบเตยกลายเป็นคนระแวงไม่ไว้วางใจคน เพราะคบหากับคนชำนินทาซึ่งอยู่ชอยเดียวกัน เป็นผลเสียของการคบหาและอยู่ในแวดวงคนไม่ดี

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ)

ใบเตยโอบอ้อมอารีต่อเพื่อน ๆ ใครมาบ้านก็จะหาขนมมาให้รับประทานเสมอ ในหน้า 7 แสดงลักษณะการรู้จักให้

2. ความกตัญญูทดแทน

จากหน้า 7 ใบเตยพูดกับแม่ว่า เมื่อเธอโตเป็นผู้ใหญ่แล้วจะทำงานนำเงินมาให้แม่ พ่อ ย่า ยาย และซื้อไอศกรีมแจกทุกคน แม่ใบเตยจะเป็นเด็กแต่เธอก็มีคุณธรรมความกตัญญูก็จะตอบแทนบุญคุณ พ่อ แม่ ย่า และยาย ในหน้า 7 เช่นกัน ยังบอกว่าจะช่วยแม่ทำงานเป็นค่าพดของเด็กที่ต้องการช่วยเหลือแม่เมื่อตนเองโตขึ้น

3. ความไม่ประมาท และมีสติ

แม่ของโอบเคยถามักที่อ ๆ ให้ลูกเล่นเล่มหนึ่ง เพื่อจะได้ไม่เป็นอันตรายเมื่อใช้มีดเป็นความไม่ประมาทและระมัดระวังไม่ให้เกิดอันตราย

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท ผู้เลาออกจากงานมาแข่งคิกบ็อกซิ่งพร้อมกับสามี

คุณธรรมหลักของบท การพึ่งตนเอง

ผู้เลาและสามีชายที่กินที่มีอยู่แปลงหนึ่งมาแข่งคิกบ็อกซิ่ง ผู้เลาหาผู้จัดจำหน่ายวิ่งเต้นแข่งคิกบ็อกซิ่งและฝึกพึ่งตนเองโดยลาออกจากงานประจำ เนื่องจากคิดว่าจะได้เลี้ยงลูกเอง ไม่ต้องอาศัยคนใช้หรือญาติฝ่ายไหน ทั้งที่กล่าวไว้ในหน้า 21 ทั้งสองช่วยกันทำกิจการ

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

ผู้เลาเป็นคนขยัน จากหน้า 23 จะเห็นว่าเธอทำงานทุกอย่างตั้งแต่ขายของหนาราน กวาคพื้น ขัดห้องน้ำ ทำงานบริหารและงานวิชาการ

2. ความอดทน

ผู้เลาอดทนต่องานหนัก ยามไม่มีคนใช้ก็ต้องทำงานมากโดยไม่เคยบ่นจนสามีทนไม่ไหวต้องอาสาช่วยกวาคูบ้าน นับว่าเป็นผู้ทนต่อความตรากตรำ มุ่งทำงานโดยไม่หวังว่าจะเห็นคเห็น้อย

3. การให้ (สิ่งของ)

แม่ของสามีของผู้เลาให้เงินมาสมทบการลงทุนก้อนหนึ่ง ครั้งแรกก็บอกให้ยืม แต่ตอนหลังไม่ยอมรับคืน เป็นการให้ด้วยความรักลูก

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ผู้เล่ามีลูกเป็นผู้หญิง

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

พอผู้เล่าเริ่มตั้งครรภ์ คนรับใช้ก็ลาออก ไ้คนใหม่มาก็ไม่ดีเท่าคนเก่า คนที่หนึ่งชอบหนีเที่ยวและเรียกให้มาเปิดประตูรับตอนดึก คนที่สองรับประทานเก่งมาก ต้องอดทนต่อการไ้คนใช้ไม่ไ้ดีเท่าคนแรกที่ลาออกไป และเมื่อไ้กลคลอดไปที่โรงพยาบาลของรัฐ พยาบาลก็พูดจาไม่ดี ทำให้อารมณ์ขุ่นมัวแ่ก่กต้องอดทน ขณะจะคลอดก็พยายามอดทนไม่ให้ส่งเสียงร้อง ความหนา 44-45

คุณธรรมรอง ความซื่อสัตย์

คนใช้คนเก่า เป็นที่ไว้วางใจของผู้เล่า เนื่องจาก นิสยศิริรักษาบ้าน ทำงาน เป็นการแสดงว่าเป็นผู้ที่เอาใจใส่ต่องานในหน้าที่ ไม่คดโกง ดังในหน้า 28 กล่าวไว้ว่า เป็นคนไม่มีมือไวใจเร็ว

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท สามีของผู้เล่าลาออกจากงานมาทำกิจการของตน แล้วภรรยาอยู่บ้านเลี้ยงลูก

คุณธรรมหลักของบท ความไม่ประมาท

ผู้เล่าพิถีพิถันห่มผ้าปิดหน้าอกให้ลูกตามที่ผู้ใหญ่แนะนำ และเลี้ยงลูกตามตำราฝรั่ง จากหน้า 51 แสดงถึงความพยายามที่จะระมัดระวังเลี้ยงดูอย่างดี แม้ของสามีห้ามผู้เล่าไม่ให้รับประทานอาหารหลายอย่าง แต่ผู้เล่าไม่เชื่อ เกรงไปว่า ไม่รับประทานแล้วจะไม่มีน้ำนมเลี้ยงลูก

คุณธรรมรอง 1. ความประหยัค

สามีของผู้เล่าบอกกับภรรยาว่า ให้ใช้จ่ายอย่างประหยัคเพื่อวางรากฐานไว้ให้ตนเองตอนแก่และให้ไบเคยในอนาคตในหน้า 53

2. การรู้จักเหตุผล

ผู้เล่าไม่เชื่อแม่ของสามีซึ่งห้ามไม่ให้รับประทานอาหารหลายอย่างเพราะเกรงจะไม่มีน้ำมัน

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท แม่ของไบเคยไปนอกบ้านเพื่อสังสรรค์กับเพื่อนบ้าน

คุณธรรมหลักของบท การไม่คบคนชั่วและคบคนดีเป็นมิตร

ไบเคยเกิดความระแวงผู้คน เนื่องจากได้คบคนช่างนินทา ชอบพูดเรื่องไม่ดีของคนอื่น ซึ่งเป็นเรื่องที่แม่ของไบเคยถือว่าเป็นความผิดของคนที่ไม่ได้เฉลียวใจเสียแต่แรก จะได้ไม่นำลูกเข้าใกล้คนเช่นนี้

คุณธรรมรอง 1. ความไม่ประมาทและมีสติ

ผู้เล่าพยายามดูแลลูกอย่างดีที่สุด พาไปพบแพทย์ตามนัด ฉีควัคซีนให้ภูมิคุ้มกันโรคครบทุกอย่าง เมื่อเกิดอาการผิดปกติพาไปพบแพทย์ทันที ทั้งในหน้า 62 และหน้า 63 กล่าวว่ถ้ามีผู้ใดซื้อยามาฝากก็รับไว้แล้วไม่ใช่ เพราะไม่อย่างเสี่ยงรักษาลูกด้วยตัวเอง นับว่าเป็นการเลี้ยงดูด้วยความไม่ประมาท จะให้คนไหนนำลูกออกไปเดินเล่นนอกบ้านก็ยังไม่ไว้วางใจ

2. ความประหยัค

งานไหนที่พอจะทำได้ ผู้เล่ากับสามีก็ทำเอง ไม่จ้างคนอื่นให้สิ้นเปลืองเงินเนื่องจากมีทุนน้อย ต้องประหยัคค่าใช้จ่าย

3. ความสะอาดทางวาจา

ผู้เล่าไม่พูดต่อความ เรื่องที่แหว่หูคนนินทาคนอื่นเพราะเป็นการนินทา

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท ผู้เลาพบกับแก้ว

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ และแนะนำ)

ในการพบกับแก้ว ผู้เลา มักให้เสื้อผ้าและผลไม้ แก้วแก้ว เสมอ ดังจาก หน้า 84, 87, 89 เป็นการเอื้อเฟื้อแก่เพื่อนมนุษย์ซึ่งมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีกว่า อีกทั้งยังให้คำแนะนำเรื่องอาหารของแก้วอีกด้วย

คุณธรรมรอง 1. ความไม่ประมาท

จำเรียง คนรับใช้ที่บ้านของผู้เลา มักปิดเตาแก๊สด้วยวิธีปิดถังแก๊สก่อน แล้วค่อยปิดเตา และมักแตะสวิตช์ไฟขณะที่มือเปียก ผู้เลาต้องคอยระวังเตาแก๊ส และหมั่นเตือนเรื่องไฟฟ้าอยู่เสมอ เธอจึงเป็นผู้ที่ไม่ประมาท

2. ความประหยัด

ผู้เลาแนะนำให้แก้วลดน้ำอัดลม เพื่อเป็นการประหยัดแล้วนำเงินมาซื้ออาหาร คี ๆ ให้ลูก เป็นการรู้จักใช้จ่ายที่เหมาะสม

3. การไม่คบคนชั่วและคบคนดีเป็นมิตร

ตอนท้ายบท ผู้เลาเขียนว่า การที่คบกับแก้วคนช่างนินทา ทำให้ก่อให้เกิดผลเสียแก่ตัวเธอเองและโบเคย ซึ่งทำให้ต้องเสียใจมาจนทุกวันนี้

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท ผู้เล้ามีก้นนำผลไม้แจกเพื่อนบ้าน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (สิ่งของ และ ความช่วยเหลือ)

ที่บ้านของผู้เล้ามีต้นมะม่วง ชมพู และอื่น ๆ แต่ไม่เคยขาย มีมากก็นำไปแจกเพื่อนบ้าน ญาติ ๆ กับลูกจ้างทั้งในบ้านและร้านค้า เธอคิดว่าควรจะผูกไมตรีกับเพื่อนบ้านด้วยการแบ่งปันกันกิน เมื่อเห็นเด็กมายืนมองการสอยชมพูของเธอ ก็เรียกมาแบ่งปันให้ และยังบอกใบเตยให้เรียกเด็กมากินชมพูเพื่อฝึกหัดให้ลูกมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ชอบใจลูกแบ่งขนมหรือผลไม้แก่เด็ก ๆ เพื่อนบ้านกิน และจากหน้า 94 คุณยายชาวเพื่อนบ้านทราบว่า เครื่องสูบน้ำบ้านผู้เล้าเสียก็ส่งลูกชายมาขอให้แสดงถึงความมีน้ำใจต่อกัน

คุณธรรมรอง 1. ความประหยัด

ผู้เล้าบอกกับแต่ว่า การมีฐานะก็ต้องคอย ๆ สะสมทีละเล็กละน้อย จากในหน้า 101 นั่นคือ ความประหยัด คอยเก็บสะสมนั่นเอง

2. ความอดทน

ผู้เล้ายังบอกกับแต่ว่าคนในครอบครัวของเธอต้องทำงานหนักทั้งกลางวัน กลางคืนจึงจะมีฐานะความเป็นอยู่ดีพอลืมตาอ้าปากได้ เป็นความอดทนตรากตรำทำงาน

3. ความมีระเบียบวินัย

เครื่องสูบน้ำของผู้เล้าเสีย เนื่องจาก คนมั่งง่าย ชอบทิ้งขยะ ขวดพลาสติก ลงคลอง คุณป่องผู้ที่มาช่วยดูแลแก้ไขเครื่องให้กล่าวว่าไม่เพียงแต่เครื่องสูบน้ำเท่านั้น แม้เรือรบในทะเลยังต้องหยุดเดินเครื่องเพื่อลงไปปลดขวดพลาสติกที่พื้นใบบนพัก เป็นการแสดงถึงผลเสียของการทิ้งขว้างอย่างไม่เป็นระเบียบ ก่อให้เกิดโทษภัยอย่างแน่นอน

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท ผู้เลาถูกนินทา

คุณธรรมหลักของบท ความสะอาดทางวาจา

ผู้เลาเป็นคนที่ไม่ชอบการพูดที่จะทำให้ผู้อื่นต้องแตกแยกกัน ดังจะเห็นได้จากหน้า 115 ซึ่งเธอกล่าวถึงเพื่อนบ้านชื่อแควซึ่งชอบเล่าเรื่องผู้อื่นในทางไม่ดีให้ฟังและถ้าหากเธอเป็นแควย่อมจะไม่กระทำเช่นนั้น

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

ผู้เลาต้องทนเจ็บใจจนต้องกัดริมฝีปากเมื่อฟังแควนำเรื่องที่มิดนินทามาเล่าให้ฟัง เพื่ออดกลั้นไม่ให้เผลอพูดอะไรออกมา ดังในหน้า 114

2. การให้ (สิ่งของ และ ความช่วยเหลือ)

คุณยายขาวและลูกชายเอื้อเฟื้อต่อผู้เลา ลูกชายของคุณยายเคยมาซ่อมเครื่องสูบน้ำให้และช่วยซ่อมของเล่นหัก ๆ ของโบเตย ส่วนผู้เลาก็ให้มะละกอแก่คุณยายขาวเมื่อมาขอโดยไม่ไค้เงินทองเลย

3. ความเมตตากรุณา

คุณยายขาวเลือกลูกหมาตัวที่ขี้เหวที่สุกไปเลี้ยง เพราะ สงสารว่าคงไม่มีผู้ใดอยากนำไปเลี้ยง หรือ อาจเอาไปเลี้ยงไม่ดี จึงนำมาเลี้ยงเพื่อจะได้บำรุงชนิให้มันกวย ซึ่งแสดงถึง ความกรุณาต่อสัตว์

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท การยุยงให้เพื่อนบ้านหมางเมินต่อกัน

คุณธรรมหลักของบท ความสะอาดทางวาจา

เพื่อนบ้านมาพูดคุยกับผู้เล่าด้วยความรู้สึกระแวงว่า ผู้เล่าได้เคยว่าคนแต่
ผู้เล่าก็พูดจาด้วยดี ทั้งที่พูดกับคุณยายทำให้คลายความน้อยใจลูกสาว ซึ่งเป็นการพูด
ที่เป็นประโยชน์ถูกกาลเทศะ และจากหน้า 135 ผู้เล่าพยายามพูดอย่างระมัดระวัง
ที่สุด ไม่ต้องการให้กลายเป็นคนแคะลูกหลานผู้อื่น แล้วยังบอกว่า ถ้าเธอเป็นแฉะจะ
ไม่นำเรื่องราวที่ไม่ดีไปพูดต่อแม่จะเป็นเรื่องจริง ในหน้า 139 เพราะจะเป็นเหตุ
ในการทะเลาะ โกรธ และนินทา

คุณธรรมรอง 1. ความกตัญญูต่อกเวที่

คุณยายกำนอยใจลูกสาว ผู้เล่าจึงบอกว่า ลูกสาวของคุณยายเป็นคนกตัญญู
เพราะเคยพูดกับเธอว่า ขาดซึ่งใจมากกับความรักของแม่ที่พยายามหาหมอกี ๆ
โรงเรียนดี ๆ ให้เรียนแม่จะไม่มีเงินมาก และลูกสาวของคุณยายต้องทำงานเลี้ยง
พ่อแม่ด้วย เป็นการกตเวที่ ตอบแทนบุญคุณโดยการเลี้ยงดู

2. การไม่คบคนชั่ว และ คบคนดีเป็นมิตร

การคบกับคนชั่วพูดและนินทาเก่งอย่างแฉะ ทำให้เพื่อนบ้านเกิดความ
หมางเมินต่อกัน เป็นผลเสียของการคบคนไม่ดี

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท ชาวบ้านผู้ชางนินทาจับกลุ่มนินทากัน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี มีแต่การนินทาเพื่อนบ้าน

คุณธรรมรอง 1. ความอคทน

น้ำท่วม เป็นผลให้ชาวบ้านริมคลองในกรุงเทพฯ ได้รับความลำบาก
บ้านของผู้เลากี่คนเกี่ยวกัน ต้องตกอยู่ในสภาพน้ำท่วมเป็นเวลานานกว่าเดือน
ทำให้มือเท้าเปื้อน ต้องอคทนต่อความตรากตรำ

2. การไม่เล่นการพนัน

ผู้เลาไม่เคยเล่นการพนันไม่ว่าจะซื้อหวยใต้ดิน หรือ ซื้อลอตเตอรี่

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท ลูกของผู้เลาต้องไปเล่นที่บ้านของแหวในระบะน้ำท่วม

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ)

เมื่อมีกล้วยสุก ผู้เลาก็แบ่งกล้วยให้เพื่อนบ้านผู้ทางศาสนา แหวและครอบครัว
ของนิกและหนอย แสดงถึง ความเป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2. ความอคทน

หลังจากน้ำลด ผู้เลาต้องล้างบ้าน ชักถนน ทำงานหนักทั้งวัน จนเหนื่อย
และปวดหัว ถึงในหน้า 171 นี้ว่าเป็นผู้มี ความอคทน

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท ผู้เล่าคือจะให้ลูกเข้าโรงเรียน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความไม่ประมาทและมีสติ

ผู้เล่าไปกุสสถานรับเลี้ยงเด็กที่โรงเรียนแห่งหนึ่ง สามีสั่งให้ดูลักษณะรถรับส่ง อาหาร เธอจึงสังเกตรถ สถานที่ เมื่อเห็นว่า ราคสนามเด็กเล่นและห้องน้ำไม่สะดวกสำหรับเด็ก จึงรีบออกจากที่แห่งนี้ แสดงว่า เป็นผู้รอบคอบ พิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ก่อนที่จะส่งลูกมาเรียน เพื่อลูกจะได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท ผู้เล่าทำทั้งงานบ้านและร้านค้าที่เป็นกิจการของตัวเอง

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

ผู้เล่าตื่นแต่เช้ามืด ซักผ้า ตากผ้า ทำอาหารไว้ให้แม่กับใบเตยรับประทาน แล้วก็ออกไปดูแลร้านค้า ต้องทำงานบ้านเองไม่มีคนรับใช้และยังต้องมาทำงานที่ร้าน คำอีกจึงเป็นผู้ที่ขยันหมั่นเพียร

คุณธรรมรอง ความมีระเบียบวินัย

อีกข้อบ่งชี้ว่าสามีของผู้เล่าว่า เป็นผู้ส่งงานตรงเวลา ไว้ในหน้า 198 หากมาเองไม่ได้ก็จะโทรศัพท์มาบอกให้ส่งคนไปรับ ทำให้การทำงานไม่มีปัญหา

คุณธรรมรอง การให้ (คำช่วยเหลือ แนะนำ)

ซึกชอบช่วยเหลือแนะนำผู้เล่าเกี่ยวกับการงานไคแก ลักษณะของลูกค้า
แหล่งขายหนังสือ หรือแม้แต่เรื่องเกี่ยวกับโรงเรียนอนุบาล ส่วนผู้เล่าก็แนะนำ
นักเขียนนักแปลที่เขาสนใจ ช่วยเหลือค่านคณับ และช่วยเป็นกรรมการตัดสิน
ประกวดคำขวัญตามที่เขาขอรอง ต่างฝ่ายต่างเอื้อเฟื้อต่อกัน ทำให้ทำงานร่วมกันได้ดี

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท โรงเรียนสำหรับไทย

คุณธรรมหลักของบท ความไม่ประมาทและมีสติ

ผู้เล่าหาโรงเรียนสำหรับไทย ซึ่งโรงเรียนแห่งแรกเห็น ต้องมีการจอง
ที่เรียนมานานเป็นปี และยังบอกว่า หากเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงมาก พ่อแม่บาง
คนก็จะจองไว้ตั้งแต่ลูกอยู่ในท้อง ส่วนโรงเรียนแห่งที่สองนั้นไม่ต้องจอง เนื่องจากเพิ่ง
จะก่อตั้งได้ไม่นาน ทางโรงเรียนเลี้ยงลูกเป็นอย่างดี รับรองความปลอดภัยและ
ของเล่นทุกชิ้นคุณภาพดี ไม่เป็นพิษ เมื่อเด็กใส่ปากถูก อีกทั้งยังรับเด็กจำนวนน้อย
เพื่อจะโคกดูแลทั่วถึง ผู้เล่าจึงเลือกโรงเรียนนี้สำหรับลูก เชอพิจารณา สังเกต
สอบถาม รายละเอียดต่าง ๆ อย่างรอบคอบจนตกลงใจ และการที่แม่บางคนจอง
ที่เรียนไว้ให้ลูกก่อนก็เป็นความไม่ประมาท เกรียมหาโรงเรียนไว้ล่วงหน้า

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ทุกคนในบทนี้ พுகจาไฟเราะ สุภาพต่อกัน

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท ใบเคยไปโรงเรียนในระยะแรก ๆ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง การให้ (ความช่วยเหลือ)

ใบเคยช่วยเหลือครูทำงานโดยการเก็บถ้วยชาม และไม่รังเกียจงานใดเลย ซึ่งอาจเป็นเพราะ แม่ให้ช่วยงานที่บ้านเท่าที่จะทำได้เสมอ

บทที่ 16

สาระสำคัญของบท ผู้เล่าถูกนินทาว่ามีชู้

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

เมื่อผู้เล่ารู้ความจริงว่าถูกนินทาจนทั่วซอยก็พยายามระงับอารมณ์อย่างเต็มที่ ทั้งในหน้า 244, 248 นอกจากนี้ยังกล่าวหาว่า แม่ของคุณปองมาชอบสามีของเธอ แต่สามีของเธอไม่ได้แสดงอารมณ์โกรธเลย นับได้ว่า เขามีความอดทน

คุณธรรมรอง 1. การให้ (เสียสละ และให้สิ่งของ)

ผู้เล่าเป็นคนเอื้อเฟื้อ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนซึ่งไปเที่ยวกันเป็นกลุ่ม เขาก็มักจะยอมจ่ายมากกว่าผู้อื่นเสมอ แม้กระทั่งกับพี่น้องเขาก็เจือจุนพ้อแม่มากกว่าทุกคน ทั้งในหน้า 252, 253, 254 เธอเชื่อว่า การให้ทานแก่ผู้สมควรได้รับทานนั้นเป็นกุศลประเสริฐยิ่งกว่ากุศลใด เธอจึงมีความต้องการที่จะนำเงินไปเลี้ยงอาหารกลางวันแก่ที่โรงเรียนในสัปดาห์มากกว่าให้พระพุทธรูปที่มีคนรุ่มลอมมาก เป็นการให้แก่คนที่ควรให้

2. การไม่คบคนชั่วและคบคนดีเป็นมิตร

สามีของผู้เล่าบอกให้เธอเลิกคบกับเพื่อนบ้านข้างนินทาเนื่องจากบุคคลเหล่านี้พูดเรื่องไม่จริง กล่าวหาเธอกับสามีอย่างเสียหาย ซึ่งปรากฏในหน้า 246 การคบกับคนเช่นนี้มีแต่จะทำให้มีความเสื่อม ความไม่สบายใจและทำลายความสุข

บทที่ 17

สาระสำคัญของบท แควไ้ร่ายไบเคย

คุณธรรมหลักของบท ความไม่ประมาทและมีสติ

แควไ้ร่ายไบเคยว่า เป็นคนเฉลียวฉลาดของเธอกทหน้าต่างซึ่งเป็นเหตุให้กระทบกระเทือนถึงสมองได้ สามีของแควบอกว่าจะแก้แค้นไบเคยโดยทำให้หมคนาคคเหมือนลูกของตน คุณยายขาวมาเล่าให้แม่ไบเคยรู้ ซึ่งเธอก็ระวังลูกสาวโดยให้หลานชายมาอยู่บ้านเป็นเพื่อน

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ)

ผู้เล่าเป็นคนเอื้อเฟื้อให้ยากจนน้ำลาย งูมืองูเท้า เสื้อ แก้ว เมื่อเธอมีลูกสาวและเมื่อคุณยายขาวมาซื้อหนังสือที่ร้าน ก็ลดราคาให้

2. ความสะอาดทางวาจา

แม่ของผู้เล่า เป็นคนพูดความจริง และคุณยายขาวมาเล่าเรื่องแควไ้ร่ายไบเคยให้ผู้เล่าฟังเพื่อจะไ้ระวังลูก กุแลให้ดี เป็นการพูดที่มีประโยชน์

3. ความยุติธรรม

คุณยายขาวมาบอกเรื่องที่แควกล่าวหาใบเคยแก่ผู้เล่า เพราะเห็นว่าเป็นการไม่ยุติธรรมที่จะคิดลงโทษเด็ก ผู้เล่าบรรยายไว้ว่า แม่ของเธอเป็นคนที่ไมยอมที่จะให้ลูกหลานไปทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หากทำก็จะชดใช้แก่ผู้เดือดร้อนอย่างเหมาะสมหรือเกินคุ้มและถ้าใบเคยฉลักตอมตกหน้าตางจริงก็จะต้องบอกแก่ผู้เล่า เพื่อพาตอมไปตรวจ โดยออกคำรักษาให้พร้อมกับทำขวัญให้หาย ทั้งในหน้า 260 นับได้ว่า คุณยายขาวและยายของใบเคยเป็นผู้มีความยุติธรรม

4. ความมีระเบียบวินัย

ทุกคนในครอบครัวของพี่สาวผู้เล่าผลัดเปลี่ยนกันทำงานตามหน้าที่ ช่วยทำงานบ้าน ทั้งในหน้า 267-268 อยู่วัยการมีระเบียบแตกต่างจากครอบครัวของพี่ชายคนโตของผู้เล่าโดยสิ้นเชิง

บทที่ 18

สาระสำคัญของบท การพยายามปกป้องลูกไม่ให้ไปคบกับคนไม่ดี

คุณธรรมหลักของบท ความไม่ประมาทและมีสติ

เมื่อใบเคยไถ่ยืมเด็กคนหนึ่งว่าแม่ของตนจึงไปถามพ่อแม่ พ่อแม่พยายามหาทางป้องกันไม่ให้ลูกไปคบกับคนไม่ดีละแวกบ้านของตน มักพาไปนอกบ้านในวันหยุดและซื้อของมาให้ลูกคอยเล่นเพียงลำพัง ผู้เล่าพยายามดูแลลูกอย่างระมัดระวังไม่ประมาท

คุณธรรมรอง 1. การไม่คบคนชั่วและคบคนดีเป็นมิตร

พ่อของโบเคยบอกลูกไม่ให้ไปคบกับเด็กที่มาว่าแม่เพราะเขาพูดจาไม่ดี ให้อยู่แต่ในบ้าน อย่าออกไปเล่นข้างนอก เพื่อจะได้ไม่พบกับคนเหล่านั้น

2. ความซื่อสัตย์

แม่ของโบเคยให้สัญญากับลูกว่าจะพาไปเที่ยว และพยายามปฏิบัติตามสัญญา เป็นความซื่อสัตย์ เพราะรักษาคำพูด พูดจริง ทำจริง

บทที่ 19

สาระสำคัญของบท โบเคยกลายเป็นเด็กมองโลกในแง่ร้ายเกลียดเพื่อนบ้าน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

โบเคยเขียนเรียงความส่งครู เรื่องแม่ของฉัน โดยเขียนไว้ในหน้า 295 ว่า "แม่ของหนูทำงานหนัก.....แม่ช่วยพ่อทำงาน แม่หุงข้าวทำกับข้าวให้หนูกับพอกินด้วย " แสดงให้เห็นถึง ความขยันของแม่ของโบเคย

2. ความกตัญญูทดแทน

โบเคยเป็นเด็กที่มีความกตัญญูทดแทน รู้ว่าพ่อแม่ของตนงานมากและได้ช่วยแม่ทำงาน รดน้ำรดดินที่พอกับแม่ได้ทำการปกป้อง เลี้ยงดูมาตั้งแต่เห็นได้จากเรียงความซึ่งเขียนส่งครู เธอกล่าวถึงพ่อแม่ด้วยความรัก ไม่ต้องการให้แม่มีความทุกข์ และเจ็บร้อนแทน เมื่อมีผู้มาว่าแม่

บทที่ 20

สาระสำคัญของบท + แควเพื่อนบ้านข้างนินทาย้ายบ้าน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง การให้ (ความช่วยเหลือ)

ผู้เล่าเคยส่งเงินไปช่วยเกี้ยยากจนในสลัมทุก ๆ เดือน เป็นเวลาหลายปี
เป็นการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน

คุณธรรมรอง การไม่คบคนชั่วและคบคนดีเป็นมิตร

เพื่อนบ้านที่อยู่ตรงข้ามกับบ้านของผู้เล่านิสัยดี อบรมลูกดีทำให้ลูก ๆ มี
กิริยา มายาห์ดี เขาทำสนามแบคมินตันให้ลูก และชวนโบเตยไปเล่นควย ผู้เล่า
อนุญาตให้โบเตยไปเล่นได้เฉพาะบ้านนี้เท่านั้น เป็นการเลือกคบไปมาหาสู่กับคนดี

เรื่อง วายร้ายวัยรุ่น

แก่นของเรื่อง ชีวิตช่วงวัยรุ่นของเอก "หลังวัง"

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้ (อภัย)

ชีวิตในวัยรุ่นของเอก "หลังวัง" เดินทางผจญผจญ ประกอบอาชญากรรม เป็นนักเลง และติดยาเสพติด แต่สุดท้าย แม่ของเขาให้อภัยเขา ทำให้เขาสามารถกลับตัวเป็นคนดี แสวงหาความสงบจากพระธรรม

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท เอก "หลังวัง" ช่วยหาเงินให้เพื่อนช่วยการกระชากสร้อย

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เอกช่วยเหลือเพื่อนด้วยวิธีการที่ผิด โกงเหล้าจากร้านค้าให้เพื่อนนำไปขาย และกระชากสร้อย ซึ่งเป็นหนทางขั้นแรกที่จะนำเขาไปสู่แนวทางชีวิตเยี่ยงอาชญากรรม เป็นนักเลง ยกพวกตีกัน

คุณธรรมรอง ถือประโยชน์ส่วนรวม

จากหน้า 6 กล่าวถึง นักการเมืองบางท่านที่อยู่อย่างทนการคำทอได้ การกระทำของบุคคลเหล่านี้ทำให้เกิดโทษแก่ประเทศไทย และในหน้า 1 กล่าวถึง คนมีชีวิตอยู่ควรที่จะทำความดี อย่างน้อยก็ในฐานะผู้ปรารถนาดีต่อชาติ จึงเป็นการ ถือประโยชน์ส่วนรวม เพราะกล่าวตำนานนักการเมืองที่ไม่ดี และแนะนำให้ทำความดีเพื่อประเทศชาติ

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท การยกพวกตีกัน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เมื่อทางบ้านของเอ็กถูกวัยรุ่นอีกฝ่ายหนึ่งยกพวกมารังควาน เพื่อนของเอ็กก็ไปช่วยเอ็กตีกับพวกนั้น เป็นความรักเพื่อนแต่ช่วยเหลือในทางที่ผิด

คุณธรรมรอง ความขยันหมั่นเพียร

แม่และพี่สาวของเอ็กมักเฝ้าหมั่นทำมาหากิน ด้วยความเหน็ดเหนื่อยจนฐานะดีขึ้น

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ความรักห่วงใยเพื่อน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความรัก และ แนะนำ)

เอ็กรักและห่วงใย คำ "ม้าเหล็ก" ไม่ต้องการให้เขาประพฤติดังนี้เช่นตัวเขา ตักเตือนว่าอย่าคิดผิด ขอให้เดินทางบนเส้นทางที่สะอาด และเวียน "วังแดง" ห่วงใยเอ็กว่า เมื่อเขาถ่อปืนแล้วอาจฆ่าคน ตักเตือนเพื่อนแม่พวกเขาจะเป็นคนไม่ดี แต่ก็ไม่อยากให้เพื่อนเลวไปด้วย เป็นการหวังดีต่อเพื่อน

คุณธรรมรอง 1. ความจงรักภักดีต่อชาติ

จากหน้า 36 กล่าวถึงการพาเอ็กไปทัศนศึกษาควรเลือกสถานที่เหมาะสม เช่น ไปเมืองประวัติศาสตร์เพื่อจะได้เป็นโอกาสสอนหรือบอกเล่าเรื่องราวของบรรพบุรุษที่กู้ชาติไทยเพื่อเอกราช เป็นการสอนเพื่อต้องการให้สำนึกถึงบรรพบุรุษเพื่อเกิดความภักดี ภาควิชาในชาติ

2. ความกตัญญู

เอ็กห่วงใย บัง"โมสิง" เนื่องจากเมื่อเขาเจ็บป่วย บังก็เคยเย็บเย็บเย็บเอ็กอยู่เสมอ เขาจึงสำนึกบุญคุณของบัง

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท เอ็ดเวิร์ดทำงานคุมบ่อนและโรงแรม

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คำ ถูกแทง เอ็ดจึงจะตอบแทนพวกที่แทงเพื่อน แต่เขาก็เตือนเพื่อน ๆ ว่าอย่าใช้อารมณ์ ปลอยให้ความโกรธแค้นทำลายความคิด พวกที่ยังเป็นนักศึกษา ย่อมมีอนาคต แต่เขากลับยังคิดแค้น แล้วยังทำงานเป็นนักเลงคุมบ่อน ซาการให้อภัย และประกอบอาชีพในทางไม่ชอบ

คุณธรรมรอง ความอดทน

แม่ของเอ็ดทำงานเก็บเงินบนโต๊ะหน้า ยอมตรากตรำ ทั้งที่อายุมากแล้ว เขาเปรียบเทียบว่า ถ้าให้เขาทำเช่นนี้ เขาก็ทำไม่ได้ แต่แม่ของเขาทำด้วยความรักลูก

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท เอ็ดล้างแค้นให้เพื่อนโดยยกพวกตีกัน

คุณธรรมหลักของบท การไม่ทำร้ายร่างกาย

ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า การที่ทรัพยากรบุคคลมุ่งทำร้ายกันนั้น เป็นการเลือกทางเดินที่ผิดในคอนทราสต์ ไม่ควรที่จะต่อสู้หรือทำร้ายกัน

คุณธรรมรอง ความกตเวทิตะ

พ่อแมของศรีมาย ขายศรีมาย โดยเธอสมัครใจ เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณของท่าน

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท เพื่อนของเอ็กจะเป็นนักแสดง ไม่เรียนหนังสือ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เอ็ก พยายามพูดยุติเพื่อนหยุดความคึกคึกเรียนหนังสือ เพื่อไปเป็นนักแสดง เขาให้เหตุผลว่าเขาไม่คิดแล้วอย่าทำตัวเหมือนเขา แต่เขาขาดการให้อภัย ไปต่อสู้กับนักแสดงฝ่ายตรงข้าม

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท พรรคพวกแตกความสามัคคีกัน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

พวกของเอ็กแตกแยกกัน ทั้งที่เอ็กพยายามที่จะให้คนเหล่านั้นปรองดองกัน เพราะถ้าแตกแยกจะทำให้ถูกแบ่งเป็นสองพวก แตกต่างก็ไม่ยอมกัน

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท ฝ่ายตรงข้ามมาเยือนบ่อน

คุณธรรมหลักของบท ความอกทน

ลูกน้องของเสี่ยเหลา ประกาศความเป็นศัตรูกับเอ็กอย่างชัดเจน เอ็กสั่งตัวเองในใจว่าให้ออกทนและอดกลั้นไว้

คุณธรรมรอง 1. ความรับผิดชอบ

เสี่ยสุวิทย์รับผิดชอบสวัสดิภาพชีวิตนักพนันที่เข้าบ่อนของคน ให้เอ็กดูแลให้ความปลอดภัยเต็มที่ หากนักพนันคนนั้นรายออกไป

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท คำ "มาเหล็ก" กับ ค้อย "เทวัญ" กลายเป็นคนสนิทของศักร
เจ้านายของเอค

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เมื่อคำกับค้อยไปเข้ากับฝ่ายตรงข้าม ความเป็นเพื่อนกับพวกเอคก็สิ้นสุดลง
ต่างคนต่างซื่อต่อเจ้านายตนเอง ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้านาย ซื่อสัตย์ต่อเจ้านาย
แต่ในทางที่ไม่ดีทำให้เป็นศัตรูกับเพื่อน เป็นลูกน้องนักเลง

คุณธรรมรอง การให้ (คำแนะนำ)

บัง "โบว์ลิ่ง" เตือนคอง "คลองเตย" และ สิงห์ "ไผ่ตัน" และ หมี "ท่าเรือ"
ด้วยความหวังดี ว่า หากยุ่งเกี่ยวกับเอค ก็กิจการก็จะตกต่ำ

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท เสียดูวิทย์ถูกยิงตาย

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. การให้ (คำแนะนำ)

เอคมีบทบาทต่อชีวิตของศรีมาย เขาชี้ให้เห็นถึงผลดี ผลเสียของการจะ
ยอมขายตัว หรือ ถือแพ่ง จนถูกข่มขืน

2. ไม่ยึดมั่น

เอคปลงทุกสิ่งไว้กับใจตนเอง เขาคิดว่า ศรีมายไม่ได้เกิดมาเป็นสมบัติของคน

3. ความซื่อสัตย์

ศรีมายผูกพันกับเอคอย่างจริงจัง รักและห่วงใยเขา

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท สุมาลีและเกาต์ล้างแค้น

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี ขาดการให้อภัย

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท เพื่อน ๆ ของเอ็กแยกตัวไป

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เพื่อน ๆ ของเอ็กแยกตัว **เพราะ** เขาไม่ต้องการสู้กับเพื่อนฝ่ายตรงข้าม

คุณธรรมรอง 1. ความยุติธรรม

เอ็กขายกิจการให้ฝ่ายโรงแรม และแบ่งสรรเงินกันถ้วนหน้า เพื่อต่างฝ่ายต่างแยกย้ายกันไปตามทางที่ตนอยากไป ซึ่งแสดงถึงแบ่งเงินกันด้วยความยุติธรรม

2. การไม่ทำร้ายร่างกาย

เมื่อมีผู้โทรศัพท์มาติดคอให้เอ็กฯ คน เขายังมีสำนึกแห่งความดีมากกว่าความเลว จึงตอบปฏิเสธ

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท ขวัญ "ศรีเมือง" กับพวกปล้นชาเกา

คุณธรรมหลักของบท ความกรุณา

ขวัญ "ศรีเมือง" ก็จะไปเอาก็กหนึ่งเป็นเครื่องต่อรองกับตำรวจ แต่เมื่อพ่อของเอ็กร้องขอให้ส่งสารเอ็กเพราะเอ็กเป็นใบ้ เขาจึงจับมือเอ็กอย่างทะนุถนอมและซึ้งมือขึ้น แล้วฆ่าตัวตาย แสดงว่า เขายังมีความกรุณาต่อเอ็ก

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท เอ็คติคเฮโรอิน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

เอ็ค ติคเฮโรอิน ขาดคุณธรรม และเขามีหนี้สินเพราะใช้เงินในการฉ้อโกงเพื่อนไปจำนวนมาก ไม่รู้จักประหยัด

คุณธรรมรอง 1. การให้ (คำแนะนำ)

เอ็คบอกให้ศรีมา ย ละทิ้งความชั่ว ชั่วระจิดใจให้บริสุทธิ์แล้วจะเกิดปัญญา ควรกลับไปบ้านเพื่อชีวิตใหม่ที่ดีกว่า

2. ความไม่ประมาท

จากหน้า 181 มีบรรยายว่า ร่างกายของสัตว์โลกทั้งหลายเปลี่ยนไปตามกาล ไม่ใช่ของเรา มนุษย์ทุกคนล้วนทุกข์ทั้งนั้น มีแต่ความไม่เที่ยงซึ่งแสดงให้เห็นถึง ความผันแปรไปตามธรรมชาติ เมื่อคิดไ้เช่นนั้นก็ยอมเป็นผู้ที่ไม่ประมาท

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท สิงห์เฮโรอินแย่งยาจากเอ็ค

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง การให้ (การทำบุญ และ ให้คำแนะนำ)

แม่ของเอ็คเป็นผู้ที่สร้างกุศลทานแก่ภิกษุ เคยเตือนเขาให้ระลึกลึถึง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งเป็นความเปลี่ยนแปลงเสื่อมสลาย แม่ทำบุญ และตักเตือนแนะนำลูก

บทที่ 16

สาระสำคัญของบท เอ็ค ประกาศล้างมือ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (อภัย)

เอ็คกลับมาหาแม่ของเขาแล้วล้มคว่ำลง แม่นำตัวไปรักษาที่โรงพยาบาลและที่สำนักตำรากระบอก พร้อมทั้งให้อภัยเขา เขาจึงอุทิศตนเพื่อแม่ ไม่เป็นมือปืนรับจ้าง กระทำอาชญากรรมต่อประชาชน เขาจึงงานเลี้ยงอำลาพรรคพวก ประกาศล้างมือ เขามีโอกาสกลับตัว เลิกประพฤติดุร้าย ก็เนื่องมาจาก การให้อภัยของแม่

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

เอ็คพูดกับแม่อย่างสุภาพ มาหาเพื่อกราบเท้าแม่ เมื่อแม่ยังไม่ยอมให้อภัย ก็ยกมือไหว้ลาแม่ และเมื่อแม่ให้อภัยแล้ว เขาก็ขอบพระคุณแม่

บทที่ 17

สาระสำคัญของบท เอ็คบวชพระเพื่อศึกษาพระธรรม

คุณธรรมหลักของบท ความจงรักภักดีต่อศาสนา

เอ็ครู้ว่า อะไรคือโทษ อะไรคือธรรม ธรรมช่วยขจัดโมหะ ชีวิตเขาเหมือนคนตาบอด ในอดีตเขาเป็นผู้ไม่รู้ เขาจึงสละเพศฆราวาสเพื่อบำเพ็ญภาวนา คับกิเลส แต่ได้จิตสำนึก เขาต้องการศึกษาถึงศีล สมาธิ ปัญญา และหวังพระนิพพาน

เมื่อบวชแล้วท่านหวังความสงบ เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคมโดยการให้ทานถวายธรรม

คุณธรรมรอง 1. การให้ (คำแนะนำ)

พระเอ็คให้นำเรื่องราวของท่านไปเผยแพร่เพื่ออาจเกิดประโยชน์แก่สังคมได้

2. ความกตัญญูกตเวที

เอ็คบอกแม่ว่าจะบวช เขาจะไม่กลับไปหาความเลวอีกให้แม่ต้องเข้าใจ

เรื่อง สวนสั้ว

แกนของเรื่อง สั้วเลี้ยงและคนรอบข้างของผู้เล่า

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความเมตตา

ผู้เล่ามีความเมตตาต่อสั้วเลี้ยง ต้องการให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข แม้ขณะนั้นผู้เล่ายังอยู่ในวัยเด็ก ก็ยังมีจิตใจที่ต้องการให้ผู้อื่น และสัตว์ต่าง ๆ มีความสุข

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท นกสร้างรังอยู่บนต้นจำปาบริเวณแถวชานบ้าน

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

ผู้เล่าคุณสร้างรัง ยามฝนตกก็คิดและหวังว่านกจะเปียกฝนหรือไม่ ครั้นจะคัดคนจำปากรองให้เป็นห่วงนก ผู้เล่ารู้จักความทุกข์เป็นครั้งแรกในชีวิต เนื่องจากไข่นกตองแตกละเอียดเกล็ด ๆ กับรัง

นับได้ว่าผู้เล่าเป็นคนจิตใจละเอียดอ่อน แม้จะมีจิตเศร้าโศกซึ่งทำให้ความเมตตานั้นไม่บริสุทธิ์มีเศร้ามาเจือปน ก็ยังนับได้ว่าเป็นผู้มีเมตตา ต้องการให้นกอยู่อย่างมีความสุข

คุณธรรมรอง การไม่ทำร้ายร่างกาย

แม้ไม่ให้ผู้เล่าและพี่ทำบาปในวันพระ จึงทำให้ไม่ได้ตกปลาในวันนี้ เป็นการเชื่อฟังและปฏิบัติตามแม่

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท นกยูงเป็นสั้วเลี้ยงตัวใหม่ในบ้านของผู้เล่า

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ปลาหัวตะกั่ว

คุณธรรมหลักของบท ความขยันหมั่นเพียร

ทวดของผู้เล่าพยายามและฟันธงจับจองที่ดินซึ่งเป็นป่ารกไว้เป็นที่ทำมาหากิน โดยทวดลงมือหักล้างถางพงที่ดินนั้นเรียบร้อย

ผู้เล่าพยายามที่จะเลี้ยงปลาหัวตะกั่วให้ได้ แม้จะมีผู้ชักชวนว่าเลี้ยงไม่ได้ แต่ผู้เล่าก็คิดว่า ไม่มีอะไรที่จะเกินความพยายามไปได้ นับได้ว่าผู้เล่าเป็นผู้ขยัน พยายามจะทำให้สำเร็จให้ได้ ส่วนทวดมีความขยันในการทำมาหากิน

คุณธรรมรอง 1. ความมีระเบียบวินัย

พ่อของผู้เล่าเป็นคนสะอาด ทุกอย่างในบ้านถูกสุขลักษณะ เช่น ชะยะที่ต้องมี หุ่ยมใส่ มีฝาปิดกันแมลงวัน จนกระทั่งผู้เล่ากล่าวไว้ว่า พ่อของคนน่าจะเป็นประธาน สุขภาพแห่งหมู่บ้าน นับว่าเป็นผู้มีระเบียบ และรักษาความสะอาด

2. การรู้จักประมาณ

แม่ของผู้เล่าเป็นคนรู้จักพอ มีปลามากแล้วก็ไม่จับปลาอีก บอกว่าปล่อยให้ ปลาแพร่พันธุ์บ้าง เพื่อจะได้มีปลากิน และยังสอนลูก เป็นผู้รู้จักประมาณ

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท ไก่เลี้ยง ชื่อสีทอง

คุณธรรมหลักของบท ความสะอาดและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว

แม่ของผู้เล่าเห็นอามาหาผู้เล่าเพื่อเปิดเกมล่ากา จึงกล่าวว่า การล่ากาเป็นบาป ผู้เล่าเห็นยวโกป็นเพี้ยหวังฆ่ากา แทะลัดไปโดนไก่เลี้ยงของคนชื่อ สีทองตาย ทำให้ผู้เล่าไม่จับป็นอีกเลยจนถึงทุกวันนี้ และยังจำคำพูดของแม่ที่ว่า บาปมีจริง

คุณธรรมรอง ความขยันหมั่นเพียร

ยายเขื่อน น้องสาวยาของผู้เล่าเป็นคนขยัน จากหน้า 87 ที่ว่าเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในบ้านทำงานหนักทุกชนิด ไม่เลือกและไม่เกีย่งงาน

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท เป็ดของผู้เล่า

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

ผู้เล่ามีความรักเป็ด ร้องไห้เมื่อแม่จะขายเป็ด และจะขอเลี้ยงจนแก่ตายไปเอง แสดงถึงความเมตตาต่อเป็ด ต้องการให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

คุณธรรมรอง 1. ความประหยัค

ยาทาเล็บยี่ห้อโกทรูในสมัยเมื่อผู้เล่าเป็นเด็ก ทางครอบครัวของผู้เล่าไม่เคยคิดจะซื้อสิ่งฟุ่มเฟือยเช่นนี้ แสดงว่า ครอบครัวนี้มีความประหยัค รู้จักใช้จ่ายและไม่ฟุ่มเฟือย

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท ขณะนำทวณผู้เลาเลี้ยงปลาชอน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความอกทน

จากหน้า 137 กล่าวว่า โลกนี้ยุติธรรม แต่ผู้ที่ทอแท้ อ่อนแอมักบ่นว่าไม่ยุติธรรม เป็นการบอกว่า คนเราควรมีความอกทนและเข้มแข็ง

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท ลูกเสื้อที่เลี้ยงไว้ฆ่าคนเลี้ยงตายเพราะความหิว

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

ผู้เลาอยากให้ลูกเสื้อหนีรอดหลังจากที่ฆ่าคนเลี้ยงที่ไม่ยอมให้อาหารมัน และยังหวังว่ามันจะสามารถหากินเองได้หรือไม่ ถ้าพบคนมันอาจเข้ามาหา เพราะคิดว่าคงเมตตา มันเหมือนที่มันเคยได้รับมา ผู้เลาเป็นผู้มีความเมตตา

คุณธรรมรอง การให้ (ความช่วยเหลือ และ สิ่งของ)

พ่อของผู้เลา มักช่วยทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างเต็มใจ เป็นผู้ชายคนเดียว ในหมู่บ้านที่ช่วยภรรยาซักผ้า ถูบ้าน และเป็นลูกมือทำกับข้าว ขณะที่ครอบครัวอื่นให้ภรรยาปรนนิบัติรับใช้อยู่ตลอดเวลา

ตางก นักโทษผู้หนึ่งทำตุ๊กตาไม้และของอื่น ๆ ให้ผู้เลา นับว่าเขาเป็นคนเอื้อเฟื้อเพื่อให้คลายหัวใจข้อ

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท หมอบุญครองกับม้าชื่อ ไอ้เขียว

คุณธรรมหลักของบท ความกรุณา

เมื่อแม่จะให้ผู้เฒ่าขี่บนหลังม้าชื่อ ไอ้เขียว ผู้เฒ่าก็สงสารมันที่มีของอยู่บนหลังเต็มไปหมด จึงไม่ยอมขี่ ในหน้า 192 และเมื่อเห็นแมลงหวี่ไล่ตอมตาไอ้เขียว ผู้เฒ่ารำคาญจึงปักไม้หมั้นในหน้า 195 ผู้เฒ่ามีความกรุณาต่อมา ประการหนึ่งที่จะให้มาได้รับความสุข

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

แม่สอนให้ผู้เฒ่ามีมารยาท เมื่อเห็นส้นหัวกับหมอบุญครอง จึงลงโทษด้วยการหยิก

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท ไอ้เขียวไปกับกองทัพทหารญี่ปุ่นและไม่กลับมา

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

ผู้เฒ่าคิดว่าจะทำสงครามกันไปทำไม ไอ้เขียวถูกบังคับให้ไปกับทหารญี่ปุ่น โดยที่ทหารเหล่านั้นบังคับซื้อจากคนไทย ผู้เฒ่าและทุกคนในครอบครัวไม่อยากให้มาไป และเมื่อพ่อขี่ไอ้เขียวไป ผู้เฒ่าก็สงสารว่า มันคงเหนื่อยหากมีพ่อยืนบนหลังมัน ผู้เฒ่ามีจิตใจละเอียดอ่อน มีความเมตตาต่อมา และไม่ต้องการที่จะให้ต้องเกิดสงคราม

คุณธรรมรอง 1. ความมีระเบียบวินัย

ทหารผู้เป็นระเบียบวินัยสูง แม้วินัยนอนหลับ พลทหารก็ยังอดสูทำ ความเคารพเมื่อเดินผ่าน เป็นเรื่องที่น่าชื่นแต่ก่แสดงถึง ความมีระเบียบวินัยของ ทหารผู้นั้น

2. ถ้อยประโยชน์ส่วนรวม

พ่อของผู้เล่าชื่อมาไวใช้เป็นพาหนะสำหรับตรวจราชการตามหมู่บ้าน เนื่อง จากไม่ยอมเบิกค่าพาหนะจากทางราชการ เป็นการยอมสละเงินส่วนตัวเพื่อประโยชน์ ส่วนรวม

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท เรื่องของตางก

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

ผู้เล่าและแม่ มีความกรุณาแก่ตางก เมื่อผู้เล่าเห็นตางกหนาว ต้องอยู่หน้า กองไฟตลอดคืน จึงนำผ้าห่มไปให้ผืนหนึ่ง แล้วมักเอาผักและข้าวสารไปให้อยู่เสมอ แอบนำไปให้โดยไม่ให้แม่รู้ นับว่าเป็นการช่วยให้ผู้อื่นคลายจากความทุกข์ แม่ของผู้ เล่าก็เช่นกัน เมื่อตางกเป็นกาโรค แม่ของผู้เล่าก็ให้เงินเขาไปซื้อยาและให้ข้าว นอกจากนั้นผู้เล่าเป็นผู้มีความเมตตาต่อตางกและงู เธอไม่เห็นด้วยกับการที่อาของ เธอบอกว่าควรจะฆ่างูก่อนที่มันจะฆ่าเรา

คุณธรรมรอง 1. ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว

แม่คอยห้ามพี่ชายของผู้เล่าเกี่ยวกับเรื่องก็คล้ายว่าเป็นบาป แม้เป็นผู้มี ความละเอียดรอบคอบและไม่ต้องการให้ลูกทำบาปด้วย

2. การให้ (สิ่งของ)

ขณะที่ตางกยังเป็นนักโทษ เขามักแกะสลักของต่าง ๆ ให้เล็ก ๆ แสดง ถึงน้ำใจของเขา และแม่ของผู้เล่าให้เสื้อผ้าเก่าแก่เขาค่าย

เรื่อง สุกทางรักนักศึกษา

เรื่องที่ 1 รักซ่อนซ่อนจบ

แก่นของเรื่อง ความเจ้าชู้ของหนุ่มนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพทำให้ต้องผิดหวัง

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

จู่ๆพบกับหญิงที่ตนชอบด้วยคำพูดสุภาพ และผู้หญิงก็พบกับเขาอย่างสุภาพเช่นเดียวกัน

เรื่องที่ 2 สุกทางรัก

แก่นของเรื่อง การแต่งงานไม่ได้เป็นสุกทางรัก

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

เลื้อยพูกจาสุภาพกับนุช แต่เวลาพูกกับเพื่อนไม่ค่อยสุภาพนัก แต่ก็เป็นส่วนน้อย
นุชก็พูกจาสุภาพ

2. การให้

แม่เลื้อยและนุชจะเคยแก่งกันด้วยการเตะแข้ง จี้ใจว คอย แตะตอนท้าย
เขาก็ให้ภัย ไม่โกรธเคืองกัน

เรื่องที่ 3 สาวพณิชย์

แก่นของเรื่อง สาวพณิชย์ไม่ไ้ใจง่ายไปทุกคน

คุณธรรมหลัก ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

อุกและแหม่ม พูจจาสุภาพต่อกัน

เรื่องที่ 4 รักกลางฤดูร้อน

แก่นของเรื่อง รักในช่วงฤดูร้อนที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

หยินและหนูเป็นคนรักกันในช่วงฤดูร้อนและเข้านักกันว่าจะมาพบกันใหม่ในฤดูร้อนของปีต่อไป

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

หยิน กับ หนู พูจจาสุภาพต่อกัน หยินกล่าวขอบคุณที่หนูให้ดอกกุหลาบแก่เธอ

2. ความรับผิดชอบ

หนูทำกระถางกุหลาบหล่นทับเท้าของหยินด้วยความประมาท เขายอมรับผิดชอบและมาเฝ้าพยาบาลเธอทุกวัน และขับรถให้หยินซ้อนท้ายไปโรงเรียน

3. ถือประโยชน์ส่วนรวม

หนูเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเพราะเขาบอกหยินว่า การเกิดลูกไม่เป็นสิ่งไม่ดี เมื่อเห็นเธอแอบเกิดลูกไม้ในเขตหวงห้าม

เรื่องที่ 5 สาทิตคิกรัก

แก่นของเรื่อง ความรักข้ามรุ่น

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ก้อย กับรุ่นพี่ชื่อ จี๊ด พுகจาสุภาพต่อกัน มีคำว่า ครับ ผม จะ ชอบใจ ส่วน
เม้ง ผู้ที่ชอบพอจี๊ด ก็พุกจาสุภาพต่อเธอ เธอก็พุกจาสุภาพควยเช่นกัน

เรื่องที่ 6 ความทรงจำ

แก่นของเรื่อง ความทรงจำเกี่ยวกับความรักของนักศึกษาวิทยาลัยกรุงเทพ

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ)

แป้ม คนรักของ หวาน ช่วยเหลือเรื่องการเรียนของหวาน

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

หนุ่มสาวในเรื่องนี้พุกจาสุภาพต่อกัน

เรื่อง หมูบ้านอาบจันทร์

แก่นของเรื่อง ความเป็นอยู่ที่ถูกพันกันด้วยความรักในหมู่บ้านของชาวป่าเกาะยอ
(เผ่ายางหรือกะเหรี่ยง)

คุณธรรมหลักของเรื่อง การคบคนก็เป็นมิตร

นุโผและหมอเงพอเป็นเพื่อนที่ติดต่อกัน นุโผนำของมาแบ่งปันให้แก่เพื่อนผู้ยาก
จนของเขาคนนี้เสมอ ส่วน หมอเงพอก็เคยช่วยชีวิตของนุโผไว้ ก่อนจากกันไปเรียน
หนังสือ นุโผก็ได้รับไถ่ไว้รับประทานกลางทางจากหมอเงพอ หมอเงพอนึกถึงความ
ดีที่นุโผมีต่อเขาและไม่ลืมบุญคุณ สิ่งที่สำคัญก็คือ ความเป็นเพื่อนที่มีให้ต่อกัน

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท หมูบ้านบนภูเขาในฤดูหนาว

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

นุโผเป็นห่วงหมอเงพอว่าอากาศหนาวเย็น เขาคงหนาวเนื่องจากไม่มีผ้าห่ม
ในหน้า 17 และจากหน้า 21 พ่อซาตุนตัวเล็ก ๆ เพื่อนำไปเป็นอาหาร เขาเฝ้า
นั่งมองแล้วพูดกับพ่อว่า มันยังไม่โตและถ้าพวกเขาถูกล่าเพื่อเป็นอาหารเช่นนั้นบ้างแล้ว
จะเป็นอย่างไร แสดงให้เห็นถึงความเอาใจเขามาใส่ใจตนเอง ไม่อยากเห็นผู้อื่น
ต้องได้รับความทุกข์ทรมาน ตัวเองได้รับความสะดวก ความอบอุ่น ปลอดภัย แล้ว
ยังนึกถึงผู้อื่น

นุโผมักจะนำข้าวไปให้หมอเงพอเสมอ เพราะเห็นว่าเขายากจน ต้อง
หุงข้าวโพคปนลูกเคี้ยวรับประทานแทนข้าวแล้วยังมีน้องหลายคน นุโผพูดอวย ๆ เขา
คิดว่าแม่จะคุ้ยเขี่ยมาซักแบ่งข้าวสารไปให้เพื่อนบ่อย ๆ แต่แม่กลับกอบข้าวใส่กระเบ
เล็ก ๆ จนเต็ม แม่ของนุโผก็นับได้ว่า มีความเอื้อเฟื้อ จิตใจเต็มไปด้วยความกรุณา
อยากให้ผู้อื่นพ้นจากความหิวโหย

คุณธรรมรอง 1. ความขยันหมั่นเพียร

เมื่อเสร็จสิ้นการเก็บเกี่ยวแล้ว พ่อของนูโปกียังทดลองปลูกกะหล่ำในที่ราบริมห้วย แม่เพื่อนบ้านพากันทักท้วงว่าดินไม่ดี แต่เขาก็กียอยากลอง ไม่ยอมปล่อยให้รกร้างกลายเป็นป่าเหมือนสภาพเดิม

2. การคบคนดีเป็นมิตร

นูโปก้นำข้าวไปให้หมอเงพ่อยู่เสมอ เพื่อช่วยเหลือเพื่อนผู้ยากจนซึ่งไม่มีข้าวจะกิน นับได้ว่า เป็นมิตรแท้ ช่วยเหลืออุปการะเพื่อนเท่าที่จะสามารถทำได้

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท ความเป็นอยู่ในหมู่บ้านอาบจันทร์ของพวกป่าเกะยอ

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

นูโปก์หวังโยหมอเงพอ มีอะไรก็แบ่งปันให้ เขากล่าวกับเพื่อนว่า ถ้าแบ่งพอของเขาให้ได้เขาจะแบ่งให้ เพราะพอของหมอเงพอตายแล้ว และพอของนูโปก์สอนลูกว่า ป่าเกะยอด้วยกันต้องช่วยกัน ถึงที่ปรากฏอยู่ในหน้า 24

คุณธรรมรอง ความเมตตากรุณา

ในหน้า 27 บรรยายถึงความหวังโยของนูโปก์ที่มีต่อ หมอเงพอและน้อง ๆ ว่า ยามอากาศหนาว พวกเขาคงจะมีผ้าห่มไม่เพียงพอ ตัวเขายังดีที่มีผ้าห่มหลายผืน นูโปก์จึงเป็นคนมีความเมตตา

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ตำนานความเป็นมาของชาวปาเกะเยอ

คุณธรรมหลักของบท ความจงรักภักดีต่อชาติ

พ่อเฒ่ากาชาวซึ่งเป็นคนสูงอายุในหมู่บ้าน ได้เล่าเรื่องความเป็นมาของชาวปาเกะเยอ ให้นุโพและหน่อเงพองฟังเกี่ยวกับวีรกรรมที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้ต่อสู้กับพม่า ชาวปาเกะเยอ บางส่วนได้อพยพมาอยู่ในถิ่นที่อยู่ปัจจุบัน แต่พวกที่เหลืออยู่ในถิ่นฐานเดิมก็ได้พยายามต่อสู้อยู่ จนทุกวันนี้ พ่อเฒ่ากาชาวมีความปรารถนาที่จะกลับไปสู่ถิ่นแดนแห่งนั้นอีก ทั้งคำบรรยายและ บทสนทนาในหน้า 32-33 และ 36-38

คุณธรรมรอง 1. ไม่ประพฤตินิโคในกาม

พ่อเฒ่ากาชาว เล่าให้นุโพและหน่อเงพองฟังว่า นานมาแล้วมีหญิงชายคู่หนึ่ง ได้ลักลอบ เป็นชู้กัน นีทลงซึ่งถือกันว่าเป็นผู้ปกปักรักษาลูกหลานปาเกะเยอจึงลงโทษคนทั้งสองจนตาย เป็นเรื่องที่เล่าสู่กันมาเพื่อเตือนมิให้ผู้ใดประพฤตินิโคในกาม

2. ความมีระเบียบวินัย

พ่อเฒ่าสอนให้เด็กทั้งสองจำไว้ว่า เผ่าปาเกะเยอดำรงอยู่ได้เพราะมีกฎเกณฑ์ของ ตนเอง หากชาวปาเกะเยอปฏิบัติตามกฎของเผ่าทุกคนก็จะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

3. ความกล้าหาญ

พวกปาเกะเยอที่แผ่นดินก็ยังคงต่อสู้เพื่อแย่งบ้านเมืองคืนอยู่จนทุกวันนี้ นับว่าเป็นผู้ ที่กล้าหาญมาก ต่อสู้มานานหลายสิบปีก็ไม่ยอมละความพยายามในการที่จะเอาบ้านเมืองของ ตนคืน ไม่คิดหนีถอยร่นลงมาเหมือนกับชาวปาเกะเยอที่อาศัยแผ่นดินไทยอยู่ในปัจจุบัน

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท เด็กปาเกะยอในดงกว้าง

คุณธรรมหลักของบท การคบคนดีเป็นมิตร

นุโพบอกกับเพื่อน ๆ ถึงความรู้ที่พ่อเคยเล่าให้ฟังว่า ชีตังควาทำปุ๋ยได้ และอธิบายความหมายของปุ๋ย ให้นำไปใส่ผักพอเหมาะ ไม่มากเกินไป ผักจะงาม เมื่อเล่าให้ฟังแล้วก็แจกต้นข้าวโพดที่ถือมากำมือหนึ่งให้เพื่อน ๆ รับประทานกันคนละท่อน แล้วเพื่อน ๆ ก็ไปหาสนเกลียะ แต่นุโพบ่ไม่ได้ไปเพราะไม่ได้นำมีคมมาด้วย พ่อเพื่อน ๆ กลับมาต่างก็แบ่งสนเกลียะให้นุโพบ่คนละอัน

เมื่อหม่อเงพอจะไปซุกต่อหลุม นุโพบ่และติญห้ามว่าเป็นเรื่องของผู้ใหญ่เพราะมีอันตราย แต่หม่อเงพอพูดว่า เขาไม่มีพ่อ นุโพบ่จึงกล่าวว่า

"หม่อเงพอ ซ้ำลิ้มไป เอาเถอะข้าจะไปบอกพ่อ ถ้าได้มาข้าจะแบ่งให้แก"
เด็ก ๆ ทุกคนเป็นเพื่อนกัน ต่างมีน้ำใจต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นุโพบ่ เขาแนะนำประโยชน์ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องปุ๋ย และยังจะแบ่งต่อหลุมให้แกเพื่อนอีก การคบกับบุคคลเช่นนี้จึงมีแต่จะได้รับความสุข ได้รับความช่วยเหลือในยามยาก

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท ความแห้งแล้งในหมู่บ้าน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (เสียสละ)

เด็ก ๆ ไปหาของกินในป่า เมื่อพบคิตะนี ซึ่งเป็นแมลงชนิดหนึ่งในเทือกเขาเหล่า
ของฝั่ง เด็กที่พี่น้องก็พากันพูดว่า

"น้องไม่กินข้าวมาหลายวัน แม่น้องน่าจะหาคีตะนีอยู่เลย โชคดีแท้ ๆ "

"น้องข้าก่ทองแข็งอีไม่ออก เอากล้วยหุบคิตะนีให้มันกิน พ่อหมอบอกว่าเป็นยาถ่าย"

พวกเขาไปถึงน้องก่อนตนเอง และหมอบงพอยอมที่จะออกอาหารเพื่อเสียสละให้
แม่กับน้องได้รับประทานกันอย่างเต็มอิ่มโดยปกปักรักษาความจริงว่าตนไม่หิว

คุณธรรมรอง 1. ความเมตตา

ขณะไปหาสัตว์เล็ก ๆ มาเป็นอาหาร เพื่อนของนุโพชื่อคองเงจับจักจั่นได้แล้วไม่เอา
เพราะแก่เกินไปจึงเหินเขียว ทำให้รับประทานไม่อร่อย นุโพมองปีกที่ฉีกขาดของมันและ
คิดว่า เมื่อไม่รับประทานก็ไม่ควรจับมา ปีกของมันจะบินอีกไม่ได้ และสักครู่ก็คงมีมดแคงมา
รุมตึ้งและทั้งที่มันยังไม่ตาย ทำให้ได้รับความเจ็บปวดทรมาน เขามีความเมตตาต่อจักจั่น
อยากจะให้มันเป็นสุข ที่เขาจับมาก็เพื่อเป็นอาหารเท่านั้น และมีความเห็นใจในความทุกข์
ทรมานที่จักจั่นตัวนี้ได้รับ

2. ความกตัญญู

หมอบงพอสงสารแม่ที่ได้รับความลำบากมาตั้งแต่พ่อของเขาเสียชีวิต จึงผูกสนับสนุน
ให้แม่มีสามีใหม่ ดังที่กล่าวไว้ในหน้า 57 แสดงถึงความรู้จักบุญคุณของแม่ ไม่อยากให้แม่
ต้องลำบาก

3. ความซื่อสัตย์

แม่ของหม่อมเงงพอไม่ยอมมีสามีใหม่ กลับพูดกับลูกว่า ชาวป่าเกาะยอียกถือว่าเป็นหญิง
หมายไม่ควรมีสามีใหม่และพ่อของหม่อมเงงพอก็เป็นคนดี นางไม่ยอมให้เขาร้องไห้ในโลกมืด
นับได้ว่า เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ต่อสามี เกรงว่าวิญญาณของสามีจะเสียใจที่เห็นนางแต่งงานใหม่

4. ถ้อยประโยชน์ส่วนรวม

บรรดาเพื่อนบ้านเปละโพ กล่าวถึง การล่าสัตว์เพื่อเป็นก๊ีงาของพวกพื้นราบ ซึ่ง
ไล่ล่าสัตว์เล็กสัตว์น้อยที่ยังเล็กอยู่ จนแทบจะไม่มีอะไรเหลือ ทำให้อาหารการกินผิดเคียง
ชาวบ้านจึงจะเข้าไปล่าสัตว์ในเขตป่าสงวนกัน แต่ เปละโพไม่ยอมไปควย ถ้าจะไปก็ไปป่า
ที่ไม่หวงห้าม เขาอ้างว่า หากถูกจับแล้วจะลำบากเพราะไม่รู้หนังสือ การที่คนพื้นราบไปล่า
สัตว์นั้น ก่อให้เกิดผลเสียต่อส่วนรวม เหมือนดังที่ชาวบ้านพูดคุยกัน ทำให้เขาต้องออกอยาก
หาของกินไม่ค่อยได้ เป็นผลเสียของการไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท ความหมกหมองในการล่าสัตว์

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

ชายห้าคนในหมู่บ้านออกไปล่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารควยความหวังเต็มเปี่ยม เดินทาง
ผ่านภูเขาหลายลูกและหลายหุบเขา เพื่อไปที่ขุนยะซึ่งเคยมีสัตว์อาศัยอยู่ เมื่อไปถึง เขาต่าง
ไปเฝ้าโป่งและแอ่ง ซักทางไม่สูงลิ่วจนแน่ใจว่า หากมีเสือก็จะขึ้นมาไม่ถึง และรอคอยสัตว์
เมื่อพาคิเจะจะยิงสัตว์เล็ก ๆ ญุกก็ห้ามไว้ ควยเกรงว่าเสียงปืนจะทำให้สัตว์อื่นหนีไปหมด
ต่อมากลับได้ยินเสียงปืนจากภูมาลาสัตว์อีกกลุ่มหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่อุทิศหอคทนเดินทางควยความ
ลำบากและเตรียมการเพื่อหวังจะได้สัตว์ใหญ่ แต่ก็ต้องผิดหวังกลับไป

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ และ คำแนะนำ)

ชาวปาเกาะยอที่เขาป่าเพื่อล่าสัตว์ผ่านหมู่บ้านของแมวก์ซอกินน้ำ และก่อนจากไป พ่อเขาชาวแมวก์หรือม้ง ก็กล่าวว่า ใ้แนวอีกหากเดินทางผ่าน ชาวปาเกาะยอ จึงตอบไปว่า ถ้าพ่อเขาไปทางแถวบ้านของเขาที่หล่าเกวคี่ ก็แนวที่บ้านของเขา คนเหล่านี้ต่างมีน้ำใจต่อกัน เอื้อเฟื้อ เพื่อนร่วมคงคอยช่วยกัน

ขณะรับประทานอาหารในป่า บางคนมีถ้วยหมักถ้วยเน่าก็ควักออกมาแบ่งกัน และเปลະโปกก็ให้กำลังใจและปลอบโยน ยะเอ ซึ่งกลัวการออกล่าสัตว์ว่า คนกลัวที่รับว่ากลัวคือคนกล้าแต่คนกลัวซึ่งอวว่าคนกล้าคือคนโง่ และเปลະโปกก็อยู่บนทางไม้สูงสิ่งนี้ช่วยยอมไม่หนีไปไหน แต่ยะเออย่ากระโจนลงไปแล้วกัน เปลະโปกปลอบโยน โดยให้ว่าศาลาตาม ซึ่งทำให้ยะเอมีสีหน้าดีขึ้น

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท การช่วยเหลือเพื่อน

คุณธรรมหลักของบท การคบคนก็เป็นมิตร

นุโไฟไปหากลอยกับหม่อเงพอ พบไซ้ 7 ฟอง จึงแบ่งให้หม่อเงพอ 4 ฟอง ทั้งที่หม่อเงพอไม่ใช่เป็นคนพบ หม่อเงพอบอกว่านุโไฟบอกว่านุโไฟกับเขาเสมอ เขาคงได้ตอบแทนในวันข้างหน้า แต่นุโไฟบอกว่า หม่อเงพอก็รักกับเขาและพ่อของเขาสอนว่า ให้อะไรแก่ใครไม่ควรหวังสิ่งตอบแทน แสดงให้เห็นว่า เขาทั้งสองต่างเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน คบกันจริงใจด้วย ใจบริสุทธิ์ เป็นมิตรแท้ของกันและกัน

คุณธรรมรอง 1. ความกตัญญูทดแทน

หม่อเงพอ เคยกล่าวไว้ว่า วันหนึ่งคงได้ตอบแทนความดีของนุโพ เมื่อถึงคราวที่ นุโพจะได้รับอันตรายจากหมู่ป่าที่พุ่งมาด้วยความเร็ว เขาจึงกระซอกแซกเพื่อนล้มลง แล้ว ครอบมทับ จนได้รับบาดเจ็บแทบเอาชีวิตไม่รอด หากคนที่ไล่ตามหมู่ป่ามาเข้าไปเพียงเล็กน้อย หม่อเงพอมีความรักเพื่อนและกตเวที ตอบแทนคุณ และนับได้ว่าเขาเป็นผู้กตัญญูทดแทนที่ รู้คุณ คน และสนองคุณเมื่อมีโอกาส เป็นคนมีจิตใจสูง

2. ความกล้าหาญ

การที่หม่อเงพอช่วยเหลือนุโพให้พ้นจากหมู่ป่า แสดงถึงความกล้าหาญ ไม่กลัวภัยที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท ฤๅษณ์วานโก

คุณธรรมหลักของบท ความกตัญญูทดแทน

นุโพกับพ่อ และ หม่อเงพอ ต่างรับรู้คุณของกันและกันที่ได้ช่วยเหลือกันไว้ คางคิกที่ จะตอบแทนกันอยู่เสมอ ในคราวฤๅษณ์วานโก หม่อเงพอจะไปทำนากับใครก็ไม่มีผู้ใดให้ทำด้วย เนื่องจากไม่เคยทำมาก่อน แต่พ่อของนุโพให้ความช่วยเหลือ ถึงคำพูดของหม่อเงพอ กับนุโพในหน้า 85 ดังนี้ "...ข้าไม่ลืมหรอกว่าชาวไร่ไคหวนกับเขามาจากยุงแก"

"พ่อให้ชาตามแถว แกจะทำนากับพ่อข้าก็ได้นะ"

"ข้าเกรงใจพ่อแก"

"ไม่เป็นไรหรอก พ่อพูดว่า ถ้าไม่มีแก ข้าคงถูกหมู่ขวิดใส่ทะลักแล้ว..."

"ข้าไม่รู้อะไรจะตอบแทนพวกแกอย่างไร" หม่อเงพอจับมือเพื่อนบีบเบา ๆ

หม่อเงพอหวังแน่วว่าสุขภาพไม่แข็งแรง หากเจ็บป่วยขณะที่เขาไม่อยู่ก็จะไม่มีใครคอยดูแล จึงมีความคิดที่จะแต่งงานเพื่อจะได้มีคนดูแลแม่ นับว่าเขามีความกตัญญูต่อแม่

คุณธรรมรอง 1. ความอดทน

เปละโพ หน่อแปเชอ และลูกคือนุโพ เป็นผู้ที่มีความอดทน ต้องปลูกข้าว และได้ รับความลำบากในการปลูก เช่น เหยียบหิน คอไม้ จนเท้าปวดระบม ปวดหลังไหลเนื่องจาก การกม ๆ เงย ๆ ต่างเหนื่อยยากเพื่อปลูกข้าวให้สำเร็จโดยเร็วทันเวลาเก็บเกี่ยว และแม้ว่า ฝนจะตก อากาศชื้น หรือเป็นไข ชาวปาเกอะยอกก็ไม่ยอมหยุดทำงาน หรือย่อท้อในการทำงานเลย

2. ความไม่ประมาท

คนทำงานมักมานอนเฝ้านาเพื่อเฝ้าข้าวไม่ให้มาลอบกัดกิน เป็นการระมัดระวังไว้ก่อน เพื่อจะได้ไม่เกิดความเสียหายในภายหลัง

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท นุโพป่วยหนัก

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ และ เสียสละ)

นุโพไม่สบายและพ่อบุญรักษาบอกว่า อาการนี้เนื่องมาจากผีเข้าแต่อาการป่วยของ นุโพก็ยังไม่ดีขึ้น จนกระทั่งพระโคขาวการป่วยของนุโพจึงมาเยี่ยมดูอาการและแนะนำให้ไป หาหมอที่อนามัยโดยเร็ว นุโพจึงหายป่วย แม่ของนุโพรักลูกมากถ้าสามารถแลกชีวิตกันได้แล้ว ก็ยอมสละชีวิตของตนเพื่อให้ลูกมีชีวิตอยู่เป็นความรักที่ยิ่งใหญ่และบริสุทธิ์มาก สำหรับพระ ก็ไม่น่าใจ เมื่อโคขาวว่านุโพไม่สบาย ก็มาเยี่ยมดูอาการ แล้วยังให้คำแนะนำอีก หากพระท่าน ไม่มา นุโพยังคงต้องนอนจมอยู่อย่างนั้นจนอาจถึงแก่ความตายได้

คุณธรรมรอง ความขยันหมั่นเพียร

เด็ก ๆ ไปเก็บลูกก้อซึ่งเป็นพืชที่ทำรายได้หลักของหมู่บ้าน หมอเงพอกคิดว่าป็นี จะเก็บให้โคปริมาลดับถึง เพื่อจะซื้อค้ายให้แม่ทอด่า นุโพชวนเพื่อนกลับแต่ก็ไม่มีใครยอม กลับ แม่ฝนเกือบจะตกแล้ว ต่างประสงค์จะเก็บให้ได้มาก ๆ ล้วนเป็นผู้ที่มีความขยันใน การทำงานหารรายได้

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท นูโพรเรียนหนังสือ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (คำแนะนำ และ ความช่วยเหลือ)

พระมาที่บ้านของเปละโพร แนะนำว่า หากเจ็บป่วยก็ให้ไปหาหมอ ซึ่งขณะนี้มาประจำแล้ว อย่าเชื่อเรื่องผี นูโพรยังไม่ได้อ่านหนังสือ เนื่องจากพ่อของเขาไม่รู้จักรักใคร่ พระท่านจึงบอกให้นูโพรไปอยู่กับท่านเพราะวัดที่ท่านอยู่มิใช่โรงเรียนสงเคราะห์เด็กชาวเขา ท่านกับพ่อนูโพรรู้จักกันมานานแล้ว ไม่ต้องกลัวว่านูโพรจะลำบาก

พระให้ทั้งความรู้และให้ความช่วยเหลือเพื่อให้นูโพรได้มีโอกาสเรียนหนังสือ ท่านให้โดยไม่คิดหวังสิ่งตอบแทน

คุณธรรมรอง 1. ความสามัคคี

ทุกคนรอบครัวในหมู่บ้านร่วมแรงร่วมใจกัน ช่วยเก็บเกี่ยวให้แล้วเสร็จโดยเร็วที่สุดเพราะมีปัญหากับนก หนู และฝน แรงงานในครอบครัวมีไม่พอจะเก็บเกี่ยวให้เสร็จสิ้นในเวลาอันรวดเร็ว

ในที่นี้ไม่ได้กล่าวไว้ว่าเป็นประเพณีที่ทำสืบทอดกันมา แต่เขาร่วมแรงร่วมใจกันช่วยกันทำ เพื่อให้งานเสร็จทันเวลาจึงถือว่าเป็นความสามัคคี

2. ความกตัญญู

หมอเงพอาจต้องเป็นลูกจ้างเลี้ยงช้างที่แม่ฮ่องสอน แต่ก็เป็นห่วงแม่จะลำบาก เพราะไม่มีคนดูแล เขาเป็นผู้ที่รักของแม่ และแม่ของเขาก็มีความกตัญญูเช่นเดียวกัน ทั้งที่นางสั่งสอนลูกไว้ว่า พ่อของนูโพรก็ต่อครอบครัวของนางมาก ขอให้หมอเงพอย่าลืมบุญคุณ

3. ความขยันหมั่นเพียร

หมอเงพอนขชาวของตนเองเสร็จแล้ว โดยที่แม่และน้อง ช่วย แล้วเขาก็ไปรับจ้างผู้อื่นคนอื่น ชนชาวสิบถึงเขาโคขาวหนึ่งถึงเป็นค่าจ้าง พวกเขารู้ว่าเป็นคนที่ขยันทำมาหากิน

4. ความไม่ประมาท

พ่อของหนูโพพูดว่า หนูโพหากผู้ใดไม่รู้หนังสือไทยจะลำบาก เพราะป่าเถะจะจะต้องติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้นทุกที ไม่สามารถอยู่กับอย่างโคกเดี่ยวอีกต่อไป จึงควรเรียนรู้ไว้

พ่อของหนูโพมีความคิดที่กว้างไกล มองเหตุการณ์ในภายภาคหน้าอย่างมีเหตุผล การให้ลูกเรียนหนังสือเพื่อจะได้ไม่ลำบาก และ ให้ทันกับเหตุการณ์ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับคนไทย

5. ความสุภาพอ่อนน้อม

พอบอลให้หนูโพไหวพระ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพอย่างสุภาพ

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท แม่ของหมอเงพอนตาย

คุณธรรมหลักของบท การให้ (เสียสละ)

หมอขึ้นเขามาเพื่ออยู่รักษาคนไข้ชาวป่าเถะยอ เพื่ออยากพิสูจน์ให้คนอื่นเห็นว่า หมอรู้จักเสียสละไม่ใช่เพียงต้องการเงินและต้องการอยู่ในที่ขงริฐแล้วเท่านั้น ส่วนพระทำหน้าที่ที่สพระ พัฒนาการ ครู และเป็นหมอช่วยการเป็นหมอเป็นหน้าที่ที่ทำให้ท่านไม่สบายใจ รู้สึกบาปหากรักษาไม่หาย เมื่อมีหมอมมา เขาทำงานหนักโดยมีพระเป็นผู้ช่วย ทั้งหมอและพระต่างอุทิศตนเองเพื่อสังคม ช่วยเหลือผู้อยู่ในกองในป่าให้มีความเป็นอยู่และสุขภาพดีขึ้น ทั้งที่อาจไม่ทำก็ได้ ไม่มีใครบังคับแต่ทำด้วยความเสียสละอย่างแท้จริง ไม่ต้องการผลประโยชน์อันใดตอบแทน

คุณธรรมรอง การไม่ประพฤตินิโคในกาม

ชาวปาเกะยอไม่มีเสรีทางเพศอย่างเด็กชาด เพราะมีกฎของเผ่าอยู่ข้อหนึ่งว่า ชายหญิงจะสมสู่กันนอกคูครองไม่ได้เด็กชาด ชนเผ่านี้มีจิตใจสูง ไม่มีการฝ่าฝืนกฎทำให้เกิดผลดี

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท นูโผและเพื่อนอีกสองคน ต้องจากบ้านไปเรียนต่อ

คุณธรรมหลักของบท การคบคนก็เป็นมิตร

ก่อนออกเดินทางจากหมู่บ้านไป หมอเงพอดักพบนูโผ เพื่อนำไถ้มึงมาได้รับประทาน กลางทาง นูโผกล่าวว่า เขาไม่มีอะไรจะให้ตอบแทนเลย หมอเงพอด ตอบว่า มีความเป็นเพื่อนให้ ก็พอใจแล้ว ทั้งสองมีความเป็นเพื่อนแท้ต่อกันซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่ามาก

คุณธรรมรอง 1. ความรับผิดชอบ

แม่ของหมอเงพอดตายไปทำให้เขาต้องเป็นทั้งพ่อและแม่ของน้อง ๆ อีกห้าคน แม้เขายังเป็นเด็ก ก็ต้องรับผิดชอบเป็นหัวหน้าครอบครัว

2. การให้ (ความช่วยเหลือ และให้คำแนะนำ)

พระผู้ซึ่งจะนำนูโผและเด็กคนอื่น ๆ ไปเรียนหนังสือ พุทกับพ่อของเด็กเหล่านี้ว่า ไม่ต้องนำอาหารไปแต่ถ้ามีศรัทธาก็นำไปบริจาคเป็นครั้งคราว เพื่อวัดจะดำรงอยู่ได้ วัดที่ท่านอยู่ได้รับอุปการะเด็กชาวเขาไว้หลายเผ่า ผู้ที่เรียนก็จะได้รับการคัดเลือกให้ไปมาวที่กรุงเทพฯ แล้วให้เรียนต่อ ท่านยังแนะนำว่า ไม่ต้องห่วงลูก ให้หมั่นทำมาหากินต่อไป ท่านให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ

เรื่อง หลุยส์ อีโก และเพื่อน

แก่นของเรื่อง ความกล้าที่จะต่อต้านสิ่งไม่ถูกต้อง

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความกล้าหาญ

สุกัศ ทำงานที่มูลนิธิเพิร์ล เอส บัค เธอกับหลุยส์ อีโก แทรี และเอ็ดดี้ ร่วมมือกันช่วยเหลือสินค้าจากคนร้ายซึ่งค้าเฮโรइन พวกเขาเผชิญกับคนร้ายด้วย ความกล้าหาญ และเมื่อคนร้ายผู้หนึ่งซึ่งรอดจากการจับกุมของตำรวจ หวนกลับมา แก่แค้นสุกัศ เธอก็เผชิญหน้ากับคนร้ายอย่างไม่สะทกสะท้าน

บทที่ ๑

สาระสำคัญของบท คุณนายทำงานมูลนิธิที่คอยดูแล เด็กในอุปการะไปรับอีโก ที่โรงพัก

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตาากรุณา

มูลนิธิเพิร์ล เอส บัค เป็นหน่วยงานที่ช่วยเหลือเด็กถูกรังแกอเมริกัน สุกัศหรือคุณนายแม่วุฒิกานที่นี้ เป็นผู้ที่มีความเมตตา คอยหมั่นตักเตือน สั่งสอนและช่วยเหลือเด็ก ๆ ในบทนี้ช่วยเหลืออีโกโดยไปรับตัวที่โรงพัก เธอคุ้ยคุ้ย ๆ แต่เด็ก เหล่านั้นรู้ว่า ใจจริงแล้วเธอเป็นคนใจดีและเป็นห่วงตน

แม่บุญธรรมของหลุยส์ ลูกครึ่งอีกคนหนึ่งเลี้ยงดูหลุยส์ด้วยความรักเหมือนลูก แท้ๆ มาตั้งแต่เกิด เมื่อเขาโตก็ขับรถสามล้อนำเงินมาให้แม่บุญธรรม แต่แม่ก็พยายาม เจียดเงินบางส่วนไว้ให้เขา แม่เป็นผู้มีความเมตตา และช่วยเหลือเขา เจียดเงิน ไว้ให้เป็นกรุณา ส่วนคุณนาก็เช่นกัน เธอมีความเมตตาต่อเด็ก ๆ จนเด็กเหล่านั้น ต่างรู้สึกได้ คุณนายให้ความกรุณาโดยช่วยตักเตือนและไปรับตัวอีโกที่โรงพัก

คุณธรรมของ 1. ความมีระเบียบวินัย

หลุยส์ถูปรดสามล้อด้วยการเคารพกฎจราจรอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะช่วยให้ปลอดภัย เขาคิดว่าผู้ขับขี่จักรยานหลายคนต้องประมาทถึงชีวิต เพราะประมาทไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร คุณน้ำที่มูลนิธิก็เตือนอยู่เสมอ แสดงว่า หลุยส์เป็นผู้มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย

นอกจากนี้คุณน้ำเตือนเด็ก ๆ ให้รักษาความสะอาดอยู่เสมอ การเป็นผู้รักษาความสะอาด มีระเบียบอยู่ในคุณธรรม ข้อความมีระเบียบวินัย

2. ความกตเวทิตะ

หลุยส์มีรายได้จากการถีบสามล้อ แล้วนำเงินที่ได้ไปแม่บุญธรรมทั้งหมด เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว เขาเป็นผู้มีความกตเวทิตะ

3. ความสุภาพอ่อนน้อม

ขณะที่คุณน้ำแม่กำลังพูดโทรศัพท์อยู่ หลุยส์เดินเข้าไปในห้อง นั่งลงรอเงียบ ๆ ที่เก้าอี้รับแขก นับได้ว่าเขาเป็นผู้มีมารยาท และสรวลเริงร่าโทรศัพท์มาบอกเธอว่าอีกสองสัปดาห์จะไปขังที่โรงพัก เธอก็กล่าวขอบคุณ และพูดจาสุภาพมีคะคินัน ส่วนหลุยส์ก็พูดกับแม่บุญธรรมและคุณน้ำ ด้วยคำว่า ผม ครับ อยู่เสมอ

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท คุณน้ำ หลุยส์ และอีกอ หาท่างที่จะช่วยเหลือลินดา

คุณธรรมหลักของบท ความรับผิดชอบ

สุกและเด็ก ๆ พยายามที่จะหาทางช่วยเหลือลินดาให้พ้นภัยจากคนร้าย สุกคเป็นนักสังคมสงเคราะห์ผู้หนึ่งที่โดยตรง เป็นคนที่มีความรับผิดชอบ ตามหาลินดาด้วยความหวังว่าจะพบได้โดยง่าย เช่นที่เธอเคยช่วยเด็กสาวผู้หนึ่งออกจากช่อง

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

สุกข์เป็นผู้ที่พูดจาสุภาพ และสอนให้ เด็กในความดูแลและพูดจาสุภาพด้วย เมื่ออี้ออกพูดโดยไม่มีคำว่า ครับ เธอก็เตือน และเติมคำว่า ครับ ให้

2. การให้ (ความช่วยเหลือ)

หลุยส์หยุดยืมรถสามล้อ เพื่ออยู่กับคุณน้า จะไ้ร่วมมือหาทางช่วยเหลือเงินตรา เขาเป็นผู้มีน้ำใจ เสียสละการทำงานที่จะทำให้มีรายได้ เพื่อช่วยเหลือผู้กำลัง ได้รับความทุกข์ ส่วนอี้ออกก็อาสาจะช่วยสืบให้ที่โรงแรมที่เงินตราถูกกักกันไว้

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท น้าแม่ หลุยส์ อี้ออก และเพื่อนเตรียมจะช่วยเหลือเงินตรา

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

หลุยส์ไปตามเพื่อนอีกสองคนมาช่วยเงินตรา ต่างตกลงหยุดงานหนึ่งวัน หลุยส์ ต้องหยุดงานทำให้ขาดรายได้ สุกข์จึงให้เงินแก่เขา นับได้ว่า สุกข์ หลุยส์ อี้ออก และเพื่อนต่างเป็นผู้ที่มีน้ำใจ เตรียมการเพื่อร่วมมือกันช่วยเหลือเงินตรา

คุณธรรมรอง 1. ความเมตตา

ป้าคนขายส้มตำซึ่งอี้ออกไปช่วยทำงานเป็นประจำ เพื่อแลกเปลี่ยนกับอาหาร และเงินเล็กน้อย รู้สึกสงสารและเห็นใจอี้ออก เจ้าของรถผู้มั่งคั่งร่ำรวย หาวว่าเป็น ชะยะสังคมโดยที่เขาไม่รู้อาหมาย จึงปลอบใจไม่ให้คิดอะไรมาก

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

สุกข์กล่าวขอขมาหลุยส์ที่เป็นห่วงเธอ และสารวัตรกล่าวขอขมาเธอในการโทรศัพท์ มาบอกเรื่องพวกค้ายาเสพติด ที่จับเงินตราไว้ เขาพูดกับเธอด้วยถ้อยคำสุภาพ ทั้งในหน้า 35 และอี้ออกก็พูดสุภาพต่อเธอ

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท งานของสุภักดิ์ที่ทำให้แก่มูลนิธิ

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตาากรณา

สุภักดิ์มีความเมตตาต่อเด็กในมูลนิธิ เธอพยายามทำงานให้ดีที่สุดเพื่อเด็ก เหล่านั้นด้วยความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเด็ก ๆ พยายามอบรมสั่งสอน ให้คำแนะนำ ที่เหมาะสม เธอสนใจและเห็นใจเด็ก ๆ ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม เกี่ยวกับเรื่อง สัญชาติตามกฎหมายทำให้เป็นคนไม่มีสัญชาติ เธอมีความปรารถนาที่จะช่วยให้เด็ก เหล่านี้มีความสุข และเห็นใจในความเสียเปรียบในสังคม

คุณธรรมรอง 1. ความรับผิดชอบ

การเขียนรายงานเป็นภาษาอังกฤษสำหรับเด็กแต่ละคนเพื่อส่งไปยังผู้อุปการะ เป็นความรับผิดชอบที่น่าเบื่อหน่ายสำหรับผู้ร่วมงานอีกสองคน แต่สำหรับ สุภักดิ์ เธอ คิดว่าเป็นงานที่สนุกมากกว่า รายงานแต่ละฉบับมีความหมายสำหรับเด็กในโครงการ เป็นสายใยผูกพันระหว่างเด็กกับผู้อุปการะ เธอพยายามทำให้ละเอียดที่สุด รายงาน ทุก ๆ คำน รวมทั้งเลาถึงชนบทธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม เธอเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง ทำงานอย่างเต็มความสามารถ และคอยเป็นห่วงเด็ก พอมีข่าวปล้นธนาคาร เธอก็คิดถึงเด็กของมูลนิธิว่า จะมีไปร่วมปล้นด้วยหรือไม่

2. ความจงรักภักดีต่อชาติ

สุภักดิ์ คอยติดตามผลงานที่เธอพยายามอบรมสั่งสอนให้เด็กของมูลนิธิให้เป็น พลเมืองดี เด็กหนุ่ม ๆ หลายคน บอกกับเธอว่า ตนจะสมัครเข้ารับราชการทหาร เพื่อรับใช้ประเทศ

แม้จะเป็นลูกครึ่งที่สังคมทั่วไปไม่ยอมรับ และกฎหมายก็ไม่ยอมรับ แต่เด็ก เหล่านี้ยังมีความจงรักภักดีต่อประเทศไทย

3. ความซื่อสัตย์

เด็กในความดูแลของมูลนิธิฯ ทำงานสุจริต แม้จะเป็นงานที่ค่าตอบแทน
ก็เป็นงานสุจริตจึงมีคุณธรรมความซื่อสัตย์

4. ถือประโยชน์ส่วนรวม

สุภักดิ์ ทำงานกับมูลนิธิฯ เพื่อสังคมอย่างแท้จริง เพื่อนและพ่อแม่ต่างแนะนำ
ให้ย้ายไปทำงานที่บ้านเกิด แต่เธอไม่ทำเช่นนั้น เพราะประโยชน์ที่ได้รับจากงานของ
เธอนั้น ไม่เพียงแต่เด็ก แต่ยังรวมถึงทุกคนในครอบครัวของเด็ก ๆ ด้วย

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท ตำรวจศึกษาระเกี่ยวกับการปล้นธนาคาร สุภักดิ์กับเด็ก ๆ ต้อง
วางแผนช่วยเหลือสินค้าเอง

คุณธรรมหลักของบท ความสามัคคี

ตำรวจกำลังล้อมผู้ร้ายที่ปล้นธนาคาร สุภักดิ์ กับ เด็ก ๆ รวมมือกันวางแผน
ที่จะช่วยเหลือสินค้าเด็กของมูลนิธิกันตามลำพัง เพื่อจะได้สามารถช่วยได้ทันทางที่
ทางมีความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อจะช่วยเหลือสินค้าให้ได้

คุณธรรมรอง 1. ความรับผิดชอบ

เมื่อสินค้าถูกคนร้ายจับตัวไป สุภักดิ์ก็ไม่ได้นิ่งนอนใจ พยายามที่จะช่วยเหลือ
เด็กในอุปการะของมูลนิธิให้ได้ เธอรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่จะต้องดูแลเด็กเหล่านี้

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

แม้จะเป็นเวลาที่อยู่ในสถานะการณ์ที่ลำบาก แต่สุภักก็เตือนอีกอให้พูด ครั้นลงท้ายด้วย เป็นนิสัยประจำตัวของเธอที่จะเตือนให้เด็ก ๆ ในความอุปการะของมูลนิธิฯ พுகจาสุภาพอ่อนน้อมเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กับผู้อาวุโสกว่า ดังจากหน้า 56

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท นักค้าเฮโรอินที่กักกันลินคาไว กำลังตามหาเด็กที่มาช่วยลินคา และนำเฮโรอินไป

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

หลุยส์ อีโก แพร่และเอ็คกี้ ร่วมมือกันทำตามแผนการของคุณน้ำสุภัก เข้าไปแย่งกระเป๋ามรรจุเฮโรอิน และพาลินคาหนีไป คนร้ายก็พยายามตามเพื่อเอากระเป๋าคืนให้ได้ เด็ก ๆ ต้องการช่วยเหลือลินคา และเลี้ยงยั้งตัวจากคนร้าย

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท ขณะที่เด็ก ๆ มารวมกันที่มูลนิธิ คนร้ายก็ติดตามมา

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

สุภักกับเด็กอยู่รวมกันที่มูลนิธิฯ คนร้ายตามมา พยายามที่จะเข้ามาในอาคารให้ได้ เด็ก ๆ ต้องช่วยกันต้านทานไว้ ลินคาหวาดกลัวมาก สุภักคิดว่า เธอไม่น่าจะให้เด็ก ๆ นำเฮโรอินมาด้วยเลย แคชิงตัวลินคามาก็พอแล้ว เป็นการเลี้ยงมากที่ทำเช่นนี้

เธอพยายามติดต่อกับภายนอกด้วยโทรศัพท์ แต่ไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้รับโทรศัพท์เลย พวกเขาต้องช่วยตัวเอง ก่อนที่ตำรวจจะมา

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท รางวัลความดีที่สุกักและเด็ก ๆ ใ้รับ

คุณธรรมหลักของบท ความกล้าหาญ

สารวัตรใหญ่สัญญาว่าจะขอหนังสือเชิญเกียรติคุณจากท่านผู้ว่าฯ เพื่อมอบให้เด็กทั้งสี่ ที่เป็นพลเมืองดีของชาติ ช่วยทางราชการจนสามารถจับเฮโรอินได้ถึง 10 กิโลกรัม สุกักคิดว่าไม่คุ้มกันเลย แต่คิดอีกทีเขอและเด็ก ๆ ก็ทำเพื่อสิ่งที่คิดว่า ถูกต้องมากกว่า

เมื่อสุกักหนีบจดหมายก็พบบัตรเชิญให้ไปร่วมงานแพชั่นโชว์ สุกักหัวเราะเบา ๆ และฉีกบัตรเชิญใบนั้น และร้องไห้เสียใจอยู่เป็นเวลานาน พอเงยหน้าขึ้น ก็พบคนร้ายที่รอดจากการจับกุมของตำรวจกำลังมาหาเขอ

แสดงให้เห็นว่า สุกักกับเด็ก ๆ มีความกล้าหาญ กล้าที่จะเผชิญและต่อต้านสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และตอนท้าย สุกักเผชิญหน้ากับคนร้ายผู้นั้นอย่างทรนง

เรื่อง หวานรักนักศึกษา

เรื่องที่ 1 ตามหารัก

แก่นของเรื่อง การตามหาคู่หญิงควรสืบดูก่อนว่าเธอมีคนรักแล้วหรือยัง

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความอดทน

ถึง พยายามที่จะทำความรู้จักกับก้อยด้วยการสอบถามจากคนหลายคน และเมื่อเขาตามมาขอโทษที่บ้านของเธอเรื่องที่ทำรูปของเธอไปติดประกาศคนหาหย่าที่ป้ายประกาศของวิทยาลัยก็พบว่า เธอมีคู่หมั้นแล้ว เขาจึงต้องอดทนต่อความผิดหวัง

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ขณะที่ติดตามหาสาวนี้โดยถามจากบุคคลต่าง ๆ นั้น เขาจะใช้คำพูดที่สุภาพ กล่าวขอโทษ ในหน้า 20, 22 ก่อนที่จะถาม และกล่าวขอบคุณ ผู้ที่บอกรายละเอียดเกี่ยวกับก้อย ในหน้า 22, 25, 27 ซึ่งแสดงถึงความสุภาพอ่อนน้อม

เรื่องที่ 2 ปมรัก

แก่นของเรื่อง ความรักควรให้อภัยกัน

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้อภัย (อภัย)

นิคอกย์ให้อ้วนซึ่งแกล้งทำเป็นชอบพอเธอแล้ว ไม่สนใจในภายหลัง ทำให้ทั้งสอง
ไต่มีความรัก ความเข้าใจที่ดีต่อกันอีกครั้ง

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท อ้วนกับนิคมีกัยขบขันบ่นค้อยของกันและกันมากล่าว

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

อ้วนกับนิคพูดคุยกับอาจารย์อย่างสุภาพ ทั้งในหน้า 36, 38 เมื่ออ้วนเลี้ยงอาหารนิค
เธอก็กล่าวขอบคุณ

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท อ้วนจะแกล้งนิคเนื่องจากคำพูดของคนที่เคยบอกกับเพื่อนไว้

คุณธรรมหลักของบท การให้อภัย (อภัย)

ชวนแกล้งนิค ด้วยการแกล้งชอบพอแล้ว ทำเป็นไม่สนใจในภายหลัง เพื่อให้เธอ
เสียใจ แต่เมื่อพูดคุยกันเข้าใจแล้ว นิคก็ให้อภัย

คุณธรรมรอง 1. ความกล้าหาญ

เมื่อนิครู้ว่า อ้วนทำดีต่อเธอเพื่อต้องการแกล้ง เธอจึงตัดสินใจเผชิญความจริง
สามารถทำให้เธอใจกว้างได้ และอ้วนก็ยอมรับผิดกับนิค กล่าวสารภาพว่าตนผิด ทั้งจากหน้า 57
แสดงถึง ความกล้าของทั้งสองในการเผชิญปัญหาจนสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยดี

2. ความสุภาพอ่อนน้อม อ้วน และนิค พுகจาสุภาพต่อกัน

เรื่องที่ 3 เลี้ยงลูกาแรท

แก่นของเรื่อง ผู้หญิงไม่ควรสูบบุหรี่

คุณธรรมหลักของเรื่อง การไม่เสพสิ่งเสพติด

การสูบบุหรี่ของวัยรุ่นซึ่งเป็นผู้หญิงว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควร ทำให้สมองเฉื่อยชา มีผลเสียต่อการเรียน มีการแนะวิธีการเลิกสูบบุหรี่ว่าให้อมลูกอม หนากฝรั่ง หรือผลไม้คอง เมื่อเวลาที่ต้องการสูบบุหรี่

เรื่องที่ 4 รักที่เกาะล้าน

แก่นของเรื่อง ความรักที่เกาะล้าน

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม
กริ่งกั๊กกัน พุกจาสุภาพต่อกัน

เรื่องที่ 5 เพลงเพื่อเธอ

แก่นของเรื่อง ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความขยันหมั่นเพียร

วิทย์พยายามตามต้อตุ้ม โดยนั่งรถเมล์ตามตลอดสัปดาห์ และพยายามโทรศัพท์ไปหาบ่อย ๆ แม้จะยังไม่ได้พบกับตุ้ม ก็หมั่นโทรไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งประสบผลสำเร็จ

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม
ทุกคนพูดจาสุภาพต่อกัน

เรื่องที่ 6 โง่ไม่เห็นฝุ่น

แก่นของเรื่อง ความรักของกิ๊กกับโหน่ง

คุณธรรมหลักของเรื่อง การให้ (คำแนะนำ)

โหน่งให้คำแนะนำตักเตือนกิ๊กอย่างห่วงใย ไม่ให้คบคนชั่ว เมื่อจิกโกตีคตินเนอร์
จะมาหาเรื่อง เขาก็จะคุ้มครองกิ๊ก

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

โหน่งพูดจาสุภาพ มักมีคำลงท้าย ครับ พี่สาวของเขาก็กสุภาพ ดังในหน้า 107
กล่าวขอใจกิ๊กที่ชมว่าเขาน่ารัก กิ๊กกล่าวขอโทษโหน่งในตอนหลังที่เคาะว่า โง่ไม่เห็นฝุ่น

2. การไม่คบคนชั่วและคบคนดีเป็นมิตร

โหน่งบอกกิ๊ก ให้เลือกคบคนดีจะทำให้ตนดีไปด้วย แต่ถ้าคบเพื่อนไม่ดีจะทำ
ให้พลอยเสียหายไปด้วย ผู้ที่ตีคตินเนอร์เป็นคนใจอ่อน จึงควรหลีกเลี่ยง ดังในหน้า 110-111

เรื่องที่ 7 ผมเป็นคนซื่อ

แก่นของเรื่อง ผู้เล้ามีความรัก เพราะความซื่อของเขา

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

โน้ตบอกให้ผู้เล้าทำอะไร เขาก็ทำตามนั้น

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ผู้เล้าและโน้ต พูดจาสุภาพต่อกัน เช่น หน้า 118 โน้ต กล่าวขอใจที่ผู้เล้ายื่น
จากข้าวที่เขาส่งมาให้ผิด มาแลกกับเชอ และหน้า 119 ผู้เล้าพูดคำลงท้ายว่าครับ

เรื่องที่ 8 ธิคารังสน

แก่นของเรื่อง มั่งได้รับเลือกเป็นธิคารังสนในงานกีฬาของวิทยาลัยพาณิชยการพระนคร

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

มั่งกับสันติพิศจากสุภาพต่อกัน

เรื่อง ไล้คอม

แกนของเรื่อง คอมผู้อาภัพเป็นส่วนที่สังคมสร้างแล้วไม่รับผิดชอบ

คุณธรรมหลักของเรื่อง ความเมตตากรุณา

คอมเป็นเด็กที่มีปัญหา เนื่องจากสภาพสังคม แม่เป็นสาวใจแตกชอบหนุ่มพระเอก
 ลีเกรงงามและหนีตามเขาไป พ่อขาดความรับผิดชอบ มองเห็นผู้หญิงเป็นเครื่องเล่น ส่วน
 พ่อเขาก็อ้างแต่จะให้ลูกสาวได้แต่งงานกับคนร่ำรวย เชื่อกความมีหน้ามีตาของตน เมื่อคอม
 เกิดมา พ่อเขาจึง เกลียดชัง ปัญหาจะไม่เกิดขึ้น ถ้าทุกคนมีความเมตตากรุณาต่อคอม เช่น
 แม่เขา เรื่องนี้ต้องการเราให้เกิดความเห็นใจในความทุกข์ของคอม และควรช่วยเหลือหาก
 มีโอกาส

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท ลุงทุนมีลูกสาวสวย

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท แสงหล้าพึงพอใจพระเอกลีเก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท แสงหล้าหนีตามพระเอกลิเก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

พรชัย พระเอกลิเกพุกจาสุภาพอ่อนหวาน กับแสงหล้า จนเธอหลงใหล
กึ่งในหน้า 29 - 33

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท แสงหล้ากลับบ้าน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท ความหวังใหม่ของลุงต๋น ต้องการให้แสงหล้าไปทำแท้ง

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความเมตตา

นางลาคัคค่าน ไม่ต้องการให้แสงหล้าไปทำแท้ง เตือนว่า การทำแท้งเป็นบาป
ผิดศีล หากไม่มีใครเลี้ยง นางจะเลี้ยงเอง กึ่งในหน้า 48 - 49 นางลาคัคค่านมีความ
เมตตาและมีมนุษยธรรม

2. การคบคนดีเป็นมิตร

บัวซอนมาหาแสงหล้า เพื่อปลอบใจเพื่อน ตักเตือนว่า ให้ลืมอดีตที่ผิดพลาดเสีย
แล้วเริ่มต้นใหม่ ตัวเธอเองไม่สบายใจที่เห็นแสงหล้าเป็นเช่นนี้ กึ่งปรากฏในหน้า 45-46
นับได้ว่า บัวซอนเป็นเพื่อนที่ดี ยามเพื่อนทุกข์ก็ยังมาปลอบประโลม และตักเตือนให้ปฏิบัติ
ในสิ่งที่ถูกต้องและดีกว่าที่เป็นอยู่

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท ความหวังสลายเมื่อแสงหล้าทำแท้งไม่สำเร็จ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

แสงหล้าประพาศ ศิวิไลในกาม จึงต้องทำแท้ง ได้รับความทุกข์ทรมาน เมื่อทำไม่สำเร็จ พ่อของเชอโกกรช หาเรื่องทุบตี แม้คนที่ชอบพอจะแต่งงานด้วยก็ไม่เหลียวแล

คุณธรรมรอง 1. การคบคนก็เป็นมิตร

เมื่อแสงหล้ามีความทุกข์ บัวซอนจึงปลอบใจว่าพ่อคลอดลูกแล้ว พ่อของแสงหล้าคงดีขึ้นกว่านี้ ในหน้า 58 บัวซอนจึงเป็นเพื่อนที่ดี เชอหวังดีต่อแสงหล้าเสมอ

2. ความเมตตา

นางลาต้องการให้ลูกของแสงหล้าเกิดมา เมื่อลูกจะตัวร้ายลูกสาว นางก็น้ำมปราม นับเป็นผู้ที่มีมนุษยธรรม

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท ความขมขื่นใจของค่อม

คุณธรรมหลักของบท ความอดทน

ค่อมอายุ 7 ขวบ แต่ตัวเล็กเหมือนเด็ก 5 ขวบ หลังอ้อมๆ เพื่อน ๆ คอยรังแก ตา มุ่งแต่ไ้งาน มีอคติต่อค่อม จนเขานอยากตาย ค่อมต้องทำงานหนัก เกินตัว ต้องอดทนทำงานหนัก อดทนให้เพื่อนรังแก ล้อเลียนเอา อดทนต่อความเกลียดชัง และการกระทำที่มีอคติของตา

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

ครูที่โรงเรียนซึ่งค่อมไปเกี่ยวหญ้า พุคไฟเราะต่อเขา

2. ความเมตตากรุณา

ยายคอยคุ้มครอง ปกป้องคุ้มครองจากตาผู้ร้าย จนบางครั้งท้องทะเลาะกับตา
ยายเมตตาต่อคอม และกรุณาด้วยการปกป้อง

3. การให้

ครูใจดีให้ขนมแก่คอม

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท แม่เฒ่าหวังว่าจะอยู่ดูแลคอมได้อีกไม่นาน

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตา

แม่เฒ่าหวังใยคอม เกรงว่าตนเองจะมีชีวิตอยู่ดูแลคอมได้อีกไม่นาน

คุณธรรมรอง ความอดทน

คอมต้องอดทนต่อการถูกเพื่อนแกล้ง ขณะที่เล่นวู้ชน เพราะประสงค์จะเล่น
เหมือนกับผู้อื่นบ้าง

บทที่ 9

สาระสำคัญของบท เป็นวันหนึ่งตาเตะคอมจนคอมนอนคอพับ

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความกรุณา

แม่เฒ่าบอกว่า พ่อเฒ่าซึ่งเตะคอม ว่าเป็นยักษ์หรือเป็นคน แล้วช่วยพยายาม
หาผ้ามาเช็ดหน้าให้

2. ความประหยัค

แม่เฒ่าพ้อผ้าให้คอม เพราะคิดว่าตนเองมีเวลาว่าง ควรจะทอเสื้อให้
หลานได้ เพื่อไม่ต้องซื้อให้สิ้นเปลือง นับได้ว่ายายของคอมเป็นผู้ที่มีความประหยัค

บทที่ 10

สาระสำคัญของบท ยายกับคอมไปที่บึงยายแห้ง

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

ยายเล่าเรื่องบึงยายแห้งให้คอมฟังแล้วหันลงน้ำลึก เพราะมีอันตราย
สอนหลานให้นับเลข ช่วยดูแลยามไม่สบายด้วยความรักและเอาใจใส่ แม้ว่ายาย
จะแก่มากก็ยังทำงาน เนื่องจากไม่ประสงค์ให้คอมทำงานมากขึ้น

ครูมาที่บ้านยายของคอมเพื่อ สรรวจแก้กระดูกค้าง แล้วบอกให้คอมไปโรงเรียน
ได้เลย สำหรับหลักฐานทะเบียนบ้านให้จัดทำภายหลังได้ บุคคลทั้งสองมีความเมตตากรุณา
ต่อกอม

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ครูพูดจาสุภาพกับแม่เต่า กล่าวขอโทษ ก่อนที่จะถามถึงเรื่องคอมว่า ทำไม
ไม่มีพ่อ และพูดเพราะด้วย

บทที่ 11

สาระสำคัญของบท พ่อเช่าฟาคหัวคอม

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. ความยุติธรรม

แม่เต่าไม่ยอมให้เงินพ่อเต่าไปเค็มพันชนไก่ แต่จะเก็บเอาไว้ให้คอม
เพราะว่าเป็นเงินขายหมูซึ่งคอมเป็นคนเลี้ยง

2. ความขยันหมั่นเพียร

แม่เต่าวัย 80 ยังถักยอซึ่งเป็นเครื่องมือในการหาปลา เพื่อหารายได้
แสดงว่าเป็นผู้มี ความขยันหมั่นเพียรมาหากิน

บทที่ 12

สาระสำคัญของบท แม่เฒ่าตาย

คุณธรรมหลักของบท ความกรุณา

แม่เฒ่าเป็นห่วงคอม ก่อนตายได้ขอร้องพ่อเฒ่าไม่ให้เขียนตีคอม ซึ่งพ่อเฒ่าก็รับปาก แม่เฒ่ามีความกรุณาต่อคอม เห็นเขาได้รับแต่ความทุกข์จึงประสงค์ให้คลายจากทุกข์ไปบ้าง

ครุ่นนำคอมไปเพื่อนามัยเมื่อเขาได้รับบาดเจ็บ แสดงถึงความกรุณา

คุณธรรมรอง การให้

เมื่อแม่เฒ่าเจ็บหนัก แสวงคำไปปลุกเพื่อนบ้าน ต่างมาเฝ้าอยู่เป็นเวลานาน บางคนออกความเห็นให้ไปนิมนต์ครูบาญเฒ่ามาจากวัด บางคนให้เตรียมข้าวตอกคอกไม้ ใส่มือแม่เฒ่าเป็นการช่วยเหลือให้กำลังใจ เป็นการมีน้ำใจต่อกัน

บทที่ 13

สาระสำคัญของบท คอมคิดถึงยายและชาติที่พึ่งทางใจ

คุณธรรมหลักของบท การให้ (คำแนะนำ สิ่งของ และความช่วยเหลือ)

ยายถ่ายทอดความรู้ไว้ให้คอมหลายประการโดยที่เขาไม่รู้สึกรู้สัว คอมคิดถึงยาย และครูใจดีที่เคยให้ขนมเขารับประทาน เคยพาเขาไปหาหมอทั้งยายและครูเป็นผู้ที่ให้ ยายให้ความรู้ ความรักและความอบอุ่น ส่วนครูให้ขนมและช่วยเหลือพาไปหาหมอ

คุณธรรมรอง ความขยันหมั่นเพียร

คอมจดจำวิธีทำน้ำบูซึ่งยายเคยสอนไว้ได้ ขณะที่ยายยังมีชีวิตอยู่ เขาก็หมั่นซักถามเกี่ยวกับวิธีเก็บบูไว้รับประทานนาน ๆ ดังในหน้า 111 - 112 สนใจใ้ถาม และสามารถจดจำ นำมาปฏิบัติได้

บทที่ 14

สาระสำคัญของบท คอมมุนิซึมเห่งาและป่วยเป็นไข้

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. การให้ (ความช่วยเหลือ)

พ่อเข่าหายาให้คอมมิวนิสต์เจ็บป่วย

2. ความอดทน

คอม มูนิสต์แค่นี้ก็แข็งแรงเกินวัย เพราะต้องทำงานหนักตั้งแต่เด็ก
ถึงในหน้า 120 บรรยายว่า ผ่านมือสากคาน ผิวเนียนอกผ้าถูกแดดเผาจนกร้านเกรียม
แสดงให้เห็นว่า เขาต้องอดทนต่อความตรากตรำ ในการทำงาน นอกจากนี้ยังต้อง
อดทนต่อความเจ็บใจ ที่ผู้คนมาว่าพ่อแม่ของตนว่าใจดำ หึงหู่ไปได้ อีกทั้งต้องอยู่กับตา
วัยความหวาดกลัว

บทที่ 15

สาระสำคัญของบท พ่อเข่าสำนักนิค

คุณธรรมหลักของบท ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว

พ่อเข่าสำนักถึงความไม่ดีของตนเอง อันเป็นเหตุให้คนในครอบครัวได้รับ
ความลำบาก โดยเฉพาะคอม จึงทำบุญต่ออายุให้ เพื่อหวังเป็นการถ่วงเวลา

สำหรับแสงคำ พ่อเข่าให้ลดจำนวนข้าวที่จะต้องมาให้ตนและให้ส่วนที่เหลือ
แก่ลูกของแสงคำ เขาคิดว่าคงพอกินพอใช้สำหรับตนเองกับคอม หากไม่เล่นการพนัน
นอกจากนี้ยังไปขอขมาเจ้าอาวาสวัดที่เกลว่งเกินมาแก้ก่อนเพื่อขอให้บาปสิ้นสุดใน
ชาตินี้

คุณธรรมรอง 1. ความไม่ประมาทและมีสติ

พอเขาคุ้นกันได้ถึงความไม่ดีที่เคยทำ ด้วยกับท่านเจ้าอาวาสวัดถึงเรื่องราวสมัยที่ยังหนุ่ม และสุดท้ายก็เห็นพ้องกันในเรื่องความตาย เมื่อเขาคิดได้ รู้ว่าสิ่งใดที่ชั่วและคาคว่า ตนคงจะมีชีวิตอยู่ได้อีกไม่นานนัก จึงพูดส่งไว้ว่า ยกทีนาให้แกแสงคำ ส่วนควายกับบ้านให้คอม เขาจึงเป็นผู้ไม่ประมาทและมีสติ เตรียมพูดไว้เพื่อจะได้ไม่เกิดความยุ่งยากภายหลัง

2. ความสุภาพอ่อนน้อม

พอเขาไปขอโทษขอมาพระที่ได้เคยล่วงเกิน และบอกกับแสงคำ่ว่า หากแสงหลางกลับมาบ้านมาก็ฝากขอโทษด้วย

บทที่ 16

สาระสำคัญของบท ครูผู้มาใหม่ให้ความสนใจต่อ

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

ครูสุพรรณใจดีของคอม และครูดคา ครูคนใหม่ ส่งสารคอมว่าเป็นเด็กซาะความอบอุ่น เด็กวัยนี้ควรเป็นเวลาแห่งความสนุกสนานร่าเริง ครูดคากล่าวว่ามีทางใดที่จะทำให้คอมดีขึ้นแล้วเธอจะทำ ครูสุพรรณจึงพูดสนับสนุนว่าเป็นการกระทำที่ดีและได้กุศลมาก

ครูทั้งสอง เป็นผู้มีความเมตตากรุณา ต้องการจะช่วยเหลือให้คอมพ้นจากความทุกข์ และมีความสุข

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

ครูสุพรรณไปที่บ้านพอเฒ่า แต่พอเฒ่าจำไม่ได้ เมื่อเธอแนะนำตัว พอเฒ่าจึงกล่าวขอโทษ

บทที่ 17

สาระสำคัญของบท พ่อเฒ่าตาย

คุณธรรมหลักของบท ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว

พ่อเฒ่านี้กลัวว่าจะตกนรกเมื่อตายไป จึงไปหาครูบา เพื่อขอคำแนะนำให้ลดบาปที่เคยทำ ครูบาให้รักษาศีล พ่อเฒ่าเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง แต่ก็พยายามที่จะอดเหล้า

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

พ่อเฒ่าขอโทษคอมพิวเตอร์ก่อนที่ตนจะตาย

2. การให้ (ความช่วยเหลือ)

เมื่อได้ยินเสียงพ่อเฒ่าคืนโครมคราม เพื่อนบ้านต่างวิ่งมาดูและไปตามแสงคำมาให้ความช่วยเหลือ ด้วยความมีน้ำใจและไม่ดูคายน

3. ความจงรักภักดีต่อศาสนา

พ่อเฒ่าหมั้นไปวัดเพื่อคุยกับพระด้วยความรู้สึกสงวน ทำให้นึกเสียใจว่าควรจะพบความสงบเช่นนี้มานานแล้ว และก่อนตายเขาก็อยากเห็นชายผ้าเหลืองแสดงถึงความศรัทธาต่อศาสนา

4. การรู้จักประมาณ

เมื่อก่อนพ่อเฒ่าตั้งความหวังไว้ว่า เมื่อตายแล้วกระดูกของตนจะต้องมาอยู่ใกล้กับผู้มีฐานะดี ต่อมาเขาคิดได้ ไม่อยากเรียกร้อง ตั้งใจกับลูกหลานเพียงแต่ไม่ละเลยศรัทธาพอใจแล้ว

บทที่ 18

สาระสำคัญของบท ครูลดากลายเป็นสิ่งทดแทนยายของคอม

คุณธรรมหลักของบท ความเมตตากรุณา

ครูลดา สงสารคอม จึงเอาใจใส่จะไปช่วยงานศพพ่อเต้า คอยถามเรื่อง
รับประทานอาหาร เมื่อคอมไม่ยอมรับประทานอาหารเพราะมีคนมากเกินไป เธอก็รับประทานอาหาร
กับคอมด้วย ครูลดาเป็นผู้ที่มีความกรุณา ต้องการช่วยเหลือคอมให้พ้นทุกข์

บทที่ 19

สาระสำคัญของบท โรงเรียนปึกเทอม ครูลดาไม่อยู่ คอมจึงเฝ้าแต่รอคอย

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความเมตตากรุณา

ครูลดาอยากเห็นคอมมีความสุข และเป็นปกติเหมือนคนอื่น ๆ เมื่อเห็นคอม
เชื่องซึม เธอจึงไม่สบายใจ พยายามช่วยเหลือและเอาใจใส่คอม

บทที่ 20

สาระสำคัญของบท คอมฆ่าตัวตายที่ปึงยายแห่ง

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง 1. การให้ (สิ่งของ)

เมื่อกลับมาที่โรงเรียน ครูลดาได้เสื้อผ้าจากคอมนับว่าเธอมีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อคอม

2. ความขยันหมั่นเพียร

ครูลดาไม่ยอมอยู่ว่าง ๆ เธอฝึกไหมพรมไปด้วย แสดงถึงความขยัน ไม่ยอม
เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์

เรื่อง ไอ้แย้ ต.จ.ว.

แกนของเรื่อง ความรักของแย้ ต.จ.ว.

คุณธรรมหลักของเรื่อง ไม่มี

บทที่ 1

สาระสำคัญของบท ผู้เขียนคัดเลือกพระเอกของเรื่อง

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม
แย้พุดจาสุภาพกับศุภักษร

บทที่ 2

สาระสำคัญของบท การล้อเลียนของเพื่อน

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

กิมเฮียงมักถูกเพื่อนล้อเลียนและร้องไห้ แย้ ต.จ.ว. หนูไม่ได้ จึงเกิดการชกต่อยกันขึ้น เป็นการช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอ ทำให้เพื่อนล้อกิมเฮียงน้อยลง

บทที่ 3

สาระสำคัญของบท ความรักที่เกิดจากการเข้าใจผิด

คุณธรรมหลักของบท การให้ (ความช่วยเหลือ)

แย้ ต.จ.ว. ให้ความช่วยเหลือเพื่อนในการเกี้ยวผู้หญิง จนกระทั่งหญิงผู้นั้นเข้าใจผิดคิดว่าแย้มาขอพบตน

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

แนะนำของฝากมาให้ ป้ากล่าวขอบคุณในหน้า 35 แยมและป้าพูดจาสุภาพ
ต่อกัน

บทที่ 4

สาระสำคัญของบท แยมพูดไม่จริงเพื่อหวังจะเอาใจคนรัก

คุณธรรมหลักของบท ความสะอาดทางวาจา

ในบทนี้บอกผลเสียของการพูดไม่จริงของแยม ค.จ.ว. ซึ่งคิดจะเอาใจผู้หญิง
จนเป็นเหตุให้พ่อของผู้หญิง ผู้เป็นทหารซึ่งพูดจริง ทำจริงห้ามลูกสาวไม่ให้คบด้วย

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

แยม ค.จ.ว. ให้อพของป้าเมื่อพบกัน และเมื่อเพื่อนแนะนำให้รู้จักคนรัก
แยมจึงยกมือไหว้ ซึ่งเชอก็ไหว้ตอบ นอกจากนี้ป้ากับแยมพูดจาไพเราะต่อกัน

บทที่ 5

สาระสำคัญของบท แยม ค.จ.ว. ล้มเหลวในความรัก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี เขาชอบพอลานสาวของศุภักษร แต่ก็ไม่สมหวัง

บทที่ 6

สาระสำคัญของบท จดหมายรัก

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

แยมเขียนจดหมายเพื่อเกี้ยวสาว แต่หญิงนั้นกลับเป็นอาจารย์ของเพื่อน เขาไม่ได้
สอบถามเสียก่อนว่าเธอเป็นใคร

คุณธรรมรอง 1. ความสุภาพอ่อนน้อม

แม้รู้ความจริงว่าผู้หญิงที่เขาเขียนจดหมายเกี่ยวกับพาราดีเป็นอาจารย์ของเพื่อน จึงเขียนจดหมายไปขอโทษ ทั้งในหน้า 92 - 93 และการเขียนจดหมายติดต่อกัน ก็ใช้ถ้อยคำที่สุภาพ

2. ความขยันหมั่นเพียร

ครูของเพื่อนเขียนจดหมายชักเพื่อนให้เข้าเรียน หมั่นเข้าเรียน และอ่านหนังสือ

3. การไม่ทำร้ายร่างกาย

ครูของเพื่อนเตือนแย้งว่า การทำร้ายครูเป็นสิ่งไม่ดี ควรที่จะให้ความเคารพมากกว่า ซึ่งเขาก็ตอบว่า จะไม่ทำร้ายครู

บทที่ 7

สาระสำคัญของบท แม้ชอบพอนักเรียนโรงเรียนสตรีวิทยา

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

แม้เกี่ยวกับนักเรียนโรงเรียนสตรีวิทยา พยายามใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะได้พูดคุยกับเธอ มีการกลั่นแกล้งกัน แต่ก็ไม่ยอมให้อภัย จะต้องเอาชนะให้ได้

คุณธรรมรอง ความสุภาพอ่อนน้อม

เมื่อแม่ ต.จ.ว.ช่วยจ่ายเงินค่าของให้เพียงหนึ่งบาท แตะก็กล่าวขอโทษ และแม่จ่ายค่ารถเมล์ให้เธออีก เธอก็กล่าวขอบคุณ

บทที่ 8

สาระสำคัญของบท เกี่ยวกับศุภกษัตริย์เรื่องความรักของตน

คุณธรรมหลักของบท ไม่มี

คุณธรรมรอง การให้ (ความช่วยเหลือ)

จากหน้า 112 ครูผู้ซึ่งแยชอบเพราะแม่เป็นครูต่างโรงเรียนก็ยังมีน้ำใจช่วยให้
เขาคมยากม ให้นำคัมในคราววิ่งแข่งกีฬา

ความหมายของคำที่ใช้ในตาราง

พึ่งตนเอง	คือ	การพึ่งตนเอง
คบคนดี	คือ	การคบคนดีเป็นมิตรและไม่คบคนชั่ว
ไม่ทำร้าย	คือ	การไม่ทำร้ายร่างกาย
ไม่โลภ	คือ	ความไม่โลภและไม่สักขโมย
ไม่ผิดกาม	คือ	การไม่ประพฤติผิดในกาม
สะอาดวาจา	คือ	ความสะอาดทางวาจา
ไม่พนัน	คือ	การไม่เล่นการพนัน
ไม่เสพสุรา	คือ	การไม่เสพสุราเมรัยและสิ่งเสพติด
ละเอียด	คือ	ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว
อดทน	คือ	ความอดทน
ระเบียบ	คือ	การมีระเบียบวินัย
นักกีฬา	คือ	ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
กล้าหาญ	คือ	ความกล้าหาญและรับผิดชอบ
ซื่อสัตย์	คือ	ความซื่อสัตย์
ยุติธรรม	คือ	ความยุติธรรม
ขยัน	คือ	ความขยันหมั่นเพียร
ประหยัด	คือ	ความประหยัด
กตัญญู	คือ	ความกตัญญูทุกเวที
สุภาพ	คือ	ความสุภาพอ่อนน้อม
สามัคคี	คือ	ความสามัคคี
ประโยชน์	คือ	ถือประโยชน์ส่วนรวม
จงรักภักดี	คือ	ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
การให้	คือ	การให้
เมตตา	คือ	ความเมตตากรุณา
ไม่ประมาท	คือ	ความไม่ประมาทหรือความมีสติ

ਅੰਕ 2 (ਅ)

	ผู้ชมรวม	ฟังตนเอง	คนอื่นก็	ไม่ทำร้าย	ไม่โศก	ไม่อึดทน	สะอาดวาจา	ไม่พนัน	ไม่เสพยา	ละอาย	อดทน	ระเบียบ	นักกีฬา	กล้าหาญ	ซื่อสัตย์	ยุติธรรม	ขยัน	ประหยัด	กตัญญู	สุภาพ	สามัคคี	ประโยชน์	จงรักภักดี	การให้	เมตตา	ไม่ประมาท	อื่น ๆ	รวม
6. จักรยานแดงในวัยผู้ใหญ่ 6.1 หมู่เยาวชนวัยผู้ใหญ่ คุณธรรมหลักของเรื่อง คุณธรรมรอง			1							1	1									1								รวม 3
6.2 จักรยานแดงในวัยเด็กเล็ก คุณธรรมหลักของเรื่อง คุณธรรมหลักของบท คุณธรรมรอง			1		1					1	4		1	1						5					1			รวม 19
6.3 ความยุ่งยากในการจะเดิน บนที่ขรุขระ คุณธรรมหลักของเรื่อง คุณธรรมหลักของบท คุณธรรมรอง											1						2			1		1		2				รวม 10
6.4 พินัยกรรมรายเดือน คุณธรรมหลักของเรื่อง คุณธรรมหลักของบท คุณธรรมรอง											2	3								4				1	2	3		รวม 16
7. จากความเป็นเจ้าของฟาร์ม คุณธรรมหลักของเรื่อง คุณธรรมหลักของบท คุณธรรมรอง											4	2			1	1	8	6	1			1			5	1	2	รวม 47

71572 (7B)

[illegible]

11111 2 (no)

[illegible]

77172 2 (WB)

[illegible]

၈၂၄၂၂ ၂ (၈၈)

[illegible]

117572 2 (MB)

[illegible]

附件 2 (附)

[illegible]

7777 2 (MB)

[illegible]

จากการวางแสดงให้เห็นว่า หนังสือเรื่องที่ปรากฏคุณธรรมทั้งคุณธรรมหลัก
 ของเรื่อง คุณธรรมหลักของบท และคุณธรรมรอง รวมกันแล้วมากที่สุดคือ ผู้นับคนนั้น
 ชื่นชมอุรอก จำนวน 117 ครั้ง รองลงมา ไค้แก่ ลูกป่า 76 ครั้ง ถนนนอกเมือง 66 ครั้ง
 วิทยวิสุทธิ 59 ครั้ง เด็กบ้านทุ่ง 55 ครั้ง โลกกว้าง 54 ครั้ง เหนาสันทาว 51 ครั้ง
 ชนอันอยกลางทุ่งนา 50 ครั้ง ตามลำดับ ส่วนเรื่องที่พบว่า มีคุณธรรมน้อย ซึ่งพบเรื่องละ
 หนึ่งคุณธรรมเท่านั้น ไค้แก่ เรื่อง อาจารย์แหม่ม คนสวยปากซอย เรียนรัก รักกันวันนี้
 (คึกว่า) หีบแก้ว-หีบขวก จกหมายรักฉบับสุดท้าย รักแบบใหม่ รักซ้อนซ้อนรูป สาวพาณิชย์
 สาธิตกักรัก เลกซ์ิกาแรท รักที่เกาะล้าน นมเป็นคนชื่อ และธิดาวังสน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือสำหรับวัยรุ่น
2. เพื่อจัดทำบรรณานุกรมหนังสือที่มีคุณธรรมสำหรับวัยรุ่น โดยจัดเรียง

ตามลำดับคุณธรรม

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ หนังสือสำหรับวัยรุ่น ประเภทบันเทิงคดี ที่พิมพ์ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2524 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2526 ไม่รวมหนังสือแปล นิทาน และตำนาน โดยคัดเลือกมาจากสำนักพิมพ์ต่าง ๆ จำนวน 38 เล่ม

2. เกณฑ์การวิเคราะห์

ผู้วิจัยสร้างเกณฑ์การวิเคราะห์ โดยรวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม นำเกณฑ์การวิเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้อง เมื่อปรับปรุงให้ดีขึ้นแล้วจึงนำไปวิเคราะห์

3. การวิเคราะห์หนังสือ

3.1 อ่านหนังสือที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทีละเล่มเพื่อลงรายละเอียดทางบรรณานุกรม และจัดทำบรรณนิทัศน์

- 3.2 อ่านหนังสือแต่ละเล่มอย่างละเอียดเพื่อ

3.2.1 วิเคราะห์เนื้อหาแต่ละบท โดยหาสาระสำคัญของบท และหาคุณธรรมหลักของบท รวมทั้งคุณธรรมรองของบทนั้น ๆ

3.2.2 วิเคราะห์เนื้อหาแต่ละเรื่องโดยหาแก่นของเรื่อง และหาคุณธรรมหลักของเรื่อง

3.3 แสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาค่านคุณธรรม โดยวิธีพรรณนา

3.4 จัดเรียงบรรณานุกรม พร้อมควยบรรณนิเทศน์ตามลำดับกลุ่มของ แต่ละคุณธรรมหลักของเรื่อง

สรุปผลการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์เนื้อหาค่านคุณธรรมของหนังสือสำหรับวัยรุ่น ประเภทบันเทิงคดีที่จัดจำหน่ายในตลาดหนังสือ จำนวน 38 เล่ม ซึ่งประกอบควย เรื่องเดียวจบ ในเล่ม 32 เรื่อง และเรื่องสั้น 41 เรื่อง สรุปได้ดังนี้คือ

1. คุณธรรมหลักของเรื่องซึ่งปรากฏในหนังสือมากที่สุด ได้แก่ การให้รองลงมาคือ ความเมตตากรุณา การคบคนดีเป็นมิตรและไม่คบคนชั่ว ซึ่งมีความดีเท่ากันกับความขยันหมั่นเพียร การรู้จักประมาณ ซึ่งมีความดีเท่ากันกับความอดทน และความกล้าหาญและรับผิดชอบ การทำหน้าที่ซึ่งมีความดีเท่ากันกับความไม่ประมาท หรือความมีสติและการไม่เสทสุราเมรัยและสิ่งเสพติด และถือประโยชน์ส่วนรวม การพึ่งตนเอง ตามลำดับ ส่วนคุณธรรมหลักของเรื่องที่ไม่ปรากฏเลย ได้แก่ การไม่ทำร้ายร่างกาย ความไม่โลภและไม่ลักขโมย การไม่ประพฤติผิดในกาม ความสะอาดทางวาจา การไม่เล่นการพนัน ความสะอาดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว การมีระเบียบวินัย ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความประหยัด ความกตัญญู กตเวทิต์ ความสุภาพอ่อนน้อม ความสามัคคี และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2. คุณธรรมหลักของบทซึ่งปรากฏมากที่สุด ได้แก่ การให้ ร่องลงมาคือ ความเมตตา กรุณา ความอดทน การคบคนดีเป็นมิตร และไม่คบคนชั่ว ซึ่งมีความดีเท่าเทียมความขยันหมั่นเพียร ตามลำดับ ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏเลย ได้แก่ ความซื่อสัตย์ และคุณธรรมที่พบน้อยที่สุด คือ การไม่ประพฤติดิฉินในกาม การไม่เล่นการพนัน การมีระเบียบวินัย ตามลำดับ

3. คุณธรรมรองซึ่งปรากฏมากที่สุดในแต่ละบท ได้แก่ ความสุภาพอ่อนน้อม ร่องลงมา คือ การให้ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความกตัญญู กตเวที ตามลำดับ และคุณธรรมรองที่ปรากฏน้อยที่สุดมี 2 คุณธรรม ซึ่งมีความดีเท่ากัน คือ การไม่เล่นการพนัน ความสะอาดและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว ร่องลงมามี 3 คุณธรรม ซึ่งมีความดีเท่ากัน คือ ความไม่โลภและไม่ลักขโมย การไม่เสพสุราเมรัยและสิ่งเสพติด ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

4. หนังสือเรื่องซึ่งปรากฏคุณธรรมทั้งคุณธรรมหลักของเรื่อง คุณธรรมหลักของบท และคุณธรรมรองรวมกันแล้วมากที่สุด ได้แก่ ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุรอก ร่องลงมาคือ ลูกป่า ถนนนอกเมือง วัยบริสุทธิ์ เด็กบ้านทุ่ง โลกกว้าง เคนหาสน์ดาว ชนน้อยกลางทุ่งนา ตามลำดับ ส่วนเรื่องที่พบว่า มีคุณธรรมน้อย ซึ่งพบเรื่องละหนึ่งคุณธรรมเท่านั้น ได้แก่ เรื่องอาจารย์แหม่ม คนสวยปากซอย เรียนรัก รักกันวันนี้ (ก็ว่า) หับแก้ว - หับชวด จดหมายรักฉบับสุดท้าย รักแบบใหม่ รักซ่อนซ่อนจูบ สาวพาณิชย์ สาธิติถิกรัก เลดี้ข้าแค้น รักที่เกาะล้าน ผมเป็นคนชื้อ และชิคารังสน

อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือสำหรับวัยรุ่น อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า ดังต่อไปนี้

1. ผลจากการศึกษาค้นคว้า พบว่า คุณธรรมหลักของเรื่อง และคุณธรรมหลักของบท ที่ปรากฏมากที่สุด คือ การให้ สาเหตุหนึ่ง อาจเนื่องมาจาก คุณธรรมการให้ มีความหมายกว้างขวาง ครอบคลุมหลายด้าน ได้แก่ การให้สิ่งของ ให้ความช่วยเหลือ คำแนะนำ ให้ภัย และเสียสละ กล่าวคือ เนื้อหาในหนังสือส่วนใหญ่ ตัวละครมักแสดง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันด้วยน้ำใจ แบ่งปันสิ่งของ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมักจะ จบเรื่องด้วยการให้ภัย เช่น

เรื่องขนาน้อยกลางทุ่งนา ต้องการแสดงให้เห็นว่า การเอื้อเฟื้อเป็นสิ่งดีงาม
เรื่องเคหาสน์ดาว เป็นชีวิตรักของหนุ่มสาว ซึ่งให้ความช่วยเหลือกัน จนเกิด
เห็นใจ และกลายเป็นความรัก

เรื่องเชือกกับฉันทน์ ก็เป็นเรื่องของความรัก ซึ่งเกิดความเข้าใจผิดกัน ในตอนแรก
แต่ในที่สุด ทุกคนก็ให้อภัยต่อกัน จึงจบเรื่องอย่างมีความสุข

เรื่องบึงหญ้าป่าใหญ่ แสดงให้เห็นชีวิตของเด็กในชนบท เช่น โทน ซึ่งให้ผู้อื่น
อยู่เสมอ ให้สิ่งของ ความช่วยเหลือ ให้ภัย และให้ความคิดผินอันงคงาม

เพราะฉะนั้นโดยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คุณธรรมที่พบมากที่สุดจึงเป็นคุณธรรม
การให้ นอกจากนี้ ในหนังสือประเภทอื่น ๆ ก็ยังพบว่า มีคุณธรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
และเสียสละ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับคุณธรรมการให้ มากอีกด้วย คือ หนังสือสำหรับเด็ก
ประเภทวรรณกรรมปัจจุบัน (วิจิตรฯ สุภากร 2523 : 83) และหนังสือการ์ตูน
เล่มละบาทก็พบว่า มีพฤติกรรมส่งเสริมคุณธรรมค่านี้นี้มาก เช่นเดียวกัน (กรรณิกา
ศรีเจริญ 2525 : 86)

สำหรับความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นคุณธรรมที่พบมากเป็นอันดับสองของทั้ง
คุณธรรมหลักของเรื่อง และคุณธรรมหลักของบทนั้น เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญมาก
สำหรับการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ทำให้จิตใจงาม และเป็นเหตุให้มีการกระทำเกื้อกูล
ต่อกันยิ่งขึ้นอีก (สมเด็จพระญาณสังวร 2522 : 194) อีกทั้งหนังสือหลายประเภท
ต่างเน้นความเมตตากรุณามาก ได้แก่ หนังสือสำหรับเด็กประเภทนิทานชาวบ้าน
(วิจิตรฯ สุภากร 2522 : 90) ส่วนหนังสือการ์ตูนเล่มละบาท หนังสือการ์ตูน

ที่ได้เค้าโครงจากต่างประเทศ ราคาเล่มละ 3 - 10 บาท และหนังสือการ์ตูนไทย
เล่มละ 3 - 10 บาท ก็พบว่า ปรากฏพฤติกรรมด้านส่งเสริมคุณธรรม คือความเมตตา
กรุณา มากด้วย (กรณีศึกษา ศรีเจริญ 2525 : 133 เบญจมา บุญสนธิกุล 2525 :
117 - 118 และสุรางค์ รุ่งเรือง 2525 : 132)

สิ่งสำคัญที่ทำให้หนังสือสำหรับวัยรุ่นปรากฏคุณธรรม การให้ และความเมตตา
กรุณาอย่างมากนั้น เนื่องมาจาก ประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และได้นำ
หลักศาสนาพุทธมาเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นเหตุให้คนไทยมีจิตใจ
เอื้อเฟื้อ ไม่ชอบเอาเปรียบ เป็นมิตรและเห็นใจผู้อื่น เมตตากรุณา ไม่ซ้ำเติมผู้แพ้
และไม่อาฆาตจองเวรผู้อื่น (เจริญ พรหมอยู่ 2526 : 81 และฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ
2522 : 238) จะเห็นได้ว่าลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่เด่นชัดมากในสังคมไทย คุณธรรมที่
พบมากในหนังสือจึงสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ในสังคมด้วย เพราะนวนิยาย หรือ
เรื่องสั้น เป็นสิ่งที่หยิบยกสิ่งที่มนุษย์เผชิญอยู่ในสังคม โดยจำลองมาจากเรื่องจริง ซึ่ง
ผู้เขียนพบเห็น ประสบอยู่ แล้วสะท้อนออกมาเป็นงานเขียน (วรรณิ ชาติ 2522 : 104)

2. คุณธรรมรองที่ปรากฏมากที่สุด ได้แก่ ความสุภาพอ่อนน้อม อาจจะเป็น
เพราะ คำพูด หรือกิริยา มารยาทที่สุภาพอ่อนน้อม เป็นสิ่งที่นิยมว่าดีงาม ควรที่จะฝึก
เป็นหลักปฏิบัติ ส่วนใหญ่ ตัวละครในแต่ละเรื่องจึงมักพูดกันด้วยคำพูดที่สุภาพ หรือแสดง
ความเคารพด้วยการไหว้ กราบ เมื่อกระทำความผิดก็กล่าวคำ ขอโทษ อีกทั้งลักษณะ
ของคนไทยมีการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ให้การยกย่องและนับถือ (เจริญ พรหมอยู่
2526 : 82) ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและผู้อื่น เป็นการผูกมิตร และเป็นหนทาง
นำไปสู่ความเจริญ การแสดงความเคารพเป็นประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของ
คนไทย ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ดังนั้น นอกเหนือจากคุณธรรมนี้จะปรากฏมากในหนังสือ
สำหรับวัยรุ่นแล้ว ก็ยังพบว่า คุณธรรมด้านส่งเสริมในหนังสือการ์ตูนเล่มละบาท และ
หนังสือการ์ตูนไทยเล่มละ 3 - 10 บาท มีคุณธรรมความสุภาพอ่อนน้อมมาก (กรณีศึกษา
ศรีเจริญ 2525 : 135 และสุรางค์ รุ่งเรือง 2525 : 132)

3. คุณธรรมที่ไม่ปรากฏในคุณธรรมหลักของเรื่อง มีจำนวนมากถึง 15 คุณธรรม ได้แก่ การไม่ทำร้ายร่างกาย ความไม่โลภและไม่ลัทธิโมย การไม่ประพฤติดิฉินในกาม ความละอายทางวาจา การไม่เล่นการพนัน ความละอายและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว การมีระเบียบวินัย ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความประหยัด ความกตัญญูต่อบุคคล ความสุภาพอ่อนน้อม ความสามัคคี ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แต่ปรากฏเพียงเป็นคุณธรรมหลักของบทและคุณธรรมรองเท่านั้น ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏในคุณธรรมหลักของบท คือ ความซื่อสัตย์

อนึ่ง หนังสือหลายประเภทมักจะปรากฏคุณธรรมเหล่านี้บ่อยครั้ง ได้แก่ หนังสือสำหรับเด็ก ประเภทนิทานชาวบ้าน พบว่า มีคุณธรรม ความละอาย และเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์น้อย ส่วน หนังสือสำหรับเด็กประเภทวรรณกรรมร้อยกรอง มีคุณธรรมความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์น้อย (วิจิตร สุภาพ 2523 : 88 - 89) และในหนังสือการ์ตูนไทย เล่มละ 3 - 10 บาท พบคุณธรรม การไม่ละเมิดของรัก การละเว้นจากการพนัน การไม่ประพฤติดิฉินในกาม น้อย (สุรางค์ รุ่งเรือง 2525 : 92) สำหรับพฤติกรรมด้านทำลายคุณธรรมที่ปรากฏมากในหนังสือการ์ตูนเล่มละบาท และหนังสือการ์ตูนไทยเล่มละ 3 - 10 บาท ได้แก่ การไม่ทำร้ายร่างกาย ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา การไม่ประพฤติดิฉินในกาม (กรรณิกา ศรีเจริญ 2525 : 135 และสุรางค์ รุ่งเรือง 2525 : 92 - 93)

คุณธรรมที่ไม่ปรากฏในคุณธรรมหลักของเรื่อง และคุณธรรมหลักของบทเหล่านี้ อาจเนื่องมาจากการเขียนให้ความสำคัญแก่คุณธรรมเหล่านี้น้อย และอีกประการหนึ่ง เป็นการยากที่จะเขียนเรื่องให้สนุกสนาน โดยเน้นคุณธรรมบางอย่างลงไปมาก ผู้อ่านอาจเกิดความเบื่อหน่าย หากเขียนสอดแทรกไปตรง ๆ ผู้เขียนจะต้องใช้ศิลปะในการเขียนและความพยายามเป็นอย่างสูง เช่น การเน้น ความจงรักภักดีต่อชาติ อาจกลายเป็นหนังสือตำนานทางประวัติศาสตร์ หรือหนังสือประเภทปลุกใจให้รักชาติ แทนที่จะเป็นหนังสือที่

อ่านเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และผ่อนคลายอารมณ์ หรือคุณธรรมความสุภาพ
อ่อนน้อม หากจะกล่าวถึงความสำคัญของเนื้อเรื่องของหนังสือแล้วตัวละครส่วนใหญ่พูด
และแสดงกิริยาสุภาพอ่อนน้อมต่อกันเป็นปกติ ธรรมดา มักจะไม่ได้เน้นความสำคัญของ
คุณธรรมนัก จึงเป็นเพียงส่วนย่อย และไม่ค่อยมีโอกาสดำเนินคุณธรรมหลักของเรื่อง

นอกจากนี้ คำนิยมบางประการในสังคมไทยยังส่งเสริมให้ขาดคุณธรรมเหล่านี้
ด้วยคือ การรักความสนุกสนาน นิยมเล่นการพนัน ทำให้เกิดการทุจริต คดโกง และ
เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการลักขโมย การขาดระเบียบวินัย ชอบทำตามความพอใจ
ของตนเองมากกว่าส่วนรวม และนิยมความหรูหรา ฟูมเฟื่อย ทำให้ไม่ประหยัด
(ฉวีวรรณ วรณประเสริฐ 2522 : 46, 48) อย่างไรก็ตามผู้เขียนก็ควรหันมา
สนใจสอดแทรกคุณธรรมที่ยังขาดนี้ ลงในหนังสือให้มากขึ้น แม้จะขัดแย้งกับค่านิยม
บางประการ แต่ทว่าก็เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการจะทำให้วัยรุ่นได้เปลี่ยนแปลงค่า
นิยมที่ไม่ถูกต้องเหล่านั้น เพื่อจะได้มีความคิดที่ถูกต้องและยึดมั่นในสิ่งดีงามต่อไป

4. หนังสือที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ครั้งนี้ ประกอบไปด้วย เรื่องเดียวจบ
ในเล่ม และรวมเรื่องสั้น ดังนั้น หนังสือสำหรับวัยรุ่นบางเรื่องที่ปรากฏคุณธรรมรวม
มากกว่าเรื่องอื่น ๆ เช่น ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุรุษนอก ถนนนอกเมือง วัยบริสุทธิ์ หนังสือ
เหล่านี้เป็นเรื่องเดียวจบในเล่ม มีจำนวนหน้ามากกว่าเรื่องสั้นมาก ทำให้เนื้อหา
รายละเอียด และเหตุการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งจำนวนบท ย่อมจะมากกว่าเรื่องสั้น เป็น
เหตุให้ปริมาณของคุณธรรมหลักของบท และคุณธรรมรองมากตามไปด้วย แม้แต่ระหว่าง
หนังสือเรื่องเดียวจบในเล่ม หรือเรื่องสั้นด้วยกันก็เช่นกัน จำนวนหน้าที่แตกต่างกัน
ก็ทำให้เกิดกรณีเช่นนี้ขึ้นได้ เนื่องจาก การวิเคราะห์ครั้งนี้ ไม่ได้เน้นถึงเรื่อง
คุณภาพของคุณธรรม ว่าคุณธรรมแต่ละข้อ มีคุณภาพระดับใด ดังนั้น จึงพบว่า ใน
คุณธรรมข้อเดียวกันในบางเรื่องอาจมีการกล่าวถึงเพียงสังเขป อธิบายรายละเอียด
ของเนื้อหาคุณธรรมไม่มากนัก กันว่ามีคุณธรรมนั้นปรากฏอยู่ ขณะที่บางเรื่องกล่าวถึง
คุณธรรมนั้นอย่างเด่นชัด แต่เมื่อนับเป็นจำนวนของคุณธรรม ก็ถือว่ามีเพียงหนึ่งคุณธรรม
เหมือนกัน

หนังสือบางเรื่องมีคุณธรรมไม่มาก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า หนังสือเล่มนั้นเป็นหนังสือที่ไม่ดี เพราะแต่ละเรื่องมีคุณค่าในแง่ที่แตกต่างกันออกไป บางเรื่องสะท้อนให้เห็นสังคมในส่วนที่ไม่ดี เช่น เด็กชายทอง อมเชย สะท้อนชีวิตยากจนของเด็กในย่านสลัม สภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดีของเขาทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกมาไม่ดีตามไปด้วย พูดไม่สุภาพ และขโมยของผู้อื่น หรือเรื่องบักเซียงน้อย ซึ่งกล่าวถึงความยากลำบากของเด็ก ๆ ใ้ได้รับจากโรงงานแห่งหนึ่ง ส่วนใหญ่จะกล่าวถึง ความไม่ดีของเจ้าของ ผู้ดูแลโรงงาน อันเป็นเหตุให้มีคุณธรรมน้อยขอ

เรื่องซึ่งสะท้อนสังคมเหล่านี้ ผู้เขียนมักไม่หาทางออกที่ตรงไปตรงมาให้ ผู้อ่านต้องขบคิดเอาเอง เช่น เด็กชายขาวเด ตัวเอกของเรื่องหวังใ้ว่าปลาจะหมดไปจากทะเล เนื่องจากโรงงานห้ปลาปนสามารถผลิตปลาปนได้จำนวนมาก จึงต้องการเรียกร้องไม่ให้ทำลายธรรมชาติ เพื่อให้มีความพอเหมาะพอดี และเกิดความสมดุลย์ทางธรรมชาติ หรือเรื่องบักเซียงน้อยก็เช่นกัน ผู้เขียนไม่เสนอข้อแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุและไม่เสนอข้อแก้ไขระบบแรงงาน แต่กลับเขียนเพื่อเร้าให้เกิดความกรุ่นก่อกวนที่ทำงานในโรงงาน เรื่องในแนวนี้เ้มีเรื่องไอ้คอม เด็กบ้านคอย เด็กชายทอง อมเชย ถนนนอกเมือง บองหลา หลุยส์ อีโก้ และเพื่อน

สำหรับเรื่องเรื่องของน้ำพุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตจริง นำมาเขียนเพื่อเป็นอุทาหรณ์ แก่ผู้อ่าน เรื่องนี้มีคุณธรรมจำนวนน้อย เนื่องจากจำนวนหน้าน้อยและสะท้อนสังคมที่ไม่ดี ทั้ง ๆ ที่หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่เนื้อหาดีเล่มหนึ่ง (ราชินี แพรนิมิตร 2523 : 56) และหนังสือเรื่องว้ายร้ายวัยรุ่นก็มุ่งสะท้อนชีวิตนักเลงในอคิตของวัยรุ่น ผู้หนึ่ง แต่ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่ไม่สุภาพ

ส่วนหนังสือบางเรื่องเป็นเรื่องที่ดี แต่มุ่งเน้นเรื่องค่านิยมที่ควรปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ได้แก่

เรื่องราวไปถึงเพื่อน ต้องการให้ทำใจกว้างเมื่อคบกับคนต่างชาติ เพื่อความ
สัมพันธ์ระหว่างมวลมนุษยชาติ

เรื่องจกหมานายแพทย์ถึงลูกสาวก็นั้นค่านิยมเก่า ๆ ย้อนกลับไปหาค่านิยม
เดิมของผู้เป็นพ่อ ที่ต้องการถ่ายทอดให้แก่ลูกสาวเพื่อปกป้องลูก

เรื่องของหลา ต้องการเสนอให้เปลี่ยนค่านิยมในการเรียนว่าไม่ควรเรียน
เพื่อเป็นนายคน

สำหรับบางเรื่อง เน้นการบรรยายถึงธรรมชาติ สภาพความเป็นอยู่ การละเล่น
ของท้องถิ่น ประเพณีต่าง ๆ มากได้แก่ เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง เด็กบ้านนอก อีกทั้งยังมี
มีจำนวนหลายเรื่องที่กล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับชนบท ซึ่งอาจเป็นเพราะการดำเนินชีวิต
ในปัจจุบันเป็นทุกข์ เนื่องจากลักษณะของสังคมเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในสังคมเมือง
ความสัมพันธ์ ความผูกพันระหว่างคนในครอบครัวลดลง (สุนทรี โคมิน 2525 :
55 - 56) ทำให้วัยรุ่นประสบปัญหา จึงเน้นให้กลับไปหาชีวิตแบบเก่าที่สงบสุข มีความ
ใกล้ชิดและเอื้ออาทรต่อกัน เรื่องสำหรับวัยรุ่นในทำนองนี้ ได้แก่ เรื่องกระท้อนน้อย
กลางทุ่ง ชนน้อยกลางทุ่งนา เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง เด็กบ้านทุ่ง เด็กบ้านนอก
ทุ่งโล่งคงลึก และบึงหญ้าป่าใหญ่ เพราะฉะนั้น หนังสือสำหรับวัยรุ่นที่มีเนื้อเรื่องทำนอง
นี้จึงปรากฏคุณธรรมน้อยขอ

5. หนังสือสำหรับวัยรุ่น ประเภทเรื่องสั้น ส่วนมากเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ
ความรักระหว่างหนุ่มสาว ซึ่งเป็นนักเรียน นักศึกษา มุ่งด้านความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน
โดยที่ไม่กล่าวถึงสาระอื่น ๆ มากนัก จึงปรากฏคุณธรรมน้อย ที่จริงแล้ว ผู้เขียนมีส่วน
ที่จะต้องรับผิดชอบต่อผู้อ่าน จึงควรแทรกคุณธรรมให้มากกว่านี้ และแทรกเข้าไปอย่าง
แนบเนียน ควบคู่กันเชิงของศิลปะ เพื่อไม่ให้ผู้อ่านรู้สึกว่ากำลังได้รับคำสอน เพื่อวัยรุ่นจะ
ได้ซึมซาบสิ่งดีงามเหล่านี้ เพราะเด็กวัย 11 - 16 ปี เป็นวัยที่คุ้ยเขี่ย และประทับใจ
มาก จะตั้งใจไปจนโต (ประยูร จรรย์วาทย์ 2524 : 102)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับครู

ครูในระดับมัธยมศึกษา ในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา ในด้านเกี่ยวกับจริยธรรม ควรพิจารณาเลือกหนังสือสำหรับวัยรุ่น ประเภทบันเทิงคดี เพื่อใช้ประกอบบทเรียน โดยคำนึงถึงความเหมาะสม เนื้อหา และกิจกรรมในหลักสูตร อีกทั้งควรแนะนำหนังสือที่ดี มีคุณธรรม แก่วัยรุ่นเมื่อมีโอกาสที่จะเสนอแนะได้ เพราะ การที่วัยรุ่นได้อ่านหนังสือเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับวัยรุ่นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปกครอง

ผู้ปกครองควรแนะนำ ส่งเสริม ให้วัยรุ่นได้ค้นคว้า หาความรู้ จากการอ่านหนังสือที่ดี ซึ่งสอดแทรกคุณธรรมไว้ เพื่อการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่วัยรุ่น ตลอดจน เสริมสร้าง ความรู้ ความคิด ของวัยรุ่นให้กว้างขวาง และถูกต้อง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับบรรณารักษ์

บรรณารักษ์สามารถใช้ผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางในการจัดซื้อหนังสือ สำหรับวัยรุ่น ประเภทบันเทิงคดี เข้าห้องสมุด และแนะนำหนังสือที่มีคุณธรรม แก่ครู นักเรียน และผู้ใช้ห้องสมุด ในโอกาสต่าง ๆ เช่น การจัดทำบรรณานุกรมออกเผยแพร่ การจัดนิทรรศการ หรือกิจกรรม อภิปรายเกี่ยวกับหนังสือ เป็นต้น

4. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ผลิตหนังสือ

ผู้เขียนหนังสือสำหรับวัยรุ่น ควรศึกษาความสนใจในการอ่าน และความ ต้องการของเด็กวัยนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการเขียนหนังสือให้ตรงกับความต้องการและความสนใจของผู้อ่าน อีกทั้งผู้เขียนควรตระหนักว่าหนังสือมีอิทธิพลต่อความคิดของวัยรุ่น ฉะนั้นในการเขียนจึงควรใช้วิจารณญาณในการให้สาระ ความรู้ ที่จะเกิดประโยชน์ด้าน คุณธรรมโดยการสอดแทรกลงในหนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณธรรมข้อที่ยังขาดอยู่ เพื่อวัยรุ่นจะได้อ่านหนังสือที่ดี และได้ทราบถึงแนวทางในการปฏิบัติตนต่อไป

สำหรับสำนักพิมพ์ ผู้จัดพิมพ์ ควรให้ความสำคัญสนับสนุนนักเขียนหนังสือที่มีสาระ และสอดแทรกคุณธรรมลงในหนังสือ ด้วยการคัดเลือก และจัดพิมพ์หนังสือที่มีคุณธรรม เพื่อให้วัยรุ่นได้มีโอกาสอ่านหนังสือที่ดี ที่ให้ทั้งสาระ และคุณค่าชีวิตแก่วัยรุ่น

5. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 5.1 ควรได้มีการวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือแปลสำหรับวัยรุ่น
- 5.2 ควรเปรียบเทียบคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือแปลสำหรับวัยรุ่น หรือหนังสือประเภทอื่น ๆ กับความคิดเห็นของวัยรุ่นในค่านคุณธรรม
- 5.3 ควรวิเคราะห์คุณธรรมผลงานของนักเขียนแต่ละท่าน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรรณิกา ศรีเจริญ วิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูนเล่มละบาท ปรินิพนธ์
กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525, 145 หน้า อัดสำเนา
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง
กับการศึกษา รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน โรงพิมพ์การศาสนา
2522, 251 หน้า
- เจริญ พรหมอยู่ ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย โอเคียนส์โตร์ 2526, 130 หน้า
- เฉลิม มากนวล การวิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาดกกับนิทานอีสป ปรินิพนธ์
กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2517, 221 หน้า อัดสำเนา
- ฉวีวรรณ วรณประเสริฐ สังคมไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 2522, 271 หน้า
- ฉัฐมา อาษาวิรุ การศึกษาค่านิยมที่สัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศจากวรรณกรรมที่วัยรุ่นสนใจ
ปรินิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2514, 117 หน้า
อัดสำเนา
- ดวงเคื่อน พันธมนาวิน "จริยธรรมของเด็กไทย" ศึกษาศาสตร์ มศว.ประสานมิตร
3 : 49 - 57 มกราคม - พฤษภาคม 2523
- หิ มุขระโกษา "ทัศนคติและความสนใจในการอ่านของเด็กอายุ 11 - 16 ปี โรงเรียน
มัธยมสาธิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ปทุมวัน" ใน รายงานการสัมมนาเรื่อง
หนังสืออ่านสำหรับเด็กกลุ่มอายุ 11 - 16 ปี หน้า 147 - 153 กระทรวงศึกษาธิการ
2510
- ทองประคับ ลิ้มตระกูล การศึกษาความสนใจและแนวการอ่านหนังสือของนักเรียน
อายุ 13 - 18 ปี ในโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ตลิ่งชัน นครนายก
นครสวรรค์ สระบุรี อ่างทอง ปรินิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
2516, 265 หน้า อัดสำเนา

ชวัญ ปรีดี "สรุปผลการประชุมกลุ่มที่ 4 วิธีทำให้เยาวชนอ่านหนังสือมากขึ้น"

ห้องสมุด 17 : 163 - 165 มีนาคม - เมษายน 2516

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ และวีรยุทธ วิเชียรโชติ "จะสร้างสรรค์คุณธรรมในสังคมไทย

กันอย่างไร" มิตรครู 17 : 27 - 29 กันยายน 2518

นิตา ฐิตะ กุลอมจิตต์ พลายเวช และ กานต์มณี ศักดิ์เจริญ การวิเคราะห์เนื้อหา

หนังสืออ่านสำหรับเด็ก คณะอนุกรรมการอุดมการณ์แห่งชาติ 2524, 148 หน้า

บันลือ พงษ์วัน วรรณกรรมกับเด็ก ไทยวัฒนาพานิช 2521, 137 หน้า

บัว สันธ้อย คู่มือครูวิจัยศึกษา ฉบับกรมการศาสนา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

2520, 110 หน้า

เบญจา บุญสนธิกุล วิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูนที่ได้เค้าโครงจากต่างประเทศ

ราคาเล่มละ 3 - 10 บาท ปริญญาพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร 2525, 134 หน้า อักสำเนา

ประไพศรี วิสัยจร การศึกษาความสนใจและแนวการอ่านของนักเรียนอายุ 13 - 18 ปี

ในโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดลพบุรี อโยธยา สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม นครปฐม ราชบุรี

และเพชรบุรี ปริญญาพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2516,

237 หน้า อักสำเนา

ประยูร จรรยาวัฒน์ "การเขียนภาพประกอบ" ใน เอกสารประกอบการสัมมนา

เรื่องหนังสือสำหรับเด็ก หน้า 76 - 79 ปาจารย์สาร ร่วมกับ แผนกประถมศึกษา

และแผนกบรรณารักษศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2516

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 อักษรเจริญทัศน์ 2525, 930 หน้า

พิชัย เทพนมิตร การศึกษาความสนใจและแนวการอ่านของนักเรียนระดับอายุ 13 - 18 ปี

ในโรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร ปริญญาพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา

ประสานมิตร 2516, 178 หน้า อักสำเนา

เพ็ญทิพย์ ชัยพัฒน์ "พัฒนาการของมนุษย์" ใน จิตวิทยาทั่วไป หน้า 63 - 82

ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2523

ไพฑูรย์ ลีไพฑูรย์ การศึกษาความสนใจและแนวการอ่านหนังสือของนักเรียนอายุ 13 - 18 ปี ในโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดอุบลราชธานี ขอนแก่น สกลนคร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ปรินิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2516, 224 หน้า อักส่าเนา

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว "พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า" รวมคำแห่ง 6 : หน้าปกใน ฉบับรัฐศาสตร์ 2

มนู จิมพิบูลย์ การศึกษาความสนใจและแนวการอ่านหนังสือของนักเรียนอายุ 13 - 18 ปี ในโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดกำแพงเพชร ตาก ลำปาง เชียงใหม่ ปรินิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2516, 254 หน้า อักส่าเนา

มารศรี ศรีทศายุทธ การศึกษาความสนใจและแนวการอ่านหนังสือของนักเรียนอายุ 13 - 18 ปี ในโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดชุมพร นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี พัทลุงและตรัง ปรินิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2516, 202 หน้า อักส่าเนา

รัชณี แพรนิมิตร การวิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กวัย 11 - 14 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 - 2522 ปรินิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523, 79 หน้า อักส่าเนา

รัญจวน อินทรกำแหง วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น ดวงกมล 2517, 125 หน้า
อุดม รัตตากกร "การเขียนหนังสือสำหรับเด็ก" ห้องสมุด 7 : 48 - 57 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2506

วรรณิ ชาลี วรรณกรรมปัจจุบัน ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 108 หน้า

วิจิตรา สุภากร วิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กในด้านคุณธรรมเฉพาะที่พิมพ์เป็นภาษาไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2520 - พ.ศ. 2522 ปรินิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523, 141 หน้า อักส่าเนา

วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา'ส 402

สังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 อักษรเจริญทัศน์ 2524, 84 หน้า

วิริยะ ลีวิสิงห์ การเขียนเรื่องสำหรับเด็ก สุวีริยาสาส์น 2524, 118 หน้า

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน) หลักพระพุทธศาสนา มหามกุฏราชวิทยาลัย 2522, 559 หน้า

สมพร เทพสิทธิ์า พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจและชีวิตประจำวัน โอเคียนส์ไทร์ 2513, 414 หน้า

สาวิกา กาญจนะ การนำป๊อควัยหนังสือ-การศึกษาเด็กเป็นรายกรณี กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ปริญญาพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2518, 124 หน้า อักสำเนา

ลิทชา พิธิภูวกล และ สุชาติ สวัสดิ์ศรี "อิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อคนรุ่นใหม่" ราชบัณฑิตยสถาน 1 : 63 - 67 กรกฎาคม - กันยายน 2521

สุนทรี โคมิน "การพัฒนาสังคมกับค่านิยม" ใน รายงานการสัมมนาระดับชาติเรื่องภาวะสังคมไทย หน้า 36 - 66 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2525

สุนทรี มีพร้อม วิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กกับขั้นตอนการประกวด ปริญญาพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 209 หน้า อักสำเนา

สุพัศรา ชุมเกตุ วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น พิมพ์ครั้งที่ 2 ภาคพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2522, 130 หน้า

สุรางค์ รุ่งเรือง วิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูนไทย เล่มละ 3 - 10 บาท ปริญญาพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525, 141 หน้า อักสำเนา

แสง จันทร์งาม "การสอนจริยธรรมในโรงเรียน" พุทธจักร 33 : 5 - 20 มิถุนายน 2522

ศึกษาธิการ, กระทรวง หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น หมวดวิชาสังคมศึกษา

พุทธศักราช 2520 กระทรวงศึกษาธิการ 2520, 24 หน้า

_____ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 กระทรวงศึกษาธิการ
2524, 372 หน้า

ศึกษาธิการ, กระทรวง กรมวิชาการ หลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช

2521 ฉบับร่าง กระทรวงศึกษาธิการ 2520, 499 หน้า

ศึกษาธิการ, กระทรวง สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ คู่มืออบรมวัฒนธรรมไทย
ระดับมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2525, 201 หน้า

อมรา เทศกรณ การวิเคราะห์คุณค่าของหนังสืออ่านนอกเวลา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520, 230 หน้า อักสำเนา

อรุณศรี กำลัง การศึกษาค้นคว้าและแนวการอ่านหนังสือของนักเรียนอายุ 13 - 18 ปี

ในโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดกระบี่ นราธิวาส ภูเก็ต และสงขลา วิทยานิพนธ์

กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2516, 238 หน้า อักสำเนา

เอกรินทร์ สุนทรพงศ์ การศึกษาค้นคว้าและแนวการอ่านหนังสือของนักเรียน

อายุ 13 - 18 ปี ในโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์

และศรีสะเกษ วิทยานิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2516,

191 หน้า อักสำเนา

เอี่ยมพร ชัยพิพัฒน์ การศึกษาค้นคว้าและแนวการอ่านหนังสือของนักเรียนอายุ

13 - 18 ปี ในโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์และน่าน

วิทยานิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2516, 180 หน้า

อักสำเนา

- Anderson, Hudson Milo. "Analysis of the Relationship of Selected Factors to the Nature of the Voluntary Reading of Adolescents," Dissertation Abstract International. 24 : 4577A, May, 1964.
- Brusasco, Marjori. "Work Content and Vocational Development in Novels Listed for Use in New York State Secondary Schools," Dissertation Abstract International. 30 : 3717A, March, 1970.
- Hanna, Geneva R. and Mariana K. McAllister. Books, Young People and Reading Guidance. New York, Harper and Row, 1960. 219 p.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

บรรณนิทัศน์หนังสือสำหรับวัยรุ่น

บรรณนิทัศน์หนังสือสำหรับวัยรุ่นเรียงตามกลุ่มคุณธรรมหลักของเรื่อง และแต่ละกลุ่มคุณธรรมเรียงตามลำดับความมากน้อยของคุณธรรมรวม มีดังต่อไปนี้

การให้

วาณิช จรุงกิจอนันต์ เคหาสน์ดาว บุรพาสาน 2526, 230 หน้า ราคา 25 บาท

เมื่อคราวสองจะปลูกบ้าน สามีของเพื่อนของเธอจึงแนะนำให้รู้จักกับเชียว เชียวก็ช่วยเหลือโดยเขียนแบบบ้านให้ และให้ความช่วยเหลือน้องของเธอไค้ฝึกเขียนรูปกับเพื่อนของเขา ในยามที่บ้านของเธอถูกไฟไหม้ก็ช่วยเรื่องที่พิก และยังช่วยเรื่องอื่น ๆ อีกมาก ทำให้คราวสองกับเชียว เห็นใจกัน แล้วในที่สุดก็กลายเป็นความรัก

จำลอง ผังชลจิตร ขนานอยกลางทุ่งนา พิมพ์ครั้งที่ 2 ต้นหมาก, 2525 185 หน้า

ราคา 22 บาท

กล่าวถึงชีวิต ความเป็นอยู่ในชนบทซึ่งมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน ยงยุทธกลับมาบวชให้พ่อแม่ที่บ้าน และเมื่อลาสิกขาเพศแล้ว เขากับเด็กสามคนช่วยกันสร้างนากกลางทุ่งนาสำหรับพักอาศัยขณะหาปลาในเวลากลางคืนสำหรับพวกเขาและชาวบ้านผู้ผ่านไปมา ยงยุทธเอื้อเฟื้อแถมแะมาเยี่ยมเยือนและเด็กทั้งสามซึ่งเขาก็ได้รับการให้ตอบแทนเช่นกัน เขาสอนให้คนรู้จักการเอื้อเฟื้อและสนใจที่จะเรียนหนังสือ นอกจากนี้ยังช่วยเป็นหนายความใหญ่ที่ถูกใส่ร้ายอีกด้วย

เทพศิริ สุขโสภา บึงหญ้าใหญ่ ภาพประกอบโดย พ่อของซาร กวงตา 2524,

416 หน้า ราคา 28 บาท

โชน อาศัยอยู่บริเวณบึงหญ้าใหญ่ซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ทุกคนเข้าใจว่าเขาเป็นเด็กเกเร แต่แท้จริงแล้วเขารักเพื่อนและชอบช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า เขาได้เล่าสิ่งที่เขาพบเห็นให้เพื่อนฟัง ทำให้ผู้เล่ากับเพื่อน ๆ มองเห็นโลกกว้างออกไป และได้รับการถ่ายทอดความคึกคักอันงดงาม

ศุภวัฒน์ จงศิริ เชือกกับฉัน โดย ศุภักษร (นามแฝง) บงกช 2524, 288 หน้า

ราคา 18 บาท

เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาวซึ่งเข้าใจผิดกัน ญาติพี่น้องของแต่ละฝ่ายก็คิดกันไม่ให้ติดต่อกัน เมื่อความจริงปรากฏ ประวิงตามไปขอโทษ และยอมรับผิดกับแกวจึงคืนดีกันได้ และพอทบทวนว่า ปีนดารากับโกรงยังรักกันอยู่ เขาก็ช่วยเหลือให้ทั้งสองได้เข้าใจกัน

พิบูลศักดิ์ ละครพล ทุ่งโล่งงูเล็ก บรรณกิจ 2524, 134 หน้า ราคา 10 บาท

ครอบครัวของจูน จอย แกว โคตอรับเพื่อนบ้านใหม่ซึ่งเป็นครอบครัวของออกและออ เพื่อนบ้านใหม่สร้างบ้านที่ริมห้วย จูนกับพ่อของเขาเตือนว่าน้ำจะท่วมถึงแต่เขาไม่เชื่อฟัง เมื่อน้ำท่วม ครอบครัวของจอยและเพื่อนบ้านในละแวกนั้นต่างช่วยเหลือสร้างบ้านขึ้นใหม่ เล็ก ๆ ได้เรียนรู้การดำรงชีวิตในป่า และต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สุริยัน ศักดิ์ไชสง ว้ายรายว้ายรุน ชัยยศ 2526, 239 หน้า ราคา 20 บาท

เป็นชีวิตจริงของบุคคลหนึ่งขณะที่ยังเป็นวัยรุ่น เขาหลงผิด เริ่มจากวิ่งราว และประพฤติดนเป็นนักเลงจนกระทั่งกลายเป็นผู้คุมบนการพนัน ของโสเภณี มือปืน รับจ้าง และกระทำทุกอย่างที่ผิดกฎหมาย แต่เขารักเพื่อนไม่ต้องการให้เพื่อนประพฤติดัวเลวเหมือนเขา ต่อมาเขาคิดเสียโรอินอย่างหนักจึงกลับไปหาแม่ ซึ่งให้อภัยเขาและพาเขาไปรักษาตัว เขามองเห็นความดี ความเลว จึงตัดสินใจบวชเพื่อจะได้ศึกษาพระธรรมและพ้นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง

คำรงค์ อารีกุล "ศิษอาจารย์เพี้ยน" ใน จักรยานแดงในรั้วสีเขียว หน้า 238-360
 กวางตา 2524

ในชั้นเรียนซึ่งอาจารย์ทองเพียรเป็นผู้สอนนั้น วิภาเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีเยี่ยม
 จนเพื่อน ๆ ในกลุ่มเรียนตามไม่ทัน วาทีแสดงความเห็นใจที่เธอถูกต่อต้านจากเพื่อน ๆ
 และเธอได้ช่วยเหลือเรื่องการเรียนของวาที จนกลายเป็นคนรักกัน วาทีมีปัญหา
 ที่ไม่เคยรู้เท่าทันเธอแม้แต่เรื่องเกี่ยวจึงเลิกเป็นคนรักกับเธอ เมื่อเขาไปคบกับ
 บุษบา เธอสอนให้เขาทุจริตในการสอบ และขโมยข้อสอบ อาจารย์ทองเพียรรู้เรื่อง
 แต่ก็ไม่เอาโทษกับวาที

ศุภวัฒน์ จงศิริ "ปมรัก" ใน หวานรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง) บงกช 2526
 อ้วนและนิค มักนำปมคอยของอีกฝ่ายหนึ่งมาล้อเลียนเพื่อให้ได้รับความอับอาย
 อ้วนจึงแกล้งทำคึกกับนิคและทำเป็นชอบพอกับเธอ จนกระทั่งทั้งสองรักกัน แต่อ้วนเคย
 บอกกับเพื่อนไว้ว่าจะแกล้งชอบพอแล้วทิ้งให้เธอเข้าใจ เขาจึงจำต้องทำเป็นไม่สนใจ
 แก่นึกก็กล้าเผชิญความจริง อ้วนจึงคิดโกหกและขอโทษเธอ นิคก็ให้อภัยและเขาทั้งสองได้คืน
 คึกกัน

ประเทือง ศรีสุข "เยี่ยงญาติ" ใน นายเรือกทัฬ หน้า 36-63 บงกช 2526
 กล่าวถึงการเยี่ยงญาติของโรงเรียนนายเรือว่าจะต้องปฏิบัติตามระเบียบ เช่น
 แต่งกายสุภาพ ลงชื่อในสมุดเยี่ยม และรอในห้องที่จัดเตรียมไว้ให้ อีกทั้งยังเล่าถึง
 สถานที่ในโรงเรียน นักเรียนนายเรือมักจะมีของฝากสำหรับผู้มาเยี่ยมเขาเสมอ แม้
 จะไม่มีเงินก็ยอมเป็นหนี้ผู้อื่น

ศุภวัฒน์ จงศิริ "ใครบอกว่ากำหนด" ใน เรียนรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)
 หน้า 61-75 บงกช 2525

ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย หยกพลาคหวังจึงเสียใจมาก ตอยเห็นเช่นนั้น
 ก็เข้าไปปลอบและให้กำลังใจ แล้วเขาทั้งสองได้พบกันอีกที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 ทั้งสองตั้งใจเรียนเพื่อให้พ่อแม่สมหวัง เมื่อหยกเจอกับผู้ชายอื่น ก็รู้สึกหึงหวงจึงบอก
 รักเธอ ในที่สุดทั้งสองก็ได้สมหวังในความรัก

ประเทือง ศรีสุข "ไอ้เป๋อ" ใน นายเรื่อยกทัพ หน้า 87-104 บงกช 2526

เป๋อ เป็นนักเรียนนายเรือที่สุภาพ และมักถูกเพื่อนแหย่อยู่เสมอ ทำให้คนรักของเขาไม่พอใจ เพื่อน ๆ ก็ไม่พอใจที่เขากลัวคนรักจึงแกล้งมะพลับคนรักของเป๋อ เขาอึดอัดใจมาก เมื่อรุ่นพี่ชื่อขาว ขอเรื่องให้ทั้งสองฝ่ายคืนดีกัน เพื่อนและคนรักของเป๋อก็ให้อภัยกัน ต่อมาเป๋อพาแม่พลับไปเที่ยวงานแต่เขาเข้าใจผิดจึงหญิงหนึ่งออกมาควยคิดว่าป็นมะพลับ

ศุภวัฒน์ จงศิริ "ใจไม่เห็นฝุ่น" ใน หวานรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

บงกช 2526

กิ๊ก น้องสาวเพื่อนของโหน่ง คัดเลี้ยงพูดโห่ศัฟท์ ทำให้โหน่งเข้าใจผิดคิดว่าเป็นแม่ของเพื่อน และเธอยังกล่าวกับพี่ชายว่า โหน่งใจไม่คิดฝุ่น โหน่งและกิ๊กพบกันอีกหลายครั้งและพูดจาเข้าแหย่กันเสมอ จนกระทั่งโหน่งพบกิ๊กคบกับเพื่อนผู้ชายซึ่งคิดหินเนอร์ อีกทั้งยังชักชวนให้กิ๊กคบควย เขาจึงพาเธอออกจากกลุ่มของคนเหล่านั้นและตัดเตือนไม่ให้คบหาควย ต่อมาเขาทั้งสองก็ชอบพอกัน

ศุภวัฒน์ จงศิริ "ปริญญารัก" ใน ลองรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

บงกช 2524

ม่วย กำลังจะสอบเข้ามหาวิทยาลัยซึ่งเธอตั้งใจที่จะสอบให้ได้เพื่อความหวังของแม่และเตี้ย เพื่อนบอกให้ม่วยไปปรึกษาเรื่องการเตรียมตัวสอบเข้ากับพี่ชายของตนซึ่งศึกษาอยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พี่ชายของเพื่อนก็ให้ความช่วยเหลือ แนะนำให้เลิกเที่ยวเตร่ และเธอชอบพอเธอในภายหลัง ทั้งสองตั้งใจจะได้ปริญญาในมหาวิทยาลัยพร้อมกับปริญญารัก

ประเทือง ศรีสุข "เกยคัน" ใน นายเรื่อยกทัพ หน้า 107-127 บงกช 2526

นักเรียนนายเรือ ชื่อขาว เล่าให้เพื่อนฟังถึงการเรียนรวมกับนักเรียนหญิงที่โรงเรียนเค็มว่า พูดจាកันอย่างไพเราะ และมีอุปกรณ์การเรียนครบ ซึ่งเขาชอบยืมได้เสมอ ขาวหลอกเพื่อนว่าเขาเกียวยหญิงเก่ง จอหลงเชื่อจึงไปเกียวยพาราสิผู้หญิงคนหนึ่งตามที่ขาวแนะนำ ภายหลังจึงรู้ว่าหญิงคนนั้นเป็นอาจารย์คนใหม่ของพวกเขาตนเอง

ศุภวัฒน์ จงศิริ "น้องใหม่ไม่ควรรัก" ใน เรียนรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

บงกช 2525

นักศึกษารุ่นพี่ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดูแลเอาใจใส่น้องใหม่เป็นอย่างดี ตั้งแต่วันประกาศผลสอบจนถึงวันที่เขาไปอยู่ในสถานศึกษาแห่งนี้ จันท์คอยดูแลน้องหน้าพาไปซื้อของในราคาพิเศษโดยที่ตนยอมให้ขาดกำไรแล้วก็ตาม เขาชอบเธอ แต่คิดว่าน้องใหม่ยังไม่ควรมีความรัก ควรตั้งใจเรียนให้ดีเสียก่อน

เจริญ มาลาโรจน์ ไอ้คอม โดย มาลา คำจันทร์ (นามแฝง) ต้นหมาก 2525,
187 หน้า ราคา 22 บาท

เป็นเรื่องเกี่ยวกับเด็กพิการ หลังคอม ซึ่งเกิดมาโดยที่ไม่มีผู้ใดต้องการ แม่ของเขาหนีตามพระเอกลิเกจนตั้งครรถ์ และพยายามทำแท้ง แต่ไม่สำเร็จ คอมจึงเป็นเด็กพิการและเป็นທີ່เกลียดชังของตา มีเพียงยายเท่านั้นที่ให้ความรักเอาใจใส่คอม เมื่อยายตาย ครูผู้หนึ่งส่งสารคอมจึงให้ความสนิทสนมด้วย คอมหลงรักเธอ และแล้วก็ต้องผิดหวัง จึงฆ่าตัวตาย

มานพ ถนอมศรี เด็กชายทอง อบเชย ต้นหมาก 2524 , 164 หน้า ราคา 20 บาท

เป็นเรื่องซึ่งสะท้อนให้เห็นชีวิตของชาวสลัมอย่างทอง สมปอง และคนอื่น ๆ ทองหวาดกลัวครูจนกระทั่งไม่ต้องการเรียนหนังสือ แต่เด็กยากจนเช่น สมปองประสงค์จะเรียน หากไม่มีโอกาสเรียนจนจบเนื่องจากต้องช่วยเหลือครอบครัวโดยการเก็บขยะ นอกจากนี้ชาวสลัมยังคงมีความเชื่อเรื่องผี และเมื่อบริเวณละแวกนั้นจะถูกเวนคืน ชาวบ้านจึงต้องย้ายไปอยู่ในป่าซึ่งทางราชการจัดไว้ให้

สมพงษ์ พลະสุรย์ บั๊กเชียงน้อย โดย คำหมาน คนโต (นามแฝง) บรรณกิจ 2524 ,
154 หน้า ราคา 15 บาท

เชียงและบุคสี เป็นเด็กหนองหมาว้อซึ่งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งสองเป็นเพื่อนสนิทกัน เมื่อเชียง บุคสีและเด็กอื่น ๆ เขามาทำงานในโรงงานที่หาเงินเอาเปรียบ

กักกันพวกเขาไม่ให้ออกมาภายนอกโรงงาน เชียงหนีออกมาและได้รับความช่วยเหลือจากคนท้องถิ่นเดียวกัน ต่อมาเชียงเกือบถูกรถชน หญิงสาวคนหนึ่งไ้ช่วยโดยพาไปอาศัยกับผู้ใจบุญจนเขาได้พบกับอาจารย์มหาวิทยาลัยคนหนึ่ง และเชียงก็ไ้พาไปอยู่ที่ตั้งของโรงงาน และเมื่อโรงงานถูกปิด เนื่องจากทุกฝ่ายร่วมมือกัน เพื่อน ๆ ของเชียงและเด็กอื่น ๆ จึงไ้กลับบ้านเดิม

สุวรรณ สุคนธ์เที่ยง สวนสัตว์ โดย สุวรรณ สุคนธา (นามแฝง) ภาพประกอบโดย นนทิชัย กวงตา 2525, 271 หน้า ราคา 16 บาท

กล่าวถึงสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่ผู้เล่า และคนรอบ ๆ ข้างเลี้ยงในสมัยที่ผู้เล่ายังเป็นเด็ก ผู้เล่ามีความรักสัตว์ บรรณาการที่จะให้สัตว์มีความสุข ไม่ว่าจะเป็นนกที่ตนจำปา นกยูง ม้า หรือแม้แต่ลูกเสือ ซึ่งเขาคนเลี้ยงก็ไ้ยอมให้อาหารมัน เขาก็ยังหวังไ้มัน นอกจากนั้นยังไ้เลี้ยง หมอบนาคองและต่างก อีกด้วย

มานพ แก้วสนิท เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง ภาพประกอบโดย ทุน บรรณกิจ 2524 94 หน้า ราคา 10 บาท

เป็นชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวชนบท และประเพณีบางอย่างของภาคใต้ อีกทั้งการละเล่นของเด็ก จุกกับเพื่อน ๆ เป็นเสมือนตัวแทนของเด็กในภาคใต้ พวกเขาเรียนรู้วิธีการต่าง ๆ เช่น การหาแมงคา การยั่วเบ็ด และมีการละเล่นต่าง ๆ ไ้แก่ หมาชิงเสา เทวกาฟังความ เด็ก ๆ เหล่านี้มีความเมตตาต่อสัตว์ ซึ่งมีพฤติกรรมตรงกันข้ามกับ บาวไซตุก

การคบคนดีเป็นมิตรและไม่คบคนชั่ว

เจริญ มาลาโรจน์ ลูกป่า โดย มาลา คำจันทร์ (นามแฝง) คนวรรณกรรม
2525, 152 หน้า ราคา 17 บาท

เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง เพื่อนต่างเผ่าที่มีฐานะต่างกัน ยาชี เมืองคำ เป็นเพื่อนกัน ทั้งคู่ไปเรียนหนังสือโดยที่ยาชีสอบชิงทุนได้ที่สอง แต่ได้รับทุนเพราะผู้ใหญ่บ้าน พ่อของเมืองคำ ทำรายงานส่งผู้ให้ทุนว่า ยาชีฐานะยากจนกว่าผู้สอบได้หนึ่งมาก อย่างไรก็ตาม พ่อของยาชิต้องทำงานหนัก ทำให้เขาไม่สบายใจ ห่อหุ้มชิงสอบชิงทุนได้หนึ่งกลับแกล้งเขาเสมอ แต่ในที่สุดก็แพ้ความดีของยาชี ยาชิต้องเลิกเรียนหนังสือ เพราะพ่อของเขาได้รับอุบัติเหตุ ทั้งครูและพ่อปลอบใจเขาว่า การประสบความสำเร็จไม่ใช่อยู่ที่การเรียนหนังสือเพียงอย่างเดียว

สุภา ลิริสิงห์ วัยบริสุทธิ์ โดย โบกัน (นามแฝง) บำรุงสาส์น 2524, 311 หน้า
ราคา 28 บาท

การเลี้ยงลูก ซึ่งต้องอยู่ในแควงเพื่อนบ้านข้างนั้นหาว่าร้ายใส่ร้ายพ่อแม่ แล้วยังป้ายความผิดมาให้เด็กอย่างใบเตย ทำให้วัยบริสุทธิ์ของเด็กหายไปจากตัวเด็กเร็วเกินไป กลายเป็นคนเก็บตัว มองโลกในแง่ร้ายและไม่ไว้วางใจคน

เจริญ มาลาโรจน์ หมู่บ้านอาบจันทร์ โดย มาลา คำจันทร์ (นามแฝง)
พิมพ์ครั้งที่ 2 คนหมาก 2524, 132 หน้า ราคา 15 บาท

เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนเผ่าเดียวกันซึ่งมีฐานะต่างกัน นุโพทังโย และชายเหลือ หมอเฒ่าพ่ออยู่เสมอ หมอเฒ่าพ่อหาโอกาสที่จะตอบแทน ภายหลังเขาเสียชีวิตเพื่อช่วยชีวิตนุโพ ต่อมาแม่ของหมอเฒ่าพ่อเสียชีวิต เขาจึงต้องรับผิดชอบเป็นหัวหน้าครอบครัว เลี้ยงคุณอง ๆ และเมื่อนุโพต้องจากบ้านไปเรียนหนังสือ หมอเฒ่าพอก็ยังมีน้ำใจนำไก่ปิ้งให้เขาไว้รับประทานกลางทาง

คำรงค์ อารีกุล "หนุ่มเขาวัวผู้ใจง่าย" ใน จักรยานแดงในรั้วสีเขียว

หน้า 1 - 26 กวางตา 2524

สุดคนเป็นโรคใจง่าย รักผู้หญิงสวยทุกคนที่โคพบเห็น ว่าที่จึงพยายามหาวิธีช่วยเหลือให้เพื่อนหายจากโรคนี้ ด้วยการวางแผนเกณฑ์ให้เพื่อนปฏิบัติตามเพื่อจะได้ห่างไกลจากความรักและผู้หญิง อันเป็นสาเหตุให้การเรียนของเขาถอยลง แต่ก็ไม่เป็นผล ว่าที่จึงพาไปหาจิตแพทย์ และไม่ประสบความสำเร็จอีก เนื่องจากจิตแพทย์เป็นผู้หญิงสวย และในที่สุดเขาก็กลับเป็นโรคนี้ไปด้วยอีกคน

ความขยันหมั่นเพียร

สุมพร บุตรนา เด็กบ้านทุ่ง ลูกหมี 2525, 159 หน้า ราคา 12 บาท

เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของเด็กในชนบท ซึ่งมักช่วยพ่อแม่ทำงานอยู่เสมอ ช่วยนวดข้าว หายปลา ช่วยเก็บเศษไม้ หิน เพื่อให้พ่อไถนาไถสะดวก และงานอื่น ๆ ด้วยความเต็มใจ เด็ก ๆ เข้าโรงเรียนและครูสอนพวกเขาไม่ให้ทำร้ายหรือฆ่าสัตว์ พอถึงฤดูฝน ชาวบ้านเตรียมตัวทำงาน หวานขาวและหายปลา และใช้เวลาในการพังเศษ ทำบุญที่วัด เมื่อโรงเรียนเปิด เด็กทุกคนตั้งใจและตื่นเต้นที่จะได้ไปโรงเรียนอีกครั้ง

นางไฉน ปริญาธวัช โลกกว้าง โดย กาญจนา นาคนันท์ (นามแฝง) พิมพ์

ครั้งที่ 5 แพร่พิทยา 2525, 227 หน้า ราคา 15 บาท

ลาก ยศ สรรเสริญ สุข เป็นเด็กกำพร้าที่ไม่มีทรัพย์สินสมบัติใด ลากต้องเป็นผู้นำครอบครัวตั้งแต่อายุเพียง 12 ปี เขาทำงานประมงเพื่อเลี้ยงน้อง และต่อมา ก็ได้ไปบุกเบิกที่ไรกลางป่า เขาและน้อง ๆ ต่างช่วยกันทำงานอย่างเต็มที่ ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ จนกระทั่งมีฐานะเป็นปึกแผ่น และทุก ๆ คนประสบความสำเร็จในชีวิต

ศุภวัฒน์ จงศิริ "เพลงเพื่อเธอ" ใน หวานรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

หน้า 81-97 บงกช 2526

ตุ้มกับเพื่อน ๆ นักเรียนโรงเรียนราชินี ไปเที่ยวงานของโรงเรียนเซ็นต์คาเบรียล และพบกับวิทย์ นักเรียนของโรงเรียนนี้ซึ่งนำมาให้พวกเธอฟัง แล้วจึงขึ้นไปร้องเพลง เขาพยายามหาทางโทรศัพท์ติดต่อกับตุ้ม และเมื่อมีการจัดงานเที่ยว ทั้งสองได้ไปเที่ยวด้วยกัน และวิทย์ก็มีโอกาสร้องเพลงเพื่อเธออีกครั้งหนึ่ง

ศุภวัฒน์ จงศิริ "มศว. รอรัก" ใน ล่องรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

หน้า 103-117 บงกช 2524

ต๋อย เป็นนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร พาหลานไปเที่ยวพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ และทำให้รถจักรยานของนิสิตหญิง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ลมลง หลานของต๋อยชวนให้นิสิตหญิงผู้นี้ไปที่พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ เธอจึงไปด้วย ความเอ็นดูเด็ก และเมื่อแยกกันแล้ว ต๋อยก็ขับรถมาหาเธอทุกอาทิตย์จนได้รับอุบัติเหตุ เธอจึงบอกว่าไม่ต้องมาหาเธอทุกอาทิตย์อีก แต่ให้รออีก 2 ปี เพื่อให้เธอเรียนจบเสียก่อน

ความอดทน

นิเวศน์ กันไทยราษฎร์ ถนนนอกเมือง คันทมาภ 2524, 234 หน้า ราคา 25 บาท

ครอบครัวของบุญเหลือฐานะยากจน ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง เมื่อความเจริญมาถึง จึงต้องย้ายต่อไปยังที่ที่ยังไม่เจริญต่อไปเรื่อย ๆ เนื่องจากฐานะความเป็นอยู่ไม่ดี เขาจึงได้รับการดูถูกดูแคลนจากคนร่ำรวยอยู่เสมอไม่ยอมให้ลูกของตนมาคบกับบุญเหลือ

คำรงค์ อารีกุล "ความยุ่งยากในการจะเป็นนักกฎหมาย" ใน จักรยานแดง

ใน รัฐสี่เขียว หน้า 138 - 236 กวางตา 2524

ว่าที่ต้องการไหลสา หลิงที่ตนชอบพอ เลือกเรียนกฎหมาย เช่นเดียวกับคน
เขาพยายามใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ลสาสนใจ วิชาที่จนประสบความสำเร็จ แต่ทว่า
ผลการเรียนของทั้งสองต่ำกว่าเกณฑ์การคัดเลือกเข้าเรียนในภาควิชานี้ จึงได้ไป
อ้อนวอนอาจารย์ และไ้ร่วมงานภาคสนามเพื่อทดสอบความสามารถ ซึ่งผลปรากฏ
ว่า ลสาได้เรียน แต่ทว่าต้องผิดหวัง เนื่องจากได้ไปทำความยุ่งยากแก่ผู้ร่วมงาน
ในโครงการนี้

ศุภวัฒน์ จงศิริ "ตามหารัก" ใน หวานรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

หน้า 15-31 บงกช 2526

ลิ่ง เห็นกล้วย ซึ่งเรียนที่วิทยาลัยการคำ ก็นึกชอบ จึงพยายามสืบว่าเธอ
ชื่ออะไร และหาวิธีที่จะติดต่อกับ เธอ นำรูปของเธอไปติดที่ป้ายประกาศว่า คนหาย
และมีรางวัลแก่ผู้ให้พบ ทำให้กล้วยอับอายและโกรธมาก จึงตามไปที่บ้านของเธอ
เพื่อขอโทษ แต่ก็ไม่มีใครเข้าใจ กลับคิดว่า เขาตามมาหาเรื่องถึงที่บ้าน ทั้งแม่
และคุณหมั่นของเธอต่างรุมกันว่าถึงจนเขาต้องกลับไป

การรู้จักประมาณ

สถาพร ศรีลัจจัง เก็บขายชาวเล โดยพนม นันทพฤษ (นามแฝง) ตันหมาก

2524, 162 หน้า ราคา 20 บาท

รอสมัครต้องการที่จะประกอบอาชีพการประมง เขามีความคิดว่าการออกทะเล
เป็นงานที่ท้าทายความสามารถ แต่แม่ของเขาไม่ประสงค์เช่นนั้น กลับจะให้เขาทำงาน
ที่โรงงานทำปลาแห้ง ซึ่งเพิ่งมาตั้ง เขาไม่พอใจเมื่อได้เห็นปลาเล็กปลาน้อย ถูกจับ
ส่งโรงงาน กล้วยเกรงว่าปลาจะหมดทะเล อีกทั้งยังใช้พื้นที่ผิวกฎหมายและคว้นเสีย
จากโรงงานทำให้อากาศเป็นพิษ

ทำนุ อันประเสริฐ กระท่อมน้อยกลางทุ่ง ชมรมเด็ก 2524, 120 หน้า ราคา 12 บาท

พ่อ แม่ และแกน อาศัยอยู่ในกระท่อมน้อยกลางทุ่ง สัตว์ต่าง ๆ เป็นเพื่อน กับแกน เขาช่วยเหลือสัตว์เหล่านี้ และรักสัตว์ ไม่ว่าจะเป็น ความเขาเก สุนัข นก ปลา หรือสัตว์อื่น ๆ คนในครอบครัวของเขาช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนเสมอ ชีวิตของครอบครัวนี้สงบ ร่าเริง และเต็มไปด้วยความสุข

เจริญ มาลาโรจน์ เด็กบ้านคอย โดย มาลา คำจันทร์ (นามแฝง) ต้นหมาก 2524
162 หน้า ราคา 18 บาท

มงคลเป็นเด็กบ้านคอยที่มองเห็นความงามของธรรมชาติ และประเพณีปอยหลวง เขาส่งสารและเห็นใจผู้ที่คอยว่า ประารถนาให้ทุกชีวิตมีความสุข อาของเขาชอบเล่น การพนันทำให้พ่อของมงคลตรอมใจตาย ต่อมาแม่ของมงคลเล่นการพนันและมงคลรับ เขียนหาย ซึ่งทำให้ได้รับความเดือดร้อน ต่อมาบ้านคอยเจริญขึ้น ชรรษชาติถูกทำลาย และวัฒนธรรมที่ไม่ดีเข้ามาแทนที่

ความกล้าหาญและรับผิดชอบ

พงษ์เกษกร สุวรรณกุล หลุยส์ อีโก และเพื่อน โดย เจตนาพร (นามแฝง)
วลี 2526, 95 หน้า ราคา 12 บาท

สุกัศ ทำงานกับมูลนิธิเฟิร์ล เอส บัค ซึ่งให้ความช่วยเหลือเด็กลูกครึ่ง อเมริกันเขามีจิตใจผูกพันกับเด็กเหล่านี้ จึงไม่ยอมเปลี่ยนงาน แม้จะเห็นความต้องการ ของญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง เมื่อลินคา เด็กในความดูแลของมูลนิธิฯ หายไป สุกัศ หลุยส์ อีโก แทร่ และเอคคิ ร่วมมือกันช่วยเหลือลินคา เนื่องจากตำรวจต้องไปจับ คนร้ายซึ่งปล้นธนาคารคนร้ายที่กักกันตัวลินคานั้น คาเฮโรอินทวย คนร้ายบุกมาที่มูลนิธิฯ เพื่อแย่งชิงเฮโรอิน และลินคา ในที่สุด ตำรวจสามารถจับคนร้ายเหล่านี้ได้ แต่หนี รอดไปคนหนึ่ง ซึ่งไคหวนกลับมาเพื่อที่จะล้างแค้นสุกัศ

ประยูร เวชพงศ์ จดหมายนายแพทย์ถึงลูกสาว พิมพ์ครั้งที่ 2 กทม. 2524 ,
62 หน้า ราคา 20 บาท

เป็นจดหมายที่พ่อ ผู้เป็นนายแพทย์เขียนถึงลูกสาวเพื่อให้คำแนะนำมีทั้งหมด
4 ฉบับ กล่าวถึง การสืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต การเลือกคู่ครอง การปฏิบัติตัวเมื่อ
แต่งงานแล้ว และเมื่อมีลูก แต่ละฉบับเขียนในวาระต่าง ๆ กันตามวัยของลูก ตั้งแต่
อายุ 12 ปี จนกระทั่งมีลูก และได้ให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์หลายประการ

ประเทือง ศรีสุข "หัวหน้านักเรียน" ใน นายเรื่อยกทัพ หน้า 130-145
บงกช 2526

หัวหน้านักเรียนนายเรือต้องทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุข และความเรียบร้อยของ
นักเรียนนายเรือ เป็นคนกลางระหว่างนักเรียนกับอาจารย์ และมักได้รับคำตำหนิ
จากอาจารย์หากเกิดเหตุการณ์ไฉฉิน แม้จะเป็นเรื่องตลกวิสัยก็ตาม มีหน้าที่หลาย
ประการ ต้องรับผิดชอบอย่างมาก คอยช่วยเหลือผู้ที่ว่ายน้ำไม่เก่งในการฝึกว่ายน้ำ
และแม้จะกระหายน้ำก็ต้องอดทนเพื่อให้ผู้อื่นได้ดื่มน้ำก่อน

ความไม่ประมาทหรือความมีสติ

ทำนุ อนประเสริฐ ผจญภัยในขนเขา บรรณกิจ 2525, 128 หน้า ราคา 10 บาท

เอกกับอ๋อไปอยู่ค่ายพักแรม และพากันเดินชมป่าคนหลงทาง ทั้งสองต้องพบกับ
สัตว์นานาชนิด และได้เรียนรู้การหลบภัยเพื่อเอาตัวรอด นอกจากนี้ ยังพบกับ
ทหารญี่ปุ่น ผู้เข้าใจว่าสงครามโลกครั้งที่สองยังไม่สิ้นสุดเผาทองคำและอาวุธอยู่ภายใน
ถ้ำ เมื่อโจรกลุ่มหนึ่งจะแย่งชิงทองคำ ทหารญี่ปุ่นจึงระเบิดถ้ำนั้น

คำรงค์ อารีกุล "จักรยานแดงในรั้วสีเขียว" ใน จักรยานแดงในรั้วสีเขียว

หน้า 27 - 137 ควงตา 2524

วาทะที่ยืมรถจักรยานจากนิสิตหญิงร่วมชั้นเรียนคนหนึ่งโดยไม่ไต่ถามรายละเอียดเกี่ยวกับรถ รู้เพียงว่าสีแดง ทำให้เขาหยิบจักรยานผิดคัน และถูกกล่าวหาว่าเป็นขโมย เขาได้รับความยุ่งยากมาก พยายามตามหานิสิตหญิงผู้นี้ก็ไม่พบ ขณะที่กำลังจะถูกทำโทษ เธอก็ปรากฏตัวขึ้น และบอกว่าเธอเป็นโรคตาแดงจึงไม่ได้มาเรียน วาทะที่มีที่หาว่าจะชอบพอเธอ แต่ก็ต้องผิดหวังเพราะเธอมีคนรักแล้ว

ถือประโยชน์ส่วนรวม

ชัยนันท์ นันทพันธ์ จากชวานามาเป็นเจ้าของฟาร์ม บรรณกิจ 2525 , 75 หน้า

ราคา 10 บาท

เป็นจดหมายที่พ่อเขียนถึงลูกชายซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา พ่อจับตามการเกษตรและกลับไปทำงานเป็นชวานาชาวไร่ แล้วคอยขยายงานออกไป จนมีฟาร์มเป็นของตนเอง ได้เขียนบรรยายลักษณะของงาน อุปสรรคในการทำเกษตรโดยเล่าจากประสบการณ์จริงที่ตนกำลังประสบอยู่ เพื่อให้ลูกชายได้มีความรู้และสนใจงานด้านนี้ เพื่อจะช่วยเหลือเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น แนะนำความรู้แก่ชาวไร่ ชวานา

ประเทือง ศรีสุข "ดนตรีการทหารเรือ" ใน นายเรือยกทัพ หน้า 66 - 81

บงกช 2526

นักเรียนนายเรือมักจะต้องร้องเพลงในโอกาสต่าง ๆ เสมอ เพราะมีเพลงเกี่ยวกับทหารเรือมาก และมีการฝึกหัดร้องเพลงด้วย อีกทั้งยังมีวงดนตรีของโรงเรียนซึ่งมักต้องแสดงในงานการกุศลต่างๆ นักเรียนนายเรือจึงชอบการร้องเพลงมาก แม้เมื่อตนทำความผิด ก็ยังร้องเพลงขอความเมตตาจากหัวหน้านักเรียน ซึ่งหัวหน้านักเรียนก็ร้องเพลงโต้ตอบเช่นกัน

การไม่เสพสุราเมรัยและสิ่งเสพติด

วงศ์เมือง นันทขำว เรื่องของน้ำพุ ดวงตา 2524 , 112 หน้า ราคา 10 บาท
เป็นเรื่องราวจากชีวิตจริงของน้ำพุ ซึ่งติดยาเสพติด เขาและเพื่อนพากัน
ไปรักษาตัวที่ตำรวจบอกจนหาย และตั้งใจจะไม่กลับไปเสพอีก แต่เขากลับไปเสพ
จนกระทั่งเสียชีวิต เป็นการบอกถึงโทษของยาเสพติด ค่อนข้างเลมมีบทความเกี่ยวกับ
ยาเสพติด

ศุภวัฒน์ จงศิริ "เลกซ์ิกาแรท" ใน หวานรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)
หน้า 61-65 บงกช 2526

ผู้เล่าเล่าถึง การสูบบุหรี่ของวัยรุ่นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี โดยเฉพาะผู้หญิงไม่ควร
สูบอย่างยิ่ง สังคมไทยยังไม่ยอมรับ และบอกวิธีการเลิกสูบบุหรี่การหา หมากฝรั่ง
ลูกอม หรือผลไม้คองมาเคี้ยวแทนหรืออมจะช่วยให้เลิกได้มาก อีกทั้งแนะนำผู้ที่ไม่เคยสูบ
บุหรี่ไม่ควรที่จะลองเป็นอันขาด

การพึ่งตนเอง

สุภา สิริสิงห ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุตรอก โดยโบตัน (นามแฝง) สุวีริยาสาส์น 2524 ,
352 หน้า ราคา 35 บาท

เป็นเรื่องราวชีวิตของผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งสร้างฐานะด้วยการทำงานอย่างจริงจัง
เมื่อเธอแต่งงานกับชาวต่างประเทศ เขาก็ช่วยเหลือเธอในการตั้งโรงงานเพื่อเป็น
แหล่งทำมาหากินของคนในครอบครัวของเธอ แม้จะถูกตราหน้าเป็นผู้ให้บริการทั้ง ๆ
ที่ไม่เป็นจริง บุตรอกก็สามารถเอาตัวรอด และเป็นที่พักพิงของทุกคนในครอบครัวโดย
สอนให้รู้จักช่วยตนเอง และสงเคราะห์โดยการหาอาชีพให้

การทำหน้าที่

นิเวศน์ กันไทยราษฎร์ จดหมายถึงลูก เรือนอักษร 2525, 127 หน้า ราคา 12 บาท

เป็นจดหมายที่พ่อกับแม่เขียนถึงลูก ตั้งแต่ลูกยังอยู่ในครรภ์จนกระทั่งคลอด เขาทั้งสองก็ใจและตื่นเต้นกับการที่จะมีลูก เตรียมสิ่งต่าง ๆ สำหรับลูกและเตรียมที่จะเป็นพ่อแม่ที่ดี เมื่อลูกถือกำเนิดไ้ก็มีผู้คนมาเยี่ยมเยียนมากพอสมควรและพ่อแม่พยายามที่จะเรียนรู้ถึงความต้องการของลูกและหวังที่จะให้ลูกเติบโตขึ้นเป็นคนดี ไม่เป็นภัยต่อสังคม

บรรณนิทัศน์หนังสือสำหรับวัยรุ่นซึ่งไม่มีคุณธรรมหลักของเรื่อง เรียงตามลำดับความมากน้อยของคุณธรรมรวม มีดังนี้

บุญเสริม อุทธาภิรมย์ รำพึงถึงเพื่อน บรรณกิจ 2524, 203 หน้า ราคา 18 บาท

ผู้เขียนเล่าถึงลักษณะของเพื่อนต่างชาติแต่ละคน บอกลักษณะของประเทศที่เพื่อนอาศัยอยู่ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา บราซิล ญี่ปุ่น ฮองกง ฟิลิปปินส์ ลาว และกัมพูชา เป็นต้น สิ่งสำคัญในการคบกับเพื่อนที่ต่างเชื้อชาติ ศาสนาก็คือ ต้องใจกว้าง ไม่คูหมั่นพิธีกรรมทางศาสนาของเขา พยายามสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน

สถาพร ศรีสัตย์จัน บองหลา โคม พนม นันทพฤษ (นามแฝง) กอกหญ้า 2525, 164 หน้า ราคา 18 บาท

บองหลา เป็นเด็กกำพร้า อาศัยอยู่กับย่า เขามักไปไหนกับैया และเด็กทั้งสองชอบคลุกคลีอยู่กับลุงแคง ชีเม่า ซึ่งเอื้อเฟื้อแก่พวกเขามาก ทำว้าวให้และให้ของอื่น ๆ อีกทั้งยังเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ฟังมากมาย เมื่อบองหลาจะไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ เขาคิดว่า เขาจะไม่เรียนหนังสือเพื่อเป็นเจ้านาย

มานพ แก้วสนิท เด็กบ้านนอก บรรณกิจ 2525 , 116 หน้า ราคา 10 บาท

กล่าวถึงชีวิตในชนบทภาคใต้ ความเป็นอยู่ ประเพณี และการละเล่นต่าง ๆ เรื่องแบ่งเป็นตอน ๆ ซึ่งไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับตอนอื่น ๆ นัก กล่าวถึงประเพณีสงกรานต์ ซึ่งมีการสาดน้ำควรมีขอบเขต และยังมีความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับปู่ของเขา การชนวัว หนังตะลุง การนำแมลงภูมาใส่ขวดทำเป็นวิทยุ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงความผูกพันระหว่างเพื่อนต่างศาสนา

ศุภวัฒน์ จงศิริ เด็กชายก้องส์ โดย ศุภักษร (นามแฝง) บงกช 2524 , 176 หน้า
ราคา 12 บาท

เป็นเรื่องราวของเด็กชายก้องส์ ชีวิตในวัยเด็กของเขา ผูกพันอยู่กับ พ่อ แม่ พี่น้อง และเพื่อน ๆ ได้เล่นและมองสิ่งต่าง ๆ แบบเด็กซึ่งไร้เดียงสา แต่ก็มีคิติดสนใจ บางประการแทรกไว้ด้วย

ศุภวัฒน์ จงศิริ ไอ้แยม ตจว. โดยศุภักษร (นามแฝง) บงกช 2524 , 120 หน้า
ราคา 12 บาท

เป็นเรื่องราวความรักของแยม ตจว. ซึ่งมักเกี่ยวพาราสีผู้หญิงที่ตนพบจนเพื่อน ๆ ต้องมาขอคำปรึกษา แต่หญิงผู้นั้นกลับคิดว่าแยมมาชอบพอตนและแยมรักผู้หญิงอีกหลายคน แม้กระทั่งครูต่างโรงเรียนเขาก็ยังชอบพอเขามีวิธีการเกี่ยวสาวแตกต่างกันออกไป

ศุภวัฒน์ จงศิริ "รักกันมา 8 ปี" ใน ลองรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)
หน้า 124-154 บงกช 2524

เป็นเรื่องราวความรักของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อเกี่ยวพาราสีผู้หญิงที่ตนชอบพอ เมื่อหญิงผู้นั้นรักเขา เธอทิ้งหวังเขามาก แต่เขาหาวิธีการต่าง ๆ ทำให้เธอเลิกทิ้งหวัง ทั้งสองรักกันเป็นเวลา 8 ปีจึงแต่งงานกัน

ศุภวัฒน์ จงศิริ "รักกลางฤดูร้อน" ใน สวดทางรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)
หน้า 81-94 บงกช 2524

เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรักของนักศึกษาสาว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเรียนในภาคฤดูร้อน และแอบเค็ดคอกไม้ที่ ภูพิงคราชนิเวศน์ ชายผู้หนึ่งจึงถ่ายรูปขณะที่เธอเค็ดคอกไม้ ทั้งสองหาโอกาสถนัดถื่นกัน เขานำคนดูแลมาให้เธอและเกิดอุบัติเหตุกระถางตกลงบนเท้าของเธอ เขาจึงไปเฝ้าที่โรงพยาบาลและเป็นคนขับรถ รับ ส่ง ในมหาวิทยาลัย

ประเทือง ศรีสุข "แฟนคารา" ใน นายเรือยักทัพ หน้า 11-30 บงกช 2526

นักเรียนนายเรือ ชื่อชา เป็นคน สุภาพ เรียบร้อย และหลงใหลคารามาก โดยเฉพาะ คันทันย์ เมื่อมีการจัดงานเพื่อหาเงินเข้าเป็นเงินรุ่น เขารับอาสาเชิญคารา ขณะที่เขาขายบัตรก็จะพูดถึงแค่ คันทันย์น้อยมากกว่า เธอจะมาร้องเพลงที่เขาแต่งขึ้น

ศุภวัฒน์ จงศิริ "คอกสร้อยสักรา" ใน เรียนรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)
หน้า 100-125 บงกช 2525

คอกสร้อย และไสย ร่วมแข่งขันคอบสักรา โดยอยู่คนละฝ่ายกัน ได้มีการถนัดถื่นกัน หลังจากแข่งขันเสร็จ และในการแข่งครั้งต่อมา ในหัวข้อ รักเรียน หรือเรียนรัก ไสยเป็นฝ่ายแพ้เพราะเขาต่อสักราว่า ควรเรียนรักแทนที่จะต่อว่ารักเรียน และเขาก็ได้มีความรักกับคอกสร้อย

ศุภวัฒน์ จงศิริ "มนต์รัก...มอकिनแดน" ใน เรียนรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)
หน้า 126-141 บงกช 2525

ป๊อ เพิ่งจบจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น และยังคงมาหาอาจารย์อยู่เสมอ จึงพบกับ น้องปี 1 ซึ่งถนัดถื่นเขาหลายครั้ง เนื่องจากเข้าใจผิดว่า เขาทำให้พี่สาวของเพื่อนอกหัก และเมื่อได้รู้ความจริงว่า พี่สาวเพื่อนเป็นญาติกับป๊อ ในที่สุดป๊อ ก็กับ น้องปี 1 ผู้นั้น ก็รักกัน

ศุภวัฒน์ จงศิริ "รักคุณเข้าแล้ว(เป็นไร)" ใน เรียนรักนักศึกษา โดย ศุภักษร

(นามแฝง) หน้า 30-46 บงกช 2525

เป็นเรื่องราวความรักของ นิสิตหนุ่ม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กับ นักศึกษาสาว ธรรมศาสตร์ ทั้งสองพบกันที่เกาะเสม็ด จามรกับป๊อกต่างแกล้งซึ่งกันและกัน จนเกิดชอบพอกันในที่สุด

ศุภวัฒน์ จงศิริ "หมอพันแพ้มอยา" ใน เรียนรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

หน้า 142-157 บงกช 2525

ที่มหาวิทยาลัยมหิดล โย่งเรียนคณะทันตแพทย์ และอาจารย์ไ้สั่งให้เขาฝึกหัดทำฟันแก่ เกียะ นักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ เขาเชื่อว่า เธอจะต้องไปรับประทานอาหารกับเขาจึงจะทำฟันให้ได้อย่างประณีต แต่เกียะก็แอบขมยำนอนหลับในน้ำที่โย่งดื่มขณะรับประทานอาหารด้วยกัน และยังแกล้งเขาโดยให้รับประทานยาถ่ายท้อง เมื่อเขาพุทมาก

ศุภวัฒน์ จงศิริ "ลองรัก" ใน ลองรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง) หน้า 50-66

บงกช 2524

ในการฟังอภิปราย นักศึกษาแพทย์คนหนึ่งส่งคำถามขึ้นไปว่า เขารักผู้หญิงซึ่งนั่งอยู่ใกล้ ๆ แต่เธอไม่สนใจ จะทำอย่างไร ต่อมาทั้งสองก็เป็นเพื่อนกันและนักศึกษาหญิงผู้นั้นก็มีขาไวแจกเพื่อน ๆ เสมอ ในที่สุด เขาก็รักกัน ทั้งที่ไม่อยากรัก แต่ก็คิดว่า ควรจะลองรัก

ศุภวัฒน์ จงศิริ "สุกทางรัก" ใน สุกทางรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

หน้า 46-64 บงกช 2524

เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรักของนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลือ่ ชอบพอนุช จึงแกล้งเตะหน้าแดงเพื่อให้เธอหน้าแดง จะได้มองกุส่ายหรือแกล้งจีเวย และอื่น ๆ นุชก็ตอบโต้ไปด้วยวิธีการต่าง ๆ ต่อมาเขาทั้งสองก็เข้าใจกันช่วยเหลือกันในด้านกาเรียนจนจบการศึกษา และจะแต่งงานกันซึ่งเลือ่คิดว่า เป็นสุกทางรักแต่ศุภักษรกลับบอกว่า สุกทางรักอยู่ที่หลุมฝังศพที่จะอยู่เคียงคู่กัน

ศุภวัฒน์ จงศิริ "ความทรงจำ" ใน สุทธาทรงรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

หน้า 123-139 บงกช 2524

หวาน เป็นนักศึกษาวิทยาลัยกรุงเทพ และมีคนรักชื่อแป้ม เมื่อมีการต้อนรับน้องใหม่ น้องผู้หญิงคนหนึ่งมีท่าชอบพอหวาน ทั้ง ๆ ที่รู้ว่า เขามีคนรักแล้ว ทำให้หวานลำบากใจในการปฏิบัติ และมีใจโอนเอียงไปบ้างแต่ในที่สุดเขาก็บอกกับน้องผู้นั้นให้เลิกรักเขา

ประเทือง ศรีสุข "คนสวยปากชอย" ใน นายเรื่อยกทัพ หน้า 167-185 บงกช 2526

นักเรียนนายเรือ ชื่อเทห์ เห็นนักเรียนสาวสวยคนหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในชอยตรงข้ามโรงเรียนนายเรือ ก็มักชอบ จึงปรึกษากับชาวเพื่อจะไ้ช่วยให้คนไ้เกี้ยวพาราสีเธอผู้นั้น แต่ชาวกลับหาวิธีการต่าง ๆ แข่งขันเกี้ยวสาวกับเขาเสียเอง ในที่สุด เธอก็ส่งยิ้มให้ตามที่เห็นชอบร้อง ทำให้นักเรียนนายเรือทั้งสอง ซึ่งกำลังแข่งขันกันอยู่ ต่างเกี้ยวว่าเธอยิ้มให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง และรีบผละไปโดยเร็ว เนื่องจาก พันของหญิงผู้นั้นยิ่งใหญ่และหางกันมาก

ประเทือง ศรีสุข "อาจารย์แหม่ม" ใน นายเรื่อยกทัพ หน้า 152-166 บงกช

2526

การเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนโรงเรียนนายเรือ มีอาจารย์ชาวต่างประเทศ ชื่อ แทรี มาสอน นักเรียนไม่ค่อยสนใจเรียน กลับนำรูปไปมาดูกันในห้องเรียน เมื่อถึงเวลาสอบ พวกเขาจึงพูดภาษาอังกฤษในแบบแปลก ๆ เช่น นำเพลงฉันทนาที่ติด มาแปลเป็นภาษาอังกฤษ หรือพูดถึงสัตว์ประหลาด โดยแปลความหมายผิดคิดว่า พาย แอปเปิ้ล มีความหมายคล้ายคลึงกับ พายไ้

ศุภวัฒน์ จงศิริ "จดหมายรักฉบับสุดท้าย" ใน สองรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

หน้า 35-49 บงกช 2524

ตุ๊กตาหวังที่จะให้นายเรียนนายร้อยซึ่งเกือบจะเกินขีดของ จีงตะโกนบอกเขา แต่เขากลับรีบหลบจากสถานนั้น ทำให้เธอได้รับความอับอาย ต่อมา เขาเขียนจดหมายมาหาตุ๊กตาและให้พี่สาวมาช่วยติดต่อกับเธอ เมื่อเขาเขียนจดหมายมาอีก เธอจึงเขียนจดหมายไปหาอาจารย์ของเขาว่า เขามาหลอกลวงเธอ ขอให้ลงโทษด้วย จดหมายฉบับนั้นจึงเป็นฉบับสุดท้ายของประเทศ แต่ในที่สุด ทั้งสองก็รักกัน

ศุภวัฒน์ จงศิริ "หับแก้ว-หับชวด" ใน เรียนรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

หน้า 94-109 บงกช 2524

หมากมักไปเยี่ยมน้องสาวที่มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ หรือ หับแก้วเสมอ แมว น้องสาวของเขาพยายามสนับสนุนให้พี่ชายคบพอกับเพื่อนของคน โดยหมิ่นชื่อนมไปให้ทั้งสองฝ่าย แล้วบอกว่าอีกฝ่ายหนึ่งชื่อมาฝาก ต่อมาเขาทั้งสองจึงรักกัน

ศุภวัฒน์ จงศิริ "ธิดาวังสน" ใน หวานรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

หน้า 136-157 บงกช 2526

เป็นเรื่องความรักของนักศึกษาวิทยาลัยพาณิชยการพระนคร ติเป็นนักกีฬาฟุตบอล มักเข้าหา มิ่ง พยายามโทรศัพท์ไปหาและตามไปส่งเธอที่บ้าน อีกทั้งได้ติดตามเธออยู่เสมอไม่ว่าจะไปไหน เมื่อมีงานกีฬาภายในของวิทยาลัย มิ่งได้รับเลือกเป็นตัวแทนถือป้าย และเป็นธิดาวังสน

ศุภวัฒน์ จงศิริ "ผมเป็นคนชื้อ" ใน หวานรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)
หน้า 125 - 135 บงกช 2526

ผู้เล่าเป็นชาวจังหวัดสุพรรณบุรีซึ่งมาเรียนหนังสือในระดับมัธยมปลายที่โรงเรียน
วัดสุทัศน์ พบนักเรียนหญิงโรงเรียนวัดระฆังที่ร้านขายข้าวขาหมูและเกิดโต้เถียงกันขึ้น
ในต่งรองเทาเก่า ๆ ข้างหนึ่งเป็นของขวัญแก่ผู้เล่า เขาอายุเพื่อนและรู้สึกชอบพอใน
จึงพยายามเกี้ยวเธอโดยอาศัยความชื้อของคน พุกกับเธอ ๆ และทำตามที่เขาบอก จน
ในที่สุดเห็นใจ ยอมรับเป็นคนรัก

ศุภวัฒน์ จงศิริ "รักกันวันนี้ (ดีกว่า)" ใน เรียนรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)
หน้า 47-60 บงกช 2525

ผู้ นักศึกษาแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล ไปเที่ยวสงกรานต์เชียงใหม่ ไล้พบ
และรู้จักกับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และรู้สึกชอบพอ จึงเขียนจดหมายติดต่
กัน ผู้บอกกับเธอว่า ควรรักกันวันนี้ดีกว่าที่จะรอคอยเพราะอาจมีอะไรเกิดขึ้น
อาจเสียชีวิต หรือเป็นโรคอะไรขึ้นมาได้

ศุภวัฒน์ จงศิริ "รักที่เกาะล้าน" ใน หวานรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)
หน้า 66-80 บงกช 2526

กริ่งกับกันพบกันบนรถไปพญา และทั้งสองต่างมุ่งไปยังจุดหมายเดียวกัน
โดยที่ไม่รู้มาก่อนว่า กันเป็นน้องชายพี่สะใภ้ของกริ่ง จึงรวมเป็นกลุ่มไปเที่ยวด้วยกัน
กัน กระเช้าเขาแหกกริ่งอยู่เสมอ ขณะเล่นสกีเกอร์ เขาแกล้งชลอเครื่องแล้ว
บอกว่าน้ำมันหมด และถือโอกาสบอกว่า เมื่อใดเป็นผู้ใหญ่นี้นี้ เขาจะเกี้ยวเธอ

ศุภวัฒน์ จงศิริ "รักซ่อนซ่อนจูบ" ใน สุทรางรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)
หน้า 32-45 บงกช 2524

จุฑ นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ ตามเกี้ยวพาราสีนักศึกษาหญิง แผนก
คหกรรมชื่อโหนด ทั้งที่ตนมีคนที่รักอยู่แล้ว เขาถ่ายรูปของโหนดกับหญิงคนรักของเขา
และเขียนคำบอกรักลงไป แต่เขานำรูปไปคนทั้งสองสลับกันจึงทำให้เขาต้องพลาด
หวังจากหญิงสาวทั้งสอง

ศุภวัฒน์ จงศิริ "รักแบบใหม่" ใน ล่องรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

หน้า 86-102 บงกช 2524

เบียร์ กับ หยอย เป็นนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ วิทยาลัยกรุงเทพ ในรายวิชา เขาต้องบันทึกเสียงการผลิตรายการวิทยุลงในเทปคาสเซต เพื่อส่งอาจารย์ เบียร์ จึงได้ความคิดที่บอกรักหยอย จึงติดต่อกันโดยอัดเสียงของตนลงในเทป และเมื่อเขานำเทปส่งอาจารย์ กลับนำเทปซึ่งเขาจะส่งให้หยอยไปส่ง ทำให้เพื่อน ๆ รู้ความจริงว่าทั้งสองแอบติดต่อกัน หยอยรู้สึกอับอายและในที่สุดทั้งสองก็คืนดีกัน

ศุภวัฒน์ จงศิริ "เรียนรัก" ใน เรียนรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

หน้า 13-29 บงกช 2525

โบ๊ต เป็นเด็กนักเรียนโรงเรียนราชินีบน เธอคิดว่าหากเธอจะมีคนรัก ก็จะต้องผู้ที่เรียนมหาวิทยาลัยศิลปากร บ้านของเธอเป็นร้านให้เช่าหนังสือและมี นักศึกษาจากศิลปากรคนหนึ่งมาที่ร้าน ทั้งสองพูดเฝ้ากัน แม่ของโบ๊ตคิดขอให้เขามาสอนพิเศษให้ลูก จึงมีโอกาสนัดเจอกันยิ่งขึ้น

ศุภวัฒน์ จงศิริ "สารัตถิกรัก" ใน สอทางรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

หน้า 108-122 บงกช 2524

เด็กนักเรียนโรงเรียนสาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แอบชอบรุ่นพี่ ซึ่งเรียนที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงพยายามให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งช่วยไม่ให้รุ่นพี่มาชอบรุ่นพี่หญิงคนนี้มีโอกาสได้พบเธอด้วย ทั้งสองตกลงกันว่า กอย ซึ่งเรียนอยู่สาริต ควรตั้งใจเรียน และในอนาคตคอยคิดถึงเรื่องความรัก

ศุภวัฒน์ จงศิริ "สาวพณิชย์" ใน สุทรางรักนักศึกษา โดย ศุภักษร (นามแฝง)

หน้า 65 - 80 บงกช 2524

นักเรียนสาวซึ่งเรียนพณิชยมักจะได้รับคำตลกจากผู้ชายว่าใจง่าย แหม่ม
จึงเลือกเรียนพณิชย์เพื่อจะพิสูจน์ว่า สาวพณิชย์ไม่ไ้ใจง่ายทุกคน แต่อู๊ด เพื่อน
ร่วมชั้นเรียนของแหม่มกลับทิ่มนและแนะนำให้เพื่อนจากสถาบันอื่นมาเกี้ยวพาราสีแหม่ม
เธอไม่สนใจ อู๊ดจึงไ้คิดและชอบพอเธอ

ภาคผนวก ข

คุณธรรมหลักของเรื่อง คุณธรรมหลักของบทและคุณธรรมรอง
ในแต่ละบทของหนังสือ

ความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้แทนในตาราง

*	คือ	คุณธรรมหลักของเรื่อง
X	คือ	คุณธรรมหลักของบท
✓	คือ	คุณธรรมรอง

ตาราง 3 (ต่อ)

ผู้ตอบ	คุณธรรม		คุณธรรมอื่น ๆ
	ตัวเอง	ผู้อื่น	
บทที่ 5	✓		
บทที่ 6			
6.3 ความมุ่งมั่นในการจะเป็นนักจิตวิทยา			
บทที่ 1			
บทที่ 2			
บทที่ 3			
บทที่ 4			
บทที่ 5			
บทที่ 6			
6.4 ศึกษารายละเอียด			
บทที่ 1			
บทที่ 2			
บทที่ 3			
บทที่ 4			
บทที่ 5			
บทที่ 6			
บทที่ 7			

ตาราง 3 (ต่อ)

คุณสมบัติ เรื่อง	7. จากจำนวนที่เป็น เจ้าของบ้าน															คุณสมบัติ อื่น ๆ
	ทั้งตนเอง	คนคนใด	ไม่ทำร้าย	ไม่โลก	ไม่อึกการ	สะอาดวาว	ไม่พ่น	ไม่เสพสุรา	สะอาด	ชกชน	ระเบียน	นักกีฬา	กล้าหาญ	ซื่อสัตย์	ยุติธรรม	
บพ 1										✓					✓	
บพ 2	✗									✓					✓	✓
บพ 3																✓
บพ 4															✓	✓
บพ 5															✗	✓
บพ 6															✗	✓
บพ 7															✓	✓
บพ 8															✓	✓
บพ 9										✓				✓		
บพ 10															✓	✗
บพ 11															✓	✗
บพ 12										✓				✓		✗
บพ 13	✓														✓	✗
บพ 14															✓	✗
บพ 15															✓	✗
บพ 16										✓					✓	✗
บพ 17																✗
8. ไม่ทราบข้อใด																
บพ 1																

✓ การปฏิบัติตนประเพณี

✓ การทำหน้าที่

คุณธรรม		ผู้ตอบ																								คุณธรรมอื่น ๆ					
บทที่ 2	บทที่ 3	บทที่ 4	บทที่ 5	บทที่ 6	บทที่ 7	บทที่ 8	บทที่ 9	บทที่ 10	บทที่ 11	บทที่ 1	บทที่ 2	บทที่ 3	บทที่ 4	บทที่ 5	บทที่ 6	บทที่ 7	บทที่ 8	บทที่ 9	บทที่ 10	บทที่ 1	บทที่ 2	บทที่ 3	บทที่ 4	บทที่ 5	บทที่ 6	บทที่ 7	บทที่ 8	บทที่ 9	บทที่ 10	บทที่ 11	
พึงตนเอง	คบคนดี	ไม่ทำร้าย	ไม่โลภ	ไม่ฉกฉวย	สะอาดวาจา	ไม่พนัน	ไม่เสพยา	ละอาย	อกตัญญู	ระเบียบ	นักกีฬา	กล้าหาญ	ซื่อสัตย์	ยุติธรรม	รยัณ	ประหยัค	กตัญญู	สุภาพ	สามัคคี	ประโยชน์	จงรักภักดี	การให้	เมตตา	ไม่ประมาท							

ตาราง 3 (ต่อ)

ผู้ตอบ		ข้อ																									ผู้ตอบอื่น ๆ
เรื่อง	คำตอบ	ฟังตนเอง	คบคนดี	ไม่ทำร้าย	ไม่โลภ	ไม่ผิดกาบ	สะอาดจาง	ไม่พนัน	ไม่เสกสุรา	ละอาย	อกทน	ระเบียบ	นักกีฬา	กตัญญู	ซื่อสัตย์	สุจริต	ขยัน	ประหยัด	กตัญญู	สุภาพ	สามัคคี	ประโยชน์	จงรักภักดี	การให้	เนกตา	ไม่ประมาท	
10. ผู้กราบไหว้ของ	บพ 1																										
	บพ 2	✓																									
	บพ 3	✓																									
	บพ 4																										
	บพ 5																										
	บพ 6	✓																									
	บพ 7																										
	บพ 8																										
	บพ 9																										
	บพ 10																										
	บพ 11																										
	บพ 12		✗																								
11. ผู้กราบไหว้ของ																											
บพ 1																											
บพ 2			✗																								
บพ 3																											
บพ 4																											
บพ 5																											
บพ 6																											
																						</					

การฟังน้ำใจ
การรู้จักกาล
การรู้จักประมาณ

ตาราง 3 (ต่อ)

ผู้ตอบ		คุณธรรม																									คุณธรรมอื่น ๆ
เรื่อง		ทั้งตนเอง	คบคนก็	ไม่หว่าน	ไม่โลก	ไม่ฉกฉวย	สะอาดวาจา	ไม่พ่น	ไม่เสกสุรา	ละอาย	อดทน	ระเบียบ	นักกีฬา	กล้าหาญ	ซื่อสัตย์	ยุติธรรม	ขยัน	ประหยัด	กตัญญู	สุภาพ	สามัคคี	ประโยชน์	จงรักภักดี	การให้	เมตตา	ไม่ประมาท	
บทที่ 7																											
บทที่ 8																										X	
บทที่ 9																									X	X	
บทที่ 10																									X	X	
บทที่ 11																									X	X	
บทที่ 12																									X		
บทที่ 13																									X		
บทที่ 14																											
12. เก็บงานก่อน																											
บทที่ 1																											
บทที่ 2																											
บทที่ 3																											
บทที่ 4																											
บทที่ 5																											
บทที่ 6																											
บทที่ 7																											
บทที่ 8																											
บทที่ 9																											
บทที่ 10																											
บทที่ 11																											
บทที่ 12																											

* การรู้เท่าประมาณ

* การรู้ประมาณ

ตาราง 3 (ต่อ)

คุณธรรม		เรื่อง																								คุณธรรมอื่น ๆ	
		พึงตนเอง	คบคนดี	ไม่หาว่าร้าย	ไม่โลภ	ไม่ฉกฉวย	สะอาดวาจา	ไม่พนัน	ไม่เสพยา	ละอาย	อวดตน	ระเริง	นักกีฬา	กล้าหาญ	ซื่อสัตย์	ยุติธรรม	ขยัน	ประหยัด	กตัญญู	สุภาพ	สามัคคี	ประโยชน์	จงรักภักดี	การให้	เมตตา	ไม่ประมาท	
บทที่ 13																											
บทที่ 14																											
บทที่ 15										X																	
บทที่ 16																											
บทที่ 17																											
บทที่ 18																											
13. เติบโตทางสูง																											
บทที่ 1																	X	*									
บทที่ 2				X																							
บทที่ 3																											
บทที่ 4																	X										
บทที่ 5																X	X										
บทที่ 6																X	X										
บทที่ 7																X											
บทที่ 8																											
บทที่ 9																											
บทที่ 10																											
บทที่ 11																											
บทที่ 12				X																							
บทที่ 13																											
บทที่ 14																											

การรู้ประมาณ

X การรู้ประมาณ

1
3 (MB)

		ผู้ตรวจ	
วันที่	ชื่อ	ผู้ตรวจ	ผู้ตรวจอื่น ๆ
15. ถนนเอกเมือง	ทั้งตนเอง		
	คบคนดี		
	ไม่ทำร้าย		
	ไม่โกง		
	ไม่ฉกฉวย		
	สะอาดควาจา		
	ไม่พนัน		
	ไม่เสพยา		
	สะอาด		
	* อักษร	X	
	ระเบียบ		
	นักกีฬา		
	กล้าหาญ		
	ซื่อสัตย์		
	บุคลิกธรรม		
	ขยัน		
	ประหยัด	X	
	กตัญญู		
	สุขภาพ		
	สามัคคี		
	ประโยชน์		
	จงรักภักดี		
	การให้	X	
	เมตตา		
	ไม่ประมาท		

X การรู้ประมาณ

117513 (PB)

[illegible]

ตาราง 3 (ต่อ)

คุณสมบัติ		คุณสมบัติอื่น ๆ																								
เรื่อง	ผู้ประเมิน	พึ่งตนเอง	คบคนดี	ไม่ทำร้าย	ไม่โลภ	ไม่ฉกฉวย	สะอาดวาจา	ไม่พนัน	ไม่เสพยา	สะอาด	อดทน	ระเบียบ	นักกีฬา	กล้าหาญ	ซื่อสัตย์	ยุติธรรม	ขยัน	ประหยัด	กตัญญู	สุภาพ	สามัคคี	ประโยชน์	จงรักภักดี	การให้	เมตตา	ไม่ประมาท
บท 7										<										<						
บท 8																				<						
บท 9																				<						
บท 10													<							<				X		
บท 11														X						<						
บท 12																				<						
บท 13										X				<						<						
บท 14														<						<				X		
บท 15													X	<						<						
บท 16																										
18. นายร้อยกัป																										
18.1 พันทรา										<												<				
18.2 เขมสุภา												<								<			*			<
18.3 ทนกริการพาร																			<			*				
เรือ																										
18.4 โล่น้ำ											<									<			*			
18.5 เกษณ																				<						
18.6 พัวณน้ำกริ			<										*							<						
18.7 อารณพณ																				<						
18.8 กณวณากณ														<												

× ความจริงใจ

X ความจริงใจ

3 (не)

คุณธรรม		เรื่อง	
บทที่ 8		พึ่งตนเอง	
บทที่ 9		คบคนดี	X
บทที่ 10		ไม่ทำร้าย	
บทที่ 11		ไม่โลภ	
บทที่ 12		ไม่ฉกฉวย	
บทที่ 13		สะอาดวาจา	
บทที่ 14		ไม่พนัน	
บทที่ 15		ไม่เสพยา	
บทที่ 16		ละอาย	V
บทที่ 17		อดทน	
บทที่ 18		ระเบียบ	
บทที่ 19		นักกีฬา	
บทที่ 20		กล้าหาญ	V
		ซื่อสัตย์	
		ยุติธรรม	
		ขยัน	V
		ประหยัด	
		กตัญญู	V
		สุภาพ	V
		สามัคคี	
		ประโยชน์	X X
		จงรักภักดี	
		การให้	X * V X
		เมตตา	X
		ไม่ประมาท	

✓ การรู้จักบุคคล

คุณธรรม		เรื่อง																									คุณธรรมอื่น ๆ
บทที่	ข้อ	พึงตนเอง	คบคนก็	ไม่ทำร้าย	ไม่โลภ	ไม่ฉกฉวย	สะอาดวาจา	ไม่พนัน	ไม่เสพสุรา	ละอาย	อดทน	ระเบียบ	นักกีฬา	กล้าหาญ	ซื่อสัตย์	ยุติธรรม	รزين	ประหยัด	กตัญญู	สุภาพ	สามัคคี	ประโยชน์	จงรักภักดี	การให้	เมตตา	ไม่ประมาท	
บทที่ 8	1																										
บทที่ 9	2																										
บทที่ 10	3																										
บทที่ 11	4																										
บทที่ 12	5																										
บทที่ 13	6																										
บทที่ 14	7																										
บทที่ 15	8																										
บทที่ 16	9																										
บทที่ 17	10																										
22. ๘๘																											

22. งดสูบบุหรี่ในชุมชน

*

ตาราง 3 (ต่อ)

คุณธรรม		คุณธรรมอื่น ๆ																								
เรื่อง		พึ่งตนเอง	คบคนดี	ไม่ทำร้าย	ไม่โลภ	ไม่ฉกฉวย	สะอาดวาจา	ไม่พนัน	ไม่เสกสุรา	ละอาย	อดทน	ระเบียบ	นักกีฬา	กล้าหาญ	ซื่อสัตย์	ยุติธรรม	ขยัน	ประหยัด	กตัญญู	สุภาพ	สามัคคี	ประโยชน์	จงรักภักดี	การให้	เมตตา	ไม่ประมาท
บทที่ 11														X					✓	✓						
23. ผู้หญิงคนนั้นรออยู่-																										
รอ	*																									
บทที่ 1	✓															✓			X	✓	✓				X	
บทที่ 2														✓		✓	✓		✓	✓						
บทที่ 3	X													✓		✓	✓								✓	
บทที่ 4																✓	✓								✓	
บทที่ 5	X															✓		✓	✓	✓						
บทที่ 6									✓							✓	✓									
บทที่ 7	X				✓				✓							✓				✓	✓			X		✓
บทที่ 8																										
บทที่ 9																✓	✓		✓	✓	✓			X		
บทที่ 10									✓							✓	✓		✓	✓	✓					
บทที่ 11	✓				X											✓	✓			✓	✓		✓			
บทที่ 12	X			✓												✓	✓			✓	✓		✓			✓
บทที่ 13	X				✓											✓	✓			✓	✓		✓			
บทที่ 14	✓															✓										✓
บทที่ 15														✓			✓							X		
บทที่ 16											✓			✓						✓	✓			X		
บทที่ 17																										
บทที่ 18	X																									

✓ การรู้จักบุคคล
✓ การรู้จักบุคคล

✓ การรู้จักบุคคล
✓ การรู้จักบุคคล

[illegible]

7. Question

- ✓ การปฏิบัติตามประเพณี
- X การทำสมาธิ

คุณธรรม เรื่อง		คุณธรรมอื่น ๆ																								
		พึ่งตนเอง	คบคนดี	ไม่หว่าร้าย	ไม่โลภ	ไม่อวดทงาม	สะอาดวาจา	ไม่พนัน	ไม่เสพยา	ละอาย	อดทน	ระเบียบ	นักกีฬา	กล้าหาญ	ซื่อสัตย์	บุคิรรม	เจ้านัน	ประหมัด	กตัญญู	สุภาพ	สามัคคี	ประโยชน์	จงรักภักดี	การให้	เมตตา	ไม่ประมาท
บทที่ 9																										
บทที่ 10																										
บทที่ 11																										
บทที่ 12			X																✓							
บทที่ 13																		✓								
บทที่ 14																									X	
บทที่ 15																									X	
บทที่ 16					X																					
บทที่ 17			X																							
25. เรียนรักนักกีฬา																										
25.1 เรียนรัก																										
25.2 รักดูแลเราเอง (เล่นไป)																										
25.3 รักกันวัน (ศึกษา)																										
25.4 ใครบอกว่า กลัวมาก																			✓					*		
25.5 บอกใหม่ไม่ กลัวอีก																			✓					*		
25.6 หัดถ่วง-หัด วาง																			✓							

การปฏิบัติตามระเบียบ

การทํางาน

ตาราง 3 (ต่อ)

คุณธรรม		เรื่อง																									คุณธรรมอื่น ๆ
เรื่อง	ทั้งตนเอง	คบคนดี	ไม่ทำร้าย	ไม่โกง	ไม่ฉกฉวย	สะอาดวาจา	ไม่พนัน	ไม่เสพยา	ละอาย	อดทน	ระบอบ	นักกีฬา	กล้าหาญ	ซื่อสัตย์	บุคิธรรม	ขยัน	ประหยัด	กตัญญู	สุภาพ	สามัคคี	ประโยชน์	จงรักภักดี	การให้	เมตตา	ไม่ประมาท		
29. โลกกว้าง	บทที่ 12		✓																								
	บทที่ 13		✓																								
	บทที่ 14		✓				✓													✓				✓	✓		
	บทที่ 15																										
	บทที่ 1																										
	บทที่ 2	✓																									
	บทที่ 3						✓																				
30. วิทยายุทธ	บทที่ 4	X	✓																								
	บทที่ 5																										
	บทที่ 6																										
	บทที่ 7																										
	บทที่ 1		X	*																							
	บทที่ 2	X																									
	บทที่ 3																										
																									✓ การรู้จักเหตุผล		
																									✓ การปฏิบัติตนประเสริฐ		
																									✓ การปฏิบัติตนประเสริฐ		
																									✓ การปฏิบัติตนประเสริฐ		
																									✓ การปฏิบัติตนประเสริฐ		
																									✓ การปฏิบัติตนประเสริฐ		
																									✓ การปฏิบัติตนประเสริฐ		

✓ การประกอบอาชีพในทาง
ที่ชอบ✓ การปฏิบัติความประพฤติ
การทำความดี

✓ การรู้จักเหตุผล

ตาราง 3 (ต่อ)

ผู้ตอบ		ผู้ตอบก่อน																								
เรื่อง	37. โฉมงาม	ฟังตนเอง	คบคนดี	ไม่ทำร้าย	ไม่โลภ	ไม่ฉกฉวย	สะอาดวาจา	ไม่พนัน	ไม่เสพยา	ละอาย	อดทน	ระเบียบ	นักกีฬา	กล้าหาญ	ซื่อสัตย์	บุคลิก	ขยัน	ประหยัด	กตัญญู	สุขภาพ	สามัคคี	ประโยชน์	จงรักภักดี	การให้	*เมตตา	ไม่ประมาท
บทที่ 1																										
บทที่ 2																										
บทที่ 3																										
บทที่ 4																										
บทที่ 5			✓																							
บทที่ 6			✓																							
บทที่ 7																										
บทที่ 8											✓															
บทที่ 9											✓															
บทที่ 10																										
บทที่ 11																✓										
บทที่ 12																✓										
บทที่ 13																										
บทที่ 14																										
บทที่ 15											✓															
บทที่ 16																										
บทที่ 17																										
บทที่ 18																										
บทที่ 19																										
บทที่ 20																										

✓ การรู้จักรับประทานอาหาร

✓ การรู้จักระเบียบ

1
3 (MB)

ผู้ประเมิน	เรื่อง
บทที่ 1	ทั้งตนเอง
บทที่ 2	กมคนคิ
บทที่ 3	ไม่ทำร้าย
บทที่ 4	ไม่โศภ
บทที่ 5	ไม่มีกถาม
บทที่ 6	สะอาควาจา
บทที่ 7	ไมพนัน
บทที่ 8	ไม่เสพสุรา
บทที่ 9	ละอาย
	อดทน
	ระเบียบ
	นักกีฬา
	กล้าหาญ
	ซื่อสัตย์
	บุทธิธรรม
	รยัณ
	ประนัยก
	กตัญญู
	สุภาท
	สามัคคี
	ประโยชน์
	จงรักภักดี
	การให้
	เมตตา
	ไม่ประมาท
	ผู้ประเมินอื่น ๆ

การวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือสำหรับวัยรุ่น

บทคัดย่อ

ของ

จินตนา เกษรบัวขาว

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

กุมภาพันธ์ 2528

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือสำหรับ
วัยรุ่นและเพื่อจัดทำบรรณานุกรมหนังสือเหล่านั้น โดยคัดเลือกหนังสือสำหรับวัยรุ่น
ประเภทบันเทิงคดี ที่พิมพ์ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2524 ถึงเดือน สิงหาคม พ.ศ.
2526 ไม่รวมหนังสือแปล นิทาน และตำนาน คัดเลือกมาจากสำนักพิมพ์ต่าง ๆ
จำนวน 38 เล่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ เกณฑ์การวิเคราะห์ซึ่งสร้างขึ้นเอง
โดยศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม

ผลการวิเคราะห์พบว่า

1. คุณธรรมหลักของเรื่องที่ปรากฏมากที่สุด ได้แก่ การให้ รองลงมาคือ
ความเมตตา กรุณา การคบคนดีเป็นมิตร และไม่คบคนชั่ว ซึ่งมีความถี่เท่ากันกับ
ความขยันหมั่นเพียร ตามลำดับ ส่วนคุณธรรมหลักของเรื่องที่ไม่ปรากฏเลย ได้แก่
การไม่ทำร้ายร่างกาย ความไม่โลภและไม่ลักขโมย การไม่ประพฤติผิดในกาม
ความสะอาดทางวาจา การไม่เล่นการพนัน ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำ
ความชั่ว การมีระเบียบวินัย ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม
ความประหยัด ความกตัญญู กตเวทิต์ ความสุภาพอ่อนน้อม ความสามัคคี และความจงรักภักดี
ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2. คุณธรรมหลักของบท ซึ่งปรากฏมากที่สุด ได้แก่ การให้ รองลงมาคือ
ความเมตตา กรุณา ความอดทน ตามลำดับ ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏเลย ได้แก่
ความซื่อสัตย์

3. คุณธรรมรอง ซึ่งปรากฏมากที่สุดในแต่ละบทของหนังสือ ได้แก่
ความสุภาพอ่อนน้อม รองลงมาคือ การให้ ความขยันหมั่นเพียร ตามลำดับ และคุณธรรมรอง
ที่ปรากฏน้อยที่สุดมี 2 คุณธรรม ซึ่งมีความถี่เท่ากันคือ การไม่เล่นการพนัน ความละเอียด
และเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว

4. หนังสือเรื่องที่ปรากฏคุณธรรมทั้งคุณธรรมหลักของเรื่อง คุณธรรมหลัก
ของบท และคุณธรรมรอง รวมกันแล้วมากที่สุด ได้แก่ ผู้หญิงคนนั้นที่อนุช รอดลงมา
คือ ลูกป่า ถนนนอกเมือง วัชรวิสุทธิ์ เกษียณทุ่ง โลกกว้าง เหน็บสนักว และชนาน้อย
กลางทุ่งนา ตามลำดับ

AN ANALYSIS OF MORAL CONCEPTS IN BOOKS FOR ADOLESCENTS

AN ABSTRACT

BY

CHINIANA GASORNBUA KAW

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University

February 1985

The purposes of this study were to identify the moral concepts appearing in adolescent books and to compile the bibliography of these books.

The sample group comprised thirty eight adolescent books published between January 1981 and August 1983. They included only recreational books while all stories and tales were excluded from the study.

Twenty five moral concepts were compiled by the investigator and were adopted as criteria in discerning the moral concepts from the sample books.

Major findings were as follows:

1. The major moral concept which appeared most frequently was giving. Other moral concepts which appeared less frequently were kindness and compassion, associating with the wise and disassociating with the wicked, and the diligence. The moral concepts which did not appear in the books at all included doing no harm oneself and others, greedilless and abstaining from stealing abstaining from sexual misconduct, using righteous speech, abstaining from gambling, being ashamed to do any evil deeds, being disciplined, sportsmanship, honesty, justice, saving, gratitude, politeness unity and loyalty to the nation, the religion and the king.

2. In analyzing chapter by chapter, it appeared that giving was found most frequently. Other moral concepts which appeared less frequently were kindness and compassion and patience while honesty was not found at all.

3. The minor moral concept which appeared most frequently in each chapter was politeness while giving and diligence appeared less frequently. The concepts which appeared equally least frequently were abstaining from gambling and being ashamed to do evil deeds.

4. In the following books there appeared the major and minor moral concepts most frequently a whole as well as chapterwise : ผู้หญิงคนนั้นชื่อบูรอก (A Woman Called Boonrod)
ลูกป่า (Sons of the Wild) ถนนนอกเมือง (The Uptown Road)
วัยบริสุทธิ์ (Innocence) เด็กบ้านทุ่ง (A Boy from the Rice Village)
โลกกว้าง (The Wide World) เหนาสันถาว (The Dreamed Mansion)
บ้านนอกกลางทุ่งนา (Little Hut in the Rice Field)